Grey Scale #13
Colour Chart #13
DANES PICTA .COM

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Do użytku służbowego
POLPNE
Egz. Nr 3
BIBLIOTEKA GŁÓWNA
9 S157
II

Płk dypl. Stefan SŁOWIKOWSKI

WPŁYW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ W DZIEDZINIE OPERACYJNO-ORGANIZACYJNEJ NA PROCES SZKOLENIA WOJSK

Rozprawa doktorska

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
12345

WARSZAWA 1990

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Do użytku służbowego

POUFNE

Egz. Nr 3

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
9 3157
II

Płk dypl. Stefan SŁOWIKOWSKI

WPŁYW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ W DZIEDZINIE OPERACYJNO-ORGANIZACYJNEJ NA PROCES SZKOLENIA WOJSK

Rozprawa doktorska

BIBLIOTEKA GŁÓWNA – ARCHIWUM
Nr ewid.
12315

WARSZAWA 1990

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Do użytku służbowego

Przekl. Prod. 779/21.08.95 Pł

BIBLIOTEKA GŁÓWNA Akademii ON
Nr 3157
II

Płk dypl. Stefan SŁOWIKOWSKI

WPŁYW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ W DZIEDZINIE OPERACYJNO-ORGANIZACYJNEJ NA PROCES SZKOLENIA WOJSK

Rozprawa doktorska

BIBLIOTEKA GŁÓWNA-ARCHIWUM
Nr ewid. 12315
Akademii Obrony Narodowej

OPRACOWANA
POD KIERUNKIEM NAUKOWYM
płk doc.dr.hab. Jerzego TELEPA

WARSZAWA 1990

SPIS TREŚCI

Str.

WSTĘP 4

Rozdział I

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA W WOJSKU POLSKIM 16

1. Rys historyczny 16

1.1. Lata 1918-1939 16

1.2. Lata 1943-1970 37

2. Aktualna organizacja działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim 61

1.1. Podstawy prawne działalności naukowo-badawczej 61

2.2. Organizacja działalności naukowo-badawczej 64

Rozdział II

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA W WYBRANYCH ARMIACH 80

1. Związek Radziecki 80

2. Stany Zjednoczone 80

3. Republika Federalna Niemiec 98

4. Czeska i Słowacka Republika Federacyjna 112

5. Wnioski z analizy struktur organizacyjnych działalności naukowo-badawczej w wybranych armiach . 125

Rozdział III

OCENA WPŁYWU DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ W RAMACH ZJEDNOCZONYCH SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTW-STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO NA SZKOLENIE WOJSK 136

1. Planowanie i organizacja działalności naukowo-badawczej w ramach ZSZ 136

2. Analiza współpracy w ramach ZSZ pod kątem wykorzystania wyników w działalności szkoleniowej .. 147

2.1. Narady szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych 148

Str.

2.2. Konsultacje oficerów komórek naukowych w innych armiach 151

2.3. Inne formy wymiany doświadczeń 166

3. Wnioski 171

Rozdział IV

OCENA ZWIĄZKÓW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ Z TENDENCJAMI ROZWOJOWYMI POGLĄDÓW NA PROWADZENIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH I PROCESEM SZKOLENIA WOJSK 178

1. Tendencje rozwojowe poglądów na prowadzenie działań bojowych 178

1.1. Poglądy na prowadzenie działań bojowych w latach osiemdziesiątych 178

1.2. Przewidywany rozwój poglądów na prowadzenie działań bojowych w latach 1990-2015 183

2. Analiza dyrektywy do szkolenia sił zbrojnych na lata 1986-1990 i koncepcji doskonalenia sił zbrojnych na lata dziewięćdziesiąte 189

3. Analiza porównawcza rozkazów MON do szkolenia sił zbrojnych, ćwiczeń szczebla frontowego i armijnego oraz planów prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej za lata 1986-1990 . 196

4. Kierunki działalności naukowo-badawczej w latach dziewięćdziesiątych 204

Rozdział V

KIERUNKI DOSKONALENIA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ .. 213

1. Informatyzacja organizacji i nadzoru nad działalnością naukowo-badawczą 213

2. Doskonalenie struktur organizacyjnych organów kierowania działalnością naukową 236

ZAKOŃCZENIE 248

BIBLIOGRAFIA 256

WSTĘP

1. Sformułowanie problemu

Tendencje w polityce międzynarodowej zarysowujące się w ostatnich latach zmierzają do wyeliminowania wszelkich zagrożeń militarnych. W tym duchu podejmuje się odpowiednie działania zmierzające do zlikwidowania zagrożenia przed katastrofą wojenną, radykalnego zmniejszenia poziomu konfrontacji militarnej, spowodowanie przejścia od konfrontacji do osłabienia napięcia i szeroko rozumianej współpracy między państwami w interesie zachowania pokoju na świecie. Przykładów działań, podyktowanych wysokim stopniem odpowiedzialności na losy świata mamy wiele. Do ważniejszych należą: berlińskie posiedzenie Politycznego Komitetu Doradczego Państw-Stron Układu Warszawskiego w 1987 r., wejście w życie porozumienia pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Związkiem Radzieckim w sprawie likwidacji rakiet średniego i małego zasięgu, prowadzenie rozmów na temat zmniejszenia strategicznego uzbrojenia jądrowego, przyjęciu w 1990 roku ustaleń o zmniejszeniu sił zbrojnych i uzbrojenia w Europie.

W wyniku powyższych działań zmniejszyło się napięcie międzynarodowe, a w jego następstwie - niebezpieczeństwo wybuchu wojny oraz zagrożenie pokoju na świecie.

Należy jednak pamiętać, że zapoczątkowane procesy odprężenia nie mają jeszcze charakteru nieodwracalnego. Niektóre państwa stosują nadal do rozwiązywania procesów konfliktowych metodę siły w stosunku do innych i kontynuują wyścig zbrojeń.

Wymusza to konieczność podejmowania niezbędnych działań w celu utrzymania Sił zbrojnych RP na poziomie gwarantującym

bezpieczeństwo państwa. Przy rozwiązywaniu tego zadania szczególne miejsce zajmuje nauka wojenna. Jej podstawowymi celami są: doskonalenie systemu obronnego państwa z preferowaniem działań obronnych na jego terytorium oraz zbudowanie modelu sił zbrojnych odpowiadającego wymogom obronności kraju. Konieczność nowego podejścia do rozwiązania powyższych zagadnień zarówno w sferze teorii, jak i praktyki wojskowej, wymaga zaangażowania do działalności naukowej najlepiej przygotowanych kadr z jednostek wojskowych, sztabów, instytutów naukowo-badawczych, akademii i wyższych szkół wojskowych. Działalność ta powinna stać się częścią składową obowiązków służbowych każdego oficera, od którego należy wymagać znajomości metodologii i metodyki prowadzenia badań.

Stosownie do aktualnych potrzeb kierownictwo resortu ustaliło następujące podstawowe problemy w działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim w latach dziewięćdziesiątych:

1. Prognoza rozwoju sytuacji militarnej w Europie w najbliższych latach w aspekcie bezpieczeństwa.
2. Kierunki doskonalenia systemu obronnego RP.
3. Koncepcja strategicznego użycia sił zbrojnych w działaniach obronnych na terenie kraju.
4. Kierunki doskonalenia modelu sił zbrojnych RP.
5. Mobilizacyjne i operacyjne rozwijanie SZ RP.

Zostały one uwzględnione w podstawowym dokumencie planistycznym prac naukowo-badawczych, jakim jest "Resortowy program działalności naukowo-badawczej na lata dziewięćdziesiąte", zatwierdzony przez Ministra Obrony Narodowej.

Formułuje on cele, problemy oraz zadania naukowo-badawcze w siedmiu podstawowych działach tematycznych: operacyjno-

-organizacyjnym, informatycznym, wojskowo-ekonomicznym, szkoleniowym, społeczno-wychowawczym, obrony cywilnej i logistyki. Najważniejszym z nich jest dział operacyjno-organizacyjny, a realizacja zawartych w nim problemów nabiera wyjątkowego znaczenia po zestawieniu wysokości wydatków na zaspokojenie potrzeb obronnych i sytuacji ekonomicznej naszego kraju.

Gwałtowne zmiany w zakresie opracowywania i wytwarzania nowych wzorów sprzętu bojowego i uzbrojenia, rosnące koszty praktycznej realizacji tych zmian i coraz krótsze okresy koniecznej wymiany sprzętu i uzbrojenia wynikającego z postępu technicznego - to podstawowe czynniki nakazujące wykorzystywać działalność naukowo-badawczą do rozwiązywania problemów bezpieczeństwa kraju.

Szczególne miejsce zajmują problemy poszukiwania optymalnych sposobów prowadzenia współczesnych działań i szkolenia wojsk, z uwzględnieniem relacji koszt-efekt.

Kierownictwo resortu nadaje problematyce naukowo-badawczej odpowiednie znaczenie, ujmując je w podstawowych dokumentach regulujących funkcjonowanie sił zbrojnych. W celu usprawnienia kierowania działalnością naukowo-badawczą w wojsku powołano w 1986 roku specjalistyczny organ Sztabu Generalnego WP - Zarząd Naukowo-Wydawniczy. Badania inspirowane przez Zarząd Naukowo-Wydawniczy Sztabu Generalnego WP i jego działalność służbowa zmierzają do zwiększenia przydatności wyników badań naukowych dla obronności kraju oraz usprawnienia działalności naukowo-badawczej.

Te podstawowe założenia w prowadzeniu działalności naukowo-badawczej w WP uwzględniono przy określeniu celu pracy

który sprecyzowano jako p o s z u k i w a n i e k i e r u n k ó w d o s k o n a l e n i a s y s t e m u k i e r o w a n i a d z i a ł a l n o ś c i ą n a u k o w o-b a d a w c z ą w s i ł a c h z b r o j n y c h d l a u z y s k a n i a ś c i ś l e j s z y c h p o w i ą z a ń w z a j e m n y c h t e j d z i a ł a l n o ś c i z p r z y g o t o w a n i e m o b r o n n y m k r a j u i s z k o l e n i e m w o j s k.

Dla osiągnięcia tego celu sformułowano następującą hipotezę roboczą: P o g l ą d y p o l i t y c z n e i m i l i t a r n e w y m a g a j ą d o s t o s o w a n i a d o n i c h s y s t e m ó w w o j e n n y c h p a ń s t w, a p r z e d e w s z y s t k i m s z k o l e n i a w o j s k. W d r o ż e n i e d o p r a k t y k i u s t a l e ń w y n i k a j ą c y c h z t y c h p o g l ą d ó w p o w i n n o n a s t ę p o w a ć p o u p r z e d n i m i c h o p r a c o w a n i u n a u k o w y m i w e r y f i k a c j i w w a r u n k a c h ć w i c z e ń. D z i a ł a l n o ś ć n a u k o w o-b a d a w c z a w d z i e d z i n i e n a u k w o j s k o w y c h j e s t e l e m e n t e m ł ą c z ą c y m p o l i t y k ę z e w n ę t r z n ą p a ń s t w a z j e g o s y s t e m e m o b r o n n y m. Z a c h o d z i z a t e m k o n i e c z n o ś ć j e j d o s k o n a l e n i a p o d k ą t e m z w i ę k s z e n i a s t o p n i a p r a k t y c z n e g o z a s t o s o w a n i a w y n i k ó w b a d a ń.

Z hipotezy tej wynikają następujące problemy badawcze:

1. Badanie doświadczeń historycznych WP oraz doświadczeń innych armii w zakresie organizowania i kierowania działalnością naukowo-badawczą.
2. Ocena efektów współpracy w dziedzinie działań naukowych z innymi armiami.
3. Analiza rozwoju poglądów na prowadzenie działań i kierunki zmian w szkoleniu wojsk w latach 1986-1995.
4. Analiza działalności naukowo-badawczej w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej w tym samym okresie.
5. Ocena możliwości zmian w kierowaniu działalnością naukowo-badawczą pod kątem zwiększenia możliwości wykorzystania wyników prac na potrzeby obronności kraju, a szczególnie szkolenia wojsk.

Pod kątem rozwiązania tych problemów dobrano układ i treść poszczególnych części pracy.

Rozdział I - omawia rozwój działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim od początku jego powstania do lat siedemdziesiątych, z uwzględnieniem okresów wojennych. Prezentuje kolejno powstające w Wojsku Polskim placówki naukowo-badawcze, ich usytuowanie organizacyjne oraz podstawowe zadania. Treść rozdziału, bogato ilustrowana rysunkami i tabelami przedstawiającymi jego syntetyczne ujęcie, została opracowana na podstawie materiałów Centralnego Archiwum Wojskowego i zaprezentowana w formie umożliwiającej formułowanie wniosków dotyczących działalności naukowo-badawczej, w ścisłym związku z potrzebami sił zbrojnych. W rozdziale tym omówiono również aktualną organizację działalności naukowo-badawczej

w Wojsku Polskim, ze szczególnym uwzględnieniem aktów normatywnych i zasad funkcjonowania systemu planowania, organizowania i nadzoru nad tą działalnością. Szczegółowe rozpatrzenie tej problematyki pozwala na dokonanie jej oceny, a przede wszystkim wskazanie dodatnich i ujemnych stron oraz przyczyn ich powstawania.

Rozdział II - zawiera opis zasadniczych problemów organizowania działalności naukowej w armiach czterech państw, wybranych pod względem możliwości porównawczych z naszymi warunkami, a także pod względem rozwiązań modelowych. Zestawienie porównawcze sposobów organizacji działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim i w analizowanych armiach jest dobrą podstawą do formułowania wniosków dotyczących kierunków doskonalenia tej działalności w Siłach Zbrojnych RP.

Rozdział III - zawiera analizę całego systemu prowadzenia działalności naukowo-badawczej w ramach sojuszu wojskowego, jakim był Układ Warszawski. Jest w nim, zawarta ocena porównań działalności naukowo-badawczej prowadzonej w układzie sojuszniczym z problematyką szkoleniową oraz ocena podstawowych form współpracy między państwami sojuszniczymi w działalności naukowo-badawczej. Ze względu na zachodzące zmiany w sytuacji polityczno-militarnej treść rozdziału ma już znaczenie historyczne i jest jednak podsumowaniem wieloletnich doświadczeń w zakresie możliwości, celowości i sposobów współpracy w działalności naukowej z innymi państwami.

Rozdział IV - sprowadza się do ustalenia związków między poglądami na prowadzenie działań bojowych, działalnością naukowo-badawczą i procesem szkolenia wojsk. Analiza teoretycznych i sprawdzonych podczas ćwiczeń poglądów na prowadzenie działań bojowych, z których podstawowe znajdują odzwierciedlenie w dokumentach regulujących proces szkolenia wojsk w zestawieniu z analizą dokumentów regulujących działalność naukową, pozwala ocenić na ile działalność naukowa ułatwia bądź przyspiesza wdrożenie do szkolenia wojsk /a szerzej - do systemu obronnego kraju/ elementów wynikających ze zmian w poglądach na prowadzenie działań bojowych. Jest to zatem ocena praktycznej przydatności rozwiązywania problemów składających się na działalność naukowo-badawczą w siłach zbrojnych.

Zagadnienia zwiększenia przydatności działalności naukowo-badawczej w procesie szkolenia wojsk są treścią rozdziału V. Drogi osiągnięcia tego celu, wyznaczone na podstawie analizy istniejącego systemu działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim i w innych armiach, sprowadzają się do doskonalenia procesu kierowania działalnością naukowo-badawczą oraz doskonalenia struktur organizacyjnych organów odpowiedzialnych za prowadzenie tej działalności. Omówione są konkretne propozycje rozwiązań, polegające na wykorzystaniu w systemie organizacji działalności naukowo-badawczej techniki mikrokomputerowej oraz integracji organów zarządzających nauką i szkolnictwem wojskowym.

Zakończenie - zawiera syntetyczne wnioski jakie można sformułować na podstawie analizy działalności naukowo-badawczej prowadzonej pod kątem zwiększenia jej efektów, a przede wszystkim ściślejszego powiązania z doskonaleniem systemu obronnego państwa.

Serdeczne słowa podziękowania za pomoc merytoryczną i metodyczną oraz wspaniałe kierownictwo, wyrozumiałość i życzliwość podczas opracowania rozprawy wyrażam swemu kierownikowi naukowemu płk doc. dr hab. inż. Jerzemu TELEPOWI.

Równie serdeczne podziękowania składam swoim przełożonym za stworzenie mi korzystnych warunków pracy oraz pomoc w badaniach i wykonywaniu rozprawy. Dziękuję kolegom za udzielone rady i wszechstronną pomoc oraz przejęcie części moich zadań służbowych w okresie opracowywania rozprawy.

2. Wybór metod badanych

W procesie badawczym posługiwano się podejściem systemowym, strukturalnym, funkcjonalnym i informacyjnym. Zastosowanie takich metod - sposobów podejścia wynikało z potraktowania przedmiotu badań jako systemu, zarówno w samych badaniach, jak i podczas opracowania ich wyników. Podejście strukturalne pozwoliło na uzyskanie bardziej wyrazistego obrazu badanego obiektu, przy którym analityczne widzenie przedmiotu badań umożliwiło wyodrębnienie strukturalnego aspektu badań.

Fakt, że żadna struktura organizacyjna nie istnieje sama dla siebie lecz stanowi środek i stwarza warunki dla spełnienia przez system określonych funkcji, pociągnął za sobą konieczność funkcjonalnego podejścia do przedmiotu badań, co umożliwiło dokonanie analizy istoty procesów regulacyjnych i procesów kierowania wojskowym zapleczem naukowym, a zatem przedstawienie funkcjonalnych aspektów badanego systemu.

Realizacja problemów /celów/ badawczych, w przedstawionym ujęciu, pociągnęła za sobą konieczność zastosowania określonych empirycznych i teoretycznych metod badawczych.

Oceny działalności naukowej w Wojsku Polskim - aktualnej oraz w ujęciu historycznym, a także w innych armiach dokonano metoda analizy dokumentów, rozpatrując oddzielnie struktury organizacyjne placówek naukowych i spełniane przez nie zadania.

Praktyczne wykorzystanie wyników działalności naukowo-badawczej na potrzeby obronności państwa oraz jakości funkcjonowania systemu tej działalności oceniono metodę porównania z innymi armiami.

Stosując obie te metody wyodrębniono zalety i wady analizowanych i porównywanych przedmiotów badań oraz możliwości zastosowania w działalności naukowo-badawczej prowadzonej w Siłach Zbrojnych RP.

Do ustalenia stopnia przydatności problemów naukowo-badawczych, które zainteresowane instytucje zgłosiły do realizacji w latach dziewięćdziesiątych zastosowano metodę ekspertów. Zaangażowano do tego 10 specjalistów z różnych instytucji centralnych MON oraz AON. Hierarchiczne ustawienie przez ekspertów około 70 tematów według kryterium ważności na potrzeby obronne znalazło pełne uznanie i akceptację przez Kolegium Sztabu Generalnego WP w postaci wyrażenia zgody na umieszczenie wytypowanych tematów w "Resortowym programie prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte".

Kierunki doskonalenia działalności naukowo-badawczej, polegające przede wszystkim na zwiększeniu przydatności wyników tej działalności dla systemu obronnego państwa wyznaczono wykorzystując metody algorytmiczne i technikę mikrokomputerową. Uzyskano dzięki temu możliwości kompleksowych zestawień i porównań /w różnych przekrojach, np. dziedzina, temat,

zlecający, wykonawcy itd./ wyników realizowanych prac z potrzebami, a przez to możliwości dokonywania bieżących korekt w zakresie realizacji poszczególnych problemów i tematów prac naukowo-badawczych.

3. Ocena literatury

W procesie badawczym szczególną uwagę skupiono na studiowaniu i analizie literatury specjalistycznej. W sferze zainteresowania autora znalazły się wszelkiego rodzaju materiały teoretyczne i wydawnictwa traktujące o działalności naukowo-badawczej, ze szczególnym uwzględnieniem tej działalności w Wojsku Polskim i nacelowanej głównie na dziedzinę operacyjno-organizacyjną. Wykorzystaną literaturę można umownie podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- rozkazy i dokumenty określające organizację i funkcjonowanie wojskowego zaplecza naukowego, od okresu powstania Drugiej Rzeczpospolitej do roku 1990;
- wytyczne i instrukcje regulujące działalność decyzyjną i planistyczną wojskowego zaplecza naukowego /placówek naukowo-badawczych/;
- plany działalności naukowo-badawczej /pięcioletnie, roczne/, opracowania dotyczące doskonalenia wojskowego zaplecza naukowego i sprawozdania okresowe działalności naukowo-badawczej, protokoły z narad, odpraw i konsultacji oraz notatki służbowe związane z działalnością tego zaplecza, a także dyrektywy i rozkazy MON do szkolenia sił zbrojnych.

W procesie badawczym posługiwano się podejściem systemowym, opierając się między innymi na opracowaniu

P. Sienkiewicza "Inżynieria systemów", w którym autor dokonał wyczerpującej analizy wybranych systemów, funkcjonujących w siłach zbrojnych.

Budowę modeli symulacyjnych prezentują pracownicy naukowi AON /W.Filar, P.Sienkiewicz, A.Borczak/ w wewnętrznych wydawnictwach akademii oraz na łamach "Myśli Wojskowej". Szczególną wartość ma cykl dotyczący symulowania działań bojowych opracowany na podstawie seminariów naukowych organizowanych w JBSO. Omawia się w nim przykłady rozwiązania zadań współczesnego pola walki metodą symulacyjną.

Badając działalność naukowo-badawczą okresu międzywojennego i powojennego, oparto się na rozkazach, etatach i zarządzeniach o tworzeniu poszczególnych instytucji, a znajdujących się w zespołach akt Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie. Z literatury dotyczącej działalności w wybranych armiach, korzystano przede wszystkim z komunikatów rozpoznawczych zarządu II SG WP oraz notatek z konsultacji oficerów Zarządu XII SG WP w armiach sojuszniczych. Organizację działalności naukowo-badawczej w siłach zbrojnych UIA omawia również W.Fiodorow w artykule zamieszczonym w numerze 6/1986 r. "Zarubeznoe Voennoe obozrenie". Oprócz systemu organizacji, porusza on temat prowadzonych w ramach tej działalności podstawowych badań naukowych i prac doświadczalnych, nacelowanych na wykrycie nowych zjawisk i opracowywanie perspektywicznych technologii, które będą mogły być spożytkowane w tworzeniu najnowszych systemów broni.

Z literatury dotyczącej działalności naukowo-badawczej w ramach ZSZ szczególnie przydatne były: "Przepisy o kierowaniu działalnością w sztabie ZSZ", "Dyrektywa ND ZSZ do działalności naukowo-badawczej" oraz dokumenty związane z wymianą informacji na temat prac naukowo-badawczych i ich postaci wynikowych.

W sferze zainteresowania autora znalazła się praca zbiorowa opracowana w ramach problemu naukowego ROZWÒJ na temat "Przygotowanie i prowadzenie w drugiej połowie lat osiemdziesiątych operacji zaczepnej i operacji obronnej frontu /armii/ działającego w ramach strategicznej operacji na ZTDW" - wyd. AWG WP w 1984 r. Wymienione opracowanie pozwoliło na zgłębienie zagadnień związanych z prowadzeniem działań bojowych w latach osiemdziesiątych, zgodnie z obowiązującą w tym czasie doktryną wojenną. Jest to niezwykle wartościowy materiał badawczy przesądzający o treści uogólnień teoretycznych i wyłaniających się nowych problemów operacyjnych. Na jego podstawie można stwierdzić, że im doskonalsza jest technika wojenna i środki walki, tym doskonalsze muszą być założenia operacyjno-taktyczne jej wykorzystania. Cenne i z zasady podstawowe wiadomości z ćwiczeń szczebla armijnego i frontowego zawierają dokumenty /notatki/ ZSzO SG WP, które w powiązaniu z planami prac naukowo-badawczych pozwalają uzyskać przejrzysty obraz wpływu działalności naukowo-badawczej na proces szkolenia wojsk, a jednocześnie stanowiły wartościowy materiał przydatny do rozwiązania problemu naukowego.

I. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA W WOJSKU POLSKIM

1. Rys historyczny

1.1. Lata 1918-1939

Formowanie naczelnych władz wojskowych rozpoczęło się jeszcze przed odzyskaniem niepodległości, w październiku 1918 r. Powstał wówczas Sztab Generalny i Ministerstwo Spraw Wojskowych. Sztab składał się początkowo z siedmiu wydziałów; 21 listopada 1918 r. został powiększony o dalsze trzy. Organizacja MSWojsk. ulegała początkowo bardzo częstym zmianom. W początku 1919 r. ministrowi podlegali dwaj wiceministrowie oraz kancelaria. Całe ministerstwo było podzielone na siedem departamentów oraz trzy sekcje. Kompetencje MSWojsk. nie były początkowo wyraźnie określone, dochodziło często do dublowania poszczególnych czynności.

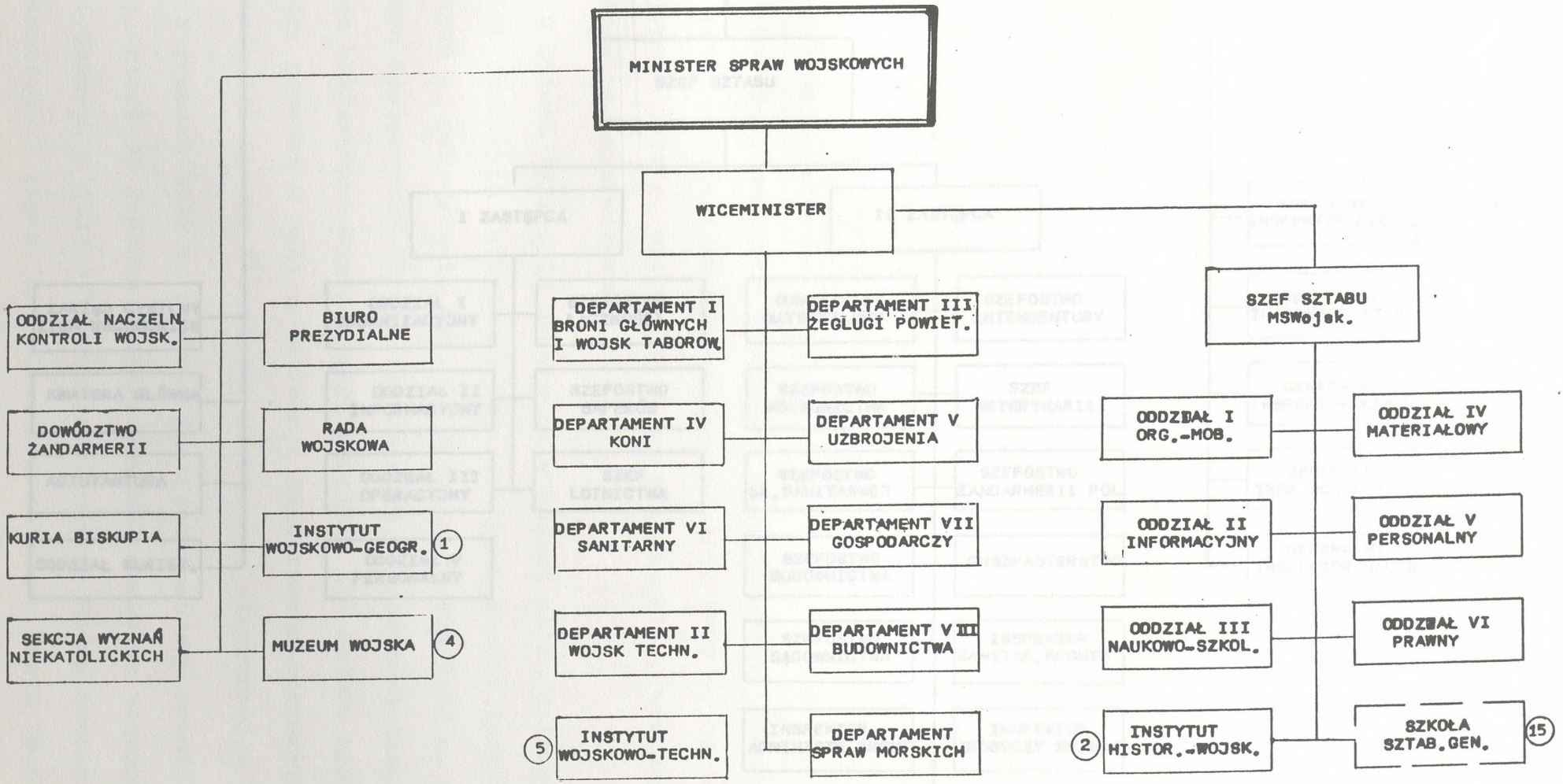
W związku z sytuacją wojenną Sztab Generalny przyjął w lutym 1919 r. funkcję Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego. Ukształtowało się ono ostatecznie do 10 marca 1919 r. Wówczas też nastąpił ostateczny podział kompetencji między MSWojsk. i Naczelnym Dowództwem. Do zadań ministerstwa należała organizacja, wyposażenie i szkolenie oddziałów oraz przekazywanie ich do dyspozycji Naczelnego Dowództwa, które zajmowało się operacjami na frontach i służbą etapową. W okresie wojny polsko-rosyjskiej nastąpiła kolejna reorganizacja obu instytucji. Najważniejszą z nich było utworzenie na wiosnę 1920 r., według wzorów francuskich, Sztabu MSWojsk., jako organu wewnętrznego.

Do czasu przejścia sił zbrojnych na stopę pokojową w 1921 r. powstało niewiele placówek naukowych. 19 grudnia 1918 r. został utworzony z Sekcji Naukowej MSWojsk. Instytut Historyczno-Wojskowy, 23 lutego 1919 r. wyłoniono z Oddziału VIII Geograficznego Sztabu Generalnego Instytut Wojskowo-Geograficzny, 14 czerwca tegoż roku utworzono Instytut Wojskowo-Techniczny, zaś 15 czerwca powstała Wojenna Szkoła Sztabu Generalnego, którą 12 stycznia 1920 r. nazwano Szkołą Sztabu Generalnego, a 16 sierpnia 1922 r. Wyższą Szkołą Wojenną. W styczniu 1919 r. utworzono Polskie Muzeum Wojskowe. W marcu 1920 r. zostało ono zlikwidowane, a 22 kwietnia powołano do życia Muzeum Wojska.

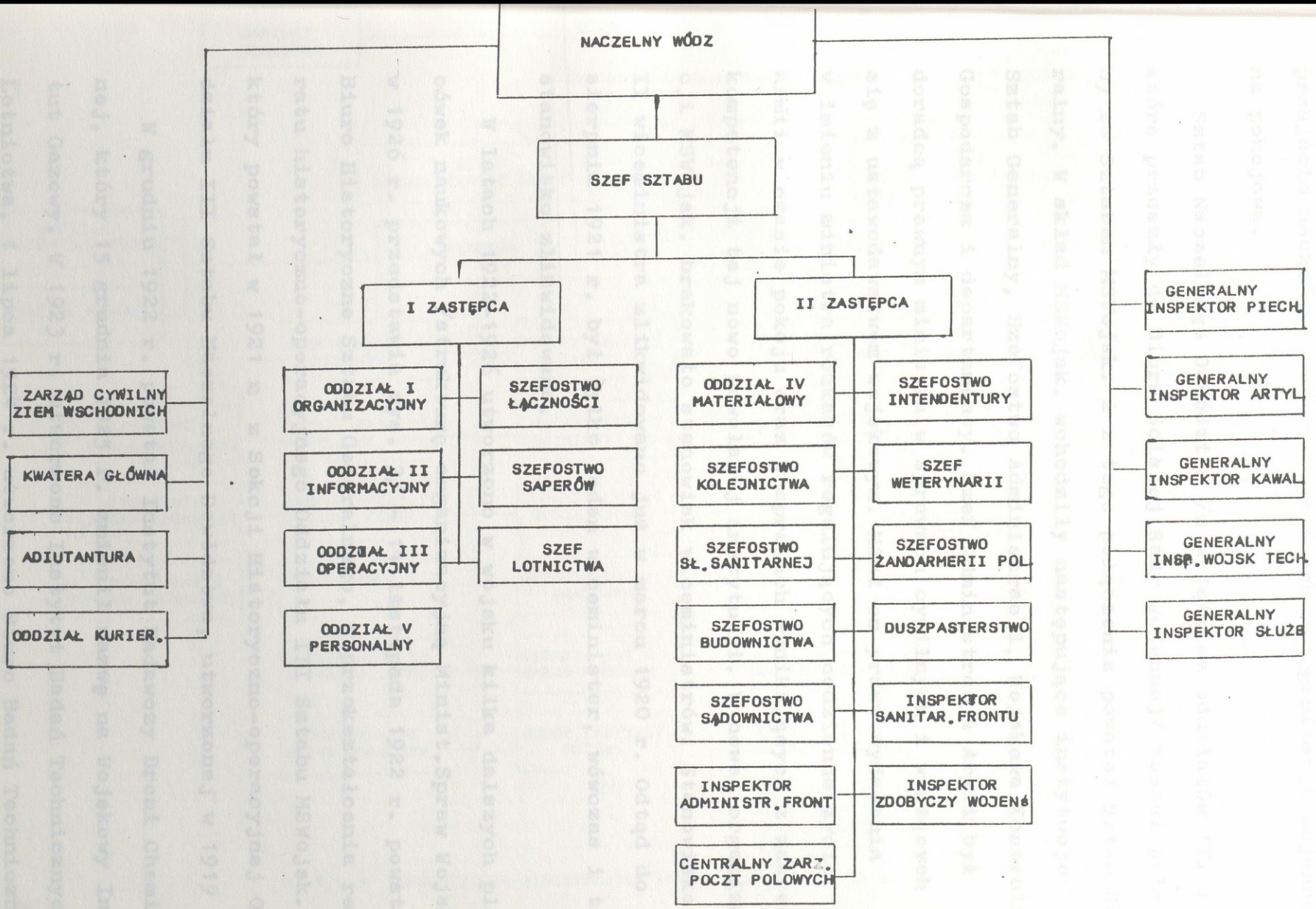
Jego filią było Wielkopolskie Muzeum Wojskowe w Poznaniu. /Strukturę organizacyjną Ministerstwa Spraw Wojskowych w 1920 r. ilustruje rysunek 1, zaś strukturę organizacyjną Naczelnego Dowództwa WP w 1920 r. - rysunek 2/.

Po zakończeniu działań wojennych nastąpiły zasadnicze zmiany w organizacji i kompetencjach naczelnych władz wojskowych. W kwietniu 1921 r. zapadła decyzja dotycząca likwidacji Naczelnego Dowództwa WP.

Zgodnie z konstytucja z 17 marca 1921 r. najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych w okresie pokoju miał być odtąd Prezydent RP /do tego czasu był nim Naczelnik Państwa i równocześnie Naczelny Wódz/, który sprawował dowództwo przez ministra Spraw Wojskowych. Do 1926 r. bezpośrednie kierownictwo siłami zbrojnymi oraz pracami przygotowawczymi do wojny sprawowało Ministerstwo Spraw Wojskowych. Sztab Generalny podlegał bezpośrednio ministrowi Spraw Wojskowych i stanowił jego organ pracy.



Rys.1 ORGANIZACJA MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH - 1920r.



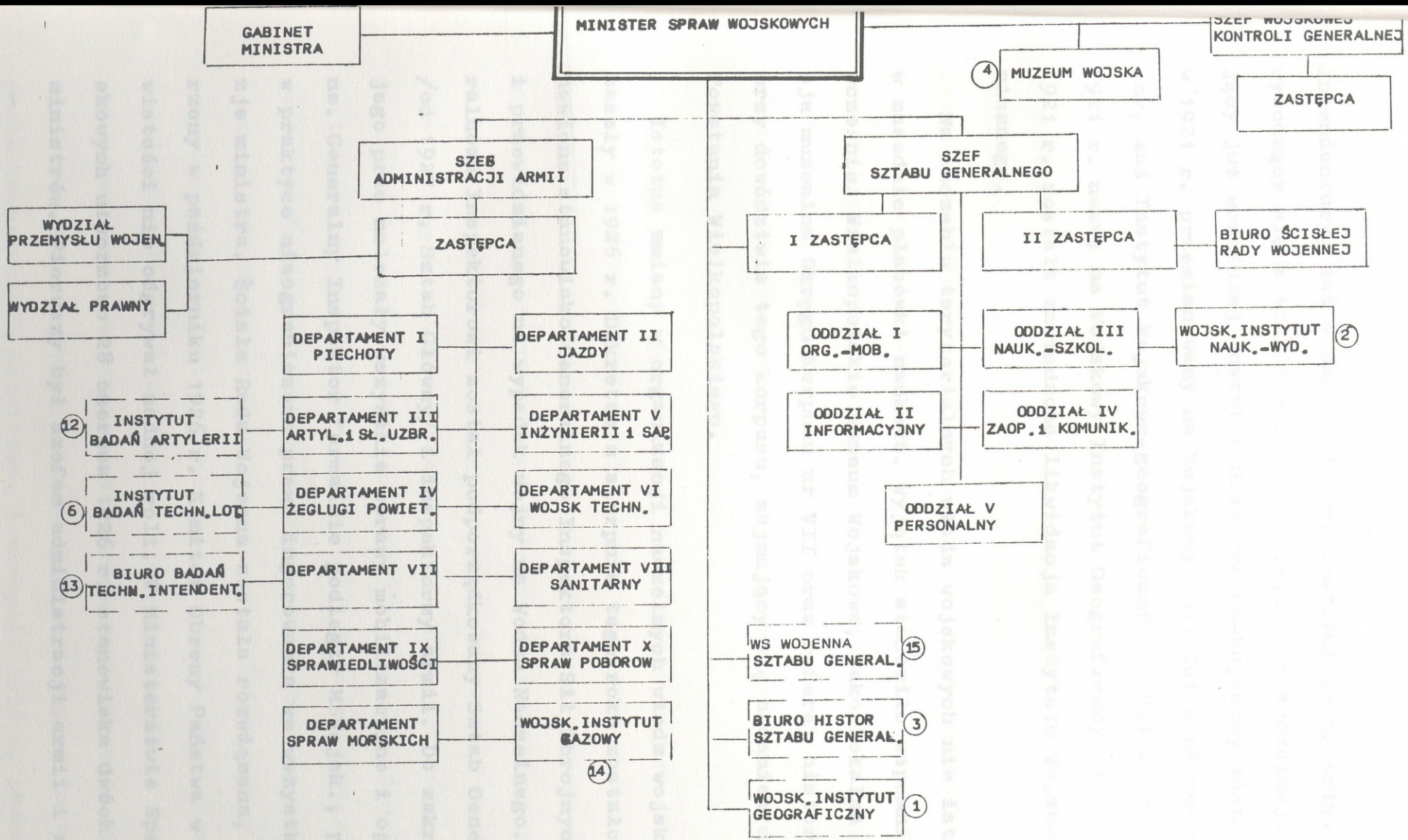
Rys.2 ORGANIZACJA NACZELNEGO DOWODZTWA WP - 1920r.

W 1921 r. w drodze skomplikowanych przekształceń nastąpiło przejście naczelnych władz wojskowych z organizacji wojennej na pokojową.

Sztab Naczelnego Dowództwa /z wyjątkiem oddziałów III i V, które przeszły do Biura Ścisłej Rady Wojennej/ został połączony ze Sztabem MSWojsk. i z tego połączenia powstał Sztab Generalny. W skład MSWojsk. wchodziły następujące instytucje: Sztab Generalny, Szefostwo Administracji, Wojskowa Kontrola Gospodarcza i departamenty. Szef Administracji Armii był doradcą prawnym ministra w sprawach cywilnych i wiążących się z ustawodawstwem wojskowym. Miał on prawo wydawania w imieniu ministra rozkazów regulujących codzienne życie armii w czasie pokoju oraz w sprawach wynikających z zakresu kompetencji tej nowo powołanej instytucji. W nowej organizacji MSWojsk. brakowało stanowisk wiceministrów. Stanowisko II wiceministra zlikwidowano już w marcu 1920 r. Odtąd do sierpnia 1921 r. był tylko jeden wiceminister, wówczas i to stanowisko zlikwidowano.

W latach 1922-1926 utworzono w wojsku kilka dalszych placówek naukowych /strukturę organizacyjną Minist.Spraw Wojsk. w 1926 r. przedstawia rys. 3/ - 14 listopada 1922 r. powstało Biuro Historyczne Sztabu Generalnego, z przekształcenia referatu historyczno-operacyjnego Oddziału III Sztabu MSWojsk., który powstał w 1921 r. z Sekcji Historyczno-operacyjnej Oddziału III Sztabu Naczelnego Dowództwa, utworzonej w 1919 r.

W grudniu 1922 r. powstał Instytut Badawczy Broni Chemicznej, który 15 grudnia 1925 r. zmienił nazwę na Wojskowy Instytut Gazowy. W 1923 r. utworzono Instytut Badań Technicznych Lotnictwa. 1 lipca 1924 r. utworzono Biuro Badań Technicznych



Rys.3 ORGANIZACJA MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH - 1926r.

Intendentury, zaś w marcu 1926 r. Instytut Badań Artylerii, wywodzący się z Artyleryjskiej Komisji Doświadczalnej. Istniejący już wcześniej Instytut Historyczno-Wojskowy został w 1921 r. przemianowany na Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, zaś Instytut Wojskowo-geograficzny zmienił 22 sierpnia 1921 r. nazwę na Wojskowy Instytut Geograficzny. 11 sierpnia 1921 r. została zarządzona likwidacja Instytutu Wojskowo-Technicznego.

Na szczeblu terytorialnych władz wojskowych nie istniały w zasadzie placówki naukowe. Wyjątek stanowiło wspomniane wcześniej Wielkopolskie Muzeum Wojskowe, jako lokalna instytucja muzealna Okręgu Korpusu nr VII oraz referat historyczny przy dowództwie tego korpusu, zajmujący się badaniem dziejów Powstania Wielkopolskiego.

Istotne zmiany w organizacji naczelnych władz wojskowych zaszły w 1926 r. Dekretem z sierpnia tego roku zostało ustanowione stanowisko Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych i przewidzianego na wypadek wojny na Wodza Naczelnego. Generalnemu Inspektorowi został podporządkowany Sztab Generalny /od 1927 r. Sztab Główny/ i inspektorzy armii. Do zakresu jego prac należały wszystkie sprawy mobilizacyjne i operacyjne. Generalny Inspektor formalnie podległy MSWojsk., posiadał w praktyce nieograniczone prawo ingerowania we wszystkie decyzje ministra. Ścisła Rada Wojenna została rozwiązana, a utworzony w październiku 1926 r. Komitet Obrony Państwa w rzeczywistości nie odgrywał żadnej roli. W Ministerstwie Spraw Wojskowych utworzono 28 czerwca 1926 r. stanowiska dwóch wiceministrów. Pierwszy był szefem administracji armii i skupiał

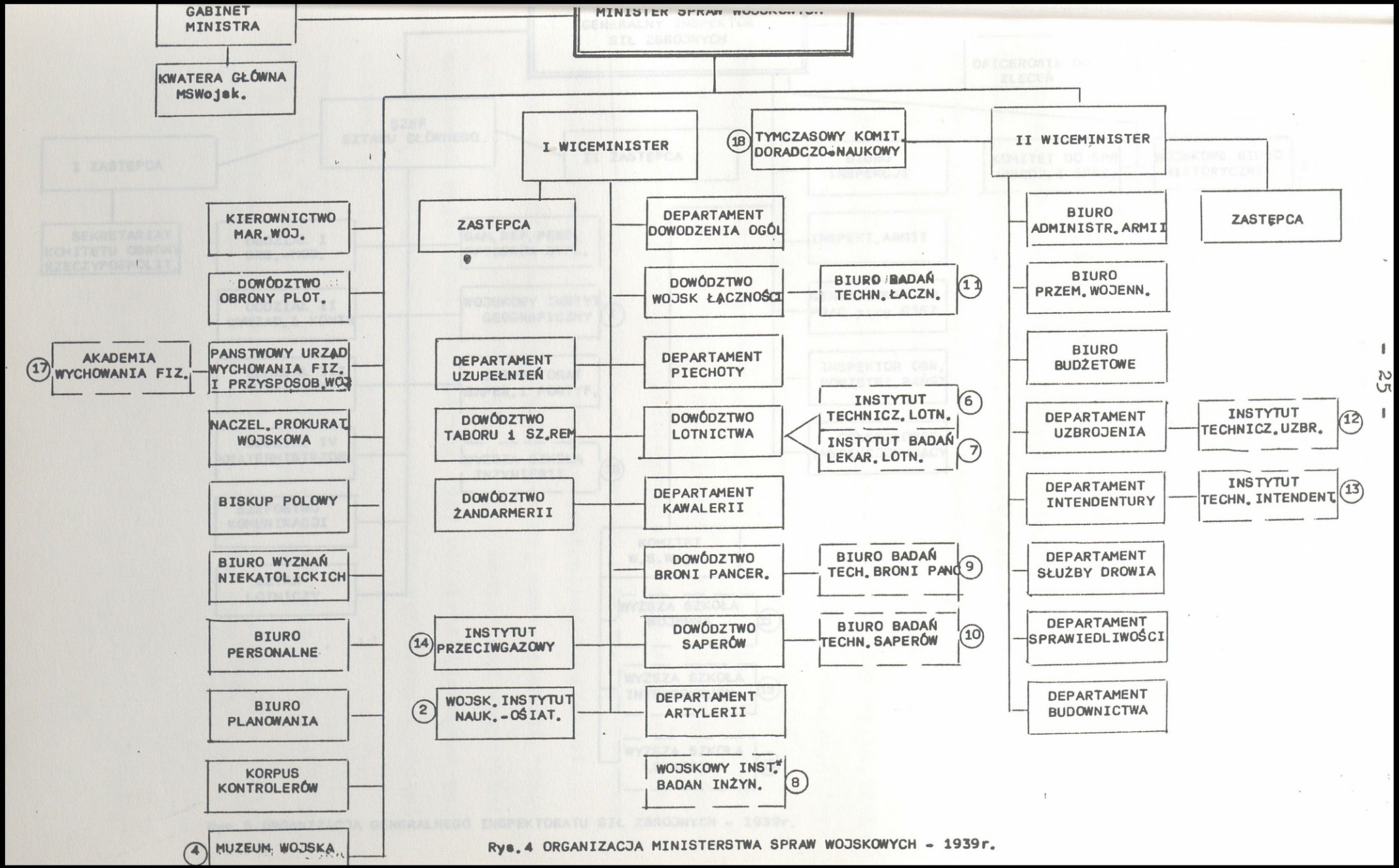
w swych rękach całość rozkazodawstwa dotyczącego administracji sił zbrojnych, drugi - zajmował się rozkazodawstwem w zakresie organizacji i wyszkolenia. Kompetencje wiceministrów zostały zmienione w 1931 r. Odtąd pierwszemu z nich podlegały sprawy organizacji i wyszkolenia, drugiemu zaś sprawy administrowania i zaopatrzenia.

9 maja 1936 r. powstał Komitet Obrony Rzeczypospolitej, którego przewodniczącym był z urzędu Prezydent, a zastępcą Generalny Inspektor Sił Zbrojnych. Do zakresu działania KOR należało ustalenie wytycznych dla rządu oraz koordynowanie prac związanych z obroną państwa. Organem przygotowującym i realizującym decyzje KOR był Sekretariat Komitetu Obrony Rzeczypospolitej /SeKOR/, którego kierownikiem mianowano I zastępcę szefa Sztabu Głównego.

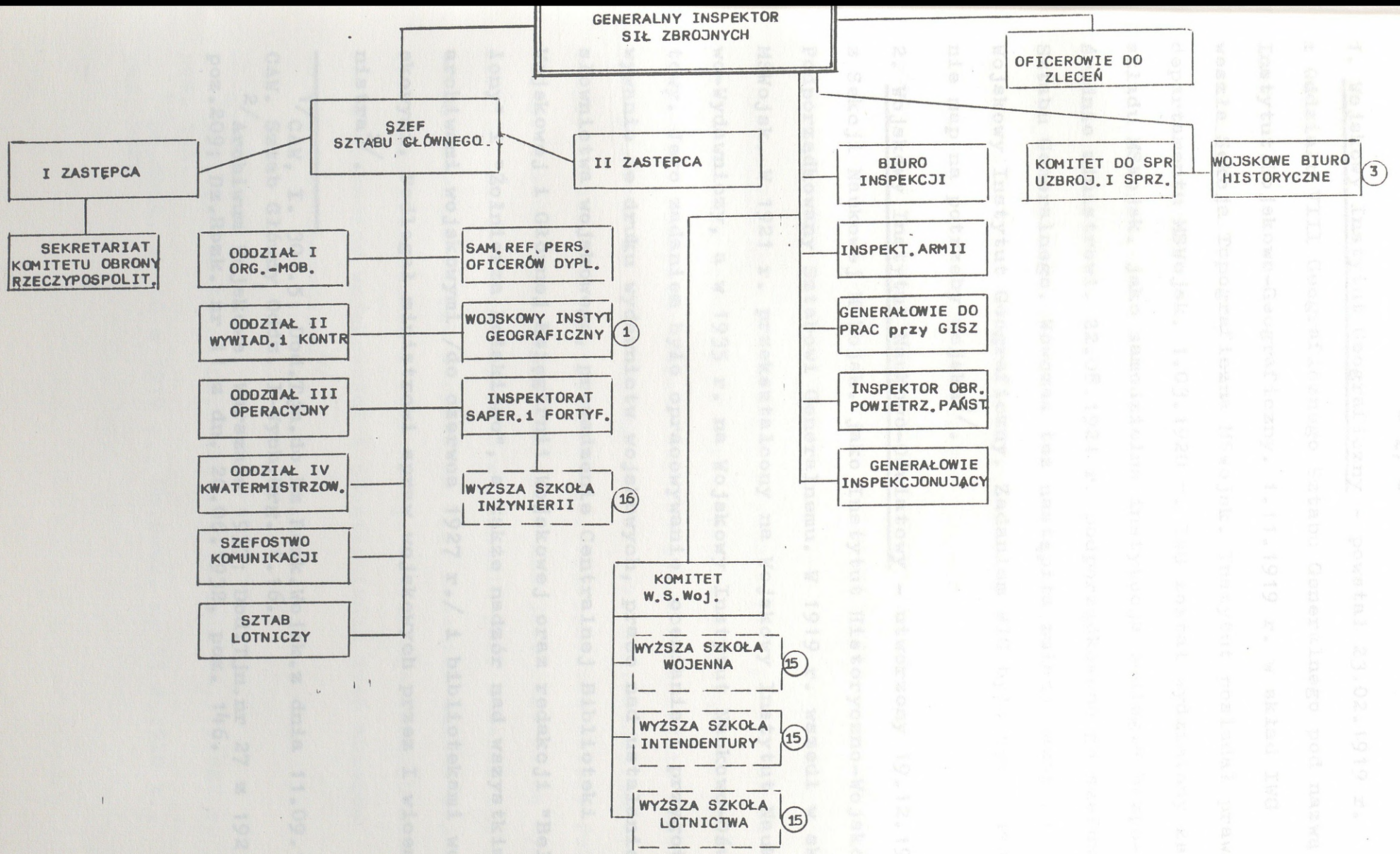
Po 1926 r. nastąpiło również wiele zmian w organizacji placówek naukowych. 17 września 1927 r. został utworzony Instytut Badań inżynierii, który od 30 marca 1931 r. nosił nazwę Wojskowy Instytut Badań Inżynierii /zlikwidowany 14 listopada 1934 r./. W jego miejsce utworzono 1 grudnia 1934 r. trzy biura badań technicznych: Broni Pancernych, Saperów i Łączności. 7 kwietnia 1927 r. Instytut Badań Artylerii został przemianowany na Instytut Badań Materiałów Uzbrojenia, a 28 czerwca 1935 r. na Instytut Techniczny Uzbrojenia. 1 marca 1928 r. Biuro Badań Technicznych Intendentury zostało przemianowane na Instytut Techniczny Intendentury, Instytut Badań Technicznych Lotnictwa od 1 sierpnia 1936 r. występował pod nazwą Instytut Techniczny Lotnictwa. 7 stycznia 1928 r. utworzono Centrum Badań Lotniczo-Lekarskich przy Instytucie Badań Technicznych Lotnictwa. 1 sierpnia 1936 r. przemiano-

wano je na Instytut Badań Lekarskich Lotnictwa. Wojskowy Instytut Gazowy przemianowano 1 kwietnia 1929 r. na Wojskowy Instytut Przeciwgazowy, zaś 1 lipca 1935 r. - na Instytut Przeciwgazowy. Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy zmienił w 1934 r. nazwę na Wojskowy Instytut Naukowo-Oświatowy. Biuro Historyczne Sztabu Generalnego zmieniło w czerwcu 1927 r. nazwę na Wojskowe Biuro Historyczne i podporządkowane zostało Generalnemu Inspektorowi Sił Zbrojnych. Również od czerwca 1927 r. szefowi WBH podlegało Archiwum Wojskowe /dotychczas Centralne Archiwum Wojskowe/, jako instytucja autonomiczna. Wyższa Szkoła Wojenna od 1932 r. podlegała szefowi Sztabu Głównego /Generalnego/, a następnie Generalnemu Inspektorowi Sił Zbrojnych poprzez Komitet Wyższej Szkoły Wojennej. W ramach WSWoj. działała Wyższa Szkoła Lotnicza i Wyższa Szkoła Intendentury. 1 stycznia 1930 r. połączono Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie /utworzony we wrześniu 1927 r./ z Centralną Szkołą Wychowania Fizycznego w Poznaniu /istniejącą od stycznia 1921 r. pod różnymi nazwami/ w jeden zakład naukowy - Centralny Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie. W sierpniu 1938 r. CIWF został przekształcony na wojskową uczelnię akademicką pod nazwą: Akademia Wychowania Fizycznego, 1 listopada 1936 r. utworzono Wyższą Szkołę Inżynierii./Strukturę organizacyjną Ministerstwa Spraw Wojskowych oraz Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych w 1939 r., a w ich strukturze organizacyjnej instytucje naukowe przedstawiają rysunki 4 i 5/.

Wojskowe placówki naukowe przechodziły różne i częste reorganizacje. Organizacja i zakres ich zadań odtworzone na podstawie istniejących /szczątkowych/ materiałów przedstawiają się następująco:



Rys. 4 ORGANIZACJA MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH - 1939r.



Rys. 5 ORGANIZACJA GENERALNEGO INSPEKTORATU SIŁ ZBROJNYCH - 1939r.

1. Wojskowy Instytut Geograficzny - powstał 23.02.1919 r. z Oddziału VIII Geograficznego Sztabu Generalnego pod nazwą Instytut Wojskowo-Geograficzny. 1.11.1919 r. w skład IWG weszła Sekcja Topograficzna MSWojsk. Instytut posiadał prawa departamentu MSWojsk. 1.03.1920 r. IWG został wydzielony ze składu MSWojsk. jako samodzielna instytucja podległa bezpośrednio ministrowi. 22.08.1921 r. podporządkowano go szefowi Sztabu Generalnego. Wówczas też nastąpiła zmiana nazwy na Wojskowy Instytut Geograficzny. Zadaniem WIG było sporządzanie map na potrzeby wojska[1/].

2. Wojskowy Instytut Naukowo-Oświatowy - utworzony 19.12.1918r. z Sekcji Naukowej MSWojsk. jako Instytut Historyczno-Wojskowy. Podporządkowany Sztabowi Generalnemu. W 1919 r. wszedł w skład MSWojsk. W 1921 r. przekształcony na Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, a w 1935 r. na Wojskowy Instytut Naukowo-Oświatowy. Jego zadaniem było opracowywanie, ocenianie i przygotowywanie do druku wydawnictw wojskowych, prace nad ustalaniem słownictwa wojskowego, prowadzenie Centralnej Biblioteki Wojskowej i Głównej Księgarnii Wojskowej oraz redakcji "Bellony" i "Żołnierza Polskiego", a także nadzór nad wszystkimi archiwami wojskowymi /do czerwca 1927 r./ i bibliotekami wojskowymi. Podlegał ministrowi spraw wojskowych przez I wiceministra[2/].

[1/] CAW, I. 301.5; Dod.Tjn.do Dz.Rozk.Wojsk.z dnia 11.09.1919; CAW. Sztab Główny Oddz. I-Wych.Org. t.16.

[2/] Archiwum Wojskowe, Warszawa 1937; Dod.Tjn.nr 27 z 1921 r., poz.209; Dz.Rozk. nr 11 z dn. 20.06.1932, poz. 146.

3. Wojskowe Biuro Historyczne - we wrześniu 1919 r. utworzono Sekcję Historyczno-Operacyjną Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP, która w 1921 r. została przekształcona w Referat Historyczno-Operacyjny Oddziału III Sztabu Generalnego. W 1922 r. referat ten przekształcił się stopniowo w Biuro Historyczne Sztabu Generalnego. Rozkaz o jego utworzeniu ukazał się 14.11.1922 r. Zadaniem BH było opracowanie historii wojen polskich prowadzonych w latach 1918-1921. W czerwcu 1927 r. zmieniono nazwę na Wojskowe Biuro Historyczne i podporządkowano je Generalnemu Inspektorowi Sił Zbrojnych. Zadania WBH zostały rozszerzone również na badania historii wojen dawnych, historii I wojny światowej oraz polskich formacji wojskowych z tego okresu[3/].

4. Muzeum Wojska - utworzone w styczniu 1919 r. pod nazwą Polskie Muzeum Wojskowe. W marcu 1920 r. przystąpiono do likwidacji Polskiego Muzeum Wojskowego, a 22 kwietnia tegoż roku powołano do życia Muzeum Wojska jako centralnej instytucji muzealnej wojskowej w Polsce. Przejęło ono zbiory Polskiego Muzeum Wojskowego. Podlegało MSWojsk. Jego filią było Wielkopolskie Muzeum Wojskowe w Poznaniu jako lokalna instytucja muzealna Okręgu Korpusu nr VII. Zadaniem muzeów wojskowych było gromadzenie i konserwacja wszelkiego rodzaju zbiorów z dziedziny wojskowości i udostępniania tych zbiorów wojsku i społeczeństwu[4/].

[3/] Dod.Tjn. nr 45 do Dz.Rozk.nr 27 z dnia 14.11.1922 r. poz. 135.

[4/] Dz.Rozk. nr 10 z 1919 r., Dz.Rozk. nr 11 z 1920 r., poz. 262.

nie lekarzy. Podlegał Departamentowi Aeronautyki, a od 1.08.1936 r. Dowództwu Lotnictwa MSWojsk.[7].

8. Wojskowy Instytut Badań Inżynierii - utworzony 17.09.1927r. pod nazwą Instytut Badań Inżynierii; od 30.03.1931 r. nosił nazwę Wojskowy Instytut Badań Inżynierii. Do jego zadań należało stawianie wniosków w kwestii ustalania typów sprzętu inżynieryjnego /saperskiego, broni pancernych, łączności i samochodowego/ oraz jakości materiałów /surowców i półfabrykatów/ dla potrzeb wojskowych. WIBI opracowywał też projekty konstrukcyjne sprzętu inżynieryjnego, wykonywał próby laboratoryjne, opiniował wynalazki, przeprowadzał badania kontrolno-odbiorcze oraz opracowywał szczegółowe warunki techniczne. Podlegał szefowi Deparatamentu Inżynierii MSWojsk. Został zlikwidowany 14.11.1934 r. W jego miejsce powstały trzy biura badań: Broni Pancernych, Saperów i Łączności[8].

9. Biuro Badań Technicznych Broni Pancernych - utworzone 1.12.1934 r. Opracowywało projekty i konstrukcje. Prowadziło badania laboratoryjne paliw, smarów, olejów, farb, lakierów i gum. Podlegało Dowództwu Broni Pancernych MSWojsk.[9].

10. Biuro Badań Technicznych Saperów - utworzone 1.12.1934 r. Prowadziło prace techniczno-badawcze dla wojsk saperskich i innych broni w zakresie sprzętu zaopatrzenia saperskiego. Opracowywało projekty konstrukcyjne nowego sprzętu z uwzględnieniem unifikacji i normalizacji materiałów. Wykonywało pró-

---

[7] Dz.Rozk.nr 1 z dn. 7.01.1928 r., poz.1; CAW, Sztab Główny. Oddz. I - Wych.Og.Org., t.1.

[8] Dz.Rozk.nr 26 z dn.17.09.1927 r., poz. 327; Dz.Rozk.nr 9 z dn. 30.03.1931r., poz. 107; CAW.I.342.3.15;Rozk.Dz. nr 21 z 22.11.1934 r., CAW, I. 342.4.32.

[9] Rozk.Dz.nr 1 z dn.28.11.1934 r., CAW.I. 342.4.6.

by laboratoryjne, dokonywało prób sprzętu modelowego i opracowywało szczegółowe warunki techniczne. Podlegało Dowództwu Saperów MSWojsk.[10/].

11. Biuro Badań Technicznych Łączności - utworzone 1.12.1934r. Zajmowało się badaniami sprzętu i urządzeń łączności. Podlegało Dowództwu Łączności MSWojsk.[11/].

12. Instytut Techniczny Uzbrojenia - utworzony w marcu 1926r. pod nazwą Instytut Badań Artylerii. Wywodził się z Artyleryjskiej Komisji Doświadczalnej. 7.04.1927 r. został przemianowany na Instytut Badań Materiałów Uzbrojenia, a 28.06. 1935 r. na Instytut Techniczny Uzbrojenia. Stanowił on ośrodek naukowo-badawczy Departamentu Uzbrojenia MSWojsk. Prowadził badania w zakresie uzbrojenia artylerii i broni małokalibrowej, a także badania pirotechniczne i balistyczne[12/].

13. Instytut Techniczny Intendentury - utworzony 1.07.1924r. pod nazwą Biuro Badań Technicznych Intendentury, które 1.03.1928 r. zostało przemianowane na Instytut Techniczny Intendentury. Do jego zadań należało opracowywanie norm i typów materiałów intendentury oraz katalogów i opisów technicznych, jak również prowadzenie prób i badań nad sprzętem i materiałami zaopatrzenia intendenckiego oraz opracowywanie warunków technicznych i badania laboratoryjne

---

[10/] Roz. nr 1 z dn.1.12.1934 r., CAW.I.342. .8.

[11/] CAW. I.342.3.32.

[12/] Rozk.dn.nr 1 z dn.25.05.03.1926 r., CAW.I.342.1.22;

materiałów intendenckich. ITI podlegał bezpośrednio Departamentowi Intendentury MSWojsk.[13].

14. Instytut Przeciwgazowy - utworzony w grudniu 1922 r. pod nazwą Instytut Badawczy Broni Chemicznej. 18.12.1925 r. zmieniono nazwę na Wojskowy Instytut Gazowy, a 31.01.1929 r. na Wojskowy Instytut Przeciwgazowy. Od 1.07.1935 r. funkcjonował pod nazwą Instytut Przeciwgazowy. Do jego zadań należało prowadzenie badań naukowo-doświadczalnych w dziedzinie środków /sprzętu i materiałów/ obrony przeciwgazowej i walki chemicznej /udoskonalenia techniczne, wynalazki/. Podlegał ministrowi spraw wojskowych przez I wiceministra[14].

15. Wyższą Szkoła Wojenna - 15.06.1919 r. utworzono w Warszawie Wojenną Szkołę Sztabu Generalnego /początkowo nazwaną Szkołą Oficerów Sztabu Generalnego/. 12.01.1920 r. zmieniono nazwę na Szkoła Sztabu Generalnego, a w sierpniu 1922 r. przyjęto ostatecznie nazwę Wyższa Szkoła Wojenna. Do 1932 r. WSWoj. podlegała szefowi Sztabu Generalnego, a następnie Generalnemu Inspektorowi Sił Zbrojnych przez Komitet WSWoj. Celem WSWoj. było fachowe wyszkolenie oficerów do pełnienia funkcji w Sztabie Generalnym, na stanowiskach szefa sztabu dywizji, względnie oddziału armii /grupy organizacyjnej/ lub też dowodzenia pułkiem. W ramach WSWoj. działały Wyższa Szkoła Lotnicza i Wyższa Szkoła Intendentury. Zadaniem WSLotn. było przygotowanie oficerów - dowódców jednostek bojowych lotnictwa i obrony przeciwlotniczej, oficerów dla sztabów ogólnych i lotniczych oraz sztabów artylerii przeciw-

---

[13] CAW.Kanc.Szefa Szt.Gł.,t.29 i 30; Rozk.wewn. nr 10 z dn.16.10.1936 r., CAW.I.342.9.2.

[14] CAW.I.342.2.2. Dz.Rozk.nr 3 z dn.31.01.1929 r.; CAW.I.362.1.52.

lotniczej. Zadaniem WSIntend. było kształcenie oficerów - intendentów w zakresie wojenno-operacyjnym, administracyjno-ekonomicznym, prawnym i technicznym[15].

16. Wyższa Szkoła Inżynierii - utworzona 1.11.1936 r. Wchodziła - wraz ze Szkołą Podchorążych Saperów - w skład Wojskowej Szkoły Inżynierii. Zadaniem WSInż. było kształcenie oficerów fortyfikacji, którzy jednocześnie mieliby kwalifikacje potrzebne do pracy na stanowiska oficerów saperów w szkołach taktycznych i operacyjnych[16].

17. Akademia Wychowania Fizycznego - w styczniu 1921 r. została utworzona Główna Szkoła Wojskowa Gimnastyki i Sportów; od listopada 1922 r. działała ona pod nazwą Centralna Wojskowa Szkoła Gimnastyki i Sportów, a od lipca 1929 r. jako Centralna Szkoła Wychowania Fizycznego, 1.01.1930 r. połączono Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie /utworzony we wrześniu 1927 r./ z Centralną Szkołą Wychowania Fizycznego w Poznaniu w jeden zakład naukowy pod nazwą Centralny Instytut Wychowania Fizycznego. W sierpniu 1938 r. CIWF został przekształcony w wojskową szkołę akademicką pod nazwą Akademia Wychowania Fizycznego. Zarówno CIWF jak i AWF podlegały ministrowi spraw wojskowych przez dyrektora Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego. Zadaniem AWF było kształcenie nauczycieli, instruktorów i specjalistów wf, prowadzenie prac naukowych i badawczych w dziedzinie wf oraz szerzenie idei wf[17].

---

[15] Dod.do Dz.Rozk.nr 10 z dn.18.09.1919 r., poz.93; Dz. Rozk.nr 33 z dn.16.08.1922 r., poz.476.

[16] CAW, I. 340.6.

[17] Dz.Rozk.nr 3 z dn.25.01.1921 r.,poz.45; Dz.Rozk.nr 35 z dn.23.09.1927 r., poz.248;Dz.Rozk.nr 10 z dn.26.03.1930 r., poz.111; Dz.Rozk.nr 15 z dn.31.12.1938 r., poz.170.

Oprócz placówek naukowo-badawczych działała w Wojsku Polskim instytucja o charakterze doradczym. Był to Tymczasowy Komitet Dorasczo-Naukowy przy II wiceministrze Spraw Wojskowych powołany w 1935 r. W jego skład wchodziło dziesięciu wybitnych profesorów m.in. Janusz Groszkowski, Mieczysław Pożaryski, Bohdan Stefanowski i Mieczysław Wolfke. Pracami TKDN kierował prof. dr. Wojciech Świętosławski. W obradach komitetu brało również udział trzech oficerów łącznikowych z ramienia MSWojsk. Zadaniem grupy uczonych było wszechstronne przedstawianie niektórych zagadnień związanych z obronnością i wskazywanie najwłaściwszych rozwiązań. Oto przykładowo tematy, którymi zajmował się TKDN; paliwa zastępcze, zabezpieczenie Centralnego Okręgu Przemysłowego w energię, płyty pancerne, karabin elektryczny, sztuczne wytwarzanie wzruszeń psychicznych. TKDN odbył w latach 1933-1939 ponad sto posiedzeń[18/].

Placówki naukowe Wojska Polskiego w latach 1918-1939 obejmowały w postaci instytutów, biur badań technicznych, muzeów i szkół /głównie wyższych/ właściwie wszystkie gałęzie wiedzy związane z właściwym funkcjonowaniem sił zbrojnych. Działalność wojskowych placówek naukowych okresu międzywojennego przyczyniła się w dużym stopniu do awansu cywilizacyjnego nie tylko samego wojska, ale i społeczeństwa.

Stan liczebny władz wojskowych oraz rozwój instytucji naukowych wyżej wspomnianego okresu przedstawia tabela 1 i 2.

18/ CAW, I.304.4.227; Wojskowy Przegląd Historyczny nr 3, 1982 r. s.148-160.

TABELA 1

STAN LICZEBNY NACZELNYCH WŁADZ WOJSKOWYCH
I INSTYTUCJI NAUKOWYCH NA DZIEŃ 15.XII.1931r.*

:wa instytucji	Stan osobowy			
	oficerów	szer.zawod.	szer.niezawod.	urzędników i niższych funkc.
RALNY INSPEKTORAT SIŁ ZBROJNYCH	101	32	41	125
B GŁÓWNY	280	67	2	253
STERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH	563	69	135	652
KOWY INSTYTUT GEOGRAFICZNY	140	13	2	135
KOWE BIURO HISTORYCZNE	24	-	2	12
KOWY INSTYTUT NAUKOWO-WYDAWNICZY	15	-	-	21
UM WOJSKA	3	-	-	16
KOPOLSKIE MUZEUM WOJSKA	-	-	-	5
YTUT BADAŃ TECHNICZNYCH LOTNICTWA	35	21	25	-
YTUT BADAŃ INŻYNIERII	58	2	4	69
YTUT BADAŃ MATERIAŁÓW UZBROJENIA	39	39	175	35
SKOWY INSTYTUT PRZECIWGAZOWY	27	6	-	66
YTUT TECHNICZNY INTENDENTURY	15	-	-	42
SZA SZKOŁA WOJENNA /ŁĄCZNIE Z WSI/	67	25	116	57
ERALNY INSTYTUT WYCH.FIZ.I PRZYSP. SK.	13	16	-	64

* Zestawienie minimalnych stanów osobowych sił zbrojnych z 15.XII.1931r., CAW, Szef Sztabu, sygn.I.303.1.18.

STAN LICZEBNY NACZELNYCH WŁADZ WOJSKOWYCH
I INSTYTUCJI NAUKOWYCH NA DZIEŃ 1.XI.1938r.* TABELA 2

Nazwa instytucji	Stan osobowy			
	oficerów	szer.zawod.	szer.niezawod.	urzędników i niżsi funkc.
ALNY INSPEKTOR SIŁ ZBROJNYCH	166	35	16	250
YM WOJSKOWE BIURO HISTORYCZNE	26	-	-	31
GŁÓWNY	328	91	16	304
STERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH	610	25	-	667
YM WOJSKOWY INSTYTUT NAUKOWO-OŚWIAT.	15	1	-	32
KOWY INSTYTUT GEOGRAFICZNY	169	14	-	54
UM WOJSKA	-	-	-	19
KOPOLSKIE MUZEUM WOJSKA	-	-	-	4
UM JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO	1	3	-	7
YTUT BADAŃ TECHNICZNYCH LOTNICTWA	26	5	-	5
YTUT BADAŃ LEKARSKICH LOTNICTWA	14	1	-	1
O BADAŃ TECHNICZNYCH BRONI PANC.	11	6	-	28
O BADAN TECHNICZNYCH SAPERÓW	7	1	-	15
O BADAŃ TECHNICZNYCH WOJSK ŁĄCZN.	9	1	-	7
TYTUT TECHNICZNY UZBROJENIA	20	-	-	-
TYTUT TECHNICZNY INTENDENTURY	7	-	-	-
TYTUT PRZECIWGAZOWY	15	9	-	39
SZA SZKOŁA WOJENNA	135	22	129	62
SZA SZKOŁA INTENDENTURY	21	-	-	-
SZA SZKOŁA LOTNICZA	56	-	-	-
SZA SZKOŁA INŻYNIERII	116	26	123	39
DEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO	54	58	-	-

*Szczegółowe zestawienie stanów faktycznych sił zbrojnych z dnia 1.XI.1938r. CAW,GISZ,sygn.I.302.4.282.

1.2. Lata 1943 - 1970

Powstanie Ludowego Wojska Polskiego zapoczątkowane zostało w dniu 9 maja 1943 r. od formowania 1 Polskiej Dywizji Piechoty im. T.Kościuszki. Dalszy etap rozwoju organizacyjnego nastąpił w sierpniu 1943 r. z chwilą przystąpienia do formowania 1 Korpusu Polskich Sił Zbrojnych, który 1 kwietnia 1944 r. przeformowany został na 1 Armię Polską w ZSRR. W maju 1944 r. powstała Rada Wojenna oraz Dowództwo Formowania i Uzupełnienia Armii Polskiej w ZSRR. Z chwilą wkroczenia wojska na tereny kraju, w wyniku połączenia oddziałów 1 Armii z działającymi na tych terenach oddziałami partyzanckimi powstało Ludowe Wojsko Polskie. W początkowym okresie struktura organizacyjna dostosowana była do funkcjonowania Wojska Polskiego w ramach Armii Czerwonej.

W miarę rozwoju ilościowego i usamodzielnienia się Wojska Polskiego tworzono władze naczelne. Rozformowana została Rada Wojenna, a 27 lipca 1944 r. powołane zostało Naczelne Dowództwo WP, które równocześnie spełniło rolę resortu Obrony Narodowej PKWN. Organami wykonawczymi NDWP były: Sztab Główny WP, sformowany rozkazem NDWP z 8 sierpnia 1944 r. oraz Szefostwo Mobilizacji i Formowania, które 9 października 1944 r. przemianowano na Szefostwo Mobilizacji i Uzupełnień. Jako wojskową administrację terenową sformowano dowództwa siedmiu okręgów wojskowych /warszawskiego, pomorskiego, poznańskiego, śląskiego, lubelskiego, łódzkiego i krakowskiego/.

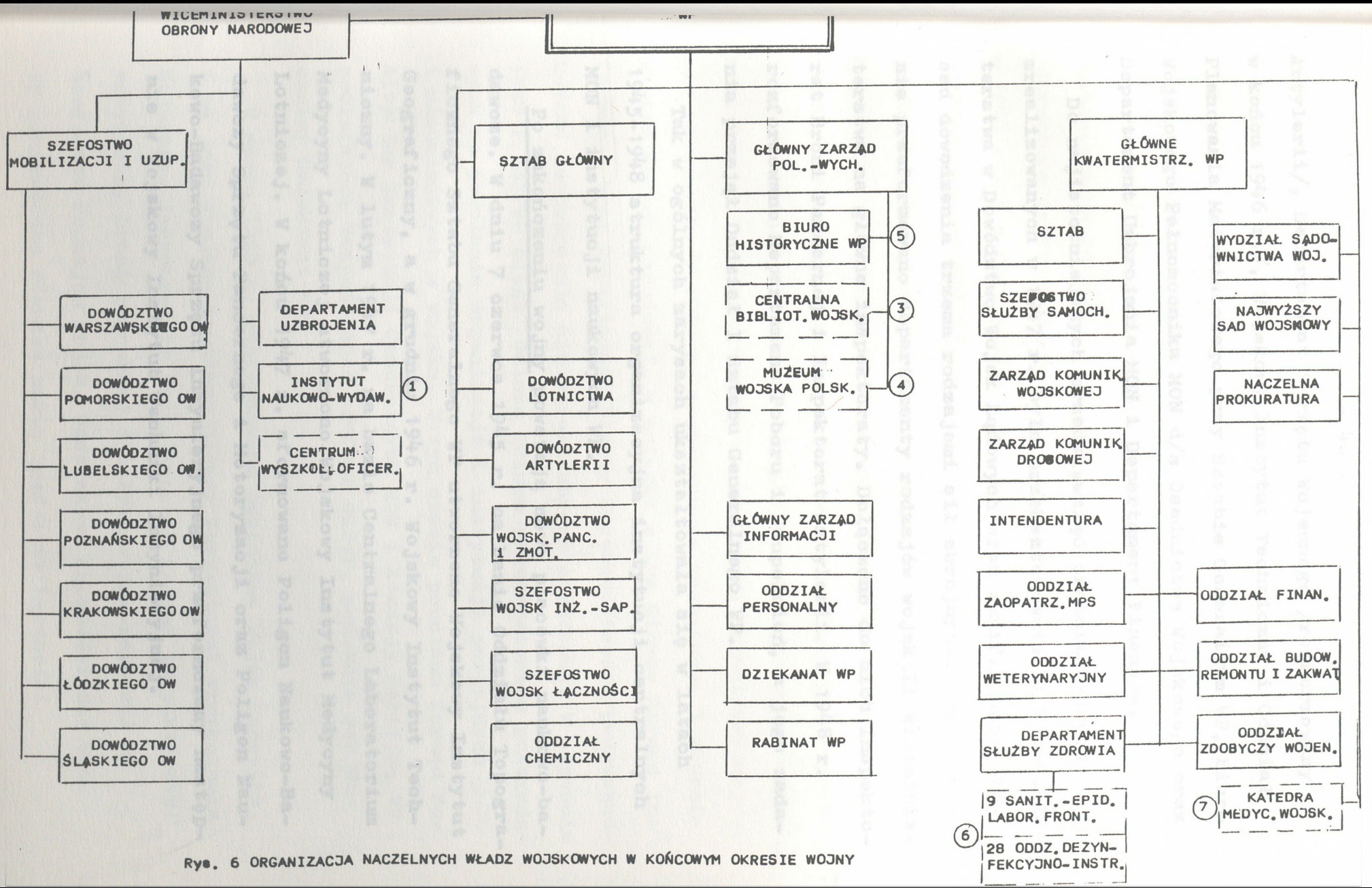
W okresie wojny powołano do życia niewiele wojskowych instytucji naukowych. Były to: Wojskowy Instytut Naukowo-

Wydawniczy /powołany 6 września 1944 r./, w ramach którego utworzono Centralną Bibliotekę Wojskową i Muzeum Wojska. 24 listopada 1944 r. powstała Katedra Medycyny Wojskowej /po wojnie przemianowana na Fakultet Medycyny Wojskowej/. Natomiast 8 stycznia 1945 r. sformowano 9 Sanitarno-Epidemiologiczne Laboratorium Frontu oraz 28 Oddział Dezynfekcyjno-Instruktorski. Na bazie w/w jednostek rozkazem NDWP nr 0233/org. z 6 września 1945 r. utworzono Wojskowe Centralne Laboratorium Sanitarno-Higieniczne. /Organizację naczelnych władz wojskowych, a w niej tworzących się placówek naukowych w końcowym okresie wojny przedstawia rysunek nr 6/.

Zapoczątkowany w okresie wojny proces tworzenia pionów funkcjonalnych MON trwał prawie do końca 1946 r., choć większość przedsięwzięć organizacyjnych zrealizowano do grudnia 1945 r.

W lipcu 1945 r. Sztab Główny Naczelnego Dowództwa WP przekształcony został w Sztab Generalny WP. Powołano trzy wiceministerstwa oraz zorganizowano Gabinet MON, Biuro Historyczne i Departament WOP. Następnie przeniesiono na etaty pokojowe Dowództwa Wojsk Pancernych i Zmotoryzowanych oraz Dowództwo Artylerii WP, Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy WP, a także instytucje wymiaru sprawiedliwości.

W 1946 r. utworzono: Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego /późniejszy Główny Urząd Kultury Fizycznej/, Państwową Radę WF i PW, Główną Kontrolę Wojskową, Departament Służby Sprawiedliwości, Sztab OPL Państwa /w 1947 r. włączony w skład Głównego Inspektoratu



Rys. 6 ORGANIZACJA NACZELNYCH WŁADZ WOJSKOWYCH W KOŃCOWYM OKRESIE WOJNY

Artylerii/, Departament Sprzętu Wojennego /rozformowany w końcu 1946 r./, Wojskowy Instytut Techniczny i Oddział Planowania Materiałowego przy Sztabie Generalnym WP, Biuro Wojskowego Pełnomocnika MON d/s Osadnictwa Wojskowego oraz Departament Uzbrojenia MON i Departament Finansów.

Do najistotniejszych przedsięwzięć organizacyjnych zrealizowanych w 1947 r. było przekształcenie II Wiceministerstwa w Dowództwo Wojsk Lądowych oraz zunifikowanie zasad dowodzenia trzema rodzajami sił zbrojnych. Równocześnie przeformowano departamenty rodzajów wojsk II Wiceministerstwa na główne inspektoraty. Dołączono do nich Inspektorat Broni Pancernej i Inspektorat Artylerii. W 1948 r. rozformowano Departament Poboru i Uzupełnień, a jego zadania przejął Oddział I Sztabu Generalnego WP.

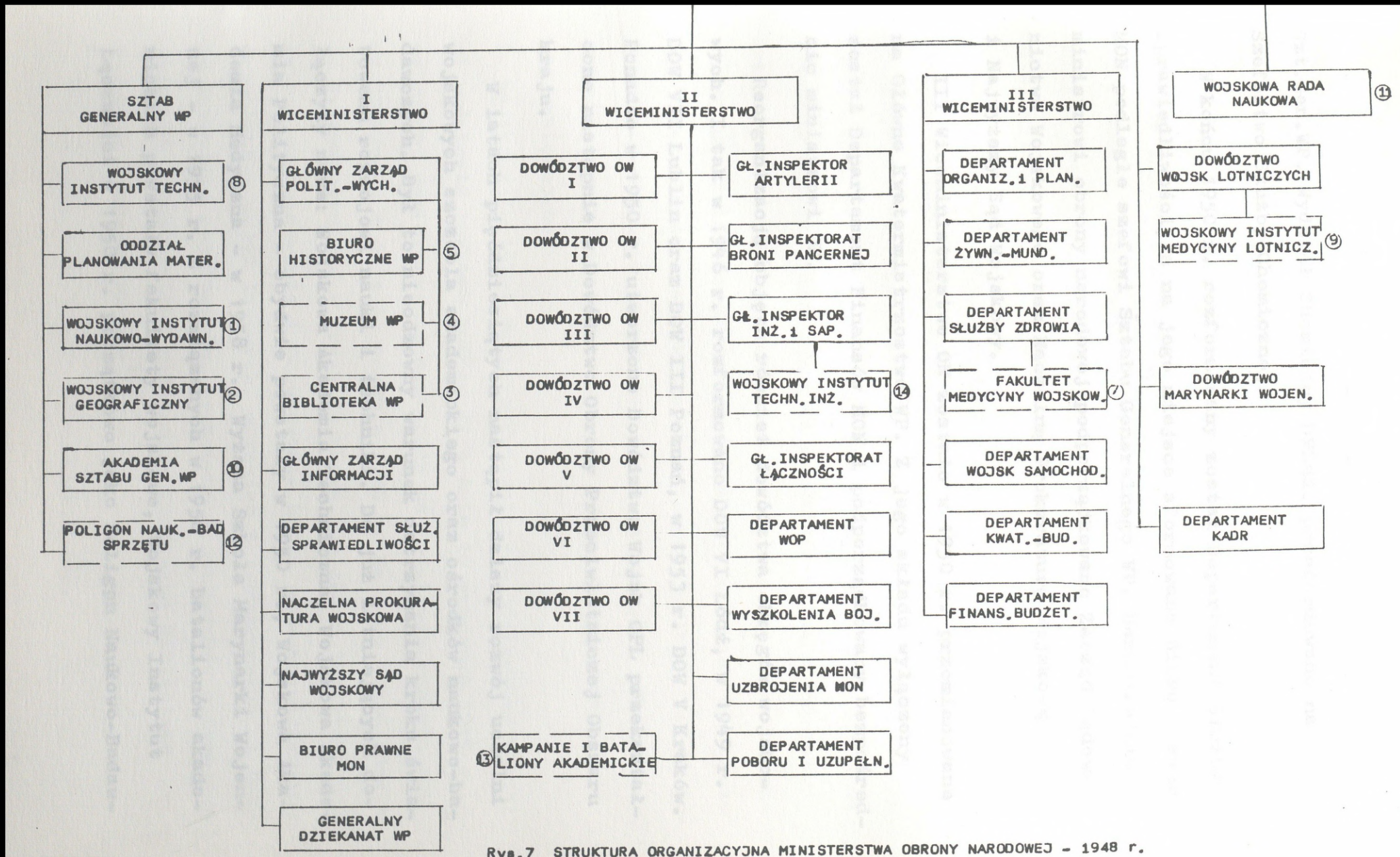
Tak w ogólnych zarysach ukształtowała się w latach 1945-1948 struktura organizacyjna instytucji centralnych MON i instytucji naukowych WP.

Po zakończeniu wojny powstają nowe placówki naukowo-badawcze. W dniu 7 czerwca 1945 r. na bazie Oddziału Topograficznego Sztabu Generalnego WP utworzono Wojskowy Instytut Geograficzny, a w grudniu 1946 r. Wojskowy Instytut Techniczny. W lutym 1947 r. na bazie Centralnego Laboratorium Medycyny Lotniczej utworzono Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej. W końcu 1947 r. sformowano Poligon Naukowo-Badawczy Sprzętu Pancernego i Motoryzacji oraz Poligon Naukowo-Badawczy Sprzętu Inżynieryjnego przeformowany następnie w Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej.

W celu pozyskania dla wojska wysoko kwalifikowanych kadr powstają również ośrodki dydaktyczne: w kwietniu 1947 r. Akademia Sztabu Generalnego WP; na bazie rozformowanej Katedry Medycyny Wojskowej w kwietniu 1946 r. Fakultet Medycyny Wojskowej oraz w latach 1947/48 Kompanie Akademickie w Gdańsku, Krakowie, Łodzi i Warszawie. /Strukturę organizacyjną Ministerstwa Obrony Narodowej w 1948 r., a w niej usytuowanie placówek naukowo-badawczych przedstawia rysunek 7/.

Przełom lat czterdziestych i pięćdziesiątych stanowi nowy rozdział w rozwoju sił zbrojnych. Zaostrzenie sytuacji międzynarodowej i zagrożenie wojenne spowodowały, że problemy umacniania obronności zaczęły nabierać dużego znaczenia. Nastąpiły dalsze zmiany w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych. W 1950 r. rozformowano instytucję I wiceministra obrony narodowej, w związku z tym Główny Zarząd Informacji oraz Departament Służby Sprawiedliwości podporządkowano bezpośrednio ministrowi obrony narodowej. W styczniu 1950 r. GZPWP uległ daleko idącym przeobrażeniom polegających na powołaniu organizacji i instytucji partyjnych i młodzieżowych w wojsku. W tym czasie powołano Zarząd Polityczny Instytucji Centralnych MON i Komisję Partyjną WP podlegającą bezpośrednio szefowi GZPWP, podobnie jak Naczelny Dziekanat WP.

W marcu 1950 r. rozformowano Dowództwo Wojsk Lądowych, a na jego miejsce powołano Główny Inspektorat Wyszkolenia Bojowego. Jednocześnie przemianowano główne inspektoraty: artylerii, broni pancernej i inżynieryjno-saperski na szefostwa rodzajów wojsk. Oddziałowi Łączności Szt.Gen. WP przywrócono również nazwę Szefostwa Łączności



Rys. 7 STRUKTURA ORGANIZACYJNA MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ - 1948 r.

Szt.Gen.WP. Wydział Chemiczny DWLąd. przeformowano na Szefostwo Służby Chemicznej.

W końcu 1950 r. rozformowany został Departament Służby Sprawiedliwości, a na jego miejsce sformowano Biuro Prawne MON podległe szefowi Sztabu Generalnego WP. Bezpośrednio ministrowi obrony narodowej podporządkowano Zarząd Sądownictwa Wojskowego oraz Naczelną Prokuraturę Wojskową i Najwyższy Sąd Wojskowy.

III Wiceministerstwo ON zostało w 1950 r. przemianowane na Główne Kwatermistrzostwo WP. Z jego składu wyłączony został Departament Finansów MON i podporządkowany bezpośrednio ministrowi ON.

Reorganizacją objęto również dowództwa okręgów wojskowych. I tak w 1946 r. rozformowano DOW VI Łódź, w 1949 r. DOW VII Lublin oraz DOW III Poznań, w 1953 r. DOW V Kraków. Ponadto w 1950 r. utworzono Dowództwo Wojsk OPL przekształcone następnie w Dowództwo Obrony Przeciwlotniczej Obszaru kraju.

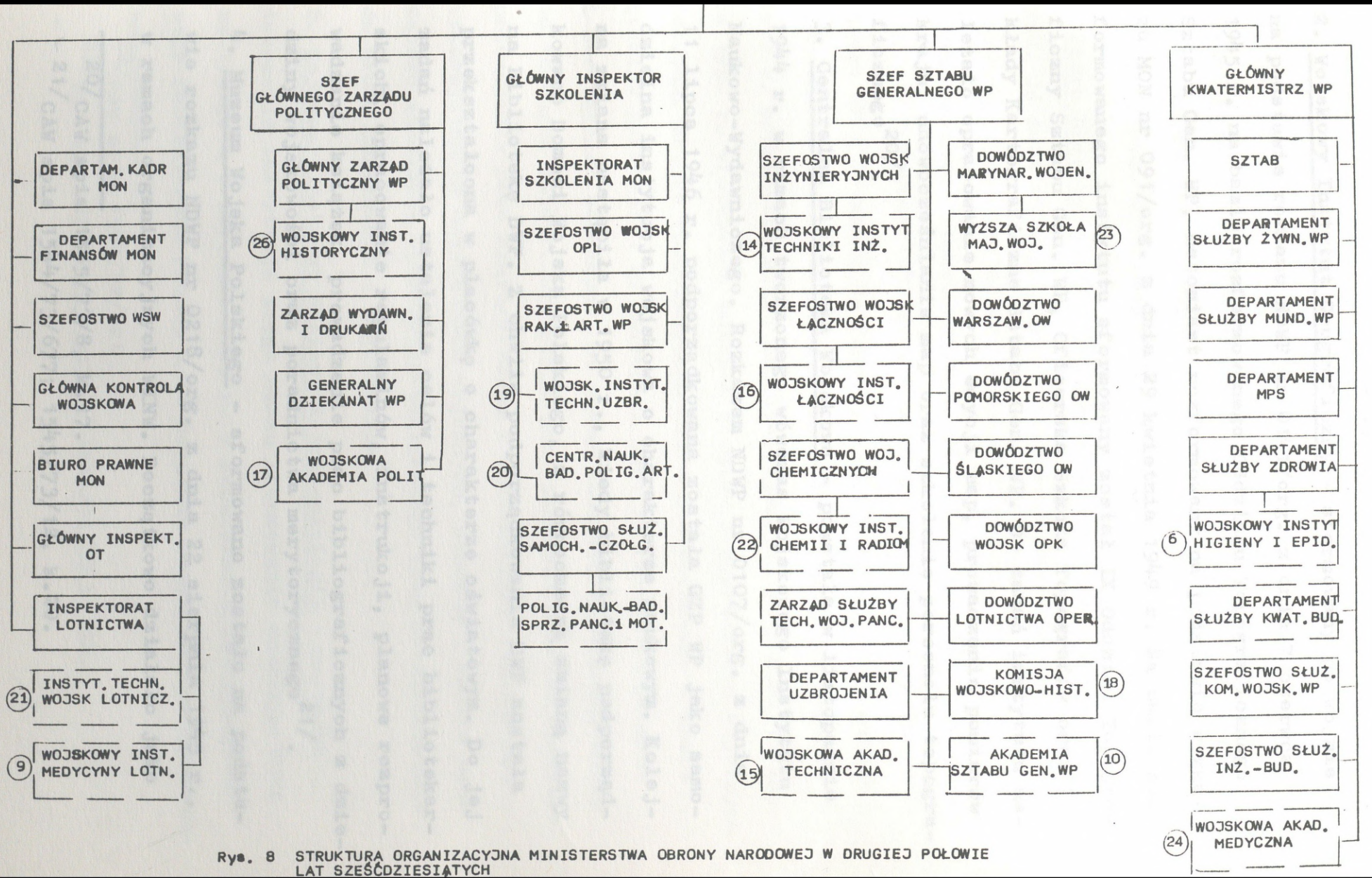
W latach pięćdziesiątych nastąpił dalszy rozwój uczelni wojskowych szczebla akademickiego oraz ośrodków naukowo-badawczych. Był to nieodzowny warunek dotrzymania kroku światowemu rozwojowi nauki i techniki. Do już istniejących dołączyły nowe: Wojskowa Akademia Techniczna, Wojskowa Akademia Polityczna - obydwie powstały w 1950 r., Wojskowa Akademia Medyczna - w 1958 r., Wyższa Szkoła Marynarki Wojennej - w 1955 r. Z rozwiązanych w 1950 r. batalionów akademickich powstały fakultety wojskowe, Wojskowy Instytut Łączności w 1950 r. początkowo jako Poligon Naukowo-Badaw-

ezy Sprzętu Łączności, Wojskowy Instytut Techniki Uzbrojenia w 1952 r., początkowo jako Centralny Naukowo-Badawczy Poligon Artyleryjski, Instytut Techniczny Wojsk Lotniczych w 1953 r., Wojskowy Instytut Chemii i Radiometrii w 1954 r., Wojskowy Instytut Historyczny w 1959 r., Centrum Kształcenia Podyplomowego WAM w 1967 r., Centralny Naukowo-Badawczy Poligon Artyleryjski w 1952 r. i Komisja Wojskowo-Historyczna w 1951 r.

Do wojskowych placówek naukowych w latach 1943-1970 zaliczono różnego rodzaju poligony, instytuty i biura naukowo-badawcze; wojskowe rady naukowe, akademie, wyższe szkoły i fakultety wojskowe, a także Centralną Bibliotekę Wojskową i Muzeum Wojska. Instytucje te zmieniały swoją strukturę organizacyjną, zakres działań i podległość /strukturę organizacyjną Ministerstwa Obrony Narodowej, a w niej usytuowanie placówek naukowo-badawczych w drugiej połowie lat sześćdziesiątych ilustruje rysunek 8/. Organizacja i zakres zadań wojskowych placówek naukowych w tym czasie przedstawia się następująco:

1. Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy - sformowany został na podstawie rozkazu NDWP nr 27 z dnia 16 września 1944 r., natomiast rozformowanie nastąpiło na podstawie rozkazu MON nr 0222/org. z dnia 16 grudnia 1948 r. Na jego bazie powstało Wydawnictwo MON - Prasa Wojskowa. Do zadań instytutu należało organizowanie i prowadzenie badań naukowo-wojskowych dotyczących wojsk lądowych, morskich i technicznych, a także wydawanie regulaminów, opracowań i periodyków o tematyce wojskowej. Instytutowi podlegały: Centralna Biblioteka Wojskowa i Muzeum Wojska[19/].

[19/] CAW spis 1544/73/76; 1545/73/2,k.188.



Rys. 8 STRUKTURA ORGANIZACYJNA MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ W DRUGIEJ POŁOWIE LAT SZEŚĆDZIESIĄTYCH

2. Wojskowy Instytut Geograficzny - sformowany po wojnie na podstawie rozkazu NDWP nr 0141/org. z dnia 7 czerwca 1945 r. na bazie rozformowanego Oddziału Topograficznego Sztabu Gen. WP, natomiast rozformowany na podstawie rozkazu MON nr 091/org. z dnia 29 kwietnia 1949 r. Na bazie rozformowanego instytutu sformowany został IX Oddział Topograficzny Sztabu Gen. WP, Oficerska Szkoła Topografów oraz Zakłady Kartograficzne Sztabu Gen. WP. Do zadań instytutu należało opracowanie nowych edycji map, prowadzenie pomiarów kraju, unowocześnianie map oraz szkolenie personelu topograficznego[20/].

3. Centralna Biblioteka Wojskowa - powstała w listopadzie 1944 r. w ramach tworzonego wówczas Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego. Rozkazem NDWP nr 0107/org. z dnia 11 lipca 1946 r. podporządkowana została GZP WP jako samodzielna instytucja wojskowa o charakterze naukowym. Kolejna zmiana nastąpiła w 1950 r., kiedy bibliotekę podporządkowano Domowi Wojska Polskiego, z równoczesną zmianą nazwy na Bibliotekę DWP. Z chwilą podporządkowania DWP została przekształcona w placówkę o charakterze oświatowym. Do jej zadań należało ustalenie celów i techniki prac bibliotekarskich, opracowanie regulaminów, instrukcji, planowe rozprowadzanie książek, prowadzenie prac bibliograficznych z dziedziny wojskowości oraz poradnictwa merytorycznego[21/].

4. Muzeum Wojska Polskiego - sformowane zostało na podstawie rozkazu NDWP nr 0218/org. z dnia 22 sierpnia 1945 r., w ramach organizacyjnych WINW. Początkowo działało jako

---

[20/] CAW spis 1545/73/8, k.17.

[21/] CAW spis 1544/73/677; 1545/73/12, k.20.

placówka oświatowa, a w 1948 r. zostało uznane za placówkę naukowo-badawczą podporządkowaną GZP WP. Muzeum posiada oddziały terenowe: Muzeum Grunwaldzkie, Muzeum Wielkopolskie, Muzeum Marynarki Wojennej oraz oddziały w Kórniku, Pszczynie, Malborku, Wrocławiu i Białymstoku[22/].

5. Biuro Historyczne WP - powstało w ramach organizacyjnych WINW. Od dnia 20 lipca 1945 r. istnieje jako samodzielna instytucja podległa GZPWP. Z dniem 5 sierpnia 1945 r. sformowany został w ramach Szt.Gen. WP Wojskowy Oddział Historyczny. 17 kwietnia 1947 r. w wyniku połączenia Biura Historycznego WP i Oddziału VI Historycznego Szt.Gen. WP powstało Biuro Historyczne podporządkowane GZP WP. Dnia 16 grudnia 1949 r. sformowano Biuro Studiów Wojennych przy MON. 15 lipca 1950 r. sformowano Oddział Studiów i Doświadczeń Wojennych Szt.Gen. WP. Po rozformowaniu Biura Historycznego i Biura Studiów powstaje 15 listopada 1951 r. Zarząd XI Studiów i Doświadczeń Wojennych. Do zadań służbowych zarządu, który od 18 marca 1954 r. występuje jako placówka naukowa należało prowadzenie prac historycznych i wydawniczych studiów nad wykorzystaniem doświadczeń wojennych, studiów i analiz bieżącego szkolenia operacyjno-taktycznego oraz kwalifikowanie do druku instrukcji i regulaminów[23/].

6. Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii - początek istnienia instytucji sięga czasu sformowania rozkazem NDWP nr 1/org. z 8 stycznia 1945 r. 9 Sanitarno-Epidemiologicznego Laboratorium Frontu i 28 Oddziału Dezynfekcyjno-Instruk-

---

[22/] CAW spis 1544/72/221

[23/] CAW spis 1545/73/7,k.349; 1545/75/17,k.132.

torskiego. Na bazie tych instytucji rozkazem NDWP nr 0233/org. z 6 września 1945 r. powstaje Wojskowe Centralne Laboratorium Sanitarno-Higieniczne, które od 30 grudnia 1946 r. wchodzi w skład Centrum Wyszkolenia Sanitarnego. Od marca 1951 r. usamodzielnia się i pełni rolę organu doradczego szef Departamentu Służby Zdrowia MON. 10 lutego 1969 r. laboratorium przekształcone zostaje w Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii. Do jego zadań należy prowadzenie badań nad warunkami sanitarnohigienicznymi, związanymi ze służbą wojskową. Od 1969 r. instytut uprawniony jest do nadawania stopni naukowych doktora nauk medycznych, farmaceutycznych i przyrodniczych, zaś od 1971 r. przeprowadzane są tam przewody habilitacyjne[24/].

7. Katedra Medycyny Wojskowej przy UMCS w Lublinie - sformowana została na podstawie rozkazu NDWP nr 69/org. z 24 listopada 1944 r. Rozkazem MON nr 068/org. z 25 kwietnia 1946 r. przeformowana na Fakultet Medycyny Wojskowej, Rozformowanie Fakultetu nastąpiło na podstawie rozkazu MON nr 098/org. z 14 czerwca 1946 r. Stan osobowy przeznaczono do uzupełnienia formowania kadry oficerskiej odkomenderowanej na studia medyczne. Zadaniem katedry, a później Fakultetu było przygotowanie wyższej kadry medycznej dla wojska[25/].

8. Wojskowy Instytut Techniczny - sformowany na podstawie rozkazu NDWP nr 0231/org. z 14 grudnia 1946 r. Rozkazem MON nr 086/org. z 29 kwietnia 1949 r. został przemianowany na Oddział VIII Techniczny Sztabu Generalnego WP. Do jego zadań

[24/] CAW spis 1545/73/8, k.470.

[25/] CAW spis 1545/73/2, k.201; 1545/73/11, k.68.

należało kierowanie badaniami związanymi z obronnością kraju, nadzór nad rozwojem wynalazczości w zakresie techniki wojennej i modernizacji sprzętu. Przygotowanie gospodarki i planowania przemysłu do wymagań obronności kraju[26/].

9. Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej - sformowany rozkazem NDWP nr 034/org. z 7 lutego 1947 r. na bazie rozformowanego Centralnego Laboratorium Medycyny Lotniczej. 1 marca 1955 r. nastąpiła zmiana etatu i nazwy na Wojskowy Instytut Naukowo-Badawczy i Doświadczalny Medycyny Lotniczej. Do zadań instytutu należało opracowanie metodologii badań lotniczo-lekarskich, profilaktyka i higiena personelu latającego oraz gromadzenie publikacji z zakresu medycyny lotniczej. Zarządzeniem MON z 21 maja 1958 r. przemianowano Wojskowy Instytut Naukowo-Badawczy i Doświadczalny Medycyny Lotniczej na Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej, z włączeniem do Szpitala Lotniczego w Otwocku oraz funkcjonującą przy nim Główną Komisję Lotniczo-Lekarską. W 1959 r. rozpoczęła działalność Rada Naukowa instytutu. W 1970 r. instytut uzyskał prawo nadawania stopni naukowych doktora z zakresu medycyny lotniczej, zaś w 1979 r. - uprawnienia do prowadzenia przewodów habilitacyjnych z zakresu medycyny lotniczej, a w 1980 r. z zakresu medycyny wojskowej[27/].

10. Akademia Sztabu Generalnego im.gen.K.Świerczewskiego - rozkazem MON nr 0126/org. z 17 kwietnia 1947 r. sformowana została grupa przygotowawcza do sformowan a ASG WP. Następnie w lipcu tegoż roku rozkazem MON nr 0184/org. z 7 lipca

---

[26/] CAW, spis 1545/73/14, k.109-110; 1945/73/27, k.99.

[27/] CAW spis 1544/73/1148/; 1544/73/1429.

1947 r. przystąpiono do formowania akademii. Od momentu sformowania ASG WP przechodziła liczne przekształcenia związane z rozwojem oraz zmianami w sztuce wojennej. Zadaniem Akademii jest przygotowanie wysoko kwalifikowanej kadry dowódczej do pracy sztabowej. Kształci ona także kadrę dydaktyczną dla poszczególnych katedr akademii[28/].

11. Wojskowa Rada Naukowa - rada powstała w 1947 r. /brak danych o dokumentach powołujących radę/. Pierwsze inauguracyjne posiedzenie Rady odbyło się 25 czerwca 1947 r. W posiedzeniu udział wzięli: prof. S.Pieńkowski, B.Stefanowski, E.Warchałowski, Cz.Witoszyński, St.Płużański, O.Achmatowicz, A.Sołtan, M.Świderski, S.Kuhn, J.Blaton, Ze strony wojska uczestniczyli: minister ON, szef Sztabu Generalnego WP, główny inspektor Art., szef II Oddziału Sztabu Gen. WP - zastępca III wiceministra ON, szef Oddziału Planowania Sztabu Gen. WP i szef WIT.

Rada Naukowa powołała następujące komitety:

Komitet Fizyczny	- S.Pieńkowski
Komitet Chemiczny	- O.Ochmatowicz
Komitet Radioteletechniczny	- J.Groszkowski
Komitet Cieplno-Silnikowy	- B.Stefanowski
Instytut Aerodynamiczny	- W.Fiszdon

12. Poligon Naukowo-Badawczy Sprzętu Pancernego i Motoryzacji - sformowany 22 listopada 1947 r. /brak bliższych danych/, w składzie Departamentu Służby Samochodowej MON jako stacja doświadczalna /część Wydziału Technicznego/. Od 1951 r. występuje jako Wojskowa Stacja Doświadczalno-Badawcza Sprzętu Motoryzacyjnego. Od 29 września 1951 r. występuje jako Poligon Naukowo-Doświadczalny Wojsk Pancernych i Zmotoryzowanych.

28/ CAW spis 1545/73/17/, k.127; 1545/73/6, k.370.

Od 14 grudnia 1951 r. następuje zmiana nazwy na Poligon Doświadczalno-Badawczy Sprzętu Pancernego i Motoryzacji. Od 13 grudnia 1951 r. na podstawie zarządzenia Zarządu XII Sztabu Gen. WP podporządkowany został Dowództwu Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych[29].

13. Kompanie Akademickie - w latach 1947/48 rozkazami MON nr 0205/org. z 8 sierpnia 1947 r., 099/org. z 31 maja 1948 r. i 0190/org. z 31 listopada 1948 r. rozformowane zostały kompanie akademickie w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu, Gdańsku i Szczecinie. Pod koniec 1948 r. kompanie zostały przeformowane na bataliony akademickie. Następnie, na bazie wspomnianych batalionów, w celu usprawnienia szkolenia specjalistów wojskowych z wyższym wykształceniem /rodzaju specjalizacji w rozkazie nie podano/, rozkazami MON nr nr 0178/org. z 22 sierpnia 1949 r. i 0207/org. z 20 września 1949 r. sformowano fakultety wojskowe w Gdańsku /kat. "A"/, Warszawie /kat. "C"/ i Krakowie /kat."D"/. Zamierzano ponadto sformować fakultet wojskowy w Poznaniu, jednakże od tego zamiaru odstąpiono. Fakultety wojskowe istniały krótko i zostały rozformowane w latach 1950-1951. Początkowo rozformowano fakultety w Łodzi i w Krakowie /rozkaz MON nr 0118/org. z 19.10.1950 r./; rozkazem MON nr 061/org. z 20.06.1950 r. W 1951 r. dwa następne - w Gdańsku i w Warszawie /rozkaz MON nr 010/org. z 25.01.1951 r.[30].

14. Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej - Poligon Naukowo-Badawczy Sprzętu Inżynieryjnego sformowany rozkazem MON

---

[29] CAW spis 1545/73/32, k.223; 1545/73/39, k.36.

[30] CAW spis 1545/73/27, k.7.

nr 232/org. z 15 października 1947 r. podlegał Dep.Inż.Sap. Zarządzeniem szefa Sztabu Gen. WP nr 019/org. przeformowany i podporządkowany szefowi Oddziału VIII Sztabu Gen. WP. Zarządzeniem MON 0224/org. z 22 sierpnia 1951 r. nadano mu nazwę - Poligon Naukowo-Badawczy Wojsk Inżynieryjnych. Do zadań należy m.in. prowadzenie prac naukowo-badawczych i doświadczalno-konstrukcyjnych sprzętu i uzbrojenia, a także opracowywanie instrukcji techniczno-eksploatacyjnych. W 1953 r. przemianowano Poligon Naukowo-Badawczy Wojsk Inżynieryjnych na Poligon Doświadczalno-Badawczy Sprzętu Inżynieryjnego. W 1956 r. nadano mu status wojskowej placówki naukowej. W 1958 r. Poligon przemianowano na Ośrodek Badawczy Sprzętu Inżynieryjnego. W 1958 r. Ośrodek uzyskał uprawnienia Instytutu Wojskowego. W 1976 r. przemianowano Ośrodek na Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej[31].

15. Wojskowa Akademia Techniczna - 17 kwietnia 1950 r. sformowana została Grupa Organizacyjno-Przygotowawcza, która działała do 25 stycznia 1951 r. Następnie rozkazem MON nr 010/org. z 25 stycznia 1951 r., na bazie wspomnianej Grupy sformowana została Wojskowa Akademia Techniczna. W trakcie istnienia akademia przechodziła wiele zmian organizacyjnych, wynikających z zadań, które stawiano przed uczelnią. Początkowo szkolono specjalistów na potrzeby jednostek i zakładów produkujących uzbrojenie, później większy nacisk położono na kształcenie kadr naukowych dla WAT i szkolnictwa wojskowego. Uczelnia po 15 latach działalności stała się nowoczesnym ośrodkiem naukowo-dydaktycznym kraju[32].

---

[31] CAW spis 1545/73/61, k.154.

[32] CAW spis 1545/73/32, k.277; 1545/73/45, k.101.

16. Wojskowy Instytut Łączności - zorganizowany rozkazem MON nr 078/org. z 28 lipca 1950 r., początkowo jako Poligon Naukowo-Badawczy Sprzętu Łączności na bazie Wydziału Studiów Szefostwa Wojsk Łączności. Rozkazem MON nr 097/org. z 13 grudnia 1951 r. następuje zmiana nazwy na Poligon Naukowo-Badawczy Łączności. W 1958 r. poligon otrzymuje nową nazwę Ośrodka Badawczego Centrum Łączności. W 1965 r. powołany zostaje do życia Wojskowy Instytut Łączności. Do zadań tej placówki należało m.in. prowadzenie studiów nad rozwojem podstawowych działów nauki i techniki w zakresie wojskowego sprzętu łączności[33].

17. Wojskowa Akademia Polityczna im.F.Dzierżyńskiego - rozkazem MON nr 095/org. z 25 sierpnia 1950 r. sformowana została Grupa Organizacyjno-Przygotowawcza. Istniała ona do kwietnia 1951 r., tj. do czasu jej rozformowania i powołania do życia Akademii Wojskowo-Politycznej, w 1957 r. przemianowanej na Wojskową Akademię Polityczną im.F.Dzierżyńskiego. Rozkaz nr 035/org. z 7 kwietnia 1951 r. o sformowaniu AWP poprzedzony został ustawą sejmową z 22 marca 1951 r., powołującą do życia wspomnianą uczelnię. W końcu tegoż roku rozkazem MON nr 082/org. z 18 października 1951 r. zreorganizowano Akademię Wojskowo-Polityczną, włączając w jej skład stan osobowy rozformowanej Wyższej Szkoły Politycznej. Do zadań AWP należało: kształtowanie kadr aparatu partyjno-politycznego wyższych i średnich szczebli dowodzenia, prowadzenia badań naukowych w zakresie wiedzy wojskowo-politycznej. W latach następnych miały miejsce istotne zmiany organiza-

---

33/ CAW spis 1545/73/32, k.277; 1545/73/37, k.240.

cyjne. Rozkazem MON nr 081/org. z 8 grudnia 1952 r. rozformowany został Fakultet Wojskowo-Prawniczy. W jego miejsce utworzony został Wojskowy Instytut Prawniczy istniejący przejściowo w latach 1961-1970. Na bazie rozformowanego w 1970 r., wspomnianego Instytutu z włączeniem doń Pracowni Socjologicznej GZP i Ośrodka Badań Społecznych, powstał Instytut Badań Społecznych. Od 1960 r., na mocy ustawy z 4 października 1960 r. Wojskowa Akademia Polityczna posiada prawo do nadawania stopni naukowych doktora w zakresie historii, pedagogiki, psychologii, ekonomii oraz doktora habilitowanego w zakresie nauk historycznych i wychowania wojskowego[34/].

18. Komisja Wojskowo-Historyczna - powstała 30 kwietnia 1951 r. Do zadań służbowych komisji należało m.in. szczegółowe opracowanie wojen prowadzonych przez Polskę, monografii wybitnych dowódców, studia nad rozwojem myśli wojskowej, popularyzacja, inspirowanie i koordynacja badań oraz udzielenie pomocy metodycznej badaczom[35/].

19. Wojskowy Instytut Techniki Uzbrojenia - 2 kwietnia 1952 r. sformowano Centralny Naukowo-Badawczy Poligon Artyleryjski, przemianowany w 1961 r. na Badawczy Poligon Uzbrojenia. Ostatnia reorganizacja nastąpiła w 1965 r. Zmieniono wówczas nazwę na Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia[36/].

20. Centralny Naukowo-Badawczy Poligon Artyleryjski - sformowany rozkazem MON nr 037/org. z 2 kwietnia 1952 r. Podlega

---

34/ CAW spis 1545/73/32, k.381.

35/ "Dzieło I".

36/ CAW spis 1545/73/40, k.80; 1545/73/45, k.101.

Dowództwu Artylerii WP. Do zadań CNBPArt. należało: rozbudowa bazy naukowo-technicznej i zaplecza, ulepszanie jakości krajowej broni i amunicji, przygotowywanie kadr dla zakładowych poligonów. W latach 1952-1957 zrealizowano 21 prac naukowo-badawczych i doświadczalno-produkcyjnych. Pracownicy Centralnego Naukowo-Badawczego Poligonu Artyleryjskiego opublikowali ponad 40 artykułów w czasopismach fachowych[37].

21. Instytut Techniczny Wojsk Lotniczych - sformowany został rozkazem MON nr 042/org. z 17 czerwca 1953 r. na bazie Grupy Organizacyjno-Przygotowawczej Lotniczej Stacji Badawczej, powołanej 27 lipca 1950 r. przez szefa Oddziału VIII Sztabu Gen. WP. Instytut Naukowo-Badawczy Wojsk Lotniczych w 1958 r. przeformowany został na Instytut Techniczny Wojsk Lotniczych. Do zadań ITWLot. należało: wykonywanie prac usprawniających pracę personelu lotniczego, naukowe uzasadnienie warunków techniczno-taktycznych, prowadzenie doświadczeń w celu określenia taktycznych możliwości bojowego zastosowania sprzętu lotniczego. Stworzone zostały podstawy organizacyjno-merytoryczne do prowadzenia prac badawczych. Wykonano około 100 opracować dotyczących silników lotniczych, prób w locie, ekspertyz i metodyki[38].

22. Wojskowy Instytut Chemii i Radiometrii - zorganizowany na podstawie zarządzenia MON nr 028/org. z 22 lutego 1954 r. jako Poligon Naukowo-Badawczy Sprzętu Chemicznego. W 1958 r. następuje przeformowanie i zmiana nazwy na Ośrodek Badawczy Sprzętu Chemicznego. Kolejna reorganizacja i zmiana nazwy

---

[37] CAW spis 1545/73/40, k.80; 1545/73/45, k.101.
[38] CAW spis 1545/73/45, k.146; 1545/73/58, k.197.

nastąpiła w oparciu o uchwałę Rady Ministrów nr 39 z 16 marca 1975 r. Powstał wówczas istniejący do dziś Wojskowy Instytut Chemii i Radiometrii. Do zadań służbowych tych instytucji należało m.in. prowadzenie prac badawczych i doświadczeń nad rozwiązaniami konstrukcyjnymi oraz wdrażaniu postępu technicznego[39].

23. Wyższa Szkoła Marynarki Wojennej im.Bohaterów Westerplatte - uchwałą Rady Ministrów nr 439/55 z 11 czerwca 1955 r. została utworzona Wyższa Szkoła Marynarki Wojennej na bazie istniejącej od 1946 r. Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej, uzyskując status akademii wojskowej. W uczelni tej prowadzone są oprócz szkolenia mł. oficerów służby okrętowej, także stacjonarne studia II stopnia o kierunkach dowódczo-sztabowych i technicznych. W szkole prowadzono także 4-5 letnie studia taktyczno-operacyjne dla słuchaczy wietnamskich i libijskich[40].

24. Wojskowa Akademia Medyczna - rozkazem Ministra Obrony Narodowej nr 03/org. z 1 lipca 1958 r. na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 477/57 zorganizowana została Wojskowa Akademia Medyczna. Bazę organizacyjną WAM stanowiły dotychczas istniejące placówki służby zdrowia, jak: Wojskowe Centrum Wyszkolenia Medycznego, Centralny Wojskowy Kliniczny Szpital w Łodzi, Centralny Szpital MON w Warszawie, Ośrodek Wyszkolenia Oficerów Rezerwy. Do zadań WAM należało m.in. kształcenie kadr medycznych na potrzeby armii, oraz prowadzenie działalności naukowej i gromadzenie publikacji z zakresu najnowszych osiągnięć medycyny zarówno w kraju, jak i za granicą.

---

[39] CAW spis 1545/73/56, k.288.

[40] CAW spis 1545/73/22, k.10; 1545/73/68, k.63.

Rozwijanie współpracy z zagranicznymi ośrodkami oraz utrzymywanie osobistych kontaktów z naukowcami. Akademia podlega Głównemu Kwatermistrzostwu WP[41/].

25. Centrum Kształcenia Podyplomowego Wojskowej Akademii Medycznej - rozkazem MON nr 37/1967 powołany został do życia Instytut Kształcenia Podyplomowego Wojskowej Akademii Medycznej. Zarządzeniem ministra ON z 22 sierpnia 1974 r. przekształcony został w Centrum Kształcenia Podyplomowego Wojskowej Akademii Medycznej im. gen.dyw. B.Szareckiego. W ramach centrum funkcjonowała Rada Naukowa, która m.in. miała prawo nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego nauk medycznych. Do zadań służbowych centrum należało prowadzenie prac nad doskonaleniem diagnostyki zapobiegania chorobom występującym w warunkach wojskowych. Wiele prac, zwłaszcza z zakresu spraw techniczno-zaopatrzeniowych znalazło zastosowanie w praktyce wojskowej służby zdrowia[42/].

26. Wojskowy Instytut Historyczny - Wojskowy Instytut Historyczny im. Wandy Wasilewskiej przyjął tę nazwę w 1959 r. Jego nieformalnym poprzednikiem był powołany w 1944 r. Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy. Początek działalności instytutu przypada na rok 1947, kiedy z połączenia Biura Historycznego WP przy GZP oraz Oddziału Historycznego Sztabu Gen. WP powstało Biuro Historyczne WP. Po licznych przekształceniach i rozwiązaniu Zarządu Wojskowo-Historycznego zarządzeniem MON nr 95 z 9 lipca 1957 r. powołano ponownie Biuro Historyczne WP.

41/ CAW spis 1545/73/33, k.25.

42/ Opracowanie WAM.

W lutym 1959 r. nastąpiła reorganizacja Biura i zmiana nazwy na Wojskowy Instytut Historyczny, któremu w 1978 r. nadano imię Wandy Wasilewskiej. Instytut prowadzi badania nad polską i powszechną historią wojskową, obejmującą historię sztuki wojennej, wojen oraz myśli i techniki wojskowej. Instytut spełnia rolę centralnego ośrodka koordynującego i inspirującego badania nad historią wojskową podejmowanych zarówno w siłach zbrojnych, jak i w skali kraju. Instytut posiada od 1976 r. prawo nadawania stopni doktora nauk humanistycznych[43].

x

x x

Dokonując analizy literatury przedmiotu, a szczególnie materiałów archiwalnych można stwierdzić, że równolegle z formowaniem naczelnych władz i jednostek Wojska Polskiego w okresie II Rzeczypospolitej zostały zorganizowane wojskowe placówki naukowe.

W pierwszym okresie budowy sił zbrojnych niepodległego państwa polskiego powstało niewiele tych placówek. Z materiałów źródłowych wynika, że w ramach MSWojsk. w 1920 r. funkcjonowały:

- Instytut Wojskowo-Geograficzny;
- Instytut Historyczno-Wojskowy;
- Muzeum Wojska;
- Instytut Wojskowo-Techniczny;
- Szkoła Sztabu Generalnego.

Były to placówki, które realizowały potrzeby wojska w zakresie kształcenia kadr dowódczo-sztabowych szczebla taktyczno-operacyjnego, piśmiennictwa wojskowego i opracowania

historii wojen. Prowadziły również badania, doświadczenia i próby w dziedzinie techniki wojennej, z jednoczesnym śledzeniem postępu technicznego pod kątem jego wykorzystania w technice wojskowej.

Po zakończeniu działań wojennych w 1921 r. w ramach doskonalenia sił zbrojnych następują zasadnicze zmiany w organizacji i kompetencjach naczelnych władz wojskowych.

Reorganizacja ta znalazła swoje odbicie w rozwoju wojskowych placówek naukowych. W latach 1922-1926 powstały:

- Instytut Badań Technicznych Lotnictwa;
- Instytut Badań Arytelrii;
- Biuro Badań Technicznych Intendentury;
- Wojskowy Instytut Gazowy.

Dokonując analizy i porównania rozwoju wojskowych placówek naukowych w latach 1920 i 1926 należy stwierdzić, że Ministerstwo Spraw Wojskowych przykładało dużą wagę do prowadzenia badań zmierzających do rozwoju uzbrojenia i sprzętu /wyposażenia/ rodzajów wojsk i służb.

Kolejne zmiany w organizacji wojskowych placówek naukowych nastąpiły po 1926 roku, co było następstwem zmian w organizacji naczelnych władz wojskowych, w wyniku których część placówek naukowych podporządkowana została Ministrowi Spraw Wojskowych, a część - Generalnemu Inspektorowi Sił Zbrojnych.

W latach 1926-1939 utworzono:

- Biuro Badań Technicznych Łączności;
- Biuro Badań Technicznych Broni Pancernych;
- Biuro Badań Technicznych Saperów i Instytutu Technicznego Uzbrojenia.

Istotnym czynnikiem determinującym rozwój placówek naukowych i nauki wojennej owego okresu było powołanie w 1933 r. Tymczasowego Komitetu Doradczo-Naukowego, który skupiał wybitnych naukowców i prowadził podstawowe badania naukowe związane z obronnością.

Działania wojenne i lata okupacji hitlerowskiej spowodowały zastój w rozwoju nauki wojennej i fizyczną likwidację placówek naukowo-badawczych wojska. Okres ten trwał do 1944 r.

Pod koniec II-giej wojny światowej /27 lipaca 1944 r./ sformowano Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego i nadano mu kształt organizacyjny, w ramach którego utworzono kilka placówek naukowych.

Po zakończeniu wojny i zmianach struktur organizacyjnych LPW z jednoczesnym zaostrzeniem sytuacji międzynarodowej i nowym zagrożeniem wojennym, problem obronności i możliwości bojowych sił zbrojnych zaczął nabierać dużego znaczenia. Spowodowało to szybki rozwój uczelni wojskowych szczebla akademickiego oraz placówek naukowo-badawczych.

Instytucje te nie były jeszcze w stanie prowadzić badań we wszystkich dziedzinach nauki wojennej. Ograniczały się głównie do badań w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej w poszczególnych pionach funkcjonalnych oraz badawczo-rozwojowej i wdrożeniowej w wąskim zakresie.

Doskonalenie struktur organizacyjnych i wprowadzenie nowych wzorów uzbrojenia i sprzętu technicznego wymagało dalszego rozwoju wojskowych placówek naukowych i dostosowania ich możliwości naukowo-badawczych do wzrastających potrzeb wojska.

Analizując etapy rozwoju sił zbrojnych, a w ich składzie usytuowanie i zadania placówek naukowych, trzeba jednoznacznie stwierdzić, że rozwój jakościowy tych sił, ich utechnicznienie i nowoczesność, pozostawały w ścisłym związku z ilością i możliwościami badawczymi placówek naukowych.

2. Aktualna organizacja działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim

2.1. Podstawy prawne działalności naukowo-badawczej

Ostatni okres przyniósł wiele zmian w systemie kierowania działalnością naukową w naszym kraju, w tym również w wojsku. Aktualne zasady organizacji i nadzoru nad działalnością naukową w resorcie obrony narodowej obowiązują od kwietnia 1988 r. Są one konsekwencją reorganizacji systemu kierowania nauką w skali ogólnokrajowej.

Potrzebę tej reorganizacji wywołał stan nauki, techniki i gospodarki polskiej w połowie lat osiemdziesiątych będący skutkiem uprzedniej polityki rozwojowej i głębokiego kryzysu gospodarczego.

Charakterystycznymi cechami tego stanu była tendencja odchodzenia od badań bezpośrednio użytecznych w gospodarce narodowej, wydłużenie cyklów badawczych przy łatwym dostępie do środków centralnych, bez konieczności uzyskiwania i dokumentowania osiągnięć oraz zmniejszanie nakładów na rozwój nauki i techniki.

Początkiem tworzenia nowego systemu kierowania działalnością naukową w kraju było powołanie w grudniu 1984 r. Komitetu ds. Nauki i Postępu Technicznego przy Radzie Ministrów /KNiPT

przy RM/ oraz utworzenie Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń /UPNTiW/. Następnie w celu zmiany niekorzystnego stanu rzeczy i wyeliminowanie niedoskonałości w obszarze rozwoju nauki i techniki przeprowadzone zostały liczne działania o charakterze organizacyjnym i merytorycznym. Do nich w pierwszej kolejności należy zaliczyć stworzenie nowego systemu rozwoju i finansowania nauki.

Opracowany został centralny program rozwoju nauki i techniki /CPRNiT/ na lata 1986-1990, w którym założono m.in.: zdyskontowanie rezultatów programów realizowanych poprzednio w gospodarce oraz stopniowe zwiększenie nakładów na naukę i postęp naukowo-techniczny.

Dla zapewnienia pełnej realizacji tych założeń ustanowione zostały: centralny fundusz rozwoju nauki i techniki /CFRNiT/ i centralny fundusz dewizowy. CFRNiT podzielony został z kolei na centralny fundusz prac badawczych i rozwojowych /CFPBiR/ i centralny fundusz wspomagania wdrożeń.

Wydzielenie z CFRNiT centralnego funduszu wspomagania wdrożeń nastąpiło głównie w celu finansowania zamierzeń rządowych oraz innych, szczególnie ważnych dla postępu technicznego. Centralny fundusz dewizowy stanowi natomiast dodatkowe źródło finansowania zakupu z importu unikalnej aparatury badawczej. Centralny fundusz rozwoju nauki i techniki oddany został do dyspozycji urzędu PNTiW.

Omawiany system organizowania i kierowania działalnością naukową oraz badawczo-rozwojową i wdrożeniową w kraju usankcjonowany został w dwóch aktach prawnych. Są to zarządzenia przewodniczącego KNiPT p. RM /nr 4 i 7/ nadający systemowi prointegracyjny charakter i zapewniające centralną koordynację przedsięwzięć badawczych.

W zarządzeniu nr 4 z 13 stycznia 1986 r. uregulowane zostały problemy dotyczące zasad i trybu koordynacji centralnych i resortowych zadań w nauce i technice, natomiast w zarządzeniu nr 7 z 10 czerwca 1986 r. - problemy planowania, realizacji, koordynowania, nadzoru i odbioru centralnych i resortowych zadań z zakresu rozwoju nauki i techniki na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa. W zarządzeniach tych zdefiniowane są podstawowe pojęcia obowiązujące w nowym systemie kierowania, a w szczególności takie jak: centralne programy badań podstawowych oraz centralne i resortowe programy badawczo-rozwojowe. Ponadto w dokumentach tych sprecyzowano charakter i zakres kompetencji organów uczestniczących w procesie realizacji tych programów i będących ogniwami omawianego systemu. Są to: organy inicjujące, nadzorujące, generalni wykonawcy, jednostki koordynujące i kierownicy programów.

W omawianych zarządzeniach przewodniczącego KNiPT przy RM zawarto zastrzeżenie, iż obowiązują one we wszystkich resortach, z wyjątkiem MON i MSW i zalecenie uregulowania tych spraw odrębnymi zarządzeniami odpowiednich ministrów.

W resorcie obrony narodowej zostało to wykonane. Całokształt przedstawionych spraw, w części dotyczącej prac naukowo-rozwojowych i wdrożeniowych w dziedzinie techniki wojskowej, znalazł swój wyraz w zarządzeniu nr 30/MON z 13 czerwca 1987 r.

Poza omówionymi dokumentami, na organizację działalności badawczo-rozwojowej i wdrożeniowej z zakresu techniki wojskowej wpływają też inne dokumenty państwowe takie, jak:

- Uchwała nr 75/85 Rady Ministrów z 21 czerwca 1985 r. w sprawie składu i zakresu działania Komitetu Przemysłu Obronnego RM, która reguluje sprawy inicjowania, opiniowania, międzyresortowego koordynowania i nadzorowania rozwoju i produkcji przemysłu obronnegoę
- Rozporządzenie RM nr 92 z 25 marca 1985 r. w sprawie szczegółowego zakresu i trybu działania Komitetu d/s NiPT przy RM, jego Prezydium oraz Przewodniczącego Komitetu, które m.in. nakłada na ten komitet obowiązek przygotowania założeń polityki naukowo-technicznej, a także współpracy z MON w zakresie działalności badawczej, rozwojowej i wdrożeniowej.

2.2. Organizacja działalności naukowo-badawczej

Działalność naukowa w wojsku nie stanowi wyodrębnionego systemu organizacyjno-funkcjonalnego. Kierowanie nią jest wbudowane w hierarchiczną strukturę systemu dowodzenia siłami zbrojnymi.

Celem działalności naukowej w wojsku jest - najogólniej - stymulowanie postępu i przyspieszenie jakościowych przemian w systemie obronnym państwa, głównie poprzez przemiany w siłach zbrojnych i zwiększenie ich potencjału bojowego.

Działalność naukowo-badawczą w resorcie obrony narodowej prowadzi się w dziedzinach objętych zakresem działania następujących instytucji:

1. Sztabu Generalnego WP - obejmującej badania naukowe z zakresu teorii strategii i sztuki operacyjnej, mobilizacji, organizacji, wyposażenia i przygotowania sił zbrojnych własnych i potencjalnego przeciwnika, uogólnienia doświadczeń minionych wojen, a także geografii i topografii wojskowej oraz organizacji i zarządzania, zautomatyzowanych systemów dowodzenia i ekonomiki obronnej.
2. Departamentu Wychowawczego WP - obejmującej badania naukowe z zakresu nauki o wojnie i wojsku, społeczno-politycznej, socjologicznej i psychologicznej.
3. Instytucji podległych szefowi Sztabu Obrony Cywilnej - obejmującej badania naukowe z zakresu teorii obronności państwa, teorii taktyki, dowodzenia i szkolenia sił obrony cywilnej.
4. Instytucji podległych szefowi Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego WP, obejmującej badania naukowe z zakresu teorii taktyki i szkolenia taktycznego wojsk lądowych, doskonalenia systemu kształcenia kadr dla sił zbrojnych, koncepcji rozwoju i doskonalenia bazy szkoleniowej oraz wychowania fizycznego i sportu.
5. Głównego Kwatermistrzostwa WP, obejmującej badania naukowe z zakresu teorii zaopatrywania i obsługi wojsk przez służby kwatermistrzowskie, kształtowania środowiska człowieka, ochrony zdrowia wojsk w warunkach garnizonowych i polowych, sprzętu służb kwatermistrzowskich,

żywności, materiałów pędnych i smarów, budownictwa i infrastruktury komunikacyjnej.

6. Instytucji podległych Głównemu Inspektorowi Techniki WP, obejmującej badania naukowe w zakresie techniki wojskowej, eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego, remontów i obsługi oraz badań podstawowych, w perspektywicznych rodzajach uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

W strukturze kierowania działalnością naukową w WP wyróżnia się:

1/ kierownictwo ogólne - sprawowane przez ministra obrony narodowej;

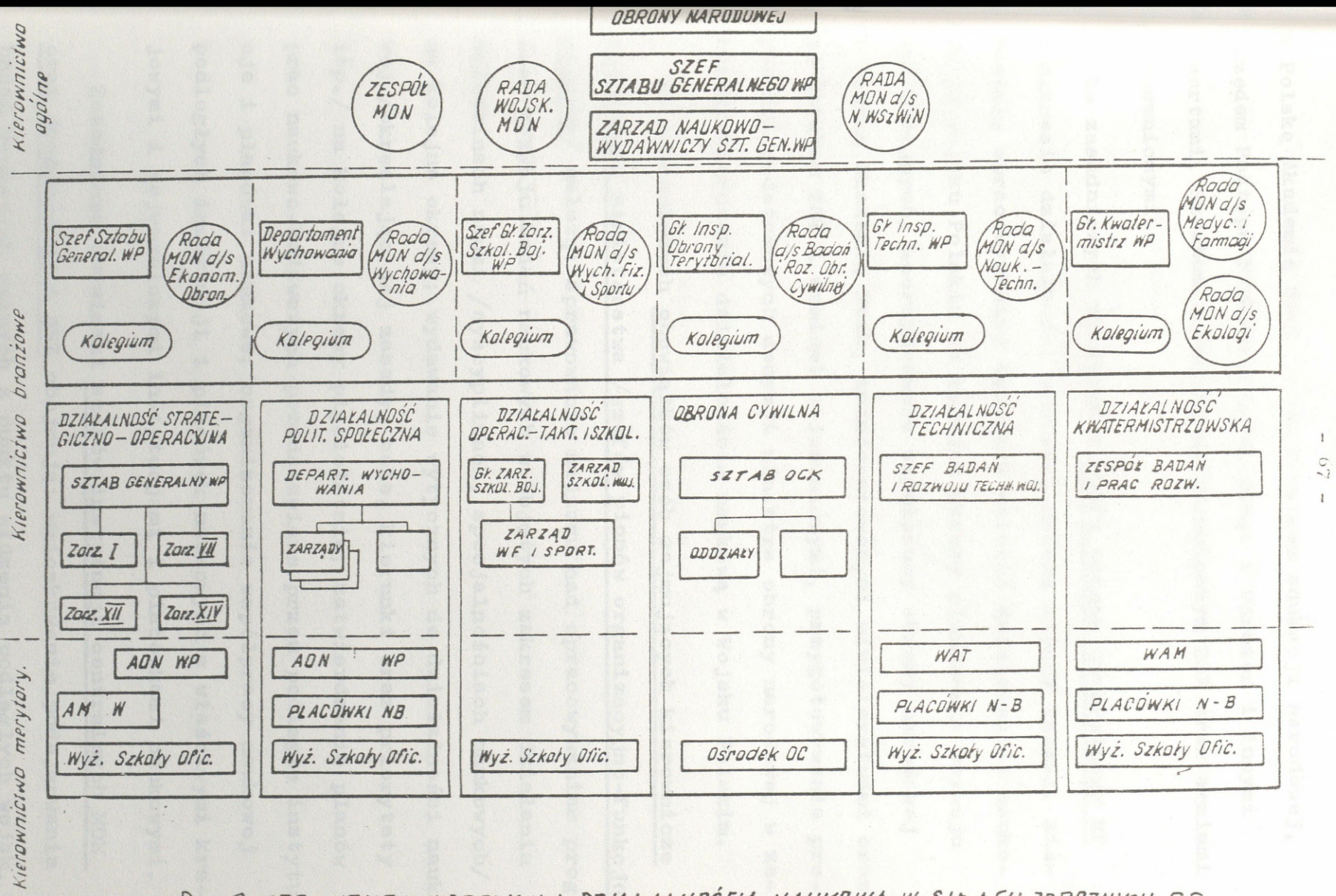
2/ kierownictwo sprawowane przez osoby zajmujące kierownicze stanowiska ministerstwa /szefów pionów organizacyjno-funkcjonalnych/;

3/ kierownictwo sprawowane przez szefów instytucji centralnych MON oraz dowódców OW i RSZ;

4/ kierownictwo sprawowane przez komendantów placówek naukowych.

W działalności naukowej w WP uczestniczą: instytucje centralne MON oraz dowództwa OW i rodzajów sił zbrojnych, akademie wojskowe, jednostki badawczo-rozwojowe, wyższe szkoły oficerskie, związki taktyczne i oddziały oraz ośrodki naukowej informacji wojskowej. /Struktura kierowania działalnością naukową w Siłach Zbrojnych RP - rys. 9/.

Ogólne założenia działalności naukowej w Wojsku Polskim określa minister obrony narodowej. Minister obrony narodowej określa też cele, kierunki i zasady współpracy ministerstwa



Rys. 9. STRUKTURA KIEROWANIA DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWĄ W SIŁACH ZBROJNYCH RP

z Polską Akademią Nauk, ministerstwem edukacji narodowej, Urzędem Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń i innymi resortami, Sztabem i Komitetem Technicznym ZSZ oraz armiami sojuszniczymi.

Do zasadniczych obowiązków szefa Sztabu Generalnego WP w zakresie działalności naukowej należą między innymi: kierowanie opracowywaniem ogólnych założeń działalności naukowej w Wojsku Polskim na kolejne okresy planowania rozwoju sił zbrojnych; koordynowanie współpracy obrony narodowej z Polską Akademią Nauk, zainteresowanymi ministerstwami oraz ze Sztabem ZSZ i armiami sojuszniczymi, przygotowywanie propozycji podstawowych decyzji ministra obrony narodowej w zakresie kierowania działalnością naukową w Wojsku Polskim.

Do zasadniczych obowiązków osób zajmujących kierownicze stanowiska ministerstwa /szefów pionów organizacyjno-funkcjonalnych/ należą: sprawowanie nadzoru nad opracowywaniem prognozy rozwoju badań naukowych w objętych zakresem działania dziedzinach nauki /dyscyplinach, specjalnościach naukowych/ na kolejne okresy; wydawanie wytycznych do działalności naukowej /określając jej zasady, cele, kierunki oraz priorytety itp./ na kolejne okresy pięcioletnie; zatwierdzanie planów prac naukowo-badawczych przedstawiane przez podległe instytucje i placówki naukowe; organizowanie współpracy naukowej podległych instytucji i placówek naukowych z właściwymi krajowymi i sojuszniczymi instytucjami i placówkami naukowymi.

Zasadnicze obowiązki szefów instytucji centralnych MON oraz dowódców OW i RSZ obejmują: wnioskowanie podejmowania badań naukowych ważnych z punktu widzenia podległych wojsk,

służb bądź instytucji na kolejne okresy pięcioletnie i roczne; inicjonowanie prac badawczych w podległych wojskach, służbach bądź instytucjach w dziedzinach objętych swoim zakresem działania; inicjonowanie, organizowanie ćwiczeń doświadczalnych oraz zapewnienie w nich uczestnictwa podległych wojsk, służb bądź instytucji; kierowanie zbieraniem, studiowaniem i uogólnianiem doświadczeń wojskowych w swoim zakresie działania; organizowanie współpracy naukowej z właściwymi instytucjami i placówkami naukowymi w zakresie problematyki wynikającej z zakresu działania podległych wojsk, służb lub instytucji; kierowanie wykorzystywaniem osiągnięć naukowych w podległych wojskach, służbach bądź instytucjach.

Komendanci placówek naukowych /uczelni, jednostek badawczo-rozwojowych/ kierują działalnością naukową podległych placówek zgodnie z ich statutami.

Organem wykonawczym ministra obrony narodowej w zakresie kierowania działalnością naukową w Wojsku Polskim jest Sztab Generalny WP.

Organami wykonawczymi osób zajmujących kierownicze stanowiska ministerstwa w sprawach działalności naukowej są: Zarząd XII Sztabu Generalnego WP, Delagatura MON przy Prezydium PAN, Szefostwo Badań i Rozwoju Techniki Wojskowej, Zespół Badań i Prac Rozwojowych Głównego Kwatermistrzostwa WP oraz inne wyznaczone przez nich komórki organizacyjne.

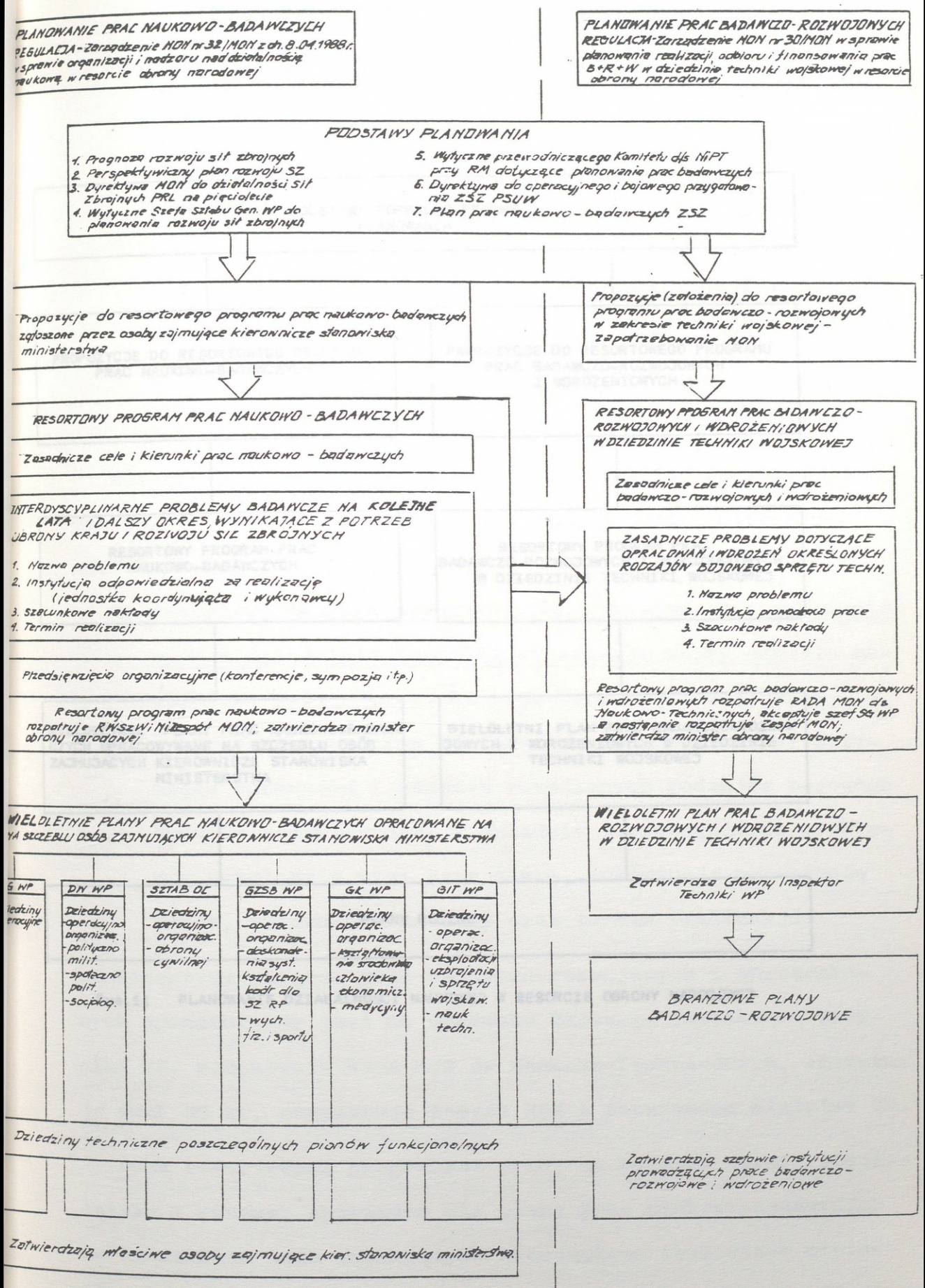
Organami wykonawczymi szefów instytucji centralnych MON oraz dowódców OW i RSZ w sprawach działalności naukowej są wyznaczone przez nich komórki organizacyjne lub osoby funkcyjne.

Planowanie działalności naukowej stanowi integralną część systemu planowania rozwoju Sił Zbrojnych PRL. Jest ono programowo ukierunkowanym i zorganizowanym procesem inicjacji działań, wyrażających decyzje w sprawie polityki oraz generalnych celów i kierunków działalności naukowej w resorcie obrony narodowej. W szczególności planowanie działalności naukowej ma na celu realistyczne określenie zadań i oczekiwanych wyników badań naukowych oraz racjonalne wykorzystanie sił i środków dla zrealizowania tych zadań, przede wszystkim efektywne koncentrowanie potencjału naukowego na rozwiązywaniu najważniejszych dla sił zbrojnych problemów teoretycznych i praktycznych.

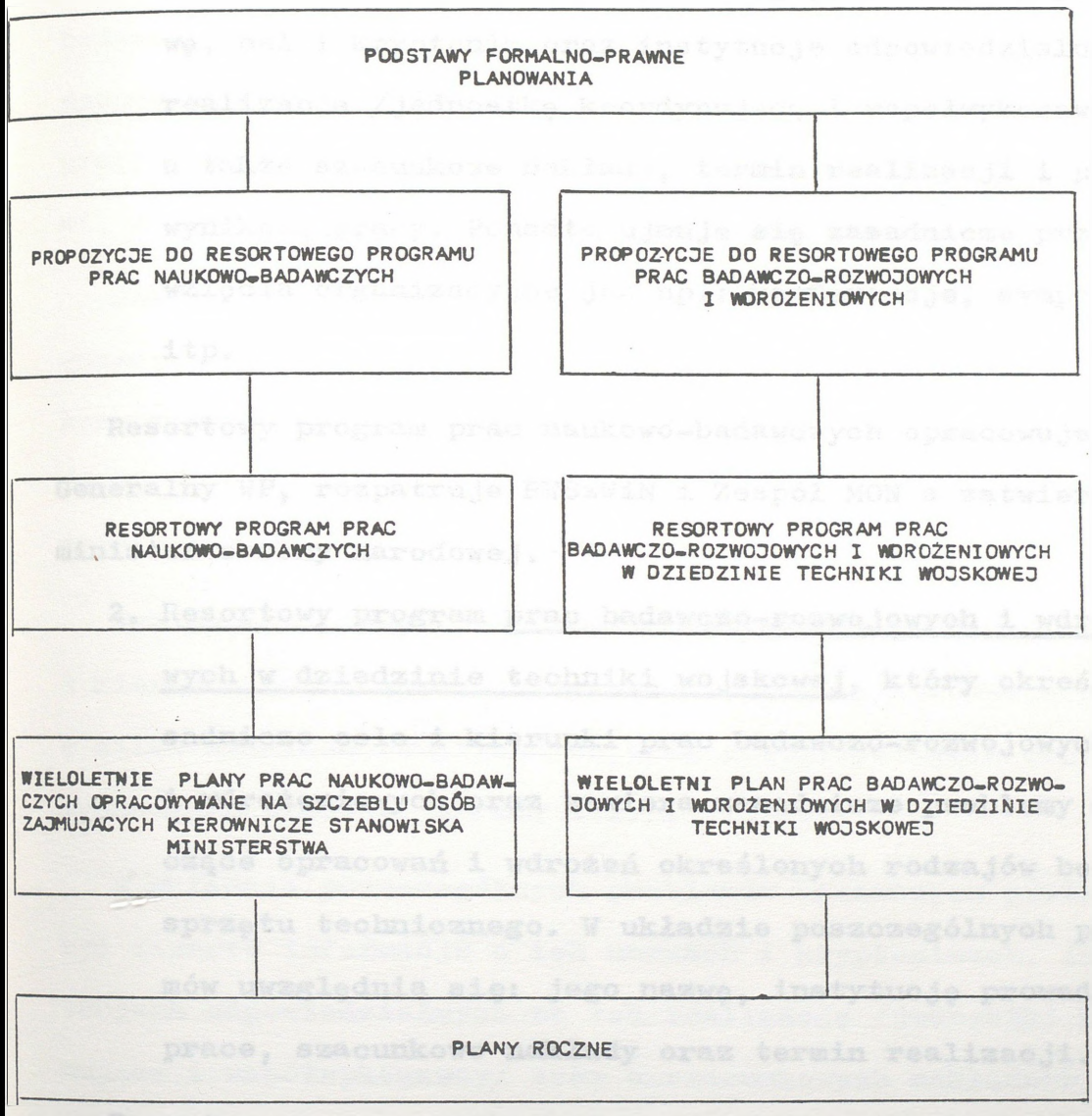
Podstawowe zasady planowania i organizacji działalności naukowej w wojsku określa zarządzenie MON nr 32/MON z dnia 8.04.1988 r. w sprawie organizacji i nadzoru nad działalnością naukową w resorcie obrony narodowej. W myśl obowiązujących zasad, formalno-prawne podstawy planowania tworzą: prognoza rozwoju sił zbrojnych; perspektywiczny plan rozwoju sił zbrojnych; Dyrektywa ministra obrony narodowej do działalności Sił Zbrojnych PRL na pięciolecie; wytyczne szefa Sztabu Generalnego WP do planowania rozwoju sił zbrojnych; Dyrektywa do operacyjnego i bojowego przygotowania ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego oraz plan prac naukowo-badawczych ZSZ /Planowanie działalności naukowej w resorcie obrony narodowej przedstawia rysunek 10 i 11/.

W resorcie obrony narodowej sporządza się na kolejne okresy pięcioletnie następujące dokumenty planistyczne:

1. Resortowy program prac naukowo-badawczy, który określa
   - zasadnicze cele i kierunki prac naukowo-badawczych



Rys.10 PLANOWANIE DZIAŁALNOSCI NAUKOWEJ W RESORCIE OBRONY NARODOWEJ



Rys.11 PLANOWANIE DZIAŁALNOSCI NAUKOWEJ W RESORCIE OBRONY NARODOWEJ

i zawiera interdyscyplinarne problemy badawcze na dane pięciolecie i dalszy okres, wynikające z potrzeb obrony kraju i rozwoju sił zbrojnych. W układzie poszczególnych problemów badawczych uwzględnia się: jego nazwę, cel i kryptonim oraz instytucje odpowiedzialne za realizację /jednostkę koordynującą i współwykonawców/, a także szacunkowe nakłady, termin realizacji i postać wynikową pracy. Ponadto ujmuje się zasadnicze przedsięwzięcia organizacyjne jak np.: konferencje, sympozja itp.

Resortowy program prac naukowo-badawczych opracowuje Sztab Generalny WP, rozpatruje RWSzWiN i Zespół MON a zatwierdza minister obrony narodowej.

2. Resortowy program prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych w dziedzinie techniki wojskowej, który określa zasadnicze cele i kierunki prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych oraz zawiera zasadnicze problemy dotyczące opracowań i wdrożeń określonych rodzajów bojowego sprzętu technicznego. W układzie poszczególnych problemów uwzględnia się: jego nazwę, instytucję prowadzącą prace, szacunkowe nakłady oraz termin realizacji.

Resortowy program prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych opracowywany jest na szczeblu Głównego Inspektora Techniki WP, rozpatruje Rada MON ds Naukowo-Technicznych, akceptuje szef SG WP, rozpatruje Zespół MON a zatwierdza minister ON.

Poza resortowymi programami prac, na kolejne okresy pięcioletnie i roczne, sporządza się plany prac naukowo-badawczych na szczeblach osób zajmujących kierownicze stanowiska ministerstwa /należą do nich: SG WP, GZW WP, GIOT, GZSB WP, GK WP,

GIT WP/ oraz instytucji centralnych MON, dowództw OW i RSZ a także placówek naukowych. W związkach taktycznych i oddziałach, problemy naukowo-badawcze ujmuje się w rocznych planach działalności /szkolenia/. Problematyka prac naukowo-badawczych ujętych w powyższych planach obejmuje zadania badawcze wynikające z problemów resortowych, z planów współpracy z innymi placówkami naukowymi wojskowymi oraz cywilnymi, a także własne problemy i tematy badawcze.

Resortowe programy prac naukowo-badawczych oraz badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych stanowią podstawę do opracowania harmonogramów koordynacyjnych problemów badawczych, które służą do kierowania pracami związanymi z realizacją określonego problemu badawczego przez więcej niż jednego wykonawcę.

Wymienione plany /programy/ określają: zasadnicze cele i kierunku prac naukowo-badawczych, problemy badawcze ujęte w kilku działach tematycznych oraz przedsięwzięcia organizacyjne /konferencje, narady itd./.

W układzie poszczególnych problemów badawczych powinny być zawarte informacje o ich nazwach i kryptonimach, instytucjach odpowiedzialnych za ich realizację /jednostki koordynujące i współwykonawcy/ oraz o szacunkowych nakładach, terminach realizacji i postaci wynikowej.

Rozpatrując zasady organizacji i nadzoru nad działalnością naukową na szczególne podkreślenie i wyeksponowanie zasługują cele /zadania/ i dziedziny działalności naukowej w wojsku.

Celem działalności naukowej w wojsku jest stymulowanie postępu i przyspieszenie jakościowych przemian w systemie obronnym państwa, głównie poprzez przemiany w siłach zbrojnych i zwiększenie ich potencjału bojowego.

Bardziej szczegółowe cele działalności naukowej ustala się dla poszczególnych pionów funkcjonalnych sił zbrojnych, w ramach których prowadzi się tę działalność.

W ramach pionu ogólnowojskowego działalność naukową prowadzi się w celu dostarczenia wiarygodnych prognoz niezbędnych w procesach kształtowania polityki naukowej, planowania rozwoju sił zbrojnych i określenie potencjalnych zagrożeń; formułowania wniosków umożliwiających systematyczne korygowanie doktryny obronnej kraju, szczególnie w zakresie użycia sił zbrojnych, tworzenia przesłanek stałego optymalizowania istniejących i opracowywanie nowych systemowych rozwiązań, zasad i metod w dziedzinie sztuki wojennej, dowodzenia i organizacji sił zbrojnych.

W pionie wychowawczym celem działalności naukowej jest tworzenie podstaw doskonalenia form, zasad, metod i środków wychowawczych i szkoleniowych, zapewniających kształtowanie wysokiej świadomości i kultury żołnierzy, ich patriotycznych postaw oraz osiąganie jak najlepszych wyników w szkoleniu bojowym i innej działalności służbowej.

W pionie obrony cywilnej działalność naukowa jest prowadzona w celu ustalenia i weryfikacji założeń i metod działania formacji obrony cywilnej i organizacji społecznych działających w sferze obronności.

Celem działalności w pionie szkoleniowym jest doskonalenie form i metod szkolenia bojowego i specjalistycznego wojsk oraz osiąganie wysokiego stopnia nowoczesności, sprawności, jakości i tempa kształcenia kadr wojskowych.

W pionie kwatermistrzowskim działalność naukowa jest prowadzona w celu systematycznego doskonalenia organizacji i funkcjonowania systemu zaopatrywania i obsługi wojsk oraz gospodarki wojskowej, zakwaterowania i budownictwa wojskowego, ochrony zdrowia wojsk, ochrony środowiska naturalnego człowieka, rekreacji i wypoczynku.

Celem działalności naukowej w pionie technicznym jest ustalenie wymogów taktyczno-technicznych w stosunku do nowo opracowywanych i modernizowanych wzorów uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz doskonalenia zasad i środków ich eksploatacji i remontów.

Omówione cele działalności naukowej określają ramy tej działalności, które również są ściśle powiązane z poszczególnymi pionami funkcjonalnymi wojska. We wszystkich pionach można wyróżnić dwie grupy dziedzin naukowych: jedna dotyczy właściwości danego pionu, zaś drugą stanowią dziedziny nauk technicznych.

W pionie ogólnowojskowym w grupie pierwszej wyróżniamy dziedziny: operacyjno-organizacyjną, systemów kierowania i ekonomiczną. Podstawową rolę odgrywa tu dziedzina operacyjno-organizacyjna, która obejmuje naukowe badania z zakresu teorii strategii i sztuki operacyjnej, mobilizacji, organizacji, wyposażenia i przygotowania do działań sił zbrojnych własnych i potencjalnego nieprzyjaciela, uogólnienie doświadczeń minionych wojen, a także geografii i topografii wojskowej i niektórych dyscyplin pokrewnych. Obejmuje ona także obronne planowanie przestrzenne i hydrometeorologię wojskową.

Dziedzina systemów kierowania obejmuje badania naukowe z zakresu teorii organizacji i zarządzania, zautomatyzowanych systemów dowodzenia, łączności oraz zastosowania metod i środków informatyki.

Dziedzina ekonomiczna obejmuje badania z zakresu ekonomiki obrony i ekonomiki wojskowej.

W pionie wychowawczym wyróżniamy dziedziny: operacyjno-organizacyjną, polityczno-militarną, społeczną i socjologiczną.

Dziedzina operacyjno-organizacyjna obejmuje przede wszystkim prowadzenie badań naukowych z zakresu teorii pracy wychowawczej, dziedzina polityczno-militarna obejmuje naukę o wojnie i wojsku, społeczna - nauki społeczne i humanistyczne, a socjologiczna - badania empiryczne w środowisku wojskowym.

W pionie obrony cywilnej dziedzina ta obejmuje teorię obrony cywilnej.

W pionie szkoleniowym wyróżniamy dziedziny: operacyjno-organizacyjną, kształtowania kadr i wychowania fizycznego. Dziedzina operacyjno-organizacyjna obejmuje teorię taktyki i szkolenia taktycznego, zaś dziedzina kształcenia kadr dla sił zbrojnych obejmuje przede wszystkim doskonalenie systemu tego kształcenia, a wychowania fizycznego - szkolenie fizyczne i sport masowy.

W pionie kwatermistrzowskim wyróżniamy dziedziny: operacyjno-organizacyjną, ekonomiczną, kształtowania środowiska i medyczną. Dziedzina operacyjno-organizacyjna obejmuje teorię zaopatrywania i obsługi wojsk przez służby kwatermistrzowskie, ekonomiczna - zarządzanie gospodarką tych służb,

a kształtowania środowiska człowieka - zagadnienia bytowania wojsk, umundurowania i żywienia, fizjologii pracy oraz ochrony środowiska w warunkach stacjonarnych i polowych. Dziedzina medyczna obejmuje organizację ochrony zdrowia wojsk i nauki biomedyczne, w tym profilaktykę i terapię w warunkach garnizonowych i polowych.

W pionie technicznym poza wspomnianą wcześniej działalnością badawczo-rozwojową i wdrożeniową wyróżniamy następujące dziedziny działalności naukowo-badawczej; operacyjno-organizacyjną, eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz nauk technicznych.

W dziedzinie operacyjno-organizacyjnej prowadzone są badania naukowe z zakresu teorii technicznego i metrologicznego zabezpieczenia działań wojsk. Dziedzina eksploatacji obejmuje badania z zakresu systemów remontowych i obsługi, a dziedzina nauk technicznych - badania podstawowe.

W drugiej grupie - w dziedzinie technicznej - mieszczą się badania naukowe dotyczące wymagań taktyczno-technicznych, modernizacji i rozwoju sprzętu bojowego, uzbrojenia i wyposażenia wojsk oraz bazy materiałowej właściwej danemu pionowi funkcjonalnemu, np. w pionie szkoleniowym będzie to rozwój i modernizacja bazy szkoleniowej, w pionie kwatermistrzowskim - umundurowanie, żywność, materiały pędne, smary itp.

x

x x

Przedstawiony stan organizowania działalności naukowej w wojsku jest wynikiem wieloletniej praktyki, które umożliwia systematyczne jej doskonalenie i wprowadzenie nowych rozwiązać zgodnych z oczekiwaniem wojsk.

Zmiany w poglądach na prowadzenie działań wojennych wynikające z nowej doktryny wojennej, dokonująca się restrukturyzacja wojsk i coraz doskonalsze techniczne środki walki i dowodzenia wymuszają potrzeby ciągłego doskonalenia działalności naukowo-badawczej w siłach zbrojnych.

Zarówno kierowanie działalnością, jak i merytoryczna jej treść muszą stanowić istotny czynnik rozwoju sił zbrojnych i wyprzedzać dokonujące się w nich zmiany. Przedstawiona organizacja działalności naukowo-badawczej będzie podstawą analizy zmierzającej do określenia możliwości zmian i wyznaczenia kierunków jej rozwoju, stosownie do przewidywanych potrzeb wojsk.

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA W WYBRANYCH ARMIACH

1. Związek Radziecki

Do kierowania działalnością naukową w Siłach Zbrojnych Związku Radzieckiego powołane są specjalne organy i osoby funkcyjne w Sztabie Generalnym Armii Radzieckiej - Centrum Badań Operacyjno-Strategicznych /CBOS/, natomiast w pionach zastępców ministra obrony: ds. politycznych, ds. techniki i uzbrojenia, ds. tyłów, ds. kadrowych - komórki organizacyjne o różnym składzie etatowym, lecz o wiele mniejsze niż CBOS.

W dowództwach rodzajów sił zbrojnych występują oddziały naukowe, w grupach wojsk i okręgach wojskowych - grupy oficerów, w dowództwach armii i dywizji - oficerowie zajmujący się działalnością naukowo-badawczą.

Główną rolę w kierowaniu działalnością naukową w Siłach Zbrojnych Związku Radzieckiego odgrywa Centrum Badań Operacyjno-Strategicznych. W jego skład wchodzą cztery zarządy:

Zarząd I - Ogólnych zagadnień prowadzenia wojen i operacji na kontentalnych i oceanicznych TDW;
Zarząd II - Zagadnień strategicznych;
Zarząd III - Organizacji i rozbudowy sił zbrojnych;
Zarząd IV - Naukowy.

Podstawowe zadania CBOS to: planowanie, organizowanie i koordynowanie badań naukowych prowadzonych w siłach zbrojnych ZSRR, prowadzenie badań dla potrzeb kierownictwa Ministerstwa Obrony, a także działalność normatywna i wydawnicza.

W Centrum prowadzi się wyłącznie badania stosowane, których rezultaty natychmiast wdrażane są do wojsk w postaci rozkazów, zarządzeń, wytycznych i planów działalności organów kierowniczych oraz zmian w regulaminach.

Działalność naukową na szczeblu Sił Zbrojnych Związku Radzieckiego prowadzi się na podstawie planu pięcioletniego, opracowywanego w wyniku analizy i oceny planu bieżącej pięciolatki i wydzieleniu z niego problemów aktualnych na następne lata oraz w wyniku analizy zadań postawionych przez ministra obrony i potrzeb zgłoszonych przez podległe instytucje. Jest on zasadniczym dokumentem planistycznym pracy naukowej.

Plan pracy naukowej na pięciolecie składa się z części wstępnej i pięciu działów:

I. Ogólne problemy wojny i teorii sztuki wojennej;
II. Problemy rozwoju uzbrojenia i sprzętu bojowego;
III. Problemy organizowania i szkolenia sił zbrojnych;
IV. Praca wojskowo-historyczna;
V. Kierowanie pracą naukową.

Cztery pierwsze działy opracowuje się w postaci tabeli, natomiast część wstępna i dział piąty - w postaci opisowej.

W części wstępnej podaje się zasadnicze cele pracy naukowej w danym pięcioleciu oraz wskazówki organizacyjno-metodyczne do tej pracy. Poszczególne działy planu zawierają następującą problematykę.

I - ogólne problemy wojny i teorii sztuki wojennej - zawiera sześć części tematycznych: problemy nauki o wojnie i armii, problemy ogólne nauk wojskowych, strategia, sztuka operacyjna i taktyka, dowodzenie siłami zbrojnymi, praca wychowawczo-polityczna. W części trzeciej, dotyczącej strategii wydziela się następujące grupy problemowe: rozwijanie sił zbrojnych, operacje na kontynentalnym teatrze działań wojennych, operacje na morskim teatrze działań wojennych oraz odparcie powietrzno-kosmicznego ataku nieprzyjaciela.

II - problemy rozwoju uzbrojenia i sprzętu bojowego - zawiera dwie podstawowe części tematyczne: ogólne problemy rozwoju uzbrojenia i sprzętu wojennego oraz problemy rozwoju uzbrojenia i sprzętu bojowego poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. Problematykę rozwoju uzbrojenia i sprzętu bojowego rozpatruje się w aspektach standaryzacji, unifikacji, modernizacji, organizacji produkcji oraz systemów zabezpieczenia technicznego.

III - problemy organizowania szkolenia sił zbrojnych - zawiera dwie części tematyczne: organizowanie oraz szkolenie sił zbrojnych. Szkolenie sił zbrojnych obejmuje: szkolenie wojskowe i wychowanie, organizację procesu szkoleniowego w szkolnictwie wojskowym, organizację przygotowania rezerw i kadr uzupełnienia.

IV - praca wojskowo-historyczna zawiera dwie części tematyczne: uogólnienie doświadczeń ze szkolenia bojowego własnych sił zbrojnych oraz uogólnienie doświadczeń z wojen lokalnych.

V - kierowanie pracą naukową zawiera dwie części: najważniejsze przedsięwzięcia organizacyjne, które zamierza się zrealizować w danym pięcioleciu takie, jak konferencje naukowe, seminaria, narady metodyczne, spotkania naukowców biorących udział w realizacji planu i inne oraz plan działalności naukowej w rodzajach sił zbrojnych.

Plan prac naukowych opracowywany jest w całości w Sztabie Generalnym, przy współpracy roboczej przedstawicieli pionów: politycznego, kwatermistrzowskiego, technicznego, obrony cywilnej i kadr. Plan powstaje według zasady "z góry w dół", co oznacza że poszczególne problemy są ustalane przez Sztab Generalny, a następnie konsultowane w trybie roboczym z przedstawicielami wymienionych pionów. Plan jest uzgadniany ze wszystkimi wiceministrami, a następnie zatwierdzony przez ministra obrony.

Na jego podstawie opracowywane są pięcioletnie plany badawczo-rozwojowe w poszczególnych pionach funkcjonalnych oraz pięcioletnie, dwuletnie i roczne plany prac naukowo-badawczych w rodzajach sił zbrojnych, grupach wojsk, okręgach wojskowych, rodzajach wojsk, armiach i dywizjach.

Plany pięcioletnie i roczne opracowuje się we wszystkich wyżej wymienionych instytucjach oraz w placówkach naukowych i dydaktycznych będących bezpośrednimi wykonawcami prac badawczych. Plany dwuletnie opracowuje się dodatkowo w okręgach wojskowych.

Podstawą do podjęcia pracy naukowej przez instytucję /wykonawców i współwykonawców/ jest zadanie postawione przez szefa Sztabu Generalnego. Zadanie jest rozwinięciem i konkre-

tyzacją zapisów ujętych w planie i zawiera temat i kierownika pracy, podstawę podjęcia pracy, terminy jej wykonania, głównego wykonawcę, cel pracy i zadania badawcze, istotę problemu i możliwe kierunki jego rozwiązania, gryf tajności oraz wskazówki organizacyjno-metodyczne.

Przepisy dotyczące kierowania działalnością naukową w Siłach Zbrojnych Związku Radzieckiego zawierają sześć rozdziałów:

I. Przepisy ogólne.
II. Kierowanie pracą naukową.
III. Planowanie i organizacja pracy naukowej.
IV. Kontrola i ocenianie pracy naukowej oraz sprawozdawczość i wdrożenie rezultatów badań.
V. Praca wojskowo-historyczna.
VI. Finansowanie i opracowanie materiałów z pracy naukowej.

Rozdział I - przepisy ogólne - zawiera 20 punktów: 1/ kto prowadzi prace naukowe w wojsku, 2/ czym się należy kierować przy prowadzeniu pracy naukowej, 3/ główny cel pracy naukowej, 4/ podstawy światopoglądowo-metodyczne pracy naukowej, 5/ główne zadania pracy naukowej w sferach - ogólnej, wojskowo-politycznej, wojskowo-teoretycznej, wojskowo-technicznej, wojskowo-historycznej, 6/ wymagania w stosunku do pracy naukowej, 7/ organizowanie pracy naukowej i obowiązki służbowe dowódców /szefów, kierowników/ w tym zakresie, 8/ formy pracy naukowej, 9/ praca naukowo-badawcza, 10/ badania naukowe podczas ćwiczeń i innych przedsięwzięć przygotowania operacyjnego, 11/ opracowywanie dzieł naukowych, 12/ opracowywanie dokumentów normatywnych, 13/ konferencje naukowe, 14/ uogólnianie doświadczeń wojennych, 15/ opracowywanie historii wojska, 16/ opracowywanie i obrona rozpraw doktorskich

i habilitacyjnych, 17/ kierowanie pracami naukowymi, 18/ opracowywanie recenzji, 19/ naukowa informacja wojskowa, 20/ współpraca naukowa.

Rozdział II - kierowania działalnością naukową w wojsku - zawiera dziesięć punktów: 21/ kierownictwo ogólne działalnością naukową w wojsku /sprawuje minister obrony/, 22/ kierownictwo bezpośrednie działalnością naukową w wojsku /sprawuje Sztab Generalny/, 23/ funkcje w kierowaniu działalnością naukową Głównego Zarządu Politycznego AR, 24/ funkcje zastępcy ministra obrony do spraw uzbrojenia, 25/ funkcje Głównego Zarządu Kadr i wyższych uczelni wojskowych, 26/ funkcje poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, 27/ funkcje aparatu kontrolnego, 28/ funkcje wojsk, 29/ funkcje instytutów naukowych i wyższych uczelni, 30/ funkcje organów politycznych.

Rozdział III - planowanie i organizowanie pracy naukowej w wojsku zawiera czternaście punktów: 31/ cel planowania, rodzaje planów i terminy ich sporządzania, 32/ odpowiednie zformułowanie planów, 33/ sposób i kolejność uzgadniania planów i z kim się uzgadnia, 34/ sposoby i kolejność zmiany planów w razie konieczności, 35/ plany roczne i ich krótka treść, 36/ kto plany zatwierdza, 37/ komu przedstawia się plany w całości, a komu przesyła się wyciągi, 38/ sposoby nanoszenia zmian do zatwierdzonych planów, 39/ skład grupy wykonującej pracę naukowo-badawczą, 40/ kierownicy i zamawiający prace naukowo-badawcze, 41/ główny wykonawca pracy naukowo-badawczej, 42/ wykonawcy pracy naukowo-badawczej, 43/ sposoby i kolejność pracy nad dziełem naukowym, 44/ obowiązki głównego wykonawcy dzieła naukowego.

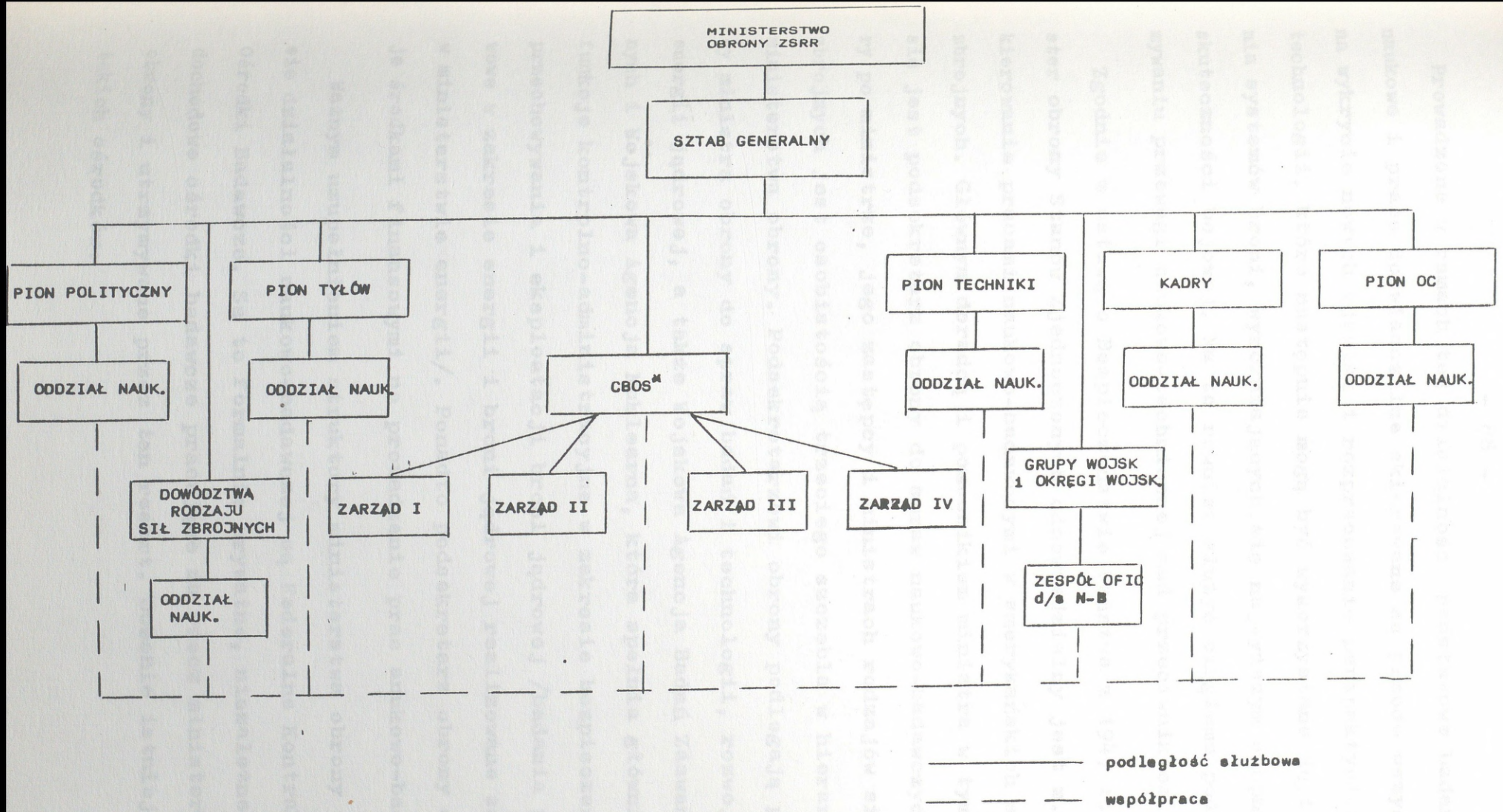
Rozdział IV - kontrola i ocena prac naukowych - zawiera jedenaście punktów: 45/ zadanie kontroli, 46/ przedmiot kontroli, 47/ ocenianie pracy naukowej, 48/ wyniki pracy naukowej, 49/ uogólnianie wyników pracy naukowej, 50/ sprawozdania z pracy naukowej, któ wykonuje, terminy, 51/ sposób i kolejność rozpatrywania sprawozdań, 52/ uogólnianie sprawozdań z pracy naukowej, wykonawca, wdrożenie wyników badań naukowych, 53/ odpowiedzialni za wdrożenie, 54/ co uważać należy za wdrożenie, 55/ wdrażanie rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Rozdział V - praca wojskowo-historyczna - zawiera trzy punkty: 56/ definicja pracy wojskowo-historycznej, 57/ instytucja główna i jej obowiązki w zakresie prac wojskowo-historycznych, 58/ rozliczanie prac wojskowo-historycznych.

Rozdział VI - finansowanie i zabezpieczenie materiałowe działalności naukowej w wojsku - zawiera pięć punktów: 59/ gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na działalność naukową, 60/ finansowanie planowych prac naukowych, 61/ rozliczanie kosztów, 62/ finansowanie prac wykonanych na umowy, 63/ premiowanie /nagradzanie/ działalności naukowej. /Schemat organizacji i kierowania działalnością naukowo-badawczą w SZ ZSRR przedstawia rys. 12.

2. Stany Zjednoczone

W Siłach Zbrojnych Stanów Zjednoczonych prowadzone są szeroko zakrojone prace naukowo-badawcze i doświadczalno-konstruktorskie. Ujmuje się je w programach rozwoju sił zbrojnych.



Rys.12 ORGANIZACJA I KIEROWANIE DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWO-BADAWCZA W SZ ZSRR

* Centrum Badań Strategiczno-Operacyjnych

Prowadzone w ramach tej działalności podstawowe badania naukowe i prace doświadczalne skierowane są przede wszystkim na wykrycie nowych zjawisk i rozpracowanie perspektywicznych technologii, które następnie mogą być wykorzystane do tworzenia systemów broni, wyróżniających się najwyższym stopniem skuteczności bojowej. Ma to również służyć ciągłemu podtrzymywaniu przewagi naukowo-technicznej nad przeciwnikiem.

Zgodnie z ustawą o Bezpieczeństwie Państwa z 1947 r. minister obrony Stanów Zjednoczonych odpowiedzialny jest m.in. za kierowanie pracami naukowo-badawczymi w amerykańskich siłach zbrojnych. Głównym doradcą i pomocnikiem ministra w tym zakresie jest podsekretarz obrony do spraw naukowo-badawczych, który po ministrze, jego zastępcy i ministrach rodzajów sił zbrojnych jest osobistością trzeciego szczebla w hierarchii ministerstwa obrony. Podsekretarzowi obrony podlegają pomocnicy ministra obrony do spraw badań i technologii, rozwoju energii jądrowej, a także Wojskowa Agencja Badań Zaawansowanych i Wojskowa Agencja Nuklearna, która spełnia głównie funkcje kontrolno-administracyjne w zakresie bezpieczeństwa przechowywania i eksploatacji broni jądrowej /badania podstawowe w zakresie energii i broni jądrowej realizowane są w ministerstwie energii/. Ponadto podsekretarz obrony dysponuje środkami finansowymi na prowadzenie prac anukowo-badawczych.

Ważnym uzupełnieniem struktury ministerstwa obrony w zakresie działalności naukowo-badawczej są Federalne Kontraktowe Ośrodki Badawcze. Są to formalnie prywatne, niezależne i niedochodowe ośrodki badawcze pracujące na rzecz ministerstwa obrony i utrzymywane przez ten resort. Obecnie istnieje sześć takich ośrodków:

- korporacja Aerokosmiczna - prowadzi badania głównie w dziedzinie systemów kosmicznych;
- Ośrodek Analiz Marynarki Wojennej - zajmuje się zarówno zagadnieniami operacyjnymi, jak i technicznymi marynarki wojennej;
- Instytut Analiz Obronnych - zajmuje się problematyką bezpieczeństwa państwa;
- Laboratorium Lincolna - jest częścią Instytutu Technologii w stanie Masaachusetts i prowadzi badania głównie w dziedzinie elektroniki;
- Korporacja Mitre - prowadzi badania w zakresie systemów dowodzenia i łączności;
- Korporacja Rand - realizuje badania w zakresie polityki, strategii, ekonomii, socjologii i międzynarodowego teroryzmu.

Ponadto ministerstwo obrony współpracuje, w zależności od potrzeb, zawierając kontrakty i inne porozumienia z cywilnymi uczelniami wyższymi oraz przemysłowymi i innymi ośrodkami naukowo-badawczymi.

Za realizację projektów naukowo-badawczych i programów opracowań nowych systemów uzbrojenia w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych odpowiedzialni są kierownicy projektów. "Kierownictwo projektami" jest podstawową zasadą organizacyjną, zapewniającą pomyślne wykonanie konkretnych zadań. Istota jego polega na tym, że w odróżnieniu od prac naukowo-badawczych na uniwersytecie, w laboratoriach i licznych firmach, które koncentrują się wokół określonej dyscypliny naukowej lub funkcji, celem działalności związanej z realizacją projektu jest osiągnięcie określonych rezultatów - najczęściej skonstruowanie doświadczalnego wzoru systemu uzbrojenia.

Takie podejście do pracy nad projektem wymaga zaangażowania na określony czas licznych specjalistów /uczonych, inżynierów, ekonomistów, prawników i innych/. Liczba specjalistów pracujących nad konkretnym projektem bywa różna na poszczególnych etapach jego realizacji. Kierownik projektu staje na czele grup roboczych, które tworzą podporządkowani mu specjaliści, utrzymuje on łączność z kierownikami odpowiednich komórek organizacyjnych realizujących dany projekt oraz z organizacjami gwarantującymi wykonanie projektu. Kontroluje też wszystkie prace związane z wykonaniem danego systemu uzbrojenia, poczynając od opracowania projektu wstępnego aż do momentu przekazania systemu do wojsk.

Zasada "kierowania projektami" została przyjęta również przez firmy przemysłu zbrojeniowego. Obecnie opracowaniem każdego dużego systemu uzbrojenia kierują równolegle dwie organizacje ściśle ze sobą współpracujące - kierownicy projektów ze strony ministerstwa obrony i firm zbrojeniowych. Kierownikom dużych projektów podlegają setki specjalistów.

Na kierowników projektów wyznaczani są zwykle oficerowie w stopniu pułkownika lub wysokokwalifikowani specjaliści cywilni. Natomiast realizacją najważniejszych projektów kierują generałowie i admirałowie. Wielu kierowników projektów osobiście spotyka się z ministrami poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i ich szefami sztabów, meldując o realizacji projektu.

Kierownik projektu jest najważniejszą osobą podczas realizowania prac naukowo-badawczych i wobec niego stosuje się zwiększone wymagania. Uważa się przy tym za celowe wyznaczenie

jednego kierownika projektu na cały okres realizowania danego projektu. /Schemat organizacji i kierowania badaniami naukowymi w amerykańskiej SZ przedstawia rysunek 13/.

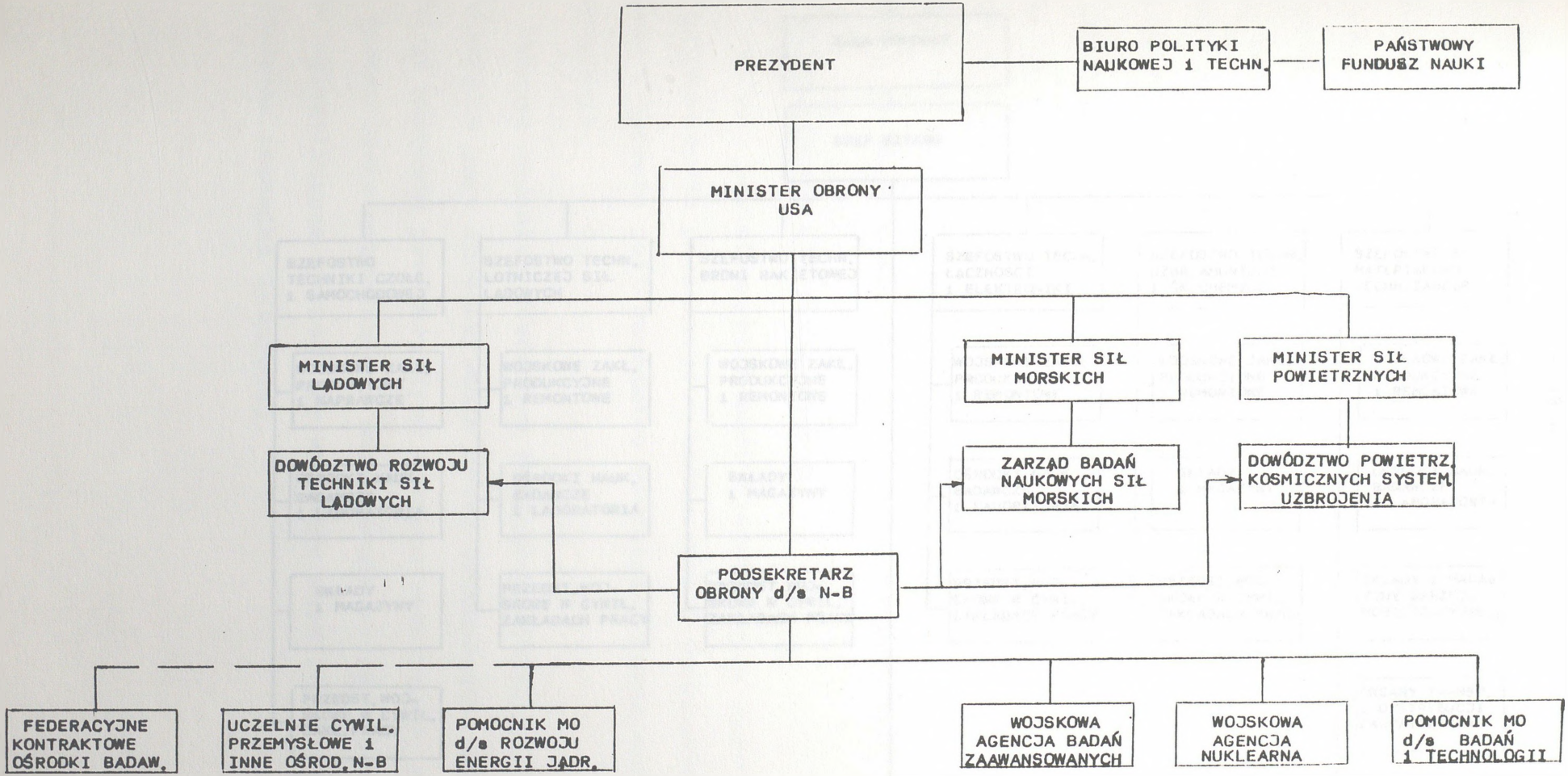
Ogólną działalnością naukowo-badawczą ministerstw rodzajów sił zbrojnych koordynuje zastępca ministra obrony /podsekretarz stanu/ ds. naukowo-badawczych. Za kierowanie i prowadzenie działalności naukowej w poszczególnych ministerstwach rodzajów sił zbrojnych odpowiadają organy i osoby funkcyjne znajdujące się w tych ministerstwach.

1/ Ministerstwo Sił Lądowych

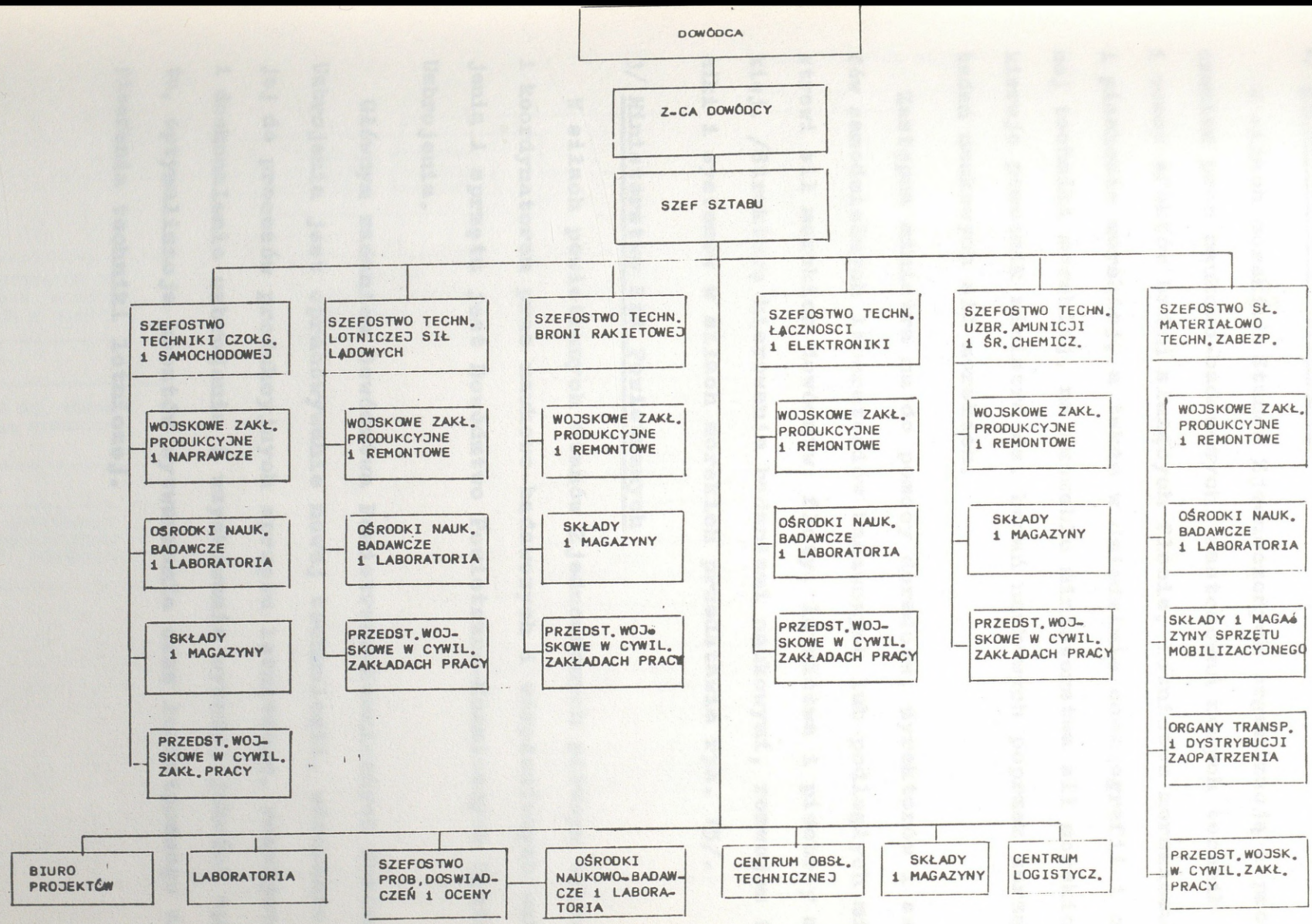
W siłach lądowych pracami naukowo-badawczymi kieruje Dowództwo Rozwoju Techniki Sił Lądowych.

Zajmuje się ono rozwojem, zaopatrywaniem i utrzymywaniem w wysokim stanie gotowości techniki bojowej sił regularnych, Gwardii Narodowej i rezerwy Sił Lądowych. Nadzoruje prace naukowo-badawcze nad nowymi rodzajami uzbrojenia oraz wdraża je do produkcji, dokonuje zakupów, nadzoruje produkcję oraz utrzymanie i konserwację różnego rodzaju techniki bojowej.

Dowództwu podlegają szefostwa specjalistyczne z zakresu inżynierii i techniki wojennej, a za ich pośrednictwem - ośrodki naukowo-badawcze i laboratoria. /Schemat organizacji Dowództwa Rozwoju Techniki Sił Lądowych przedstawia rys. 14/.



Rys.13 ORGANIZACJA I KIEROWANIE BADANIAMI NAUKOWYMI W SZ USA



Rys.14 ORGANIZACJA DOWÓDZTWA ROZWOJU TECHNIKI SIŁ LĄDOWYCH /DARCOM/

2/ Ministerstwo Sił Morskich

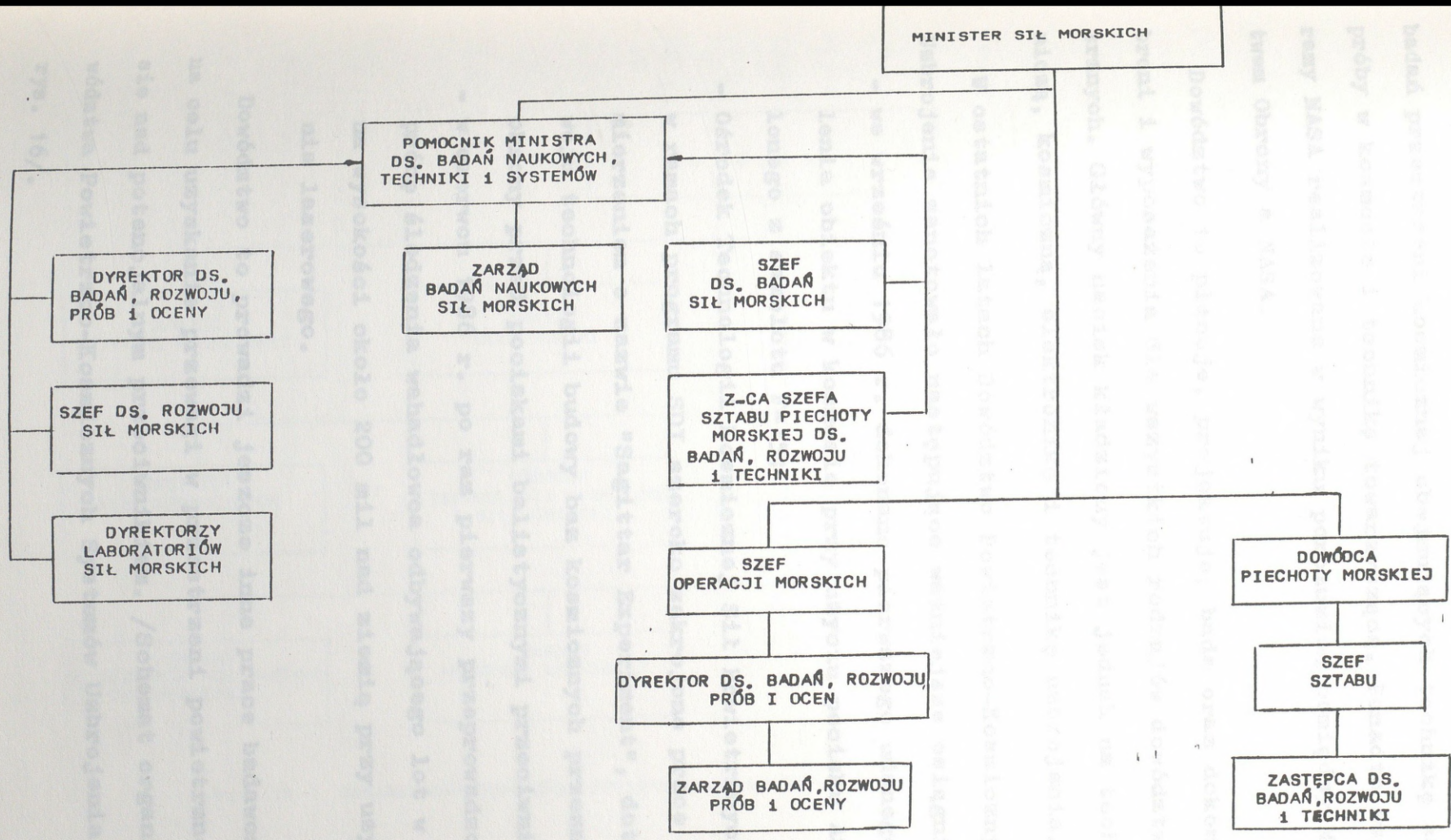
W siłach morskich Stanów Zjednoczonych organizacją i prowadzeniem prac naukowo-badawczych, zastosowań nowych technik i oceny efektów badań służących flocie, lotnictwu morskiemu i piechocie morskiej, a także w dziedzinie oceanografii i cywilnej techniki morskiej, na szczeblu ministerstwa sił morskich, kieruje pomocnik ministra ds. badań naukowych poprzez zarząd badań naukowych sił morskich.

Zastępca ministra ma do pomocy doradców, dyrektorów i szefów samodzielnych laboratoriów badawczych lub podległych ministrowi sił morskich dowództw: floty, lotnictwa i piechoty morskiej. /Strukturę kierowania badaniami naukowymi, rozwojem techniki i systemów w siłach morskich przedstawia rys. 15/.

3/ Ministerstwo Sił Powietrznych

W siłach powietrznych Stanów Zjednoczonych głównym wykonawcą i koordynatorem prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych uzbrojenia i sprzętu jest Dowództwo Powietrzno-Kosmicznych Systemów Uzbrojenia.

Głównym zadaniem Dowództwa Powietrzno-Kosmicznych Systemów Uzbrojenia jest opracowywanie nowej technologii, wdrożenie jej do procesów produkcyjnych sprzętu lotniczego, rozwijanie i doskonalenie uzbrojenia i uzyskiwanie wyższej jakości sprzętu, optymalizacja kosztów wytwarzania oraz logistycznego zabezpieczenia techniki lotniczej.



Rys. 15 STRUKTURA KIEROWANIA BADANIAMI NAUKOWYMI, ROZWOJEM TECHNIKI I SYSTEMÓW W SIŁACH MORSKICH

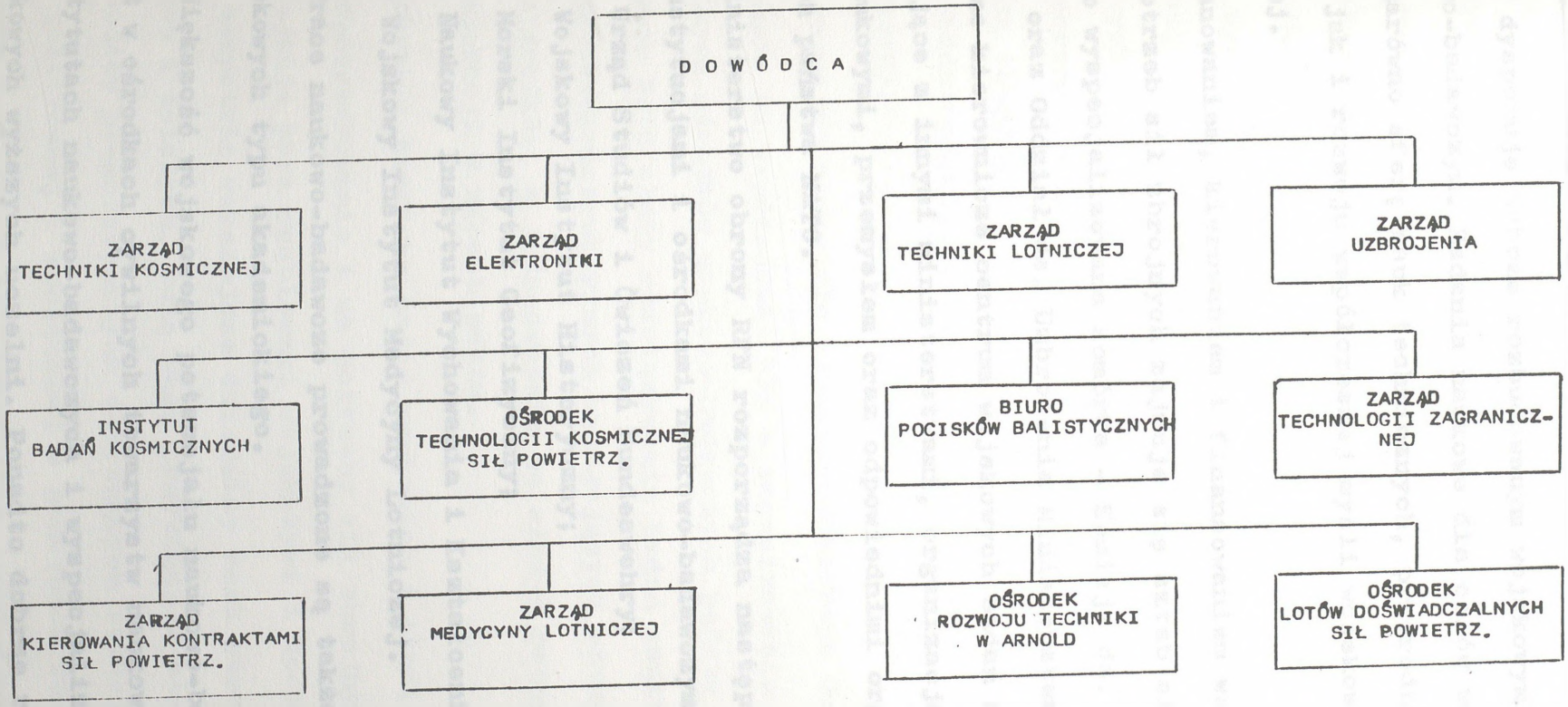
Odpowiada ono z ramienia Ministerstwa Obrony za prowadzenie badań przestrzeni kosmicznej obejmujących technikę satelitarną, próby w kosmosie i technikę towarzyszącą. Ponadto wspiera programy NASA realizowane w wyniku porozumień pomiędzy Ministerstwem Obrony a NASA.

Dowództwo to planuje, projektuje, bada oraz dokonuje zakupów broni i wyposażenia dla wszystkich rodzajów dowództw sił powietrznych. Główny nacisk kładziony jest jednak na technikę lotniczą, kosmiczną, elektronikę i technikę uzbrojenia.

W ostatnich latach Dowództwo Powietrzno-Kosmicznych Systemów Uzbrojenia zanotowało następujące ważniejsze osiągnięcia:

- we wrześniu 1986 r. dokonano pierwszego udanego zestrzelenia obiektu w kosmosie przy użyciu pocisku ASAT, wystrzelonego z samolotu F-15;
- Ośrodek Technologii Kosmicznej Sił Powietrznych prowadzi w ramach programu SDI szeroko zakrojone prace objęte zamierzeniem o nazwie "Sagittar Experiment", dotyczące rozwoju technologii budowy baz kosmicznych przeznaczonych do obrony przed pociskami balistycznymi przeciwnika;
- w czerwcu 1986 r. po raz pierwszy przeprowadzono udaną próbę śledzenia wahadłowca odbywającego lot w kosmosie na wysokości około 200 mil nad ziemią przy użyciu promienia laserowego.

Dowództwo to prowadzi jeszcze inne prace badawcze mające na celu uzyskanie przewagi w przestrzeni powietrznej i kosmosie nad potencjalnym przeciwnikiem. /Schemat organizację Dowództwa Powietrzno-Kosmicznych Systemów Uzbrojenia przedstawia rys. 16/.



Rys. 16 ORGANIZACJA DOWÓDZTWA POWIETRZNO-KOSMICZNYCH SYSTEMÓW UZBROJENIA

3. Republika Federalna Niemiec

RFN dysponuje dobrze rozbudowanym wojskowym potencjałem naukowo-badawczym. Badania naukowe dla celów wojskowych obejmują zarówno sferę nauk technicznych, przyrodniczych i społecznych, jak i rozwoju współczesnej myśli wojskowej i techniki bojowej.

Planowaniem, kierowaniem i finansowaniem wszystkich badań dla potrzeb sił zbrojnych zajmuje się sztab sił zbrojnych i jego wyspecjalizowana komórka - Komisja ds. studiów Bundeswehry oraz Oddział ds. Uzbrojenia Ministerstwa Obrony. Stanowią one kierownicze centrum wojskowych badań naukowych, współpracujące z innymi ministerstwami, organizacjami i towarzystwami naukowymi, przemysłem oraz odpowiednimi organami i placówkami innych państwa NATO.

Ministerstwo obrony RFN rozporządza następującymi ważniejszymi instytucjami i ośrodkami naukowo-badawczymi:

- Urząd Studiów i Ćwiczeń Bundeswehry;
- Wojskowy Instytut Historyczny;
- Morski Instytut Geofizyczny;
- Naukowy Instytut Wychowania i Kształcenia;
- Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej.

Prace naukowo-badawcze prowadzone są także w uczelniach wojskowych typu akademickiego.

Większość wojskowego potencjału naukowo-badawczego skupiona jest w ośrodkach cywilnych towarzystw naukowych, samodzielnych instytutach naukowo-badawczych i wyspecjalizowanych ośrodkach naukowych wyższych uczelni. Ponadto dobrze rozbudowaną bazą naukową dysponują koncerny i firmy przemysłu pracującego na

potrzeby Bundeswehry. Szczególnie duże znaczenie ma współpraca Oddziału ds. Uzbrojenia Ministerstwa Obrony z Oddziałem Badań Naukowych Ministerstwa ds. Badań Naukowych RFN.

W prowadzeniu badań naukowych zlecanych przez Bundeswehrę zaangażowanych jest ogółem około 270 cywilnych instytutów i ośrodków naukowo-badawczych, w tym 120 instytutów naukowych szkół wyższych, 60 ośrodków naukowo-badawczych przemysłu zbrojeniowego oraz około 90 różnego typu instytutów i towarzystw naukowych, w tym 14 bezpośrednio finansowanych przez ministerstwo obrony. Także koncerny zbrojeniowe część prac badawczych zlecają innym instytutom. Praktycznie więc liczba placówek naukowo-badawczych pracujących na potrzeby wojskowe jest znacznie wyższa.

W rozwoju potencjału naukowo-badawczego Bundeswehry duże znaczenie ma współudział RFN w organizowaniu i rozbudowie wspólnych ośrodków naukowo-badawczych państw NATO. Współpraca w ramach NATO służy rozwiązywaniu badań naukowych i prac projektowo-konstrukcyjnych wymagających zaangażowania znacznych sił i środków, a jednocześnie ma służyć rozwojowi specjalizacji i kooperacji w ramach paktu.

Zakres i tematyka badań naukowych i studiów prowadzonych na zapotrzebowanie i na potrzeby sił zbrojnych jest szeroka i obejmuje poza problemami wojskowymi i technicznymi, praktycznie wszystkie ważniejsze dziedziny nauk humanistycznych, społecznych i ścisłych. Dużą wagę przywiązuje się do badań naukowych i studiów prognostycznych dotyczących rozwoju wewnętrznej sytuacji politycznej i społecznej w państwach Europy wschodniej. Badania i studia w tej dziedzinie /poza służbami wywiadowczymi/ prowadzą tzw. instytuty wschodnie /Ostforschung/. Rząd RFN

kładzie duży nacisk na rozwój badań prognostycznych, dostosowanych do aktualnych i perspektywicznych potrzeb rządu i centralnych organów kierowania państwem zlecając instytutom wschodnim opracowywanie tematów mających służyć ukierunkowywaniu polityki wobec tych państw.

Coraz większego znaczenie nabierają studia strategiczne, głównie o charakterze prognostycznym w ramach których prowadzi się badania nad wybranymi problemami wojskowo-politycznymi i strategicznymi. Dotyczą one m.in. prognozowania rozwoju sił zbrojnych i potencjału militarnego państw Europy Wschodniej i NATO, integracji militarnej państw zachodnich, określaniu tendencji rozwojowych w dziedzinie techniki wojskowej i ustalaniu priorytetów w planach rozwoju wojskowych badań naukowych itp.

W studiach strategicznych ważne miejsce zajmują badania dotyczące charakteru przyszłej wojny oraz opracowania modeli możliwych konfliktów zbrojnych. Studia prowadzone są przy wykorzystaniu różnych metod, do najważniejszych należą analizy historyczne i porównawcze, metody cybernetyczne i matematyczne, badania operacyjne i doświadczalne gry wojenne.

W studiach strategicznych ważne miejsce zajmują badania dotyczące charakteru przyszłej wojny oraz opracowania modeli możliwych konfliktów zbrojnych.

W publikacjach naukowych i rozważaniach teoretycznych na łamach czasopism wojskowych poczesne miejsce zajmuje problematyka wypracowywania odpowiednich środków i metod wojskowych opanowywania kryzysów politycznych. Znalazło to m.in. odbicie w założeniach strategicznych RFN, które w ostatnich latach zostały uzupełnione nowym elementem-strategią opanowywania sytuacji kryzysowych.

W badaniach naukowych z zakresu nauk ścisłych i techniki wojskowej, główny wysiłek jest skierowany na takie dziedziny, jak: cybernetyka i informatyka, geofizyka a w szczególności oceanografia, konstrukcje i technologia materiałowa, balistyka, technika lotnicza i rakietowa, kosmiczna, laserowa, fizyka i chemia.

Problemami prac naukowo-badawczych w siłach zbrojnych RFN zajmują się wyspecjalizowane komórki ministerstwa obrony. W dziedzinie studiów nauk wojskowych pracami kieruje Urząd Studiów i Ćwiczeń, w którym powołano centralną instancję ds. planowania i kierowania pracami studyjnymi. Komisję ds. Studiów Bundeswehry. Jest ona nadrzędnym organem w stosunku do wszystkich ośrodków badawczych Bundeswehry zajmujących się badaniami w dziedzinie nauk wojskowych, z wyjątkiem takich dziedzin naukowych, jak: wojskowo-historyczne, wojskowo-techniczne, medyczne, psychologiczne i specjalistyczno-techniczne.

Komisja ds. studiów Bundeswehry planuje i kieruje pracami z zakresu polityki militarnej, strategii wojennej, obrony kraju, operacji wojskowych, problemów kadrowych, wychowania politycznego i szkolenia. W zakres jej zainteresowań wchodzą również zasadnicze problemy z zakresu zabezpieczenia bojowego działań, logistyki, nauk przyrodniczych i innych dziedzin wywierających bezpośredni wpływ na wzrostw możliwości bojowych i użycie wojsk. Opracowuje ona plan studiów sztabowych Bundeswehry, obejmujący konkretne potrzeby oraz trzyletni plan możliwości. Studia te prowadzone są w sposób scentralizowany przez Urząd Studiów i Ćwiczeń Bundeswehry przy współpracy ze sztabami rodzajów sił zbrojnych i sztabami naukowo-badawczymi akademii i szkół wojskowych. Problematyką tą zajmuje się ośrodek studiów w Bensberg.

Pracują w nim oficerowie wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Ośrodkowi temu przydzielono następujące dziedziny zgrupowane w sześciu działach:

- I: polityka militarna, strategia wojenna, rozbrojenie, wywiad wojskowy;
- II: obrona kraju, operacje;
- III: organizacja, problemy kadrowe, wychowanie polityczne, szkolenie;
- IV: logistyka, systemy uzbrojenia;
- V: technika wojskowa, obrona ABC, służba sanitarna, inne dziedziny;
- VI: nauki przyrodnicze, administracja, zbrojenia.

W drugim ośrodku ds. badań operacyjnych prowadzone są badania operacyjne, przy współpracy instytutów naukowo-badawczych przemysłu zbrojeniowego.

Całokształtem prac naukowo-badawczych w dziedzinie techniki wojskowej kieruje pełnomocnik ds. wojskowych badań naukowych oddziału ds. uzbrojenia ministerstwa obrony RFN. Podlegają mu następujące referaty:

- planowania i współpracy międzynarodowej;
- analizy rozwoju techniki wojskowej i prognoz długoterminowych;
- badań geofizycznych;
- informatyki i antropotechniki;
- badań technologii materiałowej;
- konstrukcji;
- innych dziedzin, które są związane z rozwojem techniki wojskowej.

Do zadań pełnomocnika ds. wojskowych badań naukowych należy:

- planowanie, kierowanie i koordynowanie prac nad rozwojem techniki wojskowej;
- reprezentowanie ministerstwa obrony w zakresie wojskowych badań naukowych na terenie kraju i za granicą;
- przedstawianie kierownictwu ministerstwa obrony propozycji i wniosków dotyczących ogólnych zagadnień polityki rozwoju wojskowych badań naukowych;
- dokonywanie analizy kierunków rozwoju techniki wojskowej i opracowywanie długoterminowych prognoz;
- kierowanie badaniami w dziedzinach specjalnych i przekazywanie zadań do odpowiednich ośrodków naukowo-badawczych;
- sprawowanie fachowego nadzoru nad ośrodkami naukowo-badawczymi Bundeswehry;
- reprezentowanie interesów Bundeswehry w innych ośrodkach naukowych w kraju i za granicą prowadzących stałą działalność w dziedzinie techniki wojskowej.

Opracowywane przez tę komórkę plany prac badawczych i projektowo-konstrukcyjnych obejmują przedsięwzięcia średnioterminowe /do 9 lat/ i długoterminowe /9-14 lat/ ujęte według określonych dziedzin badań.

Obecnie realizowany plan prac badawczych i projektowo-konstrukcyjnych obejmuje następujące dziedziny badań: dowodzenie, rozpoznanie, działanie na polu walki, ogień w głębi ugrupowania przeciwnika, obrona przeciwlotnicza, działanie na morzu, medycyna wojskowa, techniczne badania wojskowe oraz projekty nowego uzbrojenia i sprzętu dla sił lądowych, powietrznych i morskich.

W zakresie planowania prac projektowo-konstrukcyjnych nad nowymi rodzajami uzbrojenia i sprzętu, a zwłaszcza zabezpieczenia wymogów wojskowych stawianych przed nowym uzbrojeniem i sprzętem pełnomocnik ds. wojskowych badań naukowych ściśle współpracuje z federalnym urzędem techniki wojskowej i zaopatrywania oraz oddziałami zbrojeniowymi i planowania sztabu sił zbrojnych i sztabów rodzajów sił zbrojnych.

Opracowywany przez specjalne organy planowania i kierowania badaniami centralny plan studiów i badań Bundeswehry obejmuje 21 dziedzin z 75 specjalnościami i około 400 pojedynczymi przedsięwzięciami badawczymi. W ich skład wchodzą także prace z zakresu fizyki wysokich częstotliwości, optyki, informatyki, geofizyki, materiałów i inne realizowane w cywilnych ośrodkach badawczych.

W okresie ostatniego dziesięciolecia zarysował się w RFN wzmożony rozwój dyscyplin naukowych, pośrednio lub bezpośrednio związanych z rozwojem potencjału militarnego. Dziedziny i tematy prac naukowo-badawczych prowadzonych przez Bundeswehrę i na jej potrzeby są bardzo rozległe.

Obok zagadnień doktrynalnych i strategicznych w RFN preferowane są prace naukowo-badawcze o charakterze technicznym, zmierzające do szybkiego uzyskania jakościowego rozwoju potencjału militarnego. Dążąc do uzyskania tych celów kierownictwo państwowe przeznacza duże nakłady finansowe na badania o znaczeniu wojskowym, militaryzację nauki /włączanie cywilnego potencjału naukowo-badawczego do prac o znaczeniu wojskowym/, integrację i koordynację kierunków prac naukowych oraz doskonalenie planowania rozwoju badań naukowych.

W metodach i procesie opracowywania planów rozwoju wojskowych badań naukowych, w szczególności prac konstrukcyjno-doświadczalnych nad nowymi rodzajami uzbrojenia i sprzętu w ostatnim czasie nastąpiły dość istotne zmiany. Polegają one na wydłużaniu horyzontów czasowych oraz poprzedzaniu procesu planowania szczegółowymi studiami i analizami wstępnymi.

Plan rozwoju badań naukowych zawiera:

- fazę wstępną obejmującą sformułowanie wymogów taktycznych nowego sprzętu i uzbrojenia;
- fazę koncepcyjną ustalającą wymogi wojskowo-techniczne;
- fazę definicji zbliżającej wymogi wojskowo-techniczne do postulatów ekonomicznych;
- fazę rozwojową, która zamyka się zezwoleniem na wprowadzenie do uzbrojenia nowych wzorów uzbrojenia lub sprzętu;
- fazę produkcji i dostaw.

Celem tych zmian jest obniżenie kosztów prac naukowo-badawczych i projektowo-konstrukcyjnych, m.in. przez właściwe ich ukierunkowanie i niepodejmowanie prac nie rokujących pozytywnych wyników końcowych. Chodzi przede wszystkim o uzyskanie zakładanych parametrów taktyczno-technicznych. Dąży się również do wyeliminowania kosztownych i czasochłonnych praktycznych prób z różnymi wersjami prototypowymi i zastąpienia ich kompleksowymi studiami na modelach matematycznych. Ponadto w celu zapewnienia realizacji zadań priorytetowych stosuje się zasadę selektywnego wyboru kierunków i dziedzin mających na danym etapie zasadnicze znaczenie dla zwiększenia siły i gotowości bojowej Bundeswehry. Równocześnie dąży się do pełnej koordynacji badań naukowych i prac projektowo-konstrukcyjnych sektorów wojskowego i cywilnego.

Do rozwiązywania problemów doktrynalnych /strategii, wojny psychologicznej, indoktrynacji i organizacji sił zbrojnych, kadrowych, kierowania szkoleniem, planowania i innych/, w coraz szerszym zakresie wykorzystuje się osiągnięcia nauk humanistycznych, zwłaszcza społeczno-politycznych. Do prac tych są angażowane stale lub dorywczo wyższe uczelnie, organizacje i instytuty naukowe oraz pojedynczy naukowcy - politolodzy, socjolodzy, pedagodzy, planiści i programiści. Szeroko wykorzystywane są instytucje doradztwa naukowego do opracowywania ekspertyz, opinii i ocen.

Do ważniejszych cywilnych instytutów i ośrodków naukowo-badawczych subsydiowanych przez ministerstwo obrony RFN lub współpracujących z nim m.in. należą:

- Instytut Chemii Paliw i Materiałów Wybuchowych;
- Instytut Fizyki Stosowanej Ciał Stałych;
- Instytut Ernesta Macha;
- Instytut Techniczno-Przyrodniczy Analizy Trendów;
- Instytut Stosowanych Badań Materiałowych;
- Grupa Badawcza ds. Hydroakustyki;
- Zachodnioniemiecki Instytut Badawczo-Doświadczalny ds. Lotnictwa i Przestrzeni Kosmicznej oraz szereg innych towarzystw naukowych i instytutów finansowanych lub otrzymujących dotacje z budżetu wojskowego, jak m.in.:
  - Instytut Fizyki Wysokich Częstotliwości;
  - Instytut Radiotelegrafii i Matematyki;
  - Instytut Antropotechniczny;
  - Instytut Optyki;
  - Instytut Przetwarzania Danych i wiele innych placówek naukowo-badawczych.

Coraz większe znaczenie ma tworzenie i rozbudowa międzynarodowych ośrodków naukowo-badawczych w ramach NATO, w których aktywną działalność przejawiają niemieckie koła wojskowe i ośrodki naukowo-badawcze. Następują porozumienia kooperacyjne, a zarazem specjalizacja w określonych dziedzinach badań i rozwoju techniki wojskowej. Głównym organem integrującym i koordynującym program rozwoju badań i produkcji uzbrojenia jest EUROGRUPA i jej wyspecjalizowane agendy /m.in. FINABEL - nieetatowy Komitet szefów sztabów sił lądowych ds. standaryzacji uzbrojenia, AGARD - naukowa grupa doradcza ds. techniki lotniczej i rakietowej itd./. Przedstawiciele zachodnioniemieccy uczestniczą w 125 różnych organizacjach naukowo-badawczych.

Niemieckie kierownictwo polityczne i wojskowe przywiązuje dużą wagę do dalszego zacieśniania współpracy wielostronnej w dziedzinie wojskowych badań naukowych i prac konstrukcyjno-doświadczalnych widząc w tym nie tylko korzyści finansowe, ale także rozwój własnego potencjału naukowego.

Prace naukowo-badawcze są prowadzone w oparciu o wieloletnie plany, stanowiące część składową programów zbrojeniowych i perspektywicznego rozwoju narodowych sił zbrojnych, jak i w ramach NATO. Są one wzajemnie uzgadniane i ciągle uaktualniane. Planowanie jest poprzedzane szczegółowymi studiami i analizami przez wyspecjalizowane ośrodki naukowo-badawcze i centralne organa planowania sił zbrojnych.

Dobór kandydatów do wojskowych placówek naukowo-badawczych i naukowo-dydaktycznych odbywa się na zasadach konkursu i wielostopniowej selekcji. Kierownictwo sił zbrojnych RFN wychodzi z założenia, że np. kadra naukowa w wyższych uczelniach wojskowych i ośrodkach naukowych Bundeswehry musi rekrutować się

z oficerów i naukowców wybitnie zdolnych, o ukształtowanym światopoglądzie i zaangażowanej postawie politycznej, nienagannej opinii i odpowiednich cechach charakteru. Oficerowie pragnący uzyskać stopnie naukowe mogą doktoryzować się i habilitować na wyższych uczelniach cywilnych na koszt wojska. Na kursy doktoranckie i habilitacyjne są kierowani indywidualnie. Większość z nich uzyskuje stopnie naukowe systemem studiów zaocznych.

W strukturze organizacyjnej ministerstwa obrony RFN nie występuje instytucja, która kierowałaby całokształtem wojskowej działalności wydawniczej. Działalność ta jest zdecentralizowana i prowadzona według specjalności w poszczególnych pionach i odpowiednich komórkach ministerstwa obrony oraz podległych ministerstwu obrony centralnych instytucjach wojskowych. Natomiast zbieraniem i wydawaniem wojskowej informacji naukowej w siłach zbrojnych zajmuje się Ośrodek Dokumentacji podporządkowany Urzędowi Sił Zbrojnych.

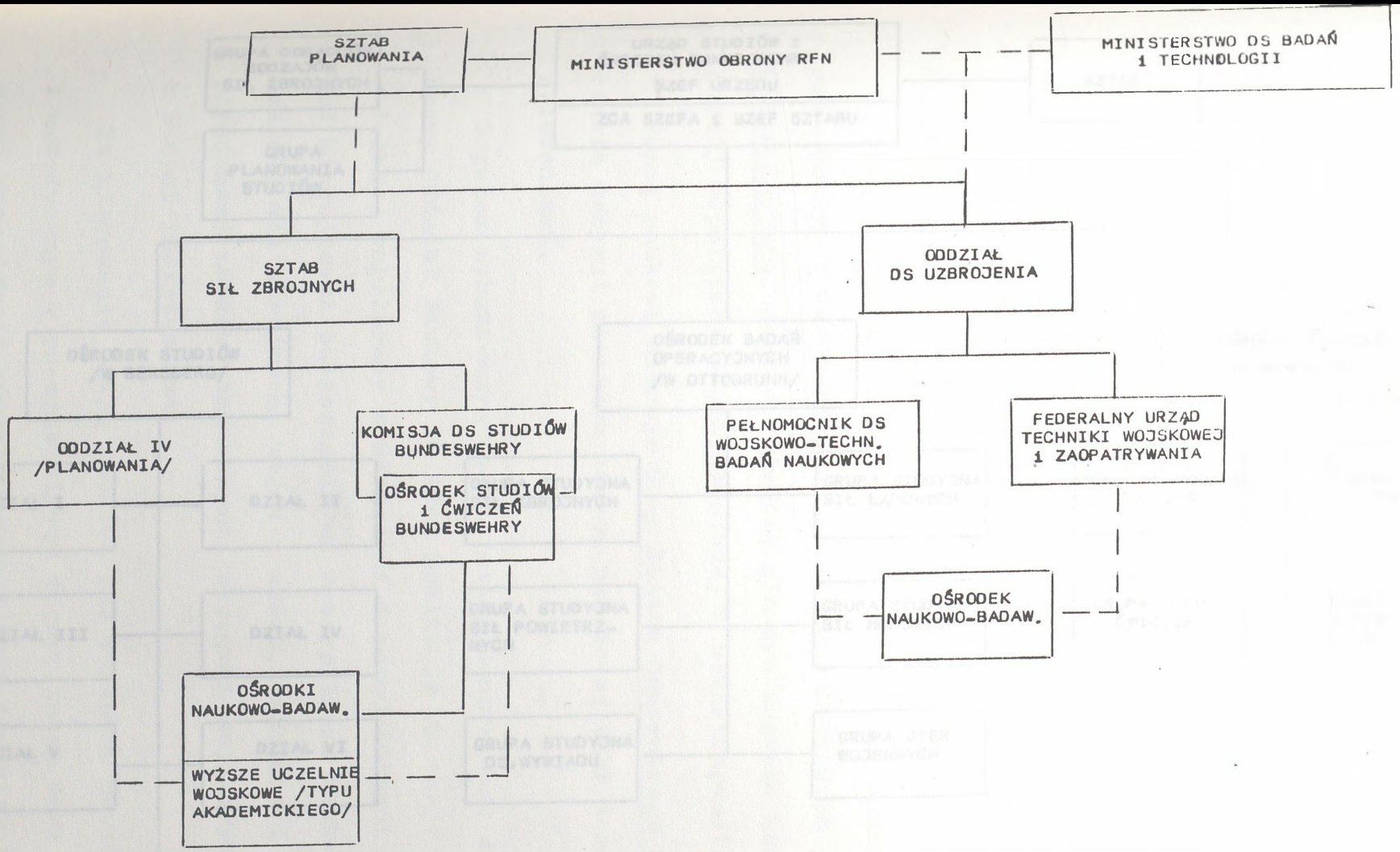
Wielkość wydatków w poszczególnych resortach kształtuje się różnie. Na trzy ministerstwa federalne, a mianowicie: badań i technologii, nauki oraz obrony przypada około 84% wydatków na naukę, badania i prace rozwojowe.

Nakłady na wojskowe badania naukowe, rozwojowe i doświadczalne finansowane z budżetu ministerstwa obrony, a więc oficjalnie wykazywane wydatki na bezpośrednie wojskowe badania naukowe w roku 1990 wyniosły prawie, 3,3 mld marek, a a w 1991 roku mają wynieść 3,4 mld marek. Natomiast wydatki na badania naukowe o znaczeniu wojskowym finansowane z budżetu federalnego mają wynieść w 1991 r. 4,1 mld marek. W stosunku do 1982 r. wydatki na ten cel wzrosły o 70%, w tym samym cza-

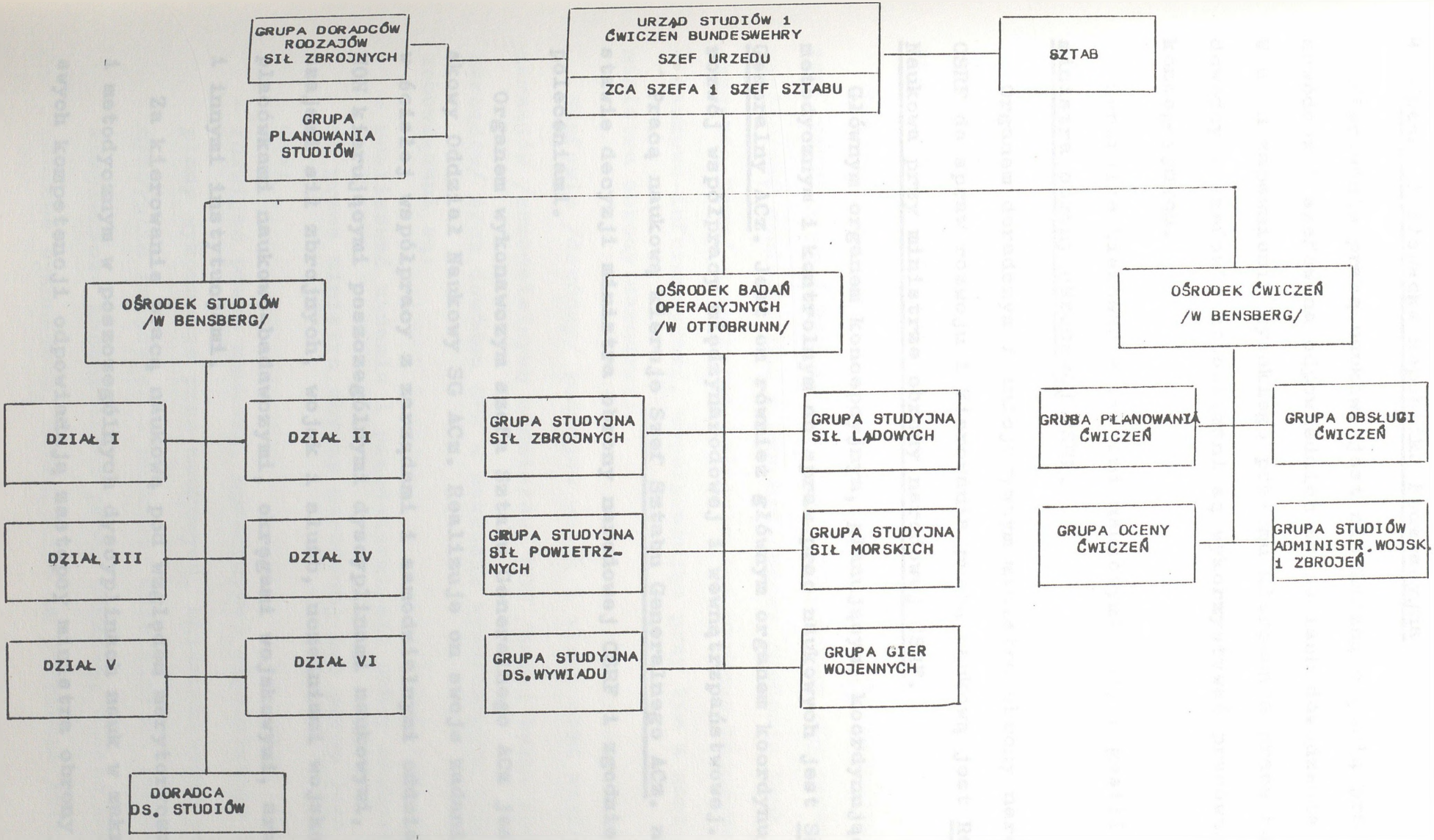
sie wydatki na badania w sektorze cywilnym wzrosły tylko o 24%. Tak więc około 76% wszystkich państwowych nakładów na badania naukowe bezpośrednio lub pośrednio służy celom wojskowym.

Niezależnie od środków asygnowanych z budżetu państwa, niektóre badania naukowe mające znaczenie wojskowe są finsnsowane ze źródeł prywatnych. Poszczególne koncerny zbrojeniowe w trosce o nowoczesność swych prpduktów oraz wiążące się z tym wyższe zyski prowadzą i finansują prace naukowo-badawcze we własnym zakresie.

W związku z szeroko praktykowanym w RFN systemem finansowania badań naukowych z wielu źródeł, podstawowe środki finansowe instytutów naukowych są ustalane w takiej wysokości, że dla zagwarantowania odpowiedniej pracy badawczej muszą być im udostępnione dodatkowe źródła finansowania. Tą drogą odpowiednie instytucje państwowe lub monopole zbrojeniowe zdobywają możliwość zakamuflowanego dysponowania mocami badawczymi instytutów, gdyż nie wszystkie prace badawcze prowadzone do celów wojskowych muszą być deklarowane jako wojskowe. O ukrywaniu części wydatków na prace badawcze do celów wojskowych świadczy stosunkowo niewielki udział nakładów na badania podstawowe i stosowane w ogólnych, oficjalnie wykazywanych, wydatkach na wojskowe prace badawcze. Większość prac podstawowych i stosowanych jest finansowana ze źródeł cywilnych i w rzeczywistości nakłady na tego rodzaju prace są dużo wyższe niż podaje się oficjalnie. Przeważającą część /90%/ oficjalnych wydatków na wojskowe prace naukowe stanowią kredyty na prace konstrukcyjno-rozwojowe z dziedziny uzbrojenia. /Schemat organizacyjny organów planowania i kierowania badaniami naukowymi Bundeswehry - rys. 17, schemat organizacyjny Urzędu Studiów i Ćwiczeń Bundeswehry - rys. 18/.



Rys. 17 ORGANIZACJA ORGANÓW PLANOWANIA I KIEROWANIA BADANIAMI NAUKOWYMI BUNDESWEHRY



Rys.18 ORGANIZACJA URZĘDU STUDIÓW I ĆWICZEŃ BUNDESWEHRY

4. Czeska i Słowacka Republika Federacyjna

Kierowanie pracą naukową jest niodłączną częścią pracy dowódców i szefów na odpowiednich szczeblach dowodzenia ACz. W celu zapewnienia wysokiego poziomu kierowania pracą naukową dowódcy i szefowie zobowiązani są wykorzystywać pracowników koncepcyjnych.

Centralne kierowanie pracami naukowymi leży w gestii ministra obrony narodowej CSRF.

Organem doradczym i inicjatywnym ministra obrony narodowej CSRF do spraw rozwoju i kierowania pracą naukową jest Rada Naukowa przy ministrze obrony narodowej CSRF.

Głównym organem koncepcyjnym, planującym, koordynującym, metodycznym i kontrolnym do spraw prac naukowych jest Sztab Generalny ACz. Jest on również głównym organem koordynującym rozwój współpracy międzynarodowej i wewnątrzpaństwowej.

Pracą naukową kieruje Szef Sztabu Generalnego ACz. na podstawie decyzji ministra obrony narodowej CSRF i zgodnie z jego poleceniami.

Organem wykonawczym szefa Sztabu Generalnego ACz jest Wojskowy Oddział Naukowy SG ACz. Realizuje on swoje zadania w ścisłej współpracy z zarządami i samodzielnymi oddziałami MON kierującymi poszczególnymi dyscyplinami naukowymi, z rodzajami sił zbrojnych, wojsk i służb, uczelniami wojskowymi, placówkami naukowo-badawczymi, okręgami wojskowymi, armiami i innymi instytucjami.

Za kierowanie pracą naukową pod względem merytorycznym i metodycznym w poszczególnych dyscyplinach nauk w zakresie swych kompetencji odpowiadają zastępcy ministra obrony narodo-

wej. Określają oni zwłaszcza ukierunkowanie prac naukowych w poszczególnych dziedzinach nauki, koncentrują twórczy wysiłek na rozwiązaniu najważniejszych zadań pracy naukowej i na realizacji jej wyników; ukierunkowują działalność placówek badawczo-rozwojowych i uczelni wojskowych oraz ich wszechstronne zabezpieczenie w dziedzinie prac naukowych; ponoszą odpowiedzialność za dobór, wychowanie i efektywne wykorzystanie pracowników naukowych, pedagogicznych i naukowo-technicznych oraz za ich metodyczne prowadzenie.

Kierowanie pracą naukową wymienieni szefowie realizują poprzez swoje organy funkcyjne.

Zastępca ministra obrony narodowej do spraw uzbrojenia - szef uzbrojenia i zabezpieczenia technicznego ACz organizuje współpracę pomiędzy MON a Czechosłowacką Akademię Nauk /Słow. Akademią Nauk/ w zakresie działalności naukowo-badawczej i naukowo-informacyjnej, współpracując przy tym z zastępcami ministra obrony narodowej.

Szefowie /dowódcy/ rodzajów wojsk i służb oraz szefowie zarządów /samodzielnych oddziałów MON /dalej tylko szefowie zarządów/ oraz dowódca OPK w zakresie wyznaczonych kompetencji zobowiązani są:

- realizować zadania i przedsięwzięcia pracy naukowej zlecone przez ministra obrony narodowej lub przez jego zastępców;
- rozwijać pracę naukową, opracowywać pięcioletnie i roczne plany wykonawcze prac naukowych, ukierunkowywać rozwój dyscyplin naukowych i naukowej działalności informacyjnej, kompleksowo zabezpieczać pracę naukową, zlecać zadania naukowe wykonawcom, udostępniać im potrzebne materiały

specjalistyczne i pomagać w usuwaniu przeszkód utrudniających pomyślne wykonanie zadań, sprawdzać wyniki naukowych prac w praktyce wojskowej i oceniać je;

- wywierać wpływ na dobór kadr do prac naukowych oraz wychowanie nowych pracowników naukowych;
- organizować badania podczas ćwiczeń, wojskowe konferencje naukowe, seminaria, narady oraz wymianę doświadczeń z pracy naukowej, a także zabezpieczać rozwój współpracy naukowej;
- koordynować i ukierunkowywać współpracę podległych wykonawców z wojskami, wyższymi uczelniami wojskowymi oraz placówkami bazy badawczo-rozwojowej ACz;
- wykorzystywać w praktyce wyniki prac naukowych.

Dowódcy okręgów wojskowych i armii w zakresie swych kompetencji mają obowiązek:

- realizować zadania i przedsięwzięcia z zakresu prac naukowych zlecone przez instancje nadrzędne;
- rozwijać wojskowe prace naukowe w ramach okręgu i armii, opracowywać roczne plany wykonawcze prac naukowych, zlecać zadania naukowe na potrzeby dowódczego i specjalistycznego szkolenia sztabów oraz wychowania i szkolenia wojsk - podległym sztabom i oddziałom, kontrolować ich realizację i dokonywać oceny ich wyników;
- wykorzystywać w praktyce wyniki wojskowych prac naukowych;
- organizować badania podczas ćwiczeń, organizować wojskowe konferencje naukowe, uogólniać doświadczenia ze szkolenia bojowego i politycznego, z wojskowych prac naukowych, ukierunkowywać formy i zakres współpracy podczas rozwiązywania zadań naukowych z uczelniami wojskowymi i placówkami bazy badawczo-rozwojowej ACz.

Za kierowanie wojskowymi pracami naukowymi w ramach okręgu /armii/ odpowiada szef sztabu okręgu /armii/. Ważne problemy rozwoju wojskowych prac naukowych rozstrzygane są na posiedzeniach rad wojskowych okręgów i armii.

Dowódcy związków taktycznych i oddziałów są zobowiązani do realizowania zadań z zakresu wojskowych prac naukowych zleconych im przez organy nadrzędne.

Komendanci placówek bazy badawczo-rozwojowej w ramach swych kompetencji, wynikających ze statutu placówek, mają obowiązek:

- realizować zadania i przedsięwzięcia pracy naukowej zlecone przez organy nadrzędne;
- opracowywać pięcioletnie i roczne plany wykonawcze prac naukowych oraz oceniać ich realizację, efektywnie wykorzystywać możliwości pracowników koncepcyjnych, celowo gospodarować przydzielonymi środkami i koordynować współpracę przy rozwiązywaniu zleconych zadań naukowych;
- rozwijać współpracę ze współdziałającymi organami i placówkami;
- przedkładać propozycje rozwiązywania zadań naukowych;
- kontrolować realizację zadań i oceniać ich wyniki;
- zlecać wewnętrzne zadania naukowe, zapewniać środki potrzebne do ich rozwiązania i wykorzystywać ich wyniki w danej placówce;
- zapewniać udział placówki we wdrażaniu wyników prac naukowych do praktyki;
- organizować wojskowe konferencje naukowe, seminaria i wymianę doświadczeń z pracy naukowej, zapewniać w ustalonym zakresie rozwoju współpracy naukowej z wojskami, wyższymi uczelniami wojskowymi oraz pozostałymi placówkami bazy

badawczo-rozwojowej ACz i CSRF, a w razie potrzeby - z zakładami przemysłu zbrojeniowego;

- zapewniać kompleksowy rozwój placówki zgodnie z jej statutem, kładąc nacisk na wychowanie pracowników naukowych, rozwój odpowiednich dyscyplin naukowych, wyposażenia techniczne i materiałowe oraz środki metodologiczne pracy naukowej.

Komendanci wyższych uczelni wojskowych w zakresie wyznaczonych kompetencji wynikających ze statutu mają obowiązek:

- realizować zadania i przedsięwzięcia pracy naukowej zlecone przez organy nadrzędne;
- opracowywać pięcioletnie i roczne plany wykonawcze pracy naukowej i oceniać ich realizację, efektywnie wykorzystywać możliwości pracowników koncepcyjnych w wydziałach, katedrach i placówkach uczelni, dbać o celowe gospodarowanie przydzielonymi środkami i koordynować współpracę przy rozwiązywaniu zleconych zadań naukowych;
- zapewniać jednolitość pracy naukowej i nauczania w uczelni, ukierunkowywać rozwój dyscyplin naukowych, na których bazują przedmioty określające profil szkoły, opracowywać prognozy ich rozwoju i występować z inicjatywą rozwiązywania zadań naukowych;
- zlecać wewnętrzne zadania naukowe, zapewniać środki potrzebne do ich rozwiązania oraz wykorzystywanie ich wyników w warunkach uczelni;
- zapewniać udział uczelni w praktycznym wykorzystaniu wyników pracy naukowej;

- organizować wojskowe konferencje naukowe, seminaria i wymianę doświadczeń z pracy naukowej, zapewniać w ustalonym zakresie rozwój współpracy naukowej uczelni z wojskami, przedsiębiorstwami przemysłu zbrojeniowego oraz pozostałymi wyższymi uczelniami wojskowymi i placówkami bazy badawczo-rozwojowej ACz i CSRF, a także uczelniami wyższymi w CSRF;
- realizować zadania placówki szkolącej nowych pracowników naukowych;
- ukierunkowywać rozwój działalności naukowej i specjalistycznej słuchaczy szkoły.

Komendanci placówek badawczo-rozwojowych ACz, komendanci wyższych uczelni wojskowych oraz wydziałów tych uczelni powołują rady naukowe. Rada naukowa bierze udział w kierowaniu placówką, uczelnią lub wydziałem jako organ doradczy i inicjatywny przy komendancie. Omawia zasadnicze i koncepcyjne problemy rozwoju danej placówki, uczelni i wydziału oraz rozwoju dyscyplin naukowych i przekazuje komendantowi propozycje dotyczące ich rozwiązania.

Szefowie zarządów, dowódca OPK, dowódcy okręgów wojskowych i armii do oceny ważnych problemów rozwoju i zabezpieczenia pracy naukowej - zależnie od potrzeb i własnych warunków - korzystają z pomocy swych kolektywnych organów doradczych /rad naukowych, naukowo-technicznych, wojskowych i innych/.

Skład i działanie organów doradczych są zgodne ze statutem oraz regulaminami organizacyjnymi, zatwierdzonymi przez szefów /dowódców/, którzy powołali te organy.

Podstawowymi elementami i przesłankami skutecznego kierowania pracą naukową są wszechstronnie uzasadnione długofalowe zamierzenia, dobry system planowania, organizacji i koordynacji oraz kontrola i system praktycznego wdrażania wyników badań naukowych.

Ukierunkowanie pracy naukowej jest dokumentem koncepcyjnym, który opiera się na wojskowo-politycznych, fachowo-wojskowych i wojskowo-technicznych tendencjach rozwoju walki zbrojnej oraz na tendencjach rozwoju nauk wojskowych, społecznych, przyrodniczych, technicznych, medycznych i weterynaryjnych. Zawiera ono kierunki badawcze oraz dalsze przesłanki do celowego rozwoju pracy naukowej, z reguły na lat 10 i więcej. Jest opracowywane zgodnie z wymaganiami Sztabu ZSZ, na podstawie prognoz i koncepcji rozwoju ACz, rodzajów wojsk i służb, zarządów i samodzielnych oddziałów MON oraz odpowiednich dyscyplin naukowych.

Ukierunkowanie pracy naukowej leży w gestii szefa Sztabu Generalnego. W opracowaniu tego zamierzenia biorą udział szefowie zarządów, dowódca OPK, dowódcy okręgów wojskowych, komendanci uczelni wojskowych oraz szefowie wojsjowych placówek badawczo-rozwojowych.

Ustalone kierunki badań oraz zawarte w nich problemy naukowe stanowią podstawę do przygotowania i projektowania zadań naukowych, zgłaszanych do planów prac naukowych.

Kolejnym elementem kierowania działalnością naukową jest planowanie.

Podstawowymi dokumentami planistycznymi są pięcioletnie plany pracy naukowej i roczne plany wykonawcze.

Najważniejszym planem pracy naukowej jest pięcioletni plan pracy naukowej MON, opracowywany na podstawie ukierunkowania prac naukowych, zgodnie z pięcioletnim planem wojskowych prac naukowych ZSZ oraz wytycznymi ogólnopaństwowymi odnośnie do przygotowania pięcioletniego planu w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa państwa, a także innymi dokumentami.

Pięcioletni plan pracy naukowej MON zatwierdza szef Sztabu Generalnego ACz - 1 z-ca MON.

Prace związane z opracowywaniem pięcioletniego planu pracy naukowej MON wykonuje pod kierownictwem szefa Sztabu Generalnego Wojskowy Oddział Naukowy SG ACz. W jego opracowywaniu uczestniczą szefowie zarządów, dowódca OPK, dowódcy okręgów wojskowych /armii/, komendanci uczelni wojskowych oraz szefowie wojskowych placówek badawczo-rozwojowych.

Pięcioletnie plany pracy naukowej rodzajów wojsk i służb, zarządów i samodzielnych oddziałów MON, dowództwa OPK, uczelni wojskowych oraz wojskowych placówek badawczo-rozwojowych służą do kierowania pracą naukową w zakresie danych kompetencji. Zawierają zadania naukowe i przedsięwzięcia wynikające z ukierunkowania prac naukowych oraz z pięcioletniego planu pracy naukowej MON.

Roczne plany wykonawcze pracy naukowej zawierają zadania i przedsięwzięcia pracy naukowej na dany rok. Są opracowywane przez odpowiednie oddziały MON, dowództwo OPK, dowództwo okręgów wojskowych /armii/, uczelnie wojskowe oraz wojskowe placówki badawczo-rozwojowe.

Na szczeblu związku taktycznego i oddziału zadania i przedsięwzięcia wojskowych prac naukowych włączane są do planów szkolenia bojowego i politycznego; nie opracowuje się samodzielnego planu pracy naukowej.

W celu wszechstronnego zabezpieczenia rozwiązywanych zadań zleceniodawcy i główni wykonawcy zadań naukowych mają obowiązek zgłaszać do współpracujących komórek zapotrzebowania dotyczące współpracy w danym roku. Zapotrzebowania te powinny być zgłoszone przed włączeniem zadań naukowych do planów.

Zmiany w planach pracy naukowej, odstępowanie od planowanych lub uwzględnionych zadań naukowych, a także zmiany zakresu i terminów planowanych prac lub przedsięwzięć dokonywane są wyłącznie za zgodą osób funkcyjnych, które plany zatwierdziły.

Organizowanie i koordynowanie pracy naukowej musi stwarzać sprzyjające warunki do twórczej działalności i efektywnego realizowania badań naukowych. Wymaga to zwłaszcza odpowiedniego opracowywania zleceń i zamierzeń zadań naukowych, świadomego doboru wykonawców, koordynowania ich działalności, tworzenia czasowych i materialnych warunków dla ich pracy, rozwijania odpowiednich dyscyplin naukowych i metod badawczych.

Zleceniodawca zadania naukowego zleca zapotrzebowanie dotyczące rozwiązania tego zadania w ramach swych kompetencji funkcyjnych. Jest on zobowiązany przygotować zadanie naukowe, zaproponować sposób i nadzorować przebieg jego rozwiązywania, a także zapewnić w odpowiednich planach niezbędne posunięcia związane z wykorzystaniem jego wyników.

W celu rozwiązania zadania naukowego /cząstkowego zadania naukowego/ wyznaczany jest wykonawca i współwykonawcy. Wykonawca opracowuje zamierzenie rozwiązania zadania naukowego, rozwiązuje zadanie naukowe lub jego istotną część, odpowiada za ideową zawartość, terminowość i nowość, poziom naukowy oraz wartość praktyczną. Planuje wspólne prace współwykonawców oraz opracowuje dokumentację wyników rozwiązania.

W celu rozwiązania trudniejszych zadań naukowych wykonawca we współdziałaniu ze zleceniodawcą powołuje zespoły wykonawców. W toku rozwiązywania zadania naukowego wykonawca zobowiązany jest przedkładać zleceniodawcy wymagane informacje.

Podstawowym dokumentem służącym do kierowania i rozwiązywania zadania naukowego jest zamierzenie rozwiązania zadania naukowego. W momencie zatwierdzenia go przez zleceniodawcę, wykonawca przystępuje do rozwiązywania zadania naukowego.

Rozwiązanie zadania naukowego obejmuje analizę problemu naukowego, studium, przygotowanie i sprawdzenie metod i trybu badań, właściwe badania naukowe, sprawdzenie ich wyników oraz opracowanie odpowiedniej dokumentacji.

Dokumentacja wyników rozwiązania zadania naukowego zawiera sprawozdanie końcowe na temat zadania naukowego oraz dokumentację badawczą /studia, analizy, sprawozdania z badań i in./.

W celu oceny wyników rozwiązania zadania naukowego lub etapów jego rozwiązania przeprowadzane jest postępowanie oponenckie; organizuje je zleceniodawca.

Wyniki rozwiązania zadania naukowego należy w jak najkrótszym terminie wdrożyć. Odpowiedzialność za terminowe wdrożenie wyników zadania naukowego ponosi zleceniodawca, zaś wykonawca ma obowiązek uczestniczyć we wdrażaniu.

Wszyscy dowódcy i szefowie winni organizować kontrolę pracy naukowej. Jest ona realizowana w zespołach wykonawczych, placówkach wykonawczych i w organach zleceniodawcy.

Kontrole pracy naukowej pozwalają ustalić:

- stopień realizacji ukierunkowań pracy naukowej oraz stan kierowania nią;
- stan rozwoju dyscyplin naukowych;
- stan pracy naukowej w poszczególnych placówkach, a także stan jej zabezpieczenia normatywnego, kadrowego, informacyjnego, materialnego i finansowego;
- poziom przygotowania i rozwiązania zadań naukowych oraz wykorzystanie wyników w praktyce;
- stan kwalifikacji pracowników naukowych, naukowo-pedagogicznych i naukowo-technicznych oraz troskę o ich doskonalenie.

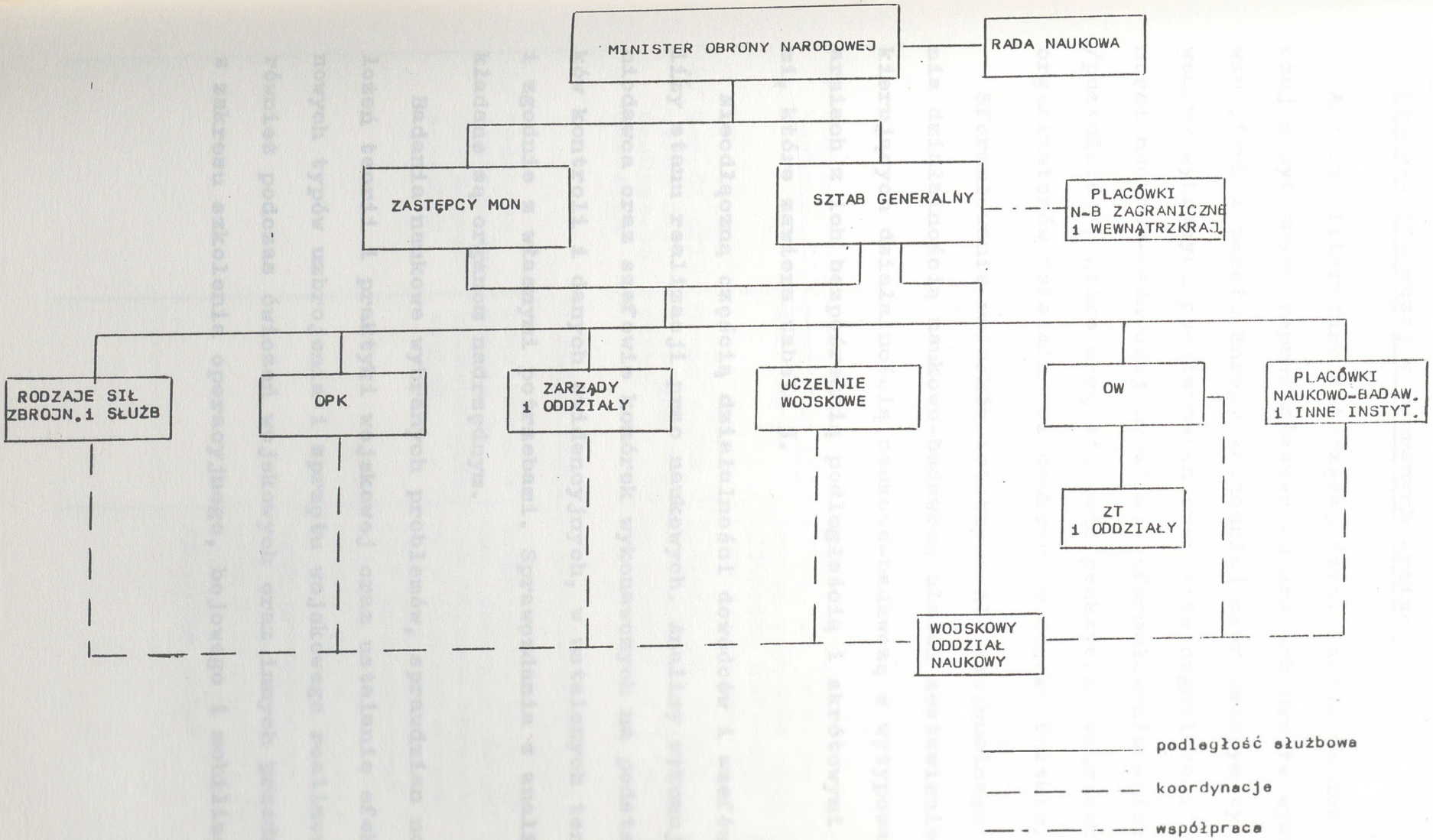
Zleceniodawcy prowadzą wykaz stanu realizacji planowanych zadań naukowych i ich zabezpieczenia. W trybie służbowym przedkładają notatkę o zakończonych zadaniach naukowych ujętych w planie pracy naukowej MON.

Do każdego zadania naukowego wykonawcy sporządzają odrębną notatkę przewodnią o trybie, przebiegu i wyniku prac oraz o ich zabezpieczeniu i wyasygnowanych środkach.

Nieodłączną częścią działalności dowódców i szefów są analizy stanu realizacji prac naukowych. Analizy wykonuje zleceniodawca oraz szefowie komórek wykonawczych na podstawie wyników kontroli i danych ewidencyjnych, w ustalonych terminach i zgodnie z własnymi potrzebami. Sprawozdania z analiz przedkładane są organom nadrzędnym.

Badania naukowe wybranych problemów, sprawdzian nowych założeń teorii i praktyki wojskowej oraz ustalanie efektywności nowych typów uzbrojenia i sprzętu wojskowego realizowane są również podczas ćwiczeń wojskowych oraz innych przedsięwzięć z zakresu szkolenia operacyjnego, bojowego i mobilizacyjnego.

W celu zbiorowej oceny i twórczego rozstrzygnięcia ważnych problemów teorii i praktyki wojskowej organizowane są wojskowe konferencje naukowe lub seminaria /narady/. Można je również organizować w celu uzyskania całościowego obrazu stanu obecnego oraz postępów prac naukowych w danej dziedzinie. /Schemat organizacji i kierowania działalnością naukowo-badawczą w SZ ACz przedstawia rys. 19/.



Rys. 19 ORGANIZACJA I KIEROWANIE DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWO-BADAWCZĄ W SZ ACz.

5. Wnioski z analizy struktur organizacyjnych działalności naukowo-badawczej w wybranych armiach

Analiza literatury dotyczącej działalności naukowo-badawczej w wybranych reprezentatywnych armiach państw wysoko rozwiniętych i państw Europy Wschodniej oraz usestymatyzowanej według wybranych podstawowych problemów organizacji działalności naukowo-badawczej umożliwia sformułowanie wniosków /postulatów/, które mogą stanowić praktyczne wskazówki dla organizatorów działalności naukowej w Wojsku Polskim.

Sformułowanie wniosków istotnych dla racjonalnego kierowania działalnością naukowo-badawczą ułatwi zestawienie organów kierujących działalnością naukowo-badawczą w wytypowanych armiach z ich bezpośrednią podległością i skrótowymi zadaniami, które zawiera tabela 3.

Nieodłączną częścią działalności dowódców i szefów są analizy stanu realizacji prac naukowych. Analizy wykonuje zleceniodawca oraz szefowie komórek wykonawczych na podstawie wyników kontroli i danych ewidencyjnych, w ustalonych terminach i zgodnie z własnymi potrzebami. Sprawozdania z analiz przedkładane są organom nadrzędnym.

Badania naukowe wybranych problemów, sprawdzian nowych założeń teorii i praktyki wojskowej oraz ustalanie efektywności nowych typów uzbrojenia i sprzętu wojskowego realizowane są również podczas ćwiczeń wojskowych oraz innych przedsięwzięć z zakresu szkolenia operacyjnego, bojowego i mobilizacyjnego.

Tabela 3

ZESTAWIENIE ZASADNICZYCH ORGANÓW KIERUJĄCYCH DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWO-BADAWCZĄ W WYTYPOWANYCH ARMIACH

Instytucja	Podległość służbowa	Zadania	Uwagi
1	2	3	4
1. Armia Związku Radzieckiego			
1/ Centrum Badań Operacyjno-Strategicznych	Sztab Generalny SZ ZSRR	Planuje, organizuje, koordynuje i nadzoruje działalność naukowo-badawczą w SZ ZSRR. Działalność normatywna i wydawnicza	
2/ Oddziały Naukowe	Zastępcy MO ZSRR	Zadania jak wyżej, tylko o węższym zakresie w pionach: politycznym; techniki i uzbrojenia; tyłów i kadrowym.	
3/ Oddziały Naukowe	Dowództwa rodzajów sił zbrojnych	Zadania jak wyżej z tym, że tylko na potrzeby dowództw sił: lądowych, morskich i powietrznych	
4/ Zespół oficerów ds. naukowo-badawczych	Grupy wojsk i okręgi wojskowe	Zadania jak wyżej, lecz tylko na potrzeby grup wojsk i OW	
2. Armia Stanów Zjednoczonych			
1/ Wojskowa Agencja Badań Zaawansowanych	Podsekretarz obrony ds. naukowo-badawczych	Rozpatruje, zatwierdza, dokonuje zmian lub odrzuca opracowane w ministerstwach rodzajów sił zbrojnych programy oraz określa perspektywiczność wykorzystania wyników badań naukowych prowadzonych w placówkach wojskowych i cywilnych, dokonuje analiz nowych dziedzin badań	

1	2	3	4
2/ Wojskowa Agencja Nuklearna	Podsekretarz obrony ds. naukowo-badawczych	Spełnia głównie funkcje kontrolno-administracyjne w zakresie bezpieczeństwa przechowywania i eksploatacji broni jądrowej	
3/ Federalne Kontraktowe Ośrodki Badawcze	Niezależne, ale pracujące na rzecz i utrzymywanie przez ministerstwo obrony	Istnieje sześć ośrodków - patrz str. prowadzących badania w zakresie systemów kosmicznych, dowodzenia i łączności, elektroniki, bezpieczeństwa państwa, sztuki operacyjnej, strategii itd.	
4/ Dowództwo Rozwoju Techniki Sił Lądowych	Dowódca Sił Lądowych	Kieruje działalnością naukowo-badawczą w zakresie rozwoju techniki sił lądowych. Nadzoruje prace naukowo-badawcze nad nowymi rodzajami uzbrojenia oraz wdraża je do produkcji	
5/ Zarząd Badań Naukowych Sił Morskich	Dowódca Sił Morskich	Kieruje organizacją i prowadzeniem prac naukowo-badawczych, a także zastosowaniem nowych technik i oceną efektów tych badań służących flocie, lotnictwu morskiemu i piechocie morskiej	
6/ Dowództwo Powietrzno-Kosmicznych Systemów Uzbrojenia	Dowódca Sił Powietrznych	Jest głównym organem kierującym działalnością naukowo-badawczą, a zarazem koordynatorem i wykonawcą prac badawczo-rozwojowych uzbrojenia i sprzętu. Prowadzi badania przestrzeni kosmicznej obejmujące technikę satelitarną, próby w kosmosie i technikę towarzyszącą	

1	2	3	4
		3. Armia Republiki Federalnej Niemiec	
1/ Sztab Sił Zbrojnych	Minister Obrony RFN	Zajmuje się planowaniem, kierowaniem i finansowaniem wszystkich badań na potrzeby sił zbrojnych.	
2/ Oddział ds. Uzbrojenia	Minister Obrony RFN	Stanowią kierownicze centrum wojskowych badań naukowych, współpracujące z innymi ministerstwami, organizacjami i towarzystwami naukowymi, przemysłem oraz odpowiednimi organami i placówkami innych państw NATO	
3/ Komisja ds. Studiów Bundeswehry	Sztab Sił Zbrojnych	Planuje i kieruje pracami z zakresu polityki militarnej, strategii wojennej, obrony kraju, operacji wojskowych, problemów kadrowych i wychowania politycznego i szkolenia	
		4. Armia Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej	
1/ Rada Naukowa ds. Rozwoju i Kierowania Pracą Naukową	MON CSRF	Jest organem doradczym i inicjatywnym ministra obrony narodowej ds. rozwoju i kierowania pracą naukową w SZ CSRF	
2/ Sztab Generalny ACz	Szef Sztabu Generalnego ACz	Jest organem koncepcyjnym, koordynującym metodycznym i kontrolnym do spraw prac naukowych. Jest również głównym organem koordynującym rozwój współpracy międzynarodowej i wewnątrzpaństwowej	
3/ Wojskowy Oddział Naukowy	Szef Sztabu Generalnego ACz	Jest organem wykonawczym szefa Sztabu Generalnego ACz. Realizuje swoje zadania w ścisłej współpracy	

1	2	3	4
		z zarządami i samodzielnymi oddziałami MON kierującymi poszczególnymi dyscyplinami naukowymi, z rodzajami sił zbrojnych, wojsk i służb, uczelniami wojskowymi, placówkami naukowo-badawczymi, OW i innymi instytucjami	
	5. Wojsko Polskie		
1/ Rada Wyższego Szkolnictwa Wojskowego	MON RP	Jest organem opiniodawczym i doradczym ministra Obrony Narodowej m.in. w sprawach rozwoju nauki i badań naukowych w wojsku	
2/ Rady MON pionów organizacyjno-funkcjonalnych	Szefowie pionów organizacyjno-funkcjonalnych	Są organami doradczo-opiniodawczymi szefów poszczególnych pionów w sprawach rozwoju naukowego i obronności kraju. Rady są tematycznie przywiązane do działalności merytorycznej poszczególnych pionów	
3/ Zarząd III SG WP	Szef Sztabu Generalnego	Planowanie, finansowanie, koordynowanie i sprawowanie nadzoru nad działalnością naukowo-badawczą w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej w resorcie obrony narodowej	
4/ SBiRTW	Główny Inspektor Techniki	Inspiruje i koordynuje przedsięwzięcia związane z zabezpieczeniem badań i rozwoju techniki wojskowej w zakresie nowych i modernizowanych wzorów uzbrojenia i sprzętu technicznego uzyskiwanego drogą opracowań krajowych i we współpracy z zagranicą.	

1	2	3	4
		Jest głównym dysponentem środków finansowych na badania i współpracę w zakresie postępu technicznego	
5/ ZBiPR Głównego Kwatermistrzostwa WP	Kwatermistrz WP	Kieruje realizacją prac naukowo-badawczych i rozwojowych w dziedzinie tyłowego zabezpieczenia wojsk, techniki kwatermistrzowskiej; ekonomiki wojskowej oraz biomedycyny i ochrony środowiska. Finansuje całość kwatermistrzowskich prac naukowo-badawczych i rozwojowych	

W celu zbiorowej oceny i twórczego rozstrzygnięcia ważnych problemów teorii i praktyki wojskowej organizowane są wojskowe konferencje naukowe lub seminaria /narady/. Można je również organizować w celu uzyskania całościowego obrazu stanu obecnego oraz postępów prac naukowych w danej dziedzinie.

Analiza struktur organizacyjnych organów kierujących działalnością naukowo-badawczą pozwala na dokonanie następujących uogólnień:

W Armii Radzieckiej kierownictwo ogólne działalnością naukową sprawuje minister obrony, a bezpośrednio - szef Sztabu Generalnego AR. W kierowaniu tą działalnością uczestniczą również pozostali zastępcy ministra. Sztab Generalny AR, poprzez Zarząd Naukowy, pełni główną rolę w organizowaniu i bieżącym kierowaniu działalnością naukową.

W pionach wiceministrów oraz w dowództwach rodzajów sił zbrojnych, grupach wojsk, okręgach wojskowych i armiach utworzono specjalne komórki organizacyjne, zaś w ZT - jedno stanowisko oficerskie.

Wykonawcami prac naukowo-badawczych są uczelnie i jednostki badawczo-rozwojowe oraz kadra dowódczo-sztabowa. Prace wojskowo-teoretyczne wykonywane są często pod kierownictwem zastępców ministra obrony i szefów instytucji centralnych MO.

Zjawiskiem pozytywnym w kierowaniu działalnością naukowo-badawczą, jest usytuowanie na każdym szczeblu dowodzenia odpowiednich komórek specjalistycznych, włącznie do ZT. Natomiast zauważalnym niedociągnięciem jest brak współpracy w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej z cywilnymi placówkami naukowymi.

W Armii Stanów Zjednoczonych za kierowanie pracami naukowo-badawczymi odpowiedzialny jest minister obrony. Sprawuje on swoje kierownictwo poprzez podsekretarza obrony do spraw naukowo-badawczych, któremu podlegają pomocnicy ministra obrony do spraw badań i technologii, rozwoju energii jądrowej, a także Wojskowa Agencja Nuklearna i Wojskowa Agencja Badań Zaawansowanych.

Strukturę ministerstwa obrony w zakresie działalności naukowo-badawczej uzupełniają Federalne Kontaktowe Ośrodki Badawcze - prywatne, niezależne i niedochodowe.

Ponadto ministerstwo obrony współpracuje z cywilnymi uczelniami wyższymi oraz przemysłowymi i innymi ośrodkami naukowo-badawczymi.

Oprócz struktury organizacyjnej na szczeblu centralnym sił zbrojnych, rozbudowane są adekwatne do potrzeb organy kierujące i prowadzące działalność naukowo-badawczą na szczeblu rodzaju sił zbrojnych.

System kierowania działalnością naukowo-badawczą w armii Stanów Zjednoczonych tworzy zamknięty łańcuch wzajemnych powiązań.

Należy zwrócić uwagę na bardzo ścisłe powiązanie z cywilnymi placówkami naukowo-badawczymi.

W Armii Republiki Federalnej Niemiec kierowaniem, planowaniem i finansowaniem wszystkich badań na potrzeby sił zbrojnych zajmuje się sztab sił zbrojnych i jego wyspecjalizowana komórka ds. uzbrojenia. Stanowią one kierownicze centrum wojskowych badań naukowych, współpracujące z innymi ministerstwami, organizacjami i towarzystwami naukowymi, przemysłem oraz odpowiednimi organami i placówkami innych państw NATO.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wyspecjalizowana komórka ministerstwa obrony kierująca pracami w dziedzinie studiów nauk wojskowych - Urząd Studiów i Ćwiczeń ze swoją centralną instytucją ds. planowania i kierowania pracami studyjnymi - Komisją ds. Studiów Bundeswehry.

Całokształtem prac naukowo-badawczych w dziedzinie techniki wojskowej kieruje Oddział ds. Uzbrojenia podlegający ministerstwu obrony RFN.

Organizacja działalności naukowo-badawczej armii RFN jest bardzo przejrzysta i czytelna, gdyż występują tylko dwie instytucje zajmujące się całokształtem badań naukowych w SZ RFN.

W Armii Czechosłowackiej system kierowania działalnością naukową jest bardzo zbliżony do systemu Wojska Polskiego i dlatego nie ma potrzeby uogólniania go. Zasadnicza różnica istnieje tylko w planowaniu.

Podstawowym dokumentem planistycznym w ACz jest pięcioletni "Centralny plan działalności naukowej w siłach zbrojnych", zatwierdzony przez szefa Sztabu Generalnego ACz. Plan obejmuje m.in.: podstawowe cele działalności naukowej, zadania naukowe /ujęte w działy: operacyjno-strategiczny, nauk społecznych, przyrodniczy i techniczny oraz medycyny i weterynarii/, konferencje naukowe oraz przedsięwzięcia mające na celu zabezpieczenie realizacji zadań. Nie obejmuje natomiast problematyki rozwoju techniki wojskowej.

Wojsko Polskie stanowi pewien zbiór różnorodnych specjalności, rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb, które muszą rozwiązywać zupełnie samodzielnie wiele problemów natury technicznej, ekonomicznej, politycznej i organizacyjnej. Każda z tych

dziedzin /dyscyplin/ dla rozwiązania swoich problemów wymaga określonych świadczeń wojskowego potencjału naukowego.

Sądząc z wielkości problemów, nader łatwe jest rozproszenie wysiłków potencjału naukowego, a tym samym zmniejszenie efektów jego działania, zatem bardzo istotnym zagadnieniem jest skupienie tych wysiłków i kierowania nimi centralnie.

Przedstawiony na rys. 11 schemat struktury makro wojskowego zaplecza naukowego stanowi logiczną całość, jeżeli za punkt odniesienia przyjąć podporządkowanie instytucji naukowo-badawczych w poszczególnych pionach instytucjom kierującym działalnością naukową tych pionów. Jednoznacznie jest wyeksponowany stopień centralizacji struktur w skali pionu, ale niejednoznacznie określony stopień centralizacji całego systemu działalności naukowej. Na schemacie brakuje centralnego organu instytucjonalnego posiadającego kompetencje w zakresie poczynań naukowo-badawczych wojska. Na tym etapie badań bez szczegółowej analizy zakresu kompetencji poszczególnych elementów strukturalnych, nie można obiektywnie ocenić tego faktu. Należy jednak stwierdzić, że brak centralnego organu kierującego systemem, wyraźnie usytuowanego w strukturze wojskowego zaplecza naukowego, stanowi pewne odstępstwo od aktualnych tendencji projektowania struktur organizacyjnych.

Wnioski i analizy funkcjonowania komórek naukowych w innych armiach sugerują celowość istnienia centralnego organu kierowania działalnością naukową zajmującego się planowaniem, koordynowaniem, finansowaniem działalności naukowo-badawczej i badawczo-rozwojowej. Sprzyjałoby to pełniejszej koncentracji potencjału naukowo-badawczego na wybranych priorytetowych

kierunkach i spowodowałoby integrację wysiłków badawczych poszczególnych pionów i likwidację barier pomiędzy pionami.

W kierowaniu działalnością naukową w poszczególnych pionach organizacyjno-funkcjonalnych WP istnieje duże zróżnicowanie w usytuowaniu organów wykonawczych.

Etatowe organy wykonawcze posiadają szef Sztabu Generalnego WP, Główny Kwatermistrz WP i Główny Inspektor Techniki WP. Szefowie pozostałych IC MON, dowódcy OW, szefowie RSZiW takich organów nie posiadają.

Problem ten w Departamencie Wychowawczym WP, Sztabie OC, GZSB WP i w pionie GIT WP mógłby być rozwiązany przez wprowadzenie na stałe do zakresu działań istniejących komórek organizacyjnych problematyki kierowania działalnością naukową, natomiast w pozostałych IC MON oraz w OW i RSZ obowiązki kierowania działalnością naukową można włączyć do zakresu działania komórek organizacyjnych odpowiednich dla tematyki badawczej.

Zjawiskiem niekorzystnym w procesie kierowania działalnością naukową w WP w porównaniu z innymi armiami jest również jego słabe powiązanie strukturalne z wyższym szkolnictwem wojskowymi i słaba więź i współpraca z cywilnymi placówkami naukowymi.

Docelowego rozwiązania powyższych problemów upatruję w utworzeniu specjalistycznej instytucji kierującej całokształtem działalności naukowej i szkoleniowej w SZ RP, co będzie przedmiotem rozważań w dalszej części rozprawy.

III. OCENA WPŁYWU DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ W RAMACH ZJEDNOCZONYCH SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTW - STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO NA SZKOLENIE WOJSK

1. Planowanie i organizacja działalności naukowo-badawczej w ramach ZSZ.

Pracę naukowo-badawczą w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego traktowano jako organizatorską i twórczą działalność wojska, mającą na celu rozwój nauki wojennej oraz wykorzystanie jej osiągnięć do rozwoju i szkolenia wojsk.

Działalność organizatorska obejmuje przedsięwzięcia /prace/ związane z planowaniem prac naukowo-badawczych, koordynowaniem badań naukowych, kontrolę realizacji planów i wdrażaniem osiągnięć nauki wojennej do praktyki szkolenia wojsk i organów dowodzenia.

Przez działalność twórczą rozumie się bezpośredni udział kadry wojskowej w badaniach podstawowych i stosowanych we wszystkich dziedzinach badań naukowych w wojsku.

Organizowanie i realizacja pracy naukowo-badawczej należy do podstawowych obowiązków dowódców i sztabów wszystkich szczebli.

Ogólne kierownictwo nad działalnością naukowo-badawczą w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych sprawuje naczelny dowódca Sił Zbrojnych za pośrednictwem Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych na podstawie planów uzgodnionych ze sztabami generalnymi /Sztabem Głównym/ armii sojuszniczych.

Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych jest głównym organem planującym, organizującym i koordynującym działalność naukowo-badawczą w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych. Do jego obowiązków w tym zakresie należy:

- wspólnie ze sztabami generalnymi /Sztabem Głównym/ armii sojuszniczych ustalenie głównych kierunków działalności naukowo-badawczej oraz aktualnych tematów badań i opracowań;
- planowanie, organizowanie i koordynowanie wspólnych prac naukowo-badawczych;
- opracowywanie i udział w opracowywaniu prac naukowych i badawczych, przepisów, poradników, pomocy szkoleniowych i innych dokumentów dyrektywnych regulujących działalność Zjednoczonych Sił Zbrojnych;
- organizowanie i prowadzenie badań we wspólnych ćwiczeniach;
- organizowanie konferencji i sesji naukowych;
- ocenianie prac naukowych i naukowo-badawczych;
- organizowanie i realizowanie informacji naukowej i technicznej dla sztabów generalnych /Sztabu Głównego/ w zakresie teorii i praktyki wojskowej;
- opracowywanie i wydawanie prac naukowych /poradników/ oraz Biuletynu Informacyjnego Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych;
- uogólnienie doświadczeń z pracy naukowo-badawczej, poszukiwanie nowych, bardziej efektywnych form i metod jej organizowania i prowadzenia;
- utrzymywanie kontaktów z komórkami naukowymi sztabów generalnych /Sztabu Głównego/ armii sojuszniczych.

Do obowiązków sztabów generalnych /Sztabu Głównego/ armii sojuszniczych w działalności naukowo-badawczej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych należy:

- udział w ustalaniu głównych kierunków pracy naukowo-badawczej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych i aktualnych tematów badań i opracowań;
- uzgodnienie opracowań naukowych i prac naukowo-badawczych wykonywanych wspólnie z innymi armiami sojuszniczymi;
- wykonywanie opracowań oraz prac naukowo-badawczych w zakresie teorii i praktyki wojskowej;
- organizowanie i prowadzenie prac badawczych we wspólnych ćwiczeniach odbywających się pod kierownictwem dowództw narodowych;
- udział w konferencjach naukowych odbywających się według planów Zjednoczonego Dowództwa;
- uogólnienie wyników przeprowadzonych badań /prac/;
- dostarczenie zainteresowanym sztabom generalnym /Sztabowi Głównemu/ informacji naukowej o wynikach przeprowadzonych wspólnych badań.

Planowanie pracy naukowo-badawczej polega na ustaleniu głównych kierunków badań, celów i zadań, konkretnych tematów, wykonawców, terminów wykonania prac i trybu wykorzystania uzyskanych wyników. Prowadzi się je na zasadzie systemowego podejścia do określonych głównych celów, zadań, form i metod badań oraz wykonawców, które umożliwia naukowe prognozowanie rozwoju wojska i sztuki wojennej, współbieżność pracy z aktualnymi zagadnieniami skupienie wysiłku sztabów generalnych /Głównego/ na rozwiązywaniu istotnych problemów podstawowych i stosowanych z dziedziny nauki

wojennej oraz problematyki wojskowej w naukach społecznych, przyrodniczych i technicznych.

Najistotniejszym zadaniem planowania jest określenie aktualnej i perspektywicznej tematyki badań z zakresu rozwoju i doskonalenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych oraz przygotowania ich do odparcia agresji.

Planowanie pracy naukowo-badawczej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych prowadzi się w okresach pięcioletnich.

Pięcioletni plan prac naukowo-badawczych opracowuje Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych /Komitet Techniczny/ i uzgadnia ze sztabami generalnymi /Sztabem Głównym/ armii sojuszniczych; zatwierdza go Naczelny Dowódca Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Po zatwierdzeniu, wyciągi z planu wysyła się do sztabów generalnych /Sztabu Głównego/ armii sojuszniczych.

W Sztabie i innych organach dowodzenia Naczelnego Dowódcy Zjednoczonych Sił Zbrojnych na podstawie planu pięcioletniego opracowuje sie roczne plany prac naukowo-badawczych.

Opracowanie tematów naukowych może się odbywać siłami jednej armii lub połączonym wysiłkiem kilku /wszystkich/ armii sojuszniczych. W takim wypadku jedną z nich określa się jako głównego wykonawcę.

Główny wykonawca ponosi odpowiedzialność za całkowite opracowanie tematu w wyznaczonym terminie, jego treść, poziom naukowy i przydatność użytkową. Planuje on udział współwykonawców w pracy. Zalecenia głównego wykonawcy w sprawie opracowywanego tematu obowiązują wszystkich współwykonawców.

Do prowadzenia badań i wykonania opracowań w zakresie otrzymanego zadania główny wykonawca, wraz ze współwykonawcami, powołuje zespół autorski z kierownikiem naukowym na czele. Zespół autorski powołuje się również wówczas, gdy opracowanie tematu powierzono tylko jednej armii sojuszniczej.

Zespół autorski zapoznaje się z tematem i celami badań oraz określa rodzaj podejmowanego opracowania naukowo-badawczego /pracy naukowo-badawczej/ i jego przeznaczenie, ogólny kierunek poszukiwań naukowych i oczekiwane wyniki, teoretyczną i praktyczną doniosłość realizowanej pracy dla wojsk i sztabów, przypuszczalne etapy organizowania badań oraz wykonania rękopisów poszczególnych rozdziałów i pracy w całości.

Zespół autorski /główny wykonawca/ opracowuje harmonogram realizacji pracy, układ zagadnieniowy i plan tematu badawczego. Po przedyskutowaniu ich i uzgodnieniu ze współwykonawcami oraz Sztabem i Komitetem Technicznym Zjednoczonych Sił Zbrojnych, dokumenty te podpisuje kierownik naukowy zespołu autorskiego, a zatwierdza przełożony, na którego polecenie opracowuje się temat.

Harmonogram jest dokumentem organizacyjnym i kontrolnym. Ustala się w nim konkretne terminy rozpoczęcia i zakończenia każdego etapu realizacji tematu oraz odpowiedzialnych wykonawców.

W poszczególnych etapach badań nad problemem zazwyczaj przewiduje się: zgromadzenie materiałów dotyczących tematu i zapoznanie się z nimi; wyjazd na ćwiczenia z wojskami /dowódczo-sztabowe/, pracę w archiwach i instytucjach naukowych; analizę, opracowanie i systematyzację zebranych materiałów; dyskusje zespołu autorskiego nad wynikami badań i usunięcie braków ujawnionych

w trakcie dyskusji; sprawdzenie wniosków i zaleceń w trakcie ćwiczeń operacyjnych i taktycznych oraz organizację recenzowania opracowanego materiału; dopracowanie go pod względem naukowym i stylistycznym oraz zredagowanie i sporządzenie dokumentacji wyników badań.

W układzie zagadnieniowym formułuje się cel, przeznaczenie, ukierunkowanie i ograniczenia badań; ustala się zagadnienia, które mają być zawarte w poszczególnych rozdziałach pracy naukowej, ustala się tytuły i sporządza ich wykaz, określa się ułożenie części składowych opracowania oraz orientacyjnie ich objętość.

Plan opracowywanego tematu jest szczegółowym, rozszerzonym planem jego konstrukcji i treści naukowej. Podaje się w nim krótką treść każdego zagadnienia wymienionego w układzie zagadnieniowym. W procesie badawczym plan ten uzupełnia się i uszczegóławia.

Zadania współwykonawców, którzy biorą udział w badaniach, ustala plan prac naukowo-badawczych Zjednoczonych Sił Zbrojnych, a konkretyzuje je główny wykonawca. W zadaniach tych określa się temat i cel badań, konkretne prace i terminy ich realizacji. Każdemu współwykonawcy podaje się z zasady jego własną tematykę, bardziej szczegółową niż ogólny temat badań, oraz wskazuje się: zagadnienia, które powinien on przebadać; ćwiczenia /przedsięwzięcia/ do ich sprawdzenia /wykonania/; oczekiwaną formę i objętość materiałów z wynikami badań; terminy wykonania poszczególnych prac; przedsięwzięcia organizacyjno-metodyczne, w których należy wziąć udział w celu ujednolicenia poglądów w zasadniczych sprawach dotyczących tematu i metodyki badań.

Współwykonawcy biorą udział w opracowywaniu planu, realizują ustalony w planie /zadaniu/ zakres badań i wykonują swoje rozdziały rękopisu pracy naukowej, za które są odpowiedzialni.

Wyniki przeprowadzonych badań współwykonawcy przedstawiają w ustalonych terminach głównemu wykonawcy.

Wynikiem realizacji tematu jest opracowanie naukowe lub sprawozdanie /referat/ z pracy naukowo-badawczej. W opracowaniach naukowych rozpatruje się kompleks nowych lub dotąd nie opracowanych dostatecznie zagadnień nauki wojennej o aktualnym znaczeniu dla rozwoju i szkolenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych oraz doskonalenia sposobów ich użycia.

Prace naukowo-badawcze prowadzi się w zakresie poszczególnych, najważniejszych problemów teorii wojskowej w celu wstępnego opracowania teoretycznego konkretnych zagadnień, które należy rozwiązywać pod względem praktycznym.

W rękopisie opracowania, sprawozdania /referatu/ przedstawia się jasno, ściśle i komunikatywnie główne stwierdzenia oraz wynikające z nich wnioski i zalecenia, uzasadnia się je dokładnie i obiektywnie i potwierdza przekonującymi obliczeniami, przykładami i faktami. W poważniejszych sprawach przedstawia się nie jedno, lecz kilka możliwych rozwiązań, wskazując na dodatnie i ujemne właściwości każdego z nich. Jednocześnie należy przedstawić najbardziej wskazane rozwiązanie badanego problemu, które najwierniej odpowiada jego istocie. Odrębnie omawia się to, czego nie udało się jeszcze wyjaśnić zupełnie, a nad czym trzeba pracować nadal.

Zakończony rękopis opracowania /sprawozdanie/ poddaje się dyskusji na naradzie zespołu autorskiego i recenzowaniu wewnętrznemu. Najistotniejsze stwierdzenia rozpatruje się na konferencjach naukowych, organizowanych przez głównego wykonawcę, przy współudziale przedstawicieli armii sojuszniczych - współwykonawców, oraz weryfikuje w ćwiczeniach operacyjnych i taktycznych.

Na podstawie wyników dyskusji i recenzji rękopis opracowania /sprawozdanie/ dopracowuje się i wysyła się w wyznaczonym terminie do Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych do analizy i wydania orzeczenia.

Z chwilą otrzymania orzeczenia Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych rękopis opracowania /sprawozdania/ w miarę potrzeby dopracowuje się, po czym główny wykonawca przedstawia go do Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych i przesyła do sztabów generalnych /sztabu Głównego/ armii sojuszniczych.

U podstaw oceny poszczególnych prac naukowych leżą określone kryteria. Są nimi: problemowość, aktualność, praktyczne i teoretyczne znaczenie pracy, konkretność /zawartość określonych zaleceń, propozycji i wniosków przydatnych do rozwiązywania zagadnień praktycznych/, nowatorstwo trealizowanej pracy oraz prezentowanych w niej wniosków i zaleceń; użyteczność i ekonomiczność tzn. możliwości wykorzystania wyników badań w praktyce szkolenia wojsk i sztabów przy minimalnym zużyciu środków.

W trakcie realizacji wspólnej pracy naukowej, dyskutowania osiągniętych wyników, precyzowania trybu rozwiązania skomplikowanych zadań lub zakończenia ich organizuje się w miarę potrzeb odpowiednie kontakty /spotkania/ przedstawicieli Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych z głównym wykonawcą oraz głównego wykonawcze współwykonawcami.

W stosunku do opracowań naukowych i prac naukowo-badawczych o szczególnym znaczeniu dla rozwoju i szkolenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych zarówno Naczelne Dowództwo, jak i dowództwa narodowe mogą ubiegać się o przyznanie nagród ustanowionych przez rządy państw sojuszniczych.

Badanie najważniejszych zagadnień i weryfikacja nowych zasad teorii i praktyki wojskowej oraz określenie efektywności nowych rodzajów uzbrojenia i wyposażenia odbywa się we wspólnych ćwiczeniach i innych przedsięwzięciach operacyjnych, taktycznych i mobilizacyjnych. Badaniami w ćwiczeniu kieruje kierownik ćwiczenia za pośrednictwem sztabu kierownictwa. Zadania badawcze powierza się rozjemcom lub specjalnie powołanemu oddziałowi /zespołowi/, natomiast uogólnienie materiałów - sztabowi kierownictwa. Konkretne prace i tryb działania oddziału /zespołu/ ustala się w planie badań, który uzgadnia się ze Sztabem Zjednoczonych Sił Zbrojnych równocześnie z koncepcją ćwiczenia. Skład oddziału /zespołu/ badawczego zatwierdza kierownik ćwiczenia. Może on być rozmaity, lecz zawsze powinien zapewniać rozwiązanie zadań badawczych w trakcie ćwiczenia. Do oddziału /zespołu/ wyznacza się ze Sztabu i innych organów dowodzenia Naczelnego Dowódcy Zjednoczonych Sił Zbrojnych i armii sojuszniczych przede wszystkim tych oficerów, którzy zajmują się zagadnieniami wytypowanymi do przebadania w ćwiczeniu.

Materiały badań wraz z wnioskami i propozycjami sztab kierownictwa ćwiczenia kieruje do Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych przed upływem dwóch miesięcy od zakończenia ćwiczenia.

W celu wspólnego przedyskutowania i twórczego rozwiązania najistotniejszych problemów teorii i praktyki wojskowej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych zwołuje się konferencje i narady naukow

Odbywają się one na podstawie planu, w którym ustala się cel, skład uczestników, czas i miejsce, tematy referatów /koreferatów/ i ich autorów. Po zatwierdzeniu planu przez Naczelnego Dowódcę Zjednoczonych Sił Zbrojnych wyciągi wysyła się do sztabów generalnych /Sztabu Głównego/ armii sojuszniczych na trzy miesiące, a tezy głównego referatu nie później niż na trzydzieści dni przed rozpoczęciem konferencji /narady/.

Wzajemną informację naukową w zakresie objętym planami prac naukowo-badawczych prowadzą Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych i sztaby generalne /Główny/ armii sojuszniczych. Odbywa się ona przez dostarczanie materiałów dotyczących wyników przeprowadzanych badań, przesyłanie wytycznych, zaleceń i pomocy szkoleniowych, referatów i komunikatów naukowych, rozkazów i dyrektyw w sprawie szkolenia operacyjnego i bojowego.

Wymiana informacji ma miejsce również przy okazji bezpośredniej styczności kierownictw sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych, w trakcie wspólnie podejmowanych przedsięwzięć, badań, narad służbowych, konferencji oraz przez publikowanie materiałów w "Biuletynie Informacyjnym Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych".

Działalność redakcyjna i wydawnicza w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych odbywa się zgodnie z planami Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych i sztabów generalnych /Głównego/. Obejmuje ona przygotowywanie materiałów oraz wydawanie opracowań teoretycznych, monografii, przepisów, poradników, zaleceń i innych dokumentów dyrektywnych regulujących działalność Zjednoczonych Sił Zbrojnych, a również "Biuletynu Informacyjnego Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych".

Kolegium redakcyjne "Biuletynu Informacyjnego" opracowuje na każdy rok plan tematyczny, który uzgadnia ze sztabami generalnymi /Głównym/. Po zatwierdzeniu przez Naczelnego Dowódcę Zjednoczonych Sił Zbrojnych plan /wyciągi z planu/ podaje się do wiadomości sztabów generalnych /Głównego/, które organizują przygotowanie materiałów zarówno do artykułów zaplanowanych, jak i własnych, a następnie wysyłają je do Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych.

Sztaby generalne /Główny/ przedstawiają corocznie do Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych informację o wynikach pracy naukowo-badawczej /jako odrębny rozdział w meldunku o wynikach szkolenia operacyjnego i taktycznego/ za rok.

Informację sporządza się w dowolnej formie i w sposób możliwie zwięzły, uwzględniając w niej:

- ocenę wykonania badań przewidzianych w planie prac naukowo-badawczych Zjednoczonych Sił Zbrojnych /w zadaniu głównego wykonawcy/ oraz innych przedsięwzięć, zrealizowanych dodatkowo w ubiegłym roku;
- wyniki osiągnięte w badaniach naukowych, a mianowicie: rodzaj zagadnień problemowych i sposób ich rozwiązania; korzyści, jakie odniosła teoria i praktyka z doświadczeń w szkoleniu operacyjnym i bojowym; nowe wnioski i ustalenia wynikłe z ćwiczeń, konferencji naukowych i innych przedsięwzięć /jest to podstawowy rozdział sprawozdania i należy go podać wraz z koniecznym uzasadnieniem/;
- dane dotyczące wdrożenia wyników prac naukowych i najcenniejszych doświadczeń /z wymienieniem konkretnych zaleceń i propozycji oraz ich wpływu na jakość rozwiązywania zagadnień teorii i praktyki wojskowej/.

Ponadto do Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych przedstawia się:

- referat sprawozdawczy podsumowujący realizację planu prac naukowo-badawczych;
- propozycje w sprawie ukierunkowania i tematyki prac naukowo-badawczych oraz dróg doskonalenia tej dziedziny w następnym pięcioleciu /do końca czwartego roku realizacji aktualnego pięcioletniego planu prac naukowo-badawczych Zjednoczonych Sił Zbrojnych.

Finansowanie prac naukowych i naukowo-badawczych prowadzonych w armiach sojuszniczych zgodnie z planem prac naukowo-badawczych Zjednoczonych Sił Zbrojnych, oraz wydawanie opracowań, monografii, pomocy i innych materiałów odbywa się ze środków ministerstw obrony narodowej odpowiednich państw - stron Układu Warszawskiego.

Finansowanie wydatków, związanych ze wspólnymi przedsięwzięciami w zakresie pracy naukowo-badawczej, podejmowanymi przez Sztab i Komitet Techniczny Zjednoczonych Sił Zbrojnych, oraz wydawaniem przez nie opracowań, monografii, "Biuletynu Informacyjnego" i innych dokumentów dyrektywnych, a również delegowaniem oficerów z organów dowodzenia Naczelnego Dowódcy Zjednoczonych Sił Zbrojnych do armii sojuszniczych w sprawach pracy naukowo-badawczej, odbywa się z budżetu Zjednoczonego Dowództwa.

2. Analiza współpracy w ramach ZSZ pod kątem wykorzystania wyników działalności szkoleniowej.

Współpraca w działalności naukowo-badawczej w ramach ZSZ państw stron UW obejmuje różne formy.

Największe znaczenie mają narady szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych oraz konsultacje oficerów komórek naukowych w innych armiach.

2.1. Narady szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych.

Narady odbywają się co roku, począwszy od 1986 r., każdorazowo w innym kraju. Wytyczne do treści merytorycznej przygotowuje Sztab ZSZ; konsultuje je i uzgadnia z wszystkimi sztabami generalnymi i armii sojuszniczymi.

Pierwsza narada szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych odbyła się w Bułgarii w dniach 14-17.10.1986 r. Jej tematem była organizacja pracy naukowo-badawczej w ZSZ.

Jako jeden z kierunków badań naukowych przyjęto ustalenie charakteru przyszłej wojny nie wykluczając, iż może to być globalna wojna jądrowa. Wyrażono równocześnie pogląd o możliwości wojny światowej bez stosowania broni jądrowej, chociaż innej niż II wojna światowa. Na tym tle podkreślano znaczenie tworzenia stabilnych gospodarek, zdolnych do szybkiego przejścia na system wojenny.

Mocno akcentowano potrzebę systematycznego aktualizowania sztuki wojennej UW. Gwałtownie np. wzrasta rola strategii zarówno w przygotowaniu wojny, jak i jej zapobieganiu. Chodzi tu zwłaszcza o zachowanie istniejącej równowagi sił na świecie. Odpowiednio do tego należy ukierunkowywać działalność badawczą i wdrożeniową. Dowodzenie armiami sojuszniczymi i ścisłe współdziałanie między nimi staje się w tych warunkach naczelnym zadaniem, także działalności naukowo-badawczej.

Do powyższych wymagań ogólnych sformułowano zadania badawcze

W sztuce operacyjnej głównym zadaniem jest uwzględnienie nowoczesnych rodzajów broni, działań koalicyjnych, manewrowych

form walki, prowadzenia głębokiego porażenia ogniowego, gotowości do przejścia na początku wojny tak do działań zaczepnych, jak i obronnych, tworzenia zgrupowań uderzeniowych /w tym i sojuszniczych/ oraz poszukiwanie nowych sposobów przełamywania obrony przeciwnika, maskowania i porażenia ogniowego.

W taktyce głównym zadaniem pozostaje doskonalenie sposobów działania z użyciem nowych rodzajów broni oraz przeciwdziałania wojskom przeciwnika wyposażonym w taką broń.

W dziedzinie gotowości bojowej i mobilizacyjnej szczególnego znaczenia nabiera skracanie czasów i skrytości jej osiągania. Podyktowane to jest wzrastającymi możliwościami przeciwnika w wykonaniu niespodziewanego napadu.

W dowodzeniu najważniejszym zadaniem jest jego ciągłość i trwałość, a także wprowadzanie do procesu podejmowania decyzji modelowania matematycznego oraz skracanie liczby dokumentów planistycznych i sprawozdawczych.

W dziedzinie doskonalenia pracy naukowo-badawczej do najważniejszych zadań należy podniesienie stopnia centralizacji w kierowaniu. Będzie to m.in. wyrażać się w corocznej aktualizacji planu prac naukowo-badawczych Sztabu ZSZ oraz we wprowadzaniu do tego planu zadań badawczych planowanych do zrealizowania podczas ćwiczeń sojuszniczych i narodowych. Konieczne jest także zdecydowane polepszenie jakości wykonywanych prac /obecnie za dużo jest opisowości lub ujmowania drugorzędnej problematyki/, podniesienie efektywności badań prowadzonych podczas ćwiczeń, poprawa informacji naukowej itd.

W dyskusji najwięcej uwag dotyczyło braku koordynacji na szczeblu Sztabu ZSZ, ujmowania w planie wszystkich ważnych

dziedzin, braku kontaktów roboczych, konieczności znowelizowania przepisów o pracy naukowo-badawczej w ZSZ, potrzebie opracowania w Sztabie ZSZ planu perspektywicznego itp. Dzielono się także doświadczeniami w tej dziedzinie. Pod tym względem szczególnie ciekawe było wystąpienie przedstawiciela Armii Radzieckiej. Oto ważniejsze myśli tej informacji:

- w Armii Radzieckiej jest opracowywany temat o dowodzeniu zgrupowaniami wojsk o składzie koalicyjnym;
- przygotowywana jest również praca na temat nauki wojennej;
- ważnym i pilnym zadaniem jest wspólne opracowanie jednolitego słownika terminów wojskowych, skoordynowanie rozpoznania i oceny przeciwnika, badania nad podniesieniem gotowości bojowej w celu zerwania niespodziewanego napadu przeciwnika, doskonalenie koalicyjnej obrony powietrznej, badania nad różnymi rodzajami zabezpieczenia wojsk oraz doskonalenie tradycyjnych metod dowodzenia, organizacja sztabów, dokumentacja, efektywność łączności. Dużo uwagi poświęcono sprawom organizacji nauki w AR. Konieczność zmian strukturalnych osiągnęła swój szczyt na początku 1985 r., kiedy utworzono w SG AR zarząd naukowy.

Dużo uwagi poświęcono badaniom podczas ćwiczeń. Ich organizacja w AR obejmuje trzy etapy:

- I etap - wstępne badania na 7-4 miesięcy przed ćwiczeniami poświęcone opracowaniu przez teoretyków i praktyków teorii do badanych zagadnień.
- II etap - badania podczas ćwiczeń.
- III etap - uogólnienie wyników badań /w ciągu 1-3 miesięcy

W tym kontekście dużego znaczenia nabierają konferencje naukowe prowadzone wkrótce po zakończeniu ćwiczeń /gier/ dowódczo-sztabowych.

Podczas konferencji mocno akcentowano potrzebę zbliżenia działalności naukowo-badawczej i szkolenia operacyjnego oraz dyskutowano założenia do projektów rekomendacji w sprawie badań podczas ćwiczeń i zasad wyróżniania autorów najlepszych prac.

Druga narada szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych odbyła się w dniach 17-18 listopada 1987 r. Tematem narady było roczne i pięcioletnie planowanie prac anukowo-badawczych, nowelizacja przepisów o działalności naukowej i doskonalenie treści "Biuletynu Informacyjnego ZSZ".

Referat zasadniczy zawierał treść rocznego planu pracy naukowej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych na 1988 r. i dokonalenia badań naukowych podczas wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych ZSZ.

Roczny plan prac naukowo-badawczych opracowywany jest w sztabie ZSZ po raz pierwszy, co wywołało ożywioną dyskusję nad zasadami planowania zawartymi w przepisach o pracy naukowej w ZSZ, jak i nad samą treścią planu na rok 1988.

Szczególną uwagę zwrócono na wytyczenie głównych kierunków prac w dziedzinie nauk wojskowych, do których zaliczono: gotowość bojową i mobilizacyjną wojsk /sił/ wydzielonych do ZSZ; doskonalenie ich struktur organizacyjnych; pracę ideologiczną w wojskach; teorię i praktykę sztuki operacyjnej oraz szkolenie wojsk. Wynikają one z postanowień Politycznego Komitetu Doradczego przyjętych w Berlinie w 1987 r. Zawarto w nich podstawowe założenia doktryny obronnej Układu Warszawskiego.

W dyskusji omawiano wpływ zmian w poglądach doktrynalnych we wszystkich dziedzinach działalności sił zbrojnych. Podkreślono, że w rozwoju i wdrażaniu doktryny obronnej dużą rolę do odegrania mają badania naukowe w teorii sztuki operacyjnej i szkolenia wojsk. Do głównych osiągnięć narady w zakresie doskonalenia działalności naukowo-badawczej należy zaliczyć:

1/ ustalenie zamierzeń naukowo-badawczych realizowanych we współpracy z armiami sojuszniczymi i koordynowanych przez sztab ZSZ w roku 1988 oraz w latach 1991-1995.

2/ uzgodnienie trybu, zasad i terminów opracowywania sprawozdań z realizacji zamierzeń naukowo-badawczych oraz informowania sztabu ZSZ o planowanych zamierzeniach na kolejne okresy roczne i pięcioletnie

3/ wymiana doświadczeń w zakresie kierowania działalnością naukową w armiach sojuszniczych.

Trzecia narada szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii państw-stron Układu Warszawskiego odbyła się w Sztabie Generalnym NAL NRD w dniach 22-23 listopada 1988 r. Tematyka obrad obejmowała planowanie i realizację zadań naukowo-badawczych, system wymiany informacji naukowej oraz prowadzenie badań podczas ćwiczeń.

W dyskusji podkreślano, że od bieżącego roku funkcjonują nowe zasady planowania prac naukowo-badawczych, które wynikają ze znowelizowanych przepisów o kierowaniu działalnością naukową w sztabie ZSZ. Szczególnie dużo kontrowersji budził projekt dyrektywy Dowódcy ZSZ "O zadaniach pracy naukowej...". Kwestionowano treść, a nawet celowość jej wydawania.

Omówiono również zasady i metody tworzenia zintegrowanego systemu wymiany informacji naukowej w Zjednoczonych Siłach

Zbrojnych oraz organizacji i prowadzeniu badań podczas ćwiczeń odbywających się w ramach wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych.

Do najważniejszych osiągnięć narady należy zaliczyć:

1/ ustalenie zamierzeń naukowo-badawczych realizowanych we współpracy z armiami sojuszniczymi i koordynowanych przez sztab ZSZ w najbliższych dwóch latach /1988-90/,

2/ ustalenie trybu i zasad współpracy zespołów z poszczególnych armii sojuszniczych pracujących nad stworzeniem zintegrowanego systemu naukowej informacji wojskowej,

3/ wymianą doświadczeń w dziedzinie organizowania i prowadzenia badań podczas ćwiczeń sojuszniczych, ustalenie trybu i zasad opracowywania sprawozdań z badań prowadzonych przez zespoły z różnych armii.

Czwarta narada szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych odbyła się w Sztabie Generalnym Wojska Polskiego we wrześniu 1989 r.

Podczas narady omówiono:

- wdrożenie w działalności naukowej zasad nowego myślenia politycznego, wymogów doktryny wojennej oraz ustaleń kierownictwa wojskowo-politycznego państw - stron Układu Warszawskiego w zakresie rozwoju i przygotowania ZSZ w warunkach współczesnych;
- wyniki działalności naukowej w 1989 roku;
- projekt planu działalności naukowo-badawczej na 1990 rok;
- propozycje sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych do projektów Dyrektywy Naczelnego Dowódcy ZSZ "O zadaniach działalności naukowo-badawczej i planie pracy naukowej w ZSZ w okresie 5-lecia /1991-1995/".

W treści wystąpień dotyczących realizacji w procesie działalności naukowej zasad nowego myślenia politycznego, wymogów doktryny wojennej i wytycznych kierownictwa polityczno-wojskowego Państw Stron Układu Warszawskiego o przebudowie i szkoleniu ZSZ w warunkach współczesnych uwzględniono cele nowej koncepcji polityczno-militarnej, aktywnie realizowanej w okresie powojennym, zwłaszcza w ostatnich latach. Udokumentowano je przykładami propozycji rozbrojeniowych, np: strefy bezatomowej, zamrożenia zbrojeń jądrowych, zwiększenia zaufania wzajemnego w Europie itp.

Omówiono zasadnicze problemy rozwiązywane siłami naukowców wojskowych, do których zaliczono: doskonalenie systemu gotowości bojowej wojsk, wydzielonych do składu ZSZ, przygotowanie i użycie wojsk w operacji obronnej w warunkach ZTDW, w składzie drugiego rzutu strategicznego; organizacja działań wojsk na terytorium własnego kraju; koordynacja wysiłków sił zbrojnych z układem wewnętrznym; zasady dowodzenia wojskami operacyjnymi i siłami układu wewnętrznego.

Szczegółowej analizie poddano, problemy wynikające z założeń obronnej doktryny wojennej, głównie zmian w strukturze organizacyjnej wojsk oraz redukcji wojsk i uzbrojenia - pod kątem zapewnienia rozsądnej wystarczalności obronnej, odpowiedniej do stopnia zagrożenia wojennego, jak również sprawie nowych form oddziaływania na kadrę i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, tzw. humanizacji życia wojskowego.

Podsumowaniem narady było przyjęcie następujących ustaleń:

1/ odprężenie w sytuacji polityczno-militarnej oraz wynikający stąd obronny charakter doktryny wojennej państw-stron UW - to podstawowe czynniki pozwalające państwom sojuszniczym na

dokonanie restrukturyzacji sił zbrojnych w każdym z nich. W następstwie tych zmian zachodzi również potrzeba podjęcia badań naukowych zmierzających do dostosowania struktur organizacyjnych ZSZ do nowych warunków,

2/ najwartościowsze opracowania aktualnych problemów sztuki wojennej powinny być jak najszybciej wdrażane do praktyki wojsk i sztabów armii sojuszniczych. Cel ten można osiągnąć poprzez:

- publikowanie wyników tych prac w "Biuletynie Informacyjnym Sztabu ZSZ";
- rozesłanie opracowań do zainteresowanych armii sojuszniczych, a w nich do zainteresowanych ogniw dowodzenia;
- weryfikacje wyników tych prac podczas ćwiczeń sojuszniczych i narodowych;
- pozytywne wyniki z ćwiczeń wprowadzić jako obowiązujące do określonych dokumentów normatywnych.

3/ w zakresie poszukiwania efektywnych sposobów skrytego przechodzenia wojsk i flot do wyższych stanów gotowości bojowej zaleca się podjąć we wszystkich sojuszniczych armiach teoretycznej pracy na ten temat, a jej wyniki uogólnić w Sztabie ZSZ,

4/ w związku ze zmianami w założeniach doktryny wojennej państw-stron UW istnieje pilna potrzeba opracowania tematów związanych z przygotowaniem i prowadzeniem operacji obronnych i przeciwuderzeniowych oraz wszechstronnym zabezpieczeniem działań,

5/ do podnoszenia efektywności badań podczas wspólnych ćwiczeń powinno przyczynić się opracowanie Sztabu ZSZ n.t. "Organizacja i prowadzenia pracy naukowej w ZSZ".

Dokument ten powinien być systematycznie doskonalony na podstawie wniosków i uwag przesyłanych przez armie sojusznicze do Sztabu ZSZ, który po uogólnieniu powinien je sprawdzać w trakcie kolejnych ćwiczeń; pozytywne wyniki wprowadzać jako obowiązujące,

6/ ćwiczenia doświadczalne i badawcze należy traktować jako ważny element działalności naukowo-badawczej, umożliwiający praktyczne sprawdzenie słuszności założeń teoretycznych w najpilniejszych zagadnieniach sztuki operacyjnej i taktyki. Problematykę tę powinien inspirować Sztab ZSZ.

2.2. Konsultacje oficerów komórek naukowych w innych armiach

Tę formę wymiany doświadczeń w zakresie działalności naukowo-badawczej w ramach państw sojuszniczych stosuje się systematycznie dd 1987 r. Konsultacje odbywają się na zasadzie wzajemnych porozumień i przyjętych planów komórek /organów/ naukowych sztabów generalnych /Głównego/.

Ilość wzajemnych konsultacji w ramach wymiany doświadczeń w latach 1987-1990 przedstawia tabela 4.

Tabela 4

ZESTAWIENIE KONSULTACJI W LATACH 1987-1990

Konsultacje	Rok i miejsce konsultacji oraz ilość uczestników			
	1987	1988	1989	1990
Oficerów WP w armiach sojuszniczych	ZSRR /4/ NRD /2/ CSRS /2/	ZSRR /2/ LRB /4/	WRL /4/	ZSRR /2/
Oficerów armii sojuszniczych w WP	WRL /2/ NRD /2/		CSRS /1/ ZSRR /3/ CSRS /1/	WRL /1/ WRL /2/

Na potwierdzenie celowości tej formy wymiany doświadczeń przedstawię skrótowo treść kilku wybranych konsultacji oficerów Zarządu Naukowo-Wydawniczego Sztabu Generalnego WP w zarządach /oddziałach/ naukowych sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych.

Konsultacja w Zarządzie Nauki Wojennej NAL NRD w 1987 r.

Jej przedmiotem były następujące zagadnienia:

1/ rola Sztabu Głównego NAL w kierowaniu działalnością naukową,

2/ organizacja i zadania organów wojskowych przeznaczonych do kierowania działalnością naukową,

3/ podstawy i metody planowania działalności naukowej w Sztabie Głównym NAL,

4/ wojskowa działalność informacyjna w NAL NRD.

Sztab Główny NAL organizuje działalność naukową w Siłach Zbrojnych i na bieżąco kierują tą działalnością. Czyni to poprzez powołany specjalistyczny organ - Zarząd Nauki Wojennej, który nadzoruje i koordynuje całokształt działalności naukowej w siłach zbrojnych, sporządza wieloletnie plany działalności naukowej, nadzoruje ich realizację, a także pełni funkcję organizatorską i kontrolną w zakresie tej działalności w NAL NRD.

Do kierowania działalnością naukową w NAL NRD powołano następujące organy i osoby funkcyjne:

- w Sztabie Głównym NAL - Zarząd Nauki Wojennej;
- w pionie zastępców ministra obrony d/s politycznych, d/s techniki i uzbrojenia i d/s tyłów;
- komórki organizacyjne o różnym składzie, największa, bo licząca 50 osób komórka to Zarząd Techniki Wojennej podporządkowany zastępcy ministra obrony d/s techniki i uzbrojenia;

- w rodzajach sił zbrojnych - oddziały nauki wojennej, w wojskach ochrony pogranicza - wydziały nauki wojennej;
- w instytucjach naukowych - oddziały, zaś w wyższych szkołach oficerskich - oddziały, wydziały i sekcje nauki wojennej.

Główną rolę w kierowaniu działalnością naukową w siłach zbrojnych spełnia Zarząd Nauki Wojennej NAL NRD w składzie 46 wojskowych i cywilnych pracowników. Struktura organizacyjna Zarządu Nauki Wojennej obejmuje:

- kierownictwo /szef Zarządu - płk oraz jego zastępca i jednocześnie szef oddziału problemów podstawowych/;
- oddział problemów podstawowych składający się z wydziału teorii wojennej, grupy nauk archiwalnych oraz z grupy planowania i koordynacji;
- wydział ds. badań naukowych składający się z grupy roboczej problemów podstawowych i grupy roboczej ds. planowania i koordynacji;
- wydział informacji i dokumentacji składający się z grupy ds. badań podstawowych oraz z grupy roboczej ds. informacji;
- wydział archiwistyczny;
- szefowi Zarządu podporządkowane jest centralne archiwum wojskowe.

Zasadniczym dokumentem planistycznym pracy naukowej jest centralny Plan Działalności Badawczej w NAL NRD. Plan ten powstaje w wyniku analizy potrzeb zgłoszonych przez podległe instytucje oraz na podstawie zadań postawionych przez ministra obrony w formie rozkazu. Proces planowania rozpoczyna się 3 lata przed opracowaniem planu, np. w 1983 r. ustalono potrze-

by planów funkcjonalnych i rodzajów sił zbrojnych na lata 1986-90 oraz ustalono zasadnicze problemy badawcze spośród 40 otrzymanych koncepcji studyjnych. Wyselekcjonowano z nich problemy rozwiązywane dla ZSZ, dla potrzeb WAL NRD oraz dla rodzajów sił zbrojnych. Na tej podstawie opracowano projekt rozkazu ministra obrony narodowej, w którym w załączeniu przedstawiono zasadnicze zadania badawcze. W treści rozkazu akcentuje się i wyróżnia główne kierunki i sposoby realizacji prac naukowo-badawczych w okresie 5-letnim, Są to:

1/ ogólne zadania naukowo-badawcze dotyczące obronności kraju;

2/ ukierunkowane zadanie naukowo-badawcze w szczególności dotyczące: ogólnych problemów obrony kraju, prowadzenia działań bojowych, pracy partyjno-politycznej w działaniach bojowych, zabezpieczenia działań bojowych, wyszkolenia bojowego i dydaktycznego w WSO;

3/ zadanie naukowo-badawcze NAL wykonywane w ramach ZSZ;

4/ kierunki rozwoju dyscyplin naukowych np. nauk społecznych, ekonomiki wojennej itp.;

5/ zadania obejmujące kilka dziedzin nauki, np. przygotowanie moralno-polityczne wojsk do działań;

6/ kierunki rozwoju naukowej informacji i dokumentacji;

7/ główne kierunki koncentracji potencjału nauki krajowej na rzecz sił zbrojnych;

8/ ustalenia dotyczące rozwoju potencjału naukowego w NAL NRD;

9/ sposoby doskonalenia badań naukowych. Centralny Plan Działalności Badawczej w NAL zawiera 3 interdyscyplinarne /kompleksowe/ problemy badawcze oraz 14 innych tematów /problemów/ badawczych w tej liczbie 8 tematów własnych i 6 tematów przyjętych z planu ZSZ.

Konsultacja w Oddziale Naukowym Sztabu Generalnego ACz w 1987 r.

Przedmiotem konsultacji były następujące zagadnienia:

1/ rola Sztabu Generalnego w kierowaniu działalnością naukową;

2/ organizacja i zadania organów wojskowych przeznaczonych do kierowania działalnością naukową;

3/ podstawy i metody planowania działalności naukowej na szczeblu sztabu generalnego;

4/ wojskowa działalność informacyjna.

Sztab Generalny jest głównym organizatorem i koordynatorem działalności naukowej w siłach zbrojnych. Wytycza strategiczne kierunki rozwoju nauki w wojsku, opracowuje prognozy i koncepcje rozwoju badań naukowych, a także realizuje proces planowania i bieżącego kierowania badaniami naukowymi.

Realizacją powyższych zadań zajmuje się specjalistyczny organ Sztabu Generalnego ACz - Oddział Naukowy.

Wszystkie w/w zagadnienia poruszone podczas konsultacji w Sztabie Generalnym ACz zostały opisane w rozdziale II.

Konsultacja w Sztabie Generalnym Sił Zbrojnych ZSRR w 1988 r.

Przedmiotem konsultacji w dziedzinie kierowania działalnością naukową w Siłach Zbrojnych ZSRR w 1988 r. były następujące zagadnienia:

1/ kierunki zmian w strukturze organizacyjnej i zadania organów naukowych AR.

2/ proces planowania i kierowania działalnością naukowo-wydawniczą w sztabach i wojskach oraz rola w tym procesie Sztabu Generalnego AR.

3/ główne kierunki pracy naukowo-badawczej w najbliższej pięciolatce i w dalszej perspektywie.

W latach 1980-1987 w strukturze organizacyjnej i zadaniach organów naukowych zachodziły różne zmiany. Od 1 stycznia 1988 r. utworzono jednolity organ - Centrum Badań Operacyjno-Strategicznych /CBOS/.

Podstawowe zadania CBOS to: planowanie, organizowanie i koordynowanie badań naukowych prowadzonych w Siłach Zbrojnych ZSRR, prowadzenie badań dla potrzeb kierownictwa Ministerstwa Obrony, a także działalność normatywna i wydawnicza.

W Centrum prowadzi się wyłącznie badania stosowane, których rezultaty natychmiast wdrażane są do wojsk w postaci rozkazów, zarządzeń, wytycznych i planów działalności organów kierowniczych oraz zmian w regulaminach.

W pozostałych ogniwach organizacyjnych Sił Zbrojnych ZSRR nie było zmian w strukturze organizacyjnej i zadaniach organów odpowiedzialnych za działalność naukową.

W najbliższym pięcioleciu kontynuowane będą prace użyteczne wyłącznie w ogniwach kierowniczych sił zbrojnych, dotyczące głównie szczebla strategiczno-operacyjnego. Prace te będą prowadzone w ścisłym współdziałaniu z armiami sojuszniczymi w ramach ZSZ. Planuje się też rozwinięcie szerokich badań podczas wspólnych ćwiczeń i uogólnianie doświadczeń szkoleniowych, ze szczególnym uwzględnieniem wojsk wchodzących w skład ZSZ.

W badaniach naukowych prowadzonych podczas ćwiczeń przewiduje się eksponować następujące zagadnienia: kierunki doskonalenia obrony powietrznej w początkowym okresie wojny, użyciu desantów powietrznych w czasie przeciwuderzenia, zwalczanie przeciwnika na tyłach broniących się wojsk.

W wyniku przeprowadzonej konsultacji można stwierdzić że:

- zmiany w strukturze organizacyjnej i zadaniach organów naukowych Armii Radzieckiej mogą zostać uwzględnione podczas przeglądu struktur organizacyjnych w WP;
- ogólne zasady planowania działalności naukowej analogiczne są do zasad przyjętych w WP i można wykorzystywać wzajemne doświadczenia i osiągnięcia do ich doskonalenia.

Konsultacja w Oddziale Naukowym Sztabu Generalnego BAL w 1989 r.

Przedmiotem konsultacji w dziedzinie działalności naukowej były zagadnienia dotyczące roli sztabu generalnego w kierowaniu działalnością naukową w siłach zbrojnych, prowadzenie działalności naukowej oraz planowanie prac naukowo-badawczych.

Sztab Generalny Bułgarskiej Armii Ludowej pełni główną rolę w kierowaniu działalnością naukową w siłach zbrojnych. Organem wykonawczym w tym zakresie jest Oddział Naukowy. Prace naukowo-badawcze wykonywane są m.in. w instytucjach sztabu generalnego oraz głównych zarządach: politycznym, techniki i tyłów. Główny potencjał naukowy skupiony jest jednak w Akademii Wojskowej im. Rakowskiego, która wykonuje większość prac na rzecz sił zbrojnych.

Zasadniczym dokumentem planistycznym prac naukowo-badawczych w siłach zbrojnych BRL jest plan pięcioletni. Plan ten powstaje na podstawie analizy i oceny wykonania zadań bieżących oraz zadań postawionych przez ministra obrony narodowej i potrzeb zgłoszonych przez podległe instytucje. W planie tym ujmuje się m.in. problematykę dotyczącą: teorii wojny i sztuki wojennej, rozwoju uzbrojenia i sprzętu bojowego, organizacji i szkolenia sił zbrojnych oraz badań wojskowo-historycznych.

Na podstawie planu pięcioletniego, a także w oparciu o bieżące potrzeby sił zbrojnych sztab generalny opracowuje roczny plan prac naukowo-badawczych. Plan ten jest integralną częścią /załącznikiem/ rozkazu ministra obrony narodowej do szkolenia i działalności sił zbrojnych w kolejnym roku.

Podstawą do podjęcia pracy naukowej przez instytucję /wykonawców i współwykonawców/ jest zadanie badawcze. Jest ono rozwinięciem i konkretyzacją zapisów ujętych w planie. W zadaniu ujmuje się: temat i kierownika pracy, terminy wykonania pracy, instytucje będące głównym wykonawcą, cel pracy i zadania do rozwiązania poszczególnych zagadnień, istotę problemu i możliwe kierunki rozwiązań, gryf tajności oraz wskazówki organizacyjno-metodyczne.

Planowanie pięcioletnie i roczne jest analogiczne jak w WP. Ilość planowanych prac jest dużo mniejsza w stosunku do planowanych u nas. Istotną nowością jest włączenie planu rocznego do rozkazu MON do działalności i szkolenia wojsk.

Różnice organizacyjne w Bułgarskiej Armii Ludowej spowodowały nieco odmienny system organizacyjny naukowej informacji wojskowej. Stosowane formy i metody informacyjne zbliżone są do stosowanych w Polsce. Wynikają z ogólnie przyjętych rozwiązań praktycznych na bazie obowiązującej teorii informowania. Automatyzacja systemu jest w stanie początkowym. Nie wyprzedza w żaden sposób poziomu automatyzacji w Siłach Zbrojnych PRL.

Praca komitetu i redakcji czasopisma "Wojennaja Myśl" BAL jest zbliżona do form stosowanych w naszej działalności publicystycznej. Mniejsza w stosunku do nas częstotliwość wydawanych zeszytów, w tym i mniejsza liczba artykułów pozwala w większym stopniu zaangażować komitet do pracy redakcyjno-wydawniczej.

Potwierdza się potrzeba utworzenia w WP jednego archiwum IC MON obejmującego swoją działalnością wszystkie instytucje szczebla centralnego oraz wyposażenia CAW w komputerowy system dla potrzeb informacyjno-wyszukiwawczych.

Konsultacja w Oddziale Naukowym Sztabu Generalnego WAL w 1989 r.

Głównym problemem konsultacji były problemy dotyczące roli Sztabu Generalnego w kierowaniu działalnością naukową w siłach zbrojnych, planowanie i prowadzenie tej działalności.

W WAL ogólne kierownictwo działalnością naukową należy do kompetencji ministra obrony narodowej, który określa ważniejsze cele prac badawczych oraz wytycza podstawowe kierunki badań. Organem wykonawczym ministra w tym zakresie jest Sztab Generalny WAL. Szef Sztabu Generalnego odpowiada za organizację i koordynację prac badawczych oraz przygotowuje zasadnicze decyzje ministra w tym zakresie. Organem wykonawczym szefa Sztabu Generalnego jest Oddział Naukowy.

Oddział Naukowy jest organizatorem prac naukowo-badawczych, które wykonywane są w instytucjach centralnych ministerstwa, korpusach i akademii. Główny potencjał naukowy skupiony jest jednak w Akademii Wojskowej, która wykonuje najwięcej prac.

Podstawowym dokumentem planistycznym jest "Pięcioletni centralny plan prac badawczych". Plan ten obejmuje najważniejsze problemy o randze resortowej oraz tematy specjalistyczno-branżowe mające istotne znaczenie z punktu widzenia ministerstwa. Plan ten powstaje na podstawie analizy zadań postawionych przez ministra oraz potrzeb zgłoszonych przez instytu-

cje centralne. Plan ten nie obejmuje dziedziny techniki wojskowej i medycznej.

Na podstawie planu pięcioletniego oraz bieżących potrzeb sił zbrojnych opracowuje się roczny plan prac naukowo-badawczych.

Całokształt spraw związanych z działalnością naukową reguluje rozkaz ministra obrony w sprawie kierowania nauką w WAL.

Rozkaz ten określa cele działalności naukowej, kompetencje poszczególnych pionów organizacyjno-funkcjonalnych, tryb planowania, realizacji, finansowania, odbioru prac oraz inne zadania związane z funkcjonowaniem działalności naukowej.

Na uwagę zasługuje fakt, że "5-letni plan prac naukowo-badawczych" oceniany jest przez kolegium ministerstwa.

W WAL nie funkcjonuje instytucja doradców naukowych.

W Sztabie Generalnym WAL organem opiniodawczym w zakresie działalności naukowo-badawczej jest Kolegium Naukowe Sztabu Generalnego, którego szefem jest szef Sztabu Generalnego. Oddział Naukowy jest jednocześnie sekretariatem tego kolegium.

Zakres obowiązków tego kolegium i jego sekretariatu określa zarządzenie szefa Sztabu Generalnego.

Podczas ćwiczeń, podobnie jak w Wojsku Polskim, organizowane są grupy badawcze. Grupy te przesyłają sprawozdania ze swojej działalności do Oddziału Naukowego Sztabu Generalnego WAL. Oddział sprawdza te materiały wykorzystując do tych celów specjalistów różnych dziedzin. Wnioski wypływające z tych materiałów przedstawiane są do akceptacji szefowi Sztabu Generalnego.

Celem konsultacji jest przede wszystkim wymiana doświadczeń w zakresie doskonalenia struktur organizacyjnych organów naukowych sztabów generalnych oraz procesu planowania, organizowania działalności naukowo-badawczej i rozpowszechniania jej wyników. Wnioski z tej formy współpracy mają wyjątkowe znaczenie w okresie restrukturyzacji sił zbrojnych, podczas którego badania naukowe odgrywają szczególną rolę.

Osiągnięcie pożądanych celów działalności naukowej wymaga sprawnego kierowania tą działalnością, aby jej wyniki mogły być podstawą dokonujących się w praktyce ilościowych i jakościowych zmian w siłach zbrojnych. W porównaniu z armiami sojuszniczymi w naszych siłach zbrojnych działalność naukowo-badawcza jest zbyt słabo zintegrowana z działalnością ogólnokrajową. Wniosek ten jest słuszny również w odniesieniu do informacji naukowej.

2.3. Inne formy wymiany doświadczeń

Do innych form współpracy w ramach ZSZ należy zaliczyć:

- wspólne międzysojusznicze realizacje prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej;
- konferencje naukowe;
- wymiana opracowań ważniejszych tematów z dziedziny operacyjno-organizacyjnej realizowanych zgodnie z planem ZSZ jak i planami narodowymi;
- publikacje w "Biuletynie Informacyjnym Sztabu ZSZ".

Przykłady wspólnej międzysojuszniczej realizacji problemów /tematów/ naukowo badawczych z dziedziny operacyjno-organizacyjnej, mających wpływ na wyszkolenie wojsk i sztabów przedstawia tabela 5.

ZESTAWIENIE TEMATYCZNE REALIZACJI MIĘDZYSOJUSZNICZEJ PRAC N-B

Lp.	Problemy /zagadnienia/ badań, przedsięwzięcia realizowane	Cele i zadania badań oraz realizowanych przedsięwzięć	Wykonawcy w ramach		Forma wykonania /realizacji/	Termin wykonania
			ZSZ UW	WP		
1	2	3	4	5	6	7
1	Problemy podnoszenia gotowości bojowej Zjednoczonych Sił Zbrojnych.	Uogólnić doświadczenia armii sojuszniczych dotyczących doskonalenia gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk i sił morskich. Ustalić główne kierunki podnoszenia gotowości bojowej ZSZ.	Główny wyk. Sztab ZSZ Wykonawcy: BAL, WAL, NAL NRD, WP, SZ ZSRR, CZAL	Z-I SGWP SWŁ DMW	Praca naukowo-badawcza. Sprawozdanie i meldunek do ZSZ.	1988r.
2	Analiza i porównanie stopni gotowości bojowej i sposobów ich realizacji w ZSZ NATO i ZSZ państw stron UW.	Dokonać analizy i porównać istniejące stopnie gotowości bojowej i sposobów ich realizacji w ZSZ NATO i ZSZ UW. Zaproponować wnioski i rekomendacje w zakresie doskonalenia systemu gotowości bojowej.	Główny wyk. SZ ZSRR Wykonawcy: BAL, WAL, NAL, NRD, WP, CZAL	Z-I i II SG WP	Kompleksowa praca naukowo-badawcza. Materiały z badań przekazuje się głównemu wykonawcy	1988r.
3	Przygotowanie i prowadzenie powietrzno-morskiej operacji desantowej.	Uogólnić doświadczenia związane z przygotowaniem i prowadzeniem powietrzno-morskiej operacji desantowej.	Główny wyk. WP	GZSB WP	Praca naukowo-badawcza. Sprawozdanie do Sztabu ZSZ Opracowanie rozesłać do sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych	1988r.

1	2	3	4	5	6	7
4	Sposoby wykonywania przejść w zaporach przeciwnika w toku działań bojowych wojsk.	Uogólnić doświadczenia w zakresie wykonywania przejść w zaporach przeciwnika w toku działań bojowych. Opracować pomoc szkoleniową w ich pokonywaniu.	Główny wyk. Sztab ZSZ Wykonawcy: BAL, WAL, NAL, NRD, WP, SZ ZSRR, CZAL.	SW Inż.	Materiały uogólniające doświadczenia przedstawia się do sztabu ZSZ.	1988r.
5	Sposoby szkolenia jednostek i pododdziałów zabezpieczenia technicznego armii podczas ćwiczeń.	Zbadać i uogólnić sposoby szkolenia jednostek, pododdziałów i organów kierowania zabezpieczeniem technicznym w czasie ćwiczeń.	Główny wyk. Sztab ZSZ Wykonawcy: BAL, WAL, NAL, NRD, WP, SZ ZSRR, CZAL	Sztab Służb Technicznych	Artykuł do Biuletynu Informacyjnego Sztabu ZSZ	1989r.
6	Metodyka organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych w wojskach lądowych armii sojuszniczych ze strzelaniem amunicją bojową w obronie.	Uogólnić i zapoznać armie sojusznicze z doświadczeniami w organizacji i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych ze strzelaniem amunicją bojową w obronie.	Główny wyk. Sztab ZSZ Wykonawcy: BAL, WAL, NAL, NRD, WP, SZ ZSRR, CZAL	CZSB WP	Uogólnione doświadczenia i propozycje przysyła się do sztabu ZSZ	1989r.

Jakościowo odmienną formą wymiany doświadczeń w ramach współpracy międzysojuszniczej są konferencje naukowe organizowane przez wszystkie państwa Układu Warszawskiego.

Informację o ich tematyce i terminach przeprowadzania podaje Sztab ZSZ w ramach wzajemnej informacji naukowej. Przykłady takich konferencji ilustruje tabela 6.

Tabela 6

KONFERENCJE NAUKOWE PRZEPROWADZONE W LATACH 1986-90

Lp.	Temat konferencji	Organizator i rok przeprowadzenia	Uwagi
1	2	3	4
1	Podniesienie rangi i skuteczności maskowania	WP 1986	
2	Aktualne problemy socjalistycznej nauki wojennej	Sztab ZSZ 1987	Przeprowadzono w Pradze
3	**Przygotowanie i prowadzenie pierwszej operacji obronnej frontu /armii/ z uwzględnieniem obrony wybrzeża morskiego w ramach strategicznej operacji na ZTDW początkowego okresu wojny**	WP 1987	
4	Organizacja i praca tymczasowego rejonu przeładunkowego w strefie przygranicznej na rzece NYSA oraz budowanie kolejowych i mostowych przejść drogowych	NAL NRD 1988	
5	Koncepcja budowy zjednoczonego systemu łączności i transmisji danych ZSZ z uwzględnieniem prac prowadzonych w ramach PNB "OSNOWA"	CzAL 1989	

1	2	3	4
6	Biologiczna ochrona lotnisk	CzAL 1989	
7	Problemy i drogi doskonalenia jednolitego systemu OP-UW	Sztab ZSZ 1990	

W tabeli ujęto tylko konferencje przeprowadzone z udziałem innych państw - stron Układu Warszawskiego.

Sprawdzoną i powszechną już formą współpracy w działalności naukowo-badawczej w ramach ZSZ jest wymiana opracowań naukowych z dziedziny operacyjno-organizacyjnej realizowana nie tylko przez sztab ZSZ ale bezpośrednio pomiędzy armiami sojuszniczymi.

Sztab Generalny WP przesłał w latach 1987-89 czternaście prac naukowo-badawczych na zapotrzebowanie państw sojuszniczych, w tym do:

- WAL - siedem prac[49/];
- NAL NRD - siedem prac [50/].

Natomiast Sztab Generalny WP zgłosił poprzez Szefostwo Zamówień i Dostaw Techniki Wojskowej zapotrzebowanie na 26 prac naukowo-badawczych do państw sojuszniczych[51/].

Ważną formą współpracy jest działalność publicystyczna na łamach "Biuletynu Informacyjnego Sztabu ZSZ". Służy ona przede wszystkim prezentowaniu i wymianie poglądów z różnych dziedzin nauki wojennej oraz upowszechniania najwartościowszych doświadczeń i wniosków z praktyki szkoleniowej wojsk.

[49/] TK Zarządu XII SG WP - teczka 7/2 - 1987 r. str.41, teczka 7/1989 r. str. 4.

[50/] TK Zarządu XII SG WP - teczka 7/2 - 1987 r. str.26, teczka 7/2 - 1989 r. str. 189.

[51/] TK Zarządu XII SG WP - teczka 7 - 1987 r. str. 91.

W latach 1986-1989 oficerowie WP opublikowali 38 artykułów, omawiając w nich problemy wojskowo-filozoficzne, socjologiczne, gotowości bojowej, dowodzenia wojskami, szkolenia operacyjnego i taktycznego wojsk i sztabów, tyłowego i technicznego zabezpieczenia działań bojowych. Artykuły zawierają również doświadczenia WP w kierowaniu działalnością naukowo-badawczą i prowadzeniu badań podczas ćwiczeń. Zestawienie liczbowe opublikowanych artykułów "Biuletynu Informacyjnego Sztabu ZSZ" przedstawia tabela 7.

3. Wnioski

Opisane formy współpracy i wymiany doświadczeń dotyczącej działalności naukowo-badawczej w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej między armiami sojuszniczymi są jednym z ważniejszych czynników rozwoju nauki wojennej. Umożliwiają w krótkim czasie zwiększenie efektywności prowadzonych działań bojowych, a tym samym zwiększenie zdolności obronnej państw sojuszniczych. Plany prac naukowo-badawczych ZSZ na pięciolecia i poszczególne lata uwzględniają przede wszystkim potrzeby militarne każdego kraju oraz możliwości prowadzenia wspólnych działań. Potrzeby tematyczne, bieżąca korekta oraz uwagi o sposobach i stopniu realizacji są szczegółowo omawiane podczas narad szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/, zaś kierowanie działalnością naukowo-badawczą jest przedmiotem konsultacji.

W pięcioleciu obejmującym lata 1986-1990, szczególnie w ostatnich dwóch latach główną uwagę w pracy naukowo-badawczej skupiono na rozwoju i szkoleniu wojsk zgodnie z założeniami nowej doktryny wojennej oraz rozpowszechnianiu i wdrażaniu do praktyki nowych osiągnięć w szkoleniu bojowym i taktyczno-operacyjnym.

Tabela 7

ZESTAWIENIE ARTYKUŁÓW OPUBLIKOWANYCH W BIULETYNIE INFORMACYJNYM SZTABU ZSZ W LATACH 1986-1989 OPRACOWANYCH PRZEZ OFICERÓW WP

Rok	Działy tematyczne Biuletynu Informacyjnego Sztabu ZSZ					Razem w roku
	wojskowo-filozoficzne, socjologiczne i ogólne problemy nauki wojennej	gotowość bojowa i dowodzenia wojskami	szkolenie operacyjne, taktyczne wojsk i sztabów	zabezpieczenie tyłowe i techniczne działań bojowych	armie obce	
1986	4	2	3	1	1	11
1987	2	1	6	-	-	9
1988	1	-	5	1	-	7
1989	1	4	5	1	-	11
Ogółem w działach	8	7	19	3	1	38

Międzynarodowe zespoły autorskie przygotowały prace teoretyczne dotyczące m.in. moralno-politycznego i psychologicznego przygotowania Składów osobowych ZSZ, sposobów podwyższania gotowości bojowej wojsk, kierunków ich rozwoju i prowadzenia operacji obronnych, organizacji i przygotowania przeciwuderzenia przez front o składzie koalicyjnym, organizacji dowodzenia, współdziałania i wszechstronnego zabezpieczenia operacyjnego.

Analiza informacji zawartych w dokumentach planistyczno-sprawozdawczych wskazuje na następujące wnioski:

1/ tematy ujęte w planach prac naukowo-badawczych ZSZ na poszczególne lata są ważne zarówno z punktu widzenia sojuszniczego, jak i narodowego;

2/ głównym wykonawcą tematu jest armia szczególnie zainteresowana treścią tematu;

3/ oceny stopnia realizacji planów działalności naukowej w ramach ZSZ oraz ustaleniu potrzeb tematycznych poszczególnych armii dokonuje się podczas narad szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/;

4/ wyniki opracowań poszczególnych tematów doprowadza się w postaci opracowań do zainteresowanych armii za pośrednictwem Sztabu ZSZ;

5/ podstawową formą wymiany doświadczeń w zakresie doskonalenia kierowania działalnością naukowo-badawczą są konsultacje oficerów organów naukowo-badawczych w armiach sojuszniczych;

6/ najważniejsze tematy ujęte w planach prac naukowo-badawczych ZSZ, opracowane teoretycznie w specjalistycznych instytucjach armii sojuszniczych były weryfikowane podczas ćwiczeń prowadzonych w układzie koalicyjnym.

Według oceny Sztabu ZSZ i sztabów generalnych /Głównego/ armii sojuszniczych praca naukowo-badawcza nie osiągnęła w minionym pięcioleciu wymaganego poziomu. Do podstawowych niedociągnięć zalicza się:

- małe koncentracja wyników na badania problemów rozwoju i szkolenia ZSZ oraz zwiększania ich gotowości bojowej;
- zbyt duże rozpiętości czasowe między opracowaniami aktualnych problemów sztuki wojennej i wdrożeniu ich do praktyki wojsk i sztabów;
- małe efekty opracowania sposobów skrytego przechodzenia wojsk do wyższych stanów gotowości bojowej;
- niezadawalający poziom opracowań dotyczących przygotowania i prowadzenia operacji obronnych i przeciwuderzeń oraz wszystkich rodzajów zabezpieczania działań;
- mała efektywność badań podczas wspólnych ćwiczeń;
- małe zainteresowanie ćwiczeniami doświadczalnymi i badawczymi.

Powyższe niedociągnięcia były szczegółowo analizowane i omawiane podczas narady szefów organów naukowych sztabów generalnych /Głównego/ w 1989 r. W celu ich uniknięcia dokonano zmian w podstawowych dokumentach regulujących działalność naukowo-badawczą w ZSZ w nadchodzącym pięcioleciu tj. "Dyrektywie do działalności naukowo-badawczej w ZSZ na lata 1991-1995" i w "planie prac naukowo-badawczych ZSZ na lata 1991-1995".

W dyrektywie zalecono systemowe i kompleksowe podejście do pracy naukowo-badawczej, udokładnienie treści głównych kierunków, zadań oraz określenie metod ich realizacji.

W planie prac naukowo-badawczych wyeksponowano:

- prowadzenie badań sztuki operacyjnej i taktyki przez wspólne zespoły autorskie. Każda armia jest zobowiązana do opracowania jednej podstawowej pracy wojskowo-teoretycznej i jednej naukowo-badawczej w roli głównego wykonawcy oraz udział w 2-3 pracach w charakterze współpracy;
- przeprowadzenia w ramach ZSZ konferencji naukowych na temat podwyższania gotowości bojowej wojsk i jakościowo lepszego wykonania zadań szkolenia bojowego i operacyjnego w świetle nowej doktryny obronnej;
- aktywizacji badań podczas ćwiczeń doświadczalnych i badawczych organizowanych przez ZSZ pod kierownictwem dowództw narodowych.

Tematy wynikające z realizacji "planu prac naukowo-badawczych ZSZ na lata 1991-95" stanowią istotne uzupełnienie problemów określonych w podstawowym dokumencie regulującym działalność naukowo-badawczą w Siłach Zbrojnych RP tj. "Resortowym programie prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej na lata dziewięćdziesiąte".
Dokumenty te określają cele, kierunki i tematy prac naukowo-badawczych.

Z porównania w/w dokumentów wynikają następujące wnioski:

1/ istnieje celowość prowadzenia wymiany doświadczeń i wzajemnej informacji z działalności naukowo-badawczej w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej,

2/ IC MON, OW i RSZ powinny w większym stopniu korzystać z opracowań dokonywanych w ramach ZSZ przez poszczególne armie UW,

3/ zachodzi konieczność opracowania zasad pracy zespołu autorskiego wielonarodowego, realizującego określony problem lub temat badawczy,

4/ istnieje potrzeba wprowadzenia doskonalszych metod organizowania i kierowania działalnością naukowo-badawczą w układzie międzynarodowym, bowiem w obecnych warunkach nadmiernie rozbudowana biurokracja i system nakazu z jednego sztabu spowodowały przerost formy nad treścią.

5/ usprawnienie wymaga też system wymiany informacji, szczególnie w kierunku skrócenia czasu jej obiegu, aby wartościowe wyniki mogły być przydatne w innych armiach.

Wyżej wymienione wnioski mogą być realizowane o ile Układ Warszawski pozostanie w dotychczasowej strukturze organizacyjnej i jego zadania przewidziane na okres konfilktów zbrojnych, w tym zagrożenia poszczególnych państw członków UW, pozostaną nie zmienione. W wypadku zmian strukturalnych UW lub zadań przewidzianych na okres zagrożenia lub wojny, celowe wydaje się ułożenie współpracy międzysojuszniczej na całkowicie nowych zasadach, głównie z następujących względów:

1/ działalność naukowo-badawcza w ramach ZSZ prowadzona jest głównie na potrzeby ZSZ państw-stron UW, a nie armii narodowych,

2/ planowanie i doskonalenie opracowań teoretycznych przewidywanych działań wojennych w ramach operacji sojuszniczych nr ZTDW miało sens przed przeobrażeniami społeczno-politycznymi w Europie Wschodniej, kiedy nikt nie podważał celowości istnienia UW,

3/ dotychczasowy system finansowania prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno organizacyjnej budził wątpliwości, głównie dlatego, że prace zlecone do wykonania w ramach ZSZ były i są finansowane z budżetów armii narodowych, a nie z budżetu Sztabu ZSZ,

4/ armie sojusznicze miały nieznaczny wpływ na korelacje planów prac naukowo-badawczych Sztabu ZSZ,

5/ informacje przekazywane do armii sojuszniczych o opracowanych problemach lub tematach badawczych były szczątkowe i nie miały większej wartości merytorycznej, jeżeli chodzi o zastosowanie w armiach narodowych,

6/ inne formy współpracy międzysojuszniczej jak: narady, konferencje i konsultacje też nie miały większego wpływu na rozwój taktyki, sztuki operacyjnej i organizacji wojska pod kątem potrzeb i możliwości obronnych państw sojuszniczych.

Analiza działalności naukowo-badawczej w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej w ramach ZSZ państw UW wskazuje, że współpraca w dotychczasowych ramach powinna być zaniechana. Uważam, że trzeba opracować nowe metody i formy współpracy w ramach wzajemnej wymiany doświadczeń ale tak przygotowane i przeprowadzone, żeby uzyskane treści merytoryczne znalazły zastosowanie w WP. Wydaje się, że z dotychczasowych przyjętych form wzajemnej wymiany doświadczeń, najcelowiej byłoby poprzestać na konsultacjach i współpracy bilateralnej organizowanej przez zainteresowane strony, a nie sterowanej z ponadnarodowego organu, jakim był do tej pory Sztab ZSZ.

Mając na uwadze zachodzące zmiany geopolityczne w Europie postępujący proces współpracy gospodarczej należałoby też nawiązać współpracę wojskową z państwami spoza dotychczasowego UW.

IV. OCENA ZWIĄZKÓW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ Z TENDENCJAMI ROZWOJOWYMI POGLĄDÓW NA PROWADZENIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH I PROCESEM SZKOLENIA WOJSK

1. Tendencje rozwojowe poglądów na prowadzenie działań bojowych

1.1. Poglądy na prowadzenie działań bojowych w latach osiemdziesiątych

Poglądy na działania bojowe w latach osiemdziesiątych uwzględniały ich prowadzenie w składzie koalicyjnym, z następującymi uwarunkowaniami w odniesieniu do armii sojuszniczych:

1/ front lub armia mogły wystąpić w składzie koalicyjnym lub narodowym;

2/ wojska sojusznicze mogły być włączone w skład frontu /armii/ przed rozpoczęciem operacji, w czasie jej rozpoczęcia lub prowadzenia;

3/ front w składzie narodowym miały tworzyć związki operacyjne i taktyczne, a front w składzie koalicyjnym związki operacyjne wojsk sojuszniczych /głównie ZSRR, PRL i NRD/;

4/ trzonem składu operacyjnego Frontu o składzie koalicyjnym w pierwszej operacji miały być wojska tego kraju, który rozwijał dowództwo frontu; wojska innych armii sojuszniczych miały być włączone w skład frontu koalicyjnego czasowo lub na stałe, na zasadzie podporządkowania operacyjnego.

Przedstawione wyżej uwarunkowania polityczne umiejscawiały Siły Zbrojne PRL w określonym układzie i niejako wymuszały sposób działań bojowych ustalane przez Sztab ZSZ, odpowiednio

do przewidywanych wariantów prowadzenia działań bojowych przez potencjalnego przeciwnika.

Dlatego też trzeba utwierdzić, że duży wpływ na charakter przygotowania oraz prowadzenia operacji zaczepnych i obronnych frontu i armii wywierały nowe założenia i koncepcje NATO, a szczególnie koncepcja"powietrzno-lądowych działań bojowych - 2000" oraz teoria rozszerzonego pola walki i obrony przestrzennej.

Koncepcje te urzeczywistniają się w wyniku wprowadzenia do uzbrojenia państw NATO broni o dużej celności rażenia, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz nowych środków; w tym środków wojny elektronicznej, a także w rezultacie systematycznego zwiększania możliwości sił i środków przeciwpancernych i środków zdalnego minowania o bliskim, średnim , a nawet dalekim zasięgu.

Stąd też front i armia, działająca w warunkach ZTDW, bez względu na kierunki operacyjne, miały przygotować i prowadzić operacje zaczepne i obronne o wyjątkowo dynamicznym, manewrowym i zdecydowanym charakterze, w czasie których następowałyby zmiany sytuacji na lądzie, w powietrzu, na morzu i w eterze. Zakładano, że sytuacja w eterze w coraz większym stopniu będzie wpływać na kształtowanie się sytuacji powietrzno-lądowej.

Ze względu na warunki i możliwości operacyjnego rozwinięcia oraz różne możliwe warianty rozpoczęcia wojny proces przegrupowania wojsk armii i frontu łączono z przygotowaniem i prowadzeniem pierwszych operacji. Dotyczyło to zwłaszcza tworzenia zgrupowań wojsk.

Z założeń tych wynikała potrzeba dwuwariantowego planowania pierwszych operacji frontów polegająca na odrębnym opracowaniu planu operacji obronnej w celu odparcia ewentualnej agresji przeciwnika i planu operacji zaczepnej, mającej na celu zerwanie przygotowanej przez niego agresji[52/].

Ówczesne założenia przewidywały, że odparcie lub załamanie uderzeń zaczepnych przeciwnika nie będzie można dokonać w wyniku krótkotrwałych doraźnie zorganizowanych działań. Zakładano w tym celu organizowanie głęboko urzutowanej obrony na każdym szczeblu, z możliwością podejmowania na wybranych kierunkach zdecydowanych działań zaczepnych. Pogląd ten zakładał, że przejście do obrony powinno towarzyszyć przewidywanie wykonania aktywnych uderzeń i skuteczne zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i broni o dużej celności rażenia, zmuszanie przeciwnika do prowadzenia działań bojowych w niesprzyjających dla niego warunkach. Szczególnie akcentowano wysadzenie na tyły zgrupowań przeciwnika desantów powietrznych, a na kierunku nadmorskim - desantów morskich, w składzie pododdziałów i oddziałów.

Przewidywano, że operacje zaczepne mogą być podejmowane bezpośrednio z obrony, lub mogą się rozpoczynać w trakcie rozwijania /podchodzenia z głębi/ wojsk armii i frontu przy nieznacznej liczbowej przewadze nad przeciwnikiem, a niekiedy nawet przy równym stosunku sił i środków, oczywiście w skali operacyjnej.

Preferowano działania, w których uderzenia ogniem i wojskami będą wyprzedzać działania przeciwnika i rozczłonkowywać zgrupowania uderzeniowe.

52/ Wystąpienie Szefa Sztabu Generalnego WP na dorocznej odprawie szkoleniowej 8 listopada 1989 r.

W omawianym okresie przyjęto również możliwość przygotowania i prowadzenia przez front operacji desantowo-szturmowej, określonej jako całokształt działań desantów operacyjno-taktycznych i taktycznych prowadzonych z kolejnym ich wysadzaniem na różnych rubieżach i w rejonach, według jednolitego zamiaru i planu. Całą operację desantowo-szturmową traktowano jako oskrzydlenie przeciwnika drogą powietrzną i od strony morza.

W przygotowaniu oraz prowadzeniu operacji zaczepnych i obronnych frontu /armii/ znaczną rolę przypisywano manewrowi,którego wykonanie miało doprowadzić do uzyskania przewagi w określonym miejscu i czasie oraz umożliwić zdecydowane uderzenie tam, gdzie przeciwnik najmniej się spodziewa. Doceniano przede wszystkim manewr wykonywany w celu obejśca i oskrzydlenia przeciwnika. Ta forma działań miała sprzyjać ujęciu i utrzymaniu inicjatywy operacyjnej, uzyskaniu zaskoczenia, narzucaniu przeciwnikowi własnego sposobu działania, uchyleniu się we właściwym czasie od jego uderzenia oraz zachowaniu żywotności wojsk.

Ze względu na to, że przeciwnik posiada również ogromne możliwości szerokiego i skutecznego stosowania manewru, zakładano konieczność jego paraliżowania oraz ubezpieczenia własnych tyłów, skrzydeł i dróg komunikacji.

Szczególne znaczenie - w toku przygotowań i prowadzenia operacji - w omawianym okresie przypisywano prowadzeniu skutecznej walki z systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi, jak: ASSAULT BREAKER, PLSS, AWACS, ARGUS i SOTAS.

/System rozpoznawczo-uderzeniowy ASSAULT BREAKER jest przeznaczony do zwalczania drugich rzutów i odwodów

przeciwnika, zaś PLSS do precyzyjnego wykrywania i obezwładniania środków promieniujących energią elektromagnetyczną. Systemy składają się z podobnych elementów tj. rozpoznania lotniczego, naziemnego centrum dowodzenia i obróbki danych oraz środków uderzeniowych wojsk lotniczych i lądowych.

Natomiast AWACS, ARGUS i SOTAS są to systemy typowo rozpoznawcze. AWACS służy do wczesnego wykrywania i rozpoznania celów powietrznych i morskich oraz dużych obiektów naziemnych, ARGUS stosowany jest do wspomagania radiolokacyjnego i wskazywania celów ruchomych, natomiast SOTAS wykrywa poruszające się wozy bojowe i pojazdy mechaniczne oraz niskolecące śmigłowce i samoloty/.

Z analizy powyższych poglądów na prowadzenie działań bojowych nasuwają się następujące wnioski:

1. Prowadzenie działań bojowych przewidywano w Układzie koalicyjnym.
2. Operacje obronne i zaczepne miały być prowadzone wyjątkowo dynamicznie, manewrowo i zdecydowanie.
3. Prowadzenie działań zakładano również w czwartym wymiarze - eterze.
4. Rozpoczęcie operacji zaczepnych miało być poprzedzone tworzeniem silnych zgrupowań uderzeniowych wojsk.
5. W działaniach obronnych przewidywano wykonywanie zwrotów zaczepnych.
6. Dużą wagę przywiązywano do zwalczania broni precyzyjnego rażenia.

Rozluźnienie więzów układu gospodarczo-wojskowego krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz przyjęta nowa doktryna wojenna RP wymagają wprowadzenia nowych zasad teoretycznych obrony obszaru kraju w zmienionych warunkach z zachowaniem "wystarczalności obrony" w układzie narodowym i sprawdzenia ich w czasie ćwiczeń.

1.2. Przewidywany rozwój poglądów na prowadzenie działań bojowych w latach 1990-2015

Wypracowanie poglądów na prowadzenie działań bojowych w najbliższej i dalszej perspektywie wymaga dokonania ogólnej charakterystyki ewentualnej wojny oraz uwzględnienia podstawowych założeń doktryn wojennych analizowanych państw.

Aktualnie ukształtowane uwarunkowania polityczno-militarne pozwalają sformułować hipotezę, że do początku XXI wieku, wybuch światowego konfliktu jest prawie niemożliwy. Wynika to z potęgi militarnej poszczególnych państw i bloków wojskowych /a także gospodarczych/, wobec których "egoistyczne" dążenia określonych grup społecznych i państw do roztrzygnięcia spornych problemów przy pomocy sił zbrojnych, nie mają realnej szansy powodzenia. Wojnę taką uniemożliwia także pokojowe nastawienie zdecydowanej większości społeczeństw współczesnych państw europejskich, prowadzące w istocie do izolacji sił reprezentujących poglądy prowojenne.

W odleglejszej przyszłości należy oczekiwać rozwiązania również NATO i wycofania z terenów Europy Środkowej stacjonujących tam od II wojny światowej wojsk obcych mocarstw. Może jednocześnie dojść do gwałtownego wzrostu nastrojów

nacjonalistycznych w społeczeństwach państw Europy Środkowej, a zarazem do osłabienia sił pokojowych i demokratycznych. Mogą też powstać inne, trudne do przewidzenia źródła wywoływania konfliktów lokalnych.

Nie można jednak wykluczyć w przyszłości takiego rozwoju sytuacji, w której lokalna inicjatywa wojenna określonego państwa europejskiego mogłaby nie napotkać na zdecydowaną kontrakcję supermocarstw. Jest to prawdopodobne wówczas, gdy jedno lub oba supermocarstwa zostaną zaangażowane swymi głównymi siłami w wielki konflikt zbrojny w innym regionie, w którym decydowały się będą losy świata, i wobec którego Europa Środkowa straci podstawowe znaczenie. Można wówczas założyć ewentualność, że USA nie uznają za celowe powstrzymanie agresora od takiej inicjatywy, a ZSRR, wobec groźby przerodzenia się konfliktu w kataklizm jądrowy, również powstrzyma się od swego w nim udziału.

Dotychczasowe doświadczenia uczą, że żadnej możliwości wybuchu ewentualnej wojny nie należy lekceważyć i całkowicie odrzucać.

Jak można sądzić byłoby to wojna, w której poza walką zbrojną, istotne miejsce zajmowałyby inne niezbrojne formy walki.

Polska zdecydowała się prowadzić politykę pokojową, jednocześnie zapewniającą współpracę z innymi państwami, głównie Europy Środkowej.

W okresie zagrożenia wojennego należy oczekiwać bardzo intensywnych działań o charakterze wywiadowczym, działań sabotażowych i terrorystycznych oraz dywersyjnych działań bojowych.

Wynika stąd konieczność utrzymywania na całym terytorium kraju, znacznych sił, zdolnych do zapewnienia bezpośredniej i pośredniej ochrony wszystkim obiektom gospodarczym, administracyjnym i wojskowym, a także sił ruchomych, zdolnych do wykonywania szybkiego manewru i podjęcia skutecznych zaczepnych działań przeciwdywersyjnych, przeciwdesantowych, czy nawet przeciwpartyzanckich.

Działania wojenne o charakterze błyskawicznym rozpoczyna się od zaskakującego, zmasowanego uderzenia z powietrza i morza, przy użyciu środków walki radioelektronicznej oraz innych najnowszych środków rażenia.

Celem tego zmasowanego uderzenia będzie prawdopodobnie zdobycie - i to na skalę strategiczną - panowania w powietrzu, a także w eterze, aby utrudnić lub wręcz uniemożliwić kierowanie państwem i siłami zbrojnymi. Wynika stąd, że pierwszoplanowymi obiektami uderzeń będą siły i środki systemu obrony powietrznej.

Zasadniczy wpływ na zmiany w założeniach dotyczących przygotowania i prowadzenia operacji obronnej /obrony obszaru kraju/ wywrą możliwości i czas urzeczywistnienia przez przeciwnika koncepcji powietrzno-lądowych operacji /bitew/, w których byłyby wykorzystane do działań zaczepnych różnorodne związki oraz oddziały wojsk lądowych i sił powietrznych.

Koncepcja powietrzno-lądowych, na kierunku nadmorskim powietrzno-morskich operacji /bitew/, zakłada dokładne zaplanowanie i uzgadnianie w/g miejsca i czasu stosowanie manewrowych działań wojsk lądowych, sił powietrznych /marynarki wojennej/, z wykorzystaniem desantów powietrznych

/morskich/ i specjalnych, a także różnego rodzaju broni precyzyjnej, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, środków WRE w celu porażenia przeciwnika na całą głębokość jego operacyjnego ugrupowania oraz rozbicia go w jak najkrótszym czasie[53/].

Dlatego też uderzeń zaczepnych powietrzno-lądowych i powietrzno-morskich zgrupowań przeciwnika nie można będzie odeprzeć lub załamać krótkotrwałym i doraźnie zorganizowanymi bądź improwizowanymi działaniami. Konieczna będzie wszechstronne przygotowanie i aktywne prowadzenie obrony obszaru kraju.

Prowadzenie obrony organizowanej na obszarze kraju będzie miało wielu cech szczególnych. Podstawowymi cechami będą trwałość i elastyczność obrony, wyrażająca się w umiejętnym łączeniu oporu, wycofania, zdecydowanych zwrotów zaczepnych. W coraz większym stopniu osiągnięcie celów walki obronnej będzie zależeć od skutecznego przeprowadzenia manewru i to we wszystkich jego kategoriach i wymiarach. Punkt ciężkości w obronie będzie przesuwał się z oporu na wykonanie szybkich nieoczekiwanych dla przeciwnika zwrotów zaczepnych, nawet niedużymi liczebnie siłami, izolacji pola walki poprzez wykonywanie uderzeń ogniowych i działań grup manewrowych, OW, oddziałów rajdowych, desantów, GS itp. Front działań obronnych będzie rozwijał się jednocześnie na całej głębokości ugrupowania operacyjnego i bojowego "Granica" - przedniego skraju obrony będzie coraz płynniejsza. Wojska powinny być w gotowości do zwalczania i rozbijania zgrupowań nieprzyjaciela rozwijającego natarcie przy bardzo silnym wsparciu ogniowym broni precyzyjnej, lotnictwa, śmigłowców bojowych,

---

53/ Wg: Wojennyj encykłopediczeskij słowar, Moskwa 1986 r., str. 148.

sił i środków walki radioelektronicznej oraz do jednoczesnego zwabienia i niszczenia różnorodnych desantów przeciwnika.

Należy się liczyć z dążeniem przeciwnika do paraliżowania manewru odwodami poprzez ich niszczenie różnymi rodzajami broni oraz działaniami desantów i grup specjalnych. Stąd też zachowanie odporności i żywotności wojsk przechodzących do operacji /walki/ i prowadzących ją na całej głębokości obrony będzie zadaniem o szczególnym znaczeniu. Zmuszać to będzie do innego bardziej rozśrodkowanego, rozmieszczenia drugich rzutów i odwodów oraz do szybkiego koncentrowania uderzeń na wybranych zgrupowaniach lub obiektach przeciwnika.

Wzrastać będzie znaczenie środków OPL i działań lotnictwa oraz śmigłowców bojowych przeznaczonych do wsparcia zarówno wojsk stawiających opór, jak i tych, które przechodzić będą do wykonywania zwrotów zaczepnych.

Wojska stawiające opór w oparciu o rozśrodkowane rejony i pozycje powinny być w jednakowym stopniu przygotowane do obrony, sprawnego wycofania się i prowadzenia skutecznej walki, nawet w okrążeniu.

W sprzyjających warunkach można i należy stosować desanty taktyczne i oddziały desantowo-szturmowe oraz wysyłać na tyły przeciwnika grupy manewrowe i oddziały rajdowe.

Wojska prowadzące działania obronne coraz częściej będą rozpoczynać zwrot zaczepny od staczania boju, niekiedy zaś bitwy spotkaniowej. Będzie to jeden ze sposobów wykonania zadań obronnych w formie zaczepnej.

Ze względu na rosnące możliwości wykorzystania doskonale uzbrojonych i wyposażonych grup i oddziałów wojsk specjalnego

przeznaczenia, walkę z nimi muszą podejmować wojska MSW, WOP, policja itp.

Rejony obrony i ześrodkowania ZT i oddziałów, stanowiska startowe wojsk rakietowych, SD artylerii, stanowiska wojsk OPL, lotnictwa, lądowiska, rejony rozmieszczenia urządzeń tyłowych i SD powinny być przygotowane do obrony okrężnej oraz zdolne do samodzielnego podejmowania walki w celu odparcia uderzeń przeciwnika, w szczególności do zwalczania jego desantów i grup dywersyjno-rozpoznawczych.

Nadal będzie obowiązywać umiejętne wykorzystanie właściwości terenu do maksymalnego zwiększenia możliwości ogniowych i siły oporu, wzroście znaczenie inżynieryjnej rozbudowy i umocnienie terenu oraz możliwości utworzenia odpowiednich warunków przeprowadzania manewru.

Sprawą pierwszoplanowej wagi będzie szybkie wykonanie prac fortyfikacyjnych.

W związku z powyższym nasuwa się pytanie: w jakim kierunku rozwinie się system obrony, a w nim jej struktura? Analiza problemu wykazuje, że system obrony w najbliższym dwudziestoleciu nie ulegnie zasadniczej zmianie, będzie on nadal stanowił skoordynowany wewnętrznie i wzajemnie powiązany układ zasadniczych elementów obrony - zgrupowania wojsk, ogniowe porażenie przeciwnika, inżynieryjną rozbudowę i przygotowanie stref obrony do wykonania sprawnego, szybkiego i zaskakującego dla przeciwnika manewru i uderzenia, obronę przeciwlotniczą, ppancerną i przeciwdesantową i system zapór inżynieryjnych oraz przedsięwzięcia zabezpieczenia operacyjnego i bojowego.

Problematykę obrony obszaru kraju w zmienionych jakościowo warunkach należy rozpatrywać z uwzględnieniem następujących wniosków:

1. Doprowadzić siły pierwszego rzutu operacyjnego do samowystarczalności w zabezpieczeniu mobilizacyjnego ich rozwijania;
2. Obronę obszaru kraju należy organizować stosownie do posiadanych własnych możliwości;
3. Dyslokacja wojsk operacyjnych oraz rozmieszczenie baz i składnic materiałowych dostosować do planów operacyjnych obrony OW i obszaru kraju;
4. Na podstawie planów operacyjnych przygotować niezbędną rozbudowę inżynieryjnej terenu wraz ze stacjonarnymi stanowiskami dowodzenia i punktami kierowania środkami walk;
5. Dostosować i przygotować sieć telekomunikacyjną państwa do wykorzystania na potrzeby kierowania siłami zbrojnymi;
6. Szkolenie jednostek operacyjnych prowadzić w terenie przewidywanym do ich użycia na wypadek ewentualnych działań;
7. Opracować kompleksowo sposób przygotowania zmilitaryzowanych sił bezpieczeństwa i policji do działań przeciwdywersyjnych.

2. Analiza dyrektywy na lata 1986-1990 i koncepcji doskonalenia sił zbrojnych na lata dziewięćdziesiąte

Działalność SZ PRL w latach 1986-1990 była zdeterminowana jakościowo nową skalą zagrożenia zewnętrznego, postępującą

stabilizacją sytuacji zewnętrznej, oraz doskonalszymi formami współpracy międzysojuszniczej.

Przewidywano dalszą modyfikację koncepcji strategicznej "wysuniętych rubieży" jako odpowiedź na wdrożenie przez państwa NATO niebezpiecznej teorii "głębokich uderzeń" opartej na koncepcji bitwy "powietrzno-lądowej".

Stosownie do generalnych ustaleń KOK głównym zadaniem SZ PRL w sferze rozwoju systemu obronnego państwa w latach 1986-1990 był ich jakościowy rozwój zmierzający do zwiększenia zdolności bojowej oraz utrwalenia ich pozycji w systemie obronnym państwa - stron Układu Warszawskiego.

Dla zrealizowania tego celu, we wszystkich dziedzinach działalności SZ zakładano:

1/ umocnienie stanu moralno-politycznego składów osobowych zapewniającego realizację podstawowych zadań wojska w warunkach zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń Polski,

2/ uzyskanie niezbędnego przyrostu gotowości i zdolności bojowej wszystkich roszajów SZ poprzez selektywną wymianę i modernizację systemów uzbrojenia i sprzętu wojskowego,

3/ osiągnięcie wyższego poziomu przygotowania operacyjno-taktycznego dowództw, sztabów i wojsk, dokonanie znaczącej poprawy w organizacji dowodzenia, współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych,

4/ zwiększenie efektywności działalności dowódczo-sztabowej, a zwłaszcza oddziaływanie organów kierowania i dowodzenia na wojska,

5/ przygotowania dowództw i sztabów do dwuwariantowego planowania pierwszych operacji, sprawnego mobiliza-

cyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk w warunkach zakłóceń,

6/ szczególne uwzględnienie problemów obrony zachodniej części Polski i wybrzeża morskiego,

7/ wypracowanie zasad planowania, organizacji i prowadzenia działań desantowo-szturmowych,

8/ przygotowanie kadry w zakresie możliwości i sposobów wykorzystania polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia wojskami /PASUW/,

9/ prowadzenie ciągłej analizy zmian i tendencji rozwojowych sił zbrojnych potencjalnego przeciwnika; wypracowanie skuteczniejszych sposobów rozpoznania, zwłaszcza powietrznego,

10/ doskonalenie kierowania walką radioelektroniczną,

11/ przygotowanie sztabów i komórek służb technicznych do zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych wojsk w warunkach zwiększonych strat,

12/ przygotowanie sztabów komórek i jednostek tyłowych do materiałowego, medycznego i komunikacyjnego zabezpieczenia działań wojsk w okresie zagrożenia i wojny.

Powyższe cele i główne kierunki doskonalenia SZ PRL w latach 1986-1990 wybrano pod kątem uzyskania możliwości porównawczej z założeniami na najbliższe lata i sformułowania wniosków o zaistniałych zmianach.

Koncepcja doskonalenia SZ RP na lata dziewięćdziesiąte uwzględnia zasadnicze zmiany w polityce wewnętrznej i zagranicznej kraju i będące następstwem tych zmian - nowe spojrzenie na układy sojusznicze /gospodarcze i wojskowe/ oraz doktryny obrony RP.

Głównym zadaniem SZ RP w najbliższych latach będzie praktyczna realizacja ustaleń doktryny obronnej RP, w szczególności dotyczących harmonijnego rozwoju wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk, z zachowaniem priorytetu dla sił przewidywanych do działań obronnych, zapewnienie zdolności bojowej wojsk na poziomie niezbędnej wystarczalności obronnej.

Realizacja tych zadań wymaga:

- kształtowania wysokiego morale żołnierzy, doceniania roli obrony niepodległości i suwerenności Ojczyzny, wyzwalania aktywności w umacnianiu gotowości bojowej oraz podnoszenia poziomu wyszkolenia i dyscypliny,
- doskonalenia modelu sił zbrojnych stosownie do założeń doktryny obronnej RP,
- kontynuowania badań nad określeniem kierunków i sposobów szkolenia wojsk i sił pozamilitarnych, preferowania działań obronnych w nowych strukturach organizacyjnych,
- opracowania nowych założeń polityki kadrowej sił zbrojnych,
- doskonalenia organizacji systemu działalności naukowo-badawczej oraz badawczo-rozwojowej i wdrożeniowej w celu zwiększenia skuteczności oddziaływania nauki na sfery praktycznej działalności wojska i rozwoju techniki wojskowej, a zwłaszcza zachowania wysokiego poziomu gotowości bojowej SZ,
- podnieść efektywność prac dowódczo-sztabowych,
- dostosowania struktur organizacyjnych ZT i oddziałów do wymogów prowadzenia aktywnych działań obronnych,

- selektywnego wprowadzania do wyposażenia wojsk nowoczesnego uzbrojenia i sprzętu wojskowego, z zachowaniem priorytetów dla obrony przeciwlotniczej i przeciwpancernej,
- dokonania gruntowych zmian strukturalnych w JC MON oraz sztabach szczebla operacyjnego,
- zapewnienia sprawnego przejścia sił zbrojnych ze stanu pokojowego na wojenny oraz niezawodnego funkcjonowania systemu dowodzenia i kierowania procesem osiągania WSGB, zwłaszcza z mobilizacyjnym uzupełnieniem,
- utrzymanie sił i środków pełniących dyżury bojowe w gotowości do skutecznej obrony granic państwowych,
- zakończenia prac badawczo-rozwojowych nad zautomatyzowanym systemem ostrzegania i alarmowania SZ RP, sił obrony regionalnej i administracji państwowej,
- doskonalenia organizacji i funkcjonowania systemu ochrony i obrony obiektów wojskowych,
- dokonania nowelizacji planu mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk,
- dostosowania struktur organizacyjnych i zasad funkcjonowania terenowych organów administracji wojskowej do nowej struktury administracyjnej państwa,
- przygotowania koncepcji zróżnicowanych form spełnienia przez obywateli powinności obronnych,
- zapewnienia przygotowania wojsk do prowadzenia trwałej i aktywnej obrony obszaru kraju, w tym do obrony przeciwdesantowej i przeciwdywersyjnej,
- zweryfikowania kompetencji i obowiązków JC MON, dowództw OW i RSZ w zakresie kierowania działalnością szkoleniową,

- wypracowania i wdrażania nowych rozwiązań prawnych służących umocnieniu systemu obronnego państwa, stosownie do ustaleń określonych w doktrynie obronnej RP,
- nawiązania współpracy szkoleniowej instytucji, dowództw i jednostek wojskowych z organami administracji państwowej i gospodarki narodowej, zapewnienia udziału tych organów w przedsięwzięciach szkolenia obronnego sił zbrojnych i sił obrony regionalnej,
- wzbogacenia metod szkoleniowych i poszukiwania nowych sposobów prowadzenia działań bojowych, adekwatnych do zakładanej liczebności i organizacji sił zbrojnych oraz ich wyposażenia i uzbrojenia,
- doskonalenie systemu dowodzenia wyższym związkiem operacyjnym oraz siłami i środkami obrony regionalnej,
- wypracowania i wdrażania optymalnego modelu kompleksowego prowadzenia walki radioelektronicznej w działaniach obronnych na obszarze kraju,
- systematycznego wdrażania znowelizowanych zasad prowadzenia działalności naukowo-badawczej w siłach zbrojnych zmierzających do zwiększenia skuteczności oddziaływania nauki na praktyczne działanie wojska,
- kontynuowania badań podczas ćwiczeń w zakresie przygotowania i prowadzenia operacji obronnych,
- prowadzenia badań w zakresie doskonalenia systemu tyłowego zabezpieczenia działań bojowych z wykorzystaniem infrastruktury obszaru kraju,
- skupienia działalności badawczo-rozwojowej i wdrożeniowej na priorytetowych kierunkach rozwoju techniki wojskowej.

Z porównania treści dyrektywy na lata 1986-1990 i koncepcji doskonalenia sił zbrojnych na rok 1991 i kolejne lata wynika, że poglądy na prowadzenie działań bojowych są pochodną nowych środków walki i sposobów ich użycia, a przede wszystkim odzwierciedlają założenia obowiązującej doktryny wojennej. Zmiany zadań szkoleniowych wojsk wynikają głównie z ustaleń doktryny i preferują obronę obszaru kraju siłami narodowymi, a nie jak poprzednio - prowadzenie operacji zaczepnych i obronnych siłami sojuszniczymi. Zadanie to zostało sformułowane w "Koncepcji... jako rozkaz: "Prowadzenia prac studyjnych nad określeniem kierunków i sposobów szkolenia wojsk w powiązaniu z siłami pozamilitarnymi. Preferowanie działań obronnych, z uwzględnieniem zmian operacyjno-strukturalnych".

Zadania te są już i będą uwzględnione w rozkazach MON do szkolenia sił zbrojnych na kolejne lata, są również potraktowane jako najważniejsze w działalności naukowo-badawczej, co zostało odzwierciedlone w "Resortowym programie działalności naukowej na lata dziewięćdziesiąte".

Tak ścisłe łączenie założeń doktrynalnych z działalnością szkoleniową i naukowo-badawczą w siłach zbrojnych RP stwarza realne podstawy umacniania systemu obronnego, zapewniającego bezpieczeństwo państwa w aktualnych i perspektywicznych uwarunkowaniach polityczno-militarnych w Europie,

3. Analiza porównawcza rozkazów MON do szkolenia sił zbrojnych, ćwiczeń szczebla frontowego i armijnego oraz planów prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej za lata 1986-1990

Powyższej analizy dokonano w ścisłym związku z oceną poglądów na prowadzenie działań bojowych w omawianym okresie, której dokonano w podrozdziale 2.

Poglądy na prowadzenie działań bojowych praktycznie nie zmieniły się w ostatnim pięcioleciu, a zatem wnioski z tej oceny mogą być przydatne do analizy związków teoretycznych trendów w naukach wojskowych z treścią dokumentów ukierunkowujących proces szkolenia wojsk, realizacją ich założeń w praktyce szkoleniowej oraz w badaniach naukowych. Zjawisko składające się na tę analizę zestawiono w tabeli 8.

Wynikają z niej następujące wnioski: nie wszystkie zalecenia zawarte w rozkazach szkoleniowych znalazły odzwierciedlenie w tematyce prac naukowo-badawczych oraz zagadnieniach ćwiczeń szczebla operacyjnego.

Realizacja procesu szkolenia przebiegała planowo. Zadania dyrektywne przetwarzano w rozkazach ministra ON do szkolenia sił zbrojnych w kolejnych latach, począwszy od 1987 r. ukierunkowane były na realizację postanowień wynikających z aspektów politycznych i wojskowo-technicznych doktryny wojennej przyjętej na berlińskiej naradzie DKP państw stron UW.

W omawianym okresie poziom wyszkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i sztabów oraz bojowego wojsk, mimo występującego zróżnicowania w poszczególnych OW i RSZ oraz dzia-

Tabela 8

ZESTAWIENIE ZASADNICZYCH ZAMIERZEŃ ZAWARTYCH W ROZKAŻACH MON DO SZKOLENIA SIŁ ZBROJNYCH, PLANACH PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH I TEMATACH ĆWICZEŃ W LATACH 1986-1990

R O K 1986			
Zasadnicze zadania zawarte w rozkazie MON do szkolenia sił zbrojnych	Tematy prac 54/ naukowo-badawczych	Tematy ćwiczeń	Uwagi
1	2	3	4
- Utrzymać wysoki stan moralno-polityczny - podnieść poziom dyscypliny - utrzymać wysoki stan gotowości bojowej - podwyższyć zdolność dowództw i wojsk do sprawnego osiągania gotowości bojowej - doskonalić system dowodzenia wojskami - zapewnić wysoki poziom wyszkolenia operacyjnego i specjalistycznego dowództw oraz kadry - doskonalić wojska łączności - zapewnić wysoki poziom zabezp. bojowego - doskonalić organizację, styl i metody pracy oraz zapewnić wi większą skuteczność działania służbowego dowództw wszystkich szczebli - zapewnić maksymalne przybliżenie nauki do praktyki i odwrotnie, zintensyfikować prace nad wszechstronnym zbadaniem wpływu nowych środków walki wojsk własnych i NATO na organizację i prowadzenie działań bojowych	Przygotowanie moralno-polityczne i psychologiczne żołnierzy do prowadzenia działań bojowych Podnoszenie gotowości bojowej sił zbrojnych: - podnoszenie gotowości systemów dowodzenia zgrupowań wojsk i MW; - podnoszenie gotowości systemów łączności; - doskonalenie sposobów doprowadzania wojsk /MW/ do gotowości bojowej w sposób skryty Planowanie systemu łączności radioliniowej z wykorzystaniem komputerowej mapy terenu z jednoczesnym przydziałem częstotliwości Zasady organizacji i funkcjonowania sztabów wyposażonych w techniczne środki łączności PZSDW Prognozowanie zagrożenia terytorium PRL w latach dziewięćdziesiątych Doskonalenie rozpoznania wojskowego w SZ PRL Doskonalenie rozpoznania radioelektronicznego w SZ PRL	"CZERWIEC 86" Operacyjne rozwinięcie wojsk armii, przegrupowanie do rejonu wyjściowego, wejście do bitwy jako drugi rzut operacyjny frontu i prowadzenie operacji zaczepnej armii we współdziałaniu z wojskami sojuszniczymi na głównym kierunku uderzenia frontu, odparcie przeciwuderzenia na głównym kierunku uderzenia frontu, odparcia przeciwuderzenia oddziałów operacyjnych przeciwnika, pokonania szerokiej przeszkody wodnej i przejście do obrony, likwidacja skutków użycia BMR "MAJ-86" Operacyjne rozwinięcie wojsk frontu w warunkach narastającego zagrożenia konfliktem zbrojnym, odparcie uderzenia npla w działaniach obronnych we współdziałaniu z wojskami sojuszniczymi. Stworzenie warunków przejścia do operacji zaczepnej na cetralnym kierunku strategicznym "REKIN-86" Rozwijanie sił do prowadzenia działań bojowych i odparcie agresji od strony morza GRANIT-86 Ćwiczenie z wojskami w jednolitym systemie OP państwa UW PRZYJAŹŃ-86 Przegrupowanie i wprowadzanie do bitwy armii w celu rozbicia zgrupowania npla, które wlamało się w głąb naszego terytorium oraz rozwinięcie działań zaczepnych z użyciem BJ	Problemy dotyczące stanu moralno-politycznego, gotowości bojowej wojsk, przygotowania dowództw i sztabów oraz systemów łączności zostały wyeksponowane w badaniach naukowych oraz w zagadnieniach do ćwiczeń szczebla operacyjnego.

1	2	3	4
		"PRZYJAŹŃ-86 II" Odparcie agresji npla, przejście do działań zaczepnych i rozwinięcie operacji z użyciem konwencjonalnych środków walki	
R O K 1987			
- zapewnić wysoki stan moralno-polityczny żołnierzy sił zbrojnych - uporczywie poszukiwać dróg i sposobów doskonalenia systomu gotowości bojowej wojsk - zapewnić wysoką gotowość mobilizacyjnych ZT i oddziałów - przygotować siły zbrojne do prowadzenia pierwszych operacji początkowego okresu wojny - doskonalić system dowodzenia wojskami - rozwijać automatyzację systemów dowodzenia i kierowania środkami walki - radykalnie podnieść poziom teoretycznego i praktycznego wyszkolenia wojsk - zapewnić wysoki poziom organizacji i realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia bojowego - osiągnąć wyższą sprawność dowództw i sztabów w planowaniu i organizacji OP BMR - doskonalić sprawność organów sztabowych i punktów dowodzenia WRE	Zasady przygotowania żołnierzy do wymogów współczesnego pola walki Przyszłe działania wojenne /w tym operacje i działania bojowe/ oraz rola poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb. Zasady organizacji i funkcjonowania sztabów wyposażonych w techniczne środki łączności PZS DW. Kierunki doskonalenia przygotowaniem operacyjnego i bojowego wojsk. Funkcjonowanie tyłowych elementów OK współpracujących z wojskami frontu zewnętrznego. Taktyczno-operacyjne i organizacyjno-techniczne podstawy wykrywania i określania skutków uderzeń jądrowych w walce i operacji Doskonalenie systemu walki radioelektronicznej /WRE/	"PRZYJAŹŃ-87" Armijne operacyjno-taktyczne ćwiczenie z wojskami ze zgrywaniem armijnego systemu dowodzenia i zabezpieczenia inżynieryjnego nt.: "Przegrupowanie i prowadzenie operacji obronnej armii" "MORENA-87" Organizacja i prowadzenie obrony strefy odpowiedzialności poszerzonej do granic strefy operacyjnej MW ze szczególnym uwzględnieniem służby konwojowej i eskortowej. "SOJUSZ-87" Operacyjno-strategiczne, dowódczo-sztabowe ćwiczenia na ZTDW nt: Przejście ZSZ ze stanu pokojowego na położenie czasu "W". Dowodzenie koalicyjnym zgrupowaniem sił zbrojnych przed i w początkowym okresie wojny	Pełne odzwierciedlenie w pracach naukowo-badawczych i w zagadnieniach ćwiczeń znalazły problemy stanu narodowo-politycznego, przygotowania operacyjnego wojsk OPBMR oraz walki radioelektronicznej
R O K 1988			
- utrzymać wysoki stan moralno-polityczny sił zbrojnych - usprawnić kierowanie osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej - doskonalić sposoby skrytego mobilizacyjnego rozwijania wojsk	Zasady przygotowania żołnierzy do wymogów współczesnego pola walki Doprowadzenie wojsk i sił MW do gotowości bojowej, wykonanie zadań sposobem skrytym Prognozowanie zagrożenia terytorium PRL w latach 20-tych	"TARCZA-88" Przygotowanie i prowadzenie frontowej operacji obronnej w początkowym okresie wojny w warunkach użycia konwencjonalnych środków rażenia	

1	2	3	4
- dokonać dalszych zmian w pokojowym uzupełnieniu sił zbrojnych - podjąć prace studyjne nad określeniem kierunków rozwoju i umacniania systemu obronnego państwa - doskonalić praktyczne umiejętności w dowodzeniu wojskami w początkowym okresie wojny - uzyskać lepsze efekty w wyszkoleniu i przygotowaniu wojsk, dowództw w wykonywaniu obowiązków funkcyjnych - poszukiwać bardziej efektywnych sposobów przygotowania rodzajów wojsk i służb do wykonywania zadań na polu walki - uzyskać lepsze umiejętności dowództw i wojsk w zakresie planowania, organizacji i wykonywania zadań zabezpieczenia działań bojowych - poprawić bieżącą organizację pracy instytucji i dowództw	Prognozowanie zagrożenia terytorium PRL w latach 90-tych Wpływ działań rakiet skrzydlatych i systemu AWACS na efektywność systemu OP PRL Przygotowanie i prowadzenie powietrzno-morskiej operacji desantowej Przeciwdziałanie wojsk lądowych, wojsk lotniczych i wojsk OPK Środkom kosmicznym przeciwnika Doskonalenie rozpoznania radioelektronicznego w SZ PRL Doskonalenie systemu OPL wojsk operacyjnych Model symulacji walki zbrojnej Dowodzenie oddziałami i poddziałami WRE z zastosowaniem zautomatyzowanego systemu dowodzenia	"KWIECIEŃ-88" Dwustronna armijna gra wojenna nt.: WSCHODNI: Operacyjne rozwinięcie wojsk armii i przejście do operacji obronnej w celu odparcia agresji po nagłym wybuchu wojny. ZACHODNI: Organizacja i prowadzenie działań zaczepnych w początkowym okresie wojny "PIRANIA-88" Prowadzenie morskich działań desantowych w zachodniej części morza Bałtyckiego z uwzględnieniem oddziaływania środków WRE "PRZYJAŹŃ-88" Przygotowanie i prowadzenie armijnej operacji obronnej oraz wykonanie przeciwuderzenia w warunkach użycia konwencjonalnych środków rażenia	Odzwierciedlenie w pracach naukowo-badawczych i zagadnieniach ćwiczeń znalazły problemy skrytego mobilizacyjnego rozwijania wojsk oraz przygotowania rodzajów wojsk i służb do wykonywania zadań na polu walki
R O K 1989			
- utrzymanie wysokiego stanu moralno-politycznego i dyspozycyjności sił zbrojnych - zapewnienie utrzymania wysokiej gotowości bojowej organów dowodzenia i wojsk - stworzyć warunki do sprawnego mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk czasu "W" - prowadzić prace studyjne nad doskonaleniem systemu obronnego państwa w warunkach ograniczonych możliwości ekonomicznych - poprawić efektywność szkolenia operacyjno-taktycznego i doskonalenia dowództw i wojsk	Podnoszenie gotowości systemu łączności do pracy w warunkach użycia przez przeciwnika broni precyzyjnego rażenia Podniesienie odporności systemów rozwijania operacyjnego wojsk w warunkach początkowego okresu wojny Model symulacji walki zbrojnej	"MAJ-89" Dwustronna gra wojenna WSCHODNI: Przygotowanie operacji obronnej na terytorium kraju i udział w przeciwuderzeniu frontowym. ZACHODNI: Przygotowanie wejścia armii do bitwy w celu rozwinięcia operacji zaczepnej, a następnie przejście do odpracia przeciwuderzenia odwodów strategicznych	

1	2	3	4
- wyszkolenie ogniowe traktować jako zasadniczy składnik wyszkolenia bojowego - poszukiwać bardziej efektywnych sposobów przygotowania rodzajów wojsk do wykonania zadań na polu walki - ściśiej łączyć szkolenie operacyjno-taktyczne sztabów i wojsk ze szkoleniem organizowanym w ogniwach paramilitarnych - w szkoleniu operacyjno-taktycznym i taktyczno-specjalnym szczególną rangę nadać organizacji i realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia bojowego, techniczno-specjalnego i tyłowego - szkoleniu ogólnowojskowemu i porządkowi wojskowemu zapewnić należytą rangę	Zmobilizowanie i doprowadzenie DZ /DPanc/ do pełnej gotowości bojowej w drodze zarządzeń w miarę narastania zagrożenia militarnego Podejmowanie zaporów operacyjnych FiA na transport samochodowy Przedsięwzięcia zabezpieczające przejście wojsk sojuszniczych przez terytorium kraju podczas przegrupowania i wysunięcia ich do rejonów wyjściowych Przygotowanie i przejście wojsk frontu o składzie koalicyjnym do natarcia o czasie strategicznego przeciwuderzenia na TDW	"BARAKUDA-89" Flotyllowe dwustronne ćwiczenie WSCHODNI: Obrona strefy operacyjnej MW i udział w operacji przeciwdesantowej ZACHODNI: Planowanie organizacji i prowadzenia morskich działań desantowych "ZENIT-89" Dowodzenie wojskami i środkami OP państw sojuszniczych na ZTDW podczas prowadzenia wspólnych działań bojowych w celu odparcia zmasowanych uderzeń lotnictwa i rakiet manewrujących npla w początkowym okresie wojny prowadzonej z użyciem konwencjonalnych środków rażenia "PRZYJAŹŃ-89" Przygotowanie armijnej operacji obronnej w składzie koalicyjnym. Kierowanie działaniami bojowymi wojsk w taktycznej strefie obrony i utworzenie warunków przejścia do przeciwuderzenia	W pracach naukowo-badawczych i zagadnieniach ćwiczeń znalazły odzwierciedlenie tematy dotyczące szkolenia wojsk i sił paramilitarnych oraz zabezpieczenia bojowego, techniczno-specjalnego i tyłowego.
R O K 1990			
- kontynuować realizację, zachowujących swoją aktualność zadań określonych w rozkazie MON do szkolenia sił zbrojnych w roku 1989 - w działalności wychowawczej zapewnić wysokie morale, dyscyplinę i gotowość do sprawnego działania - utrzymywać wysoki poziom gotowości bojowej wojsk - działalność mobilizacyjną ukierunkować na doskonalenie organizacji, rozwijania ZT i oddziałów w bazach materiałowo-technicznych i ośrodkach przechowywania sprzętu -kontynuować przedsięwzięcia związane z doskonaleniem systemu obronnego państwa i struktur organizacyjnych sił zbrojnych	Walka psychologiczna jako element konfrontacji nieorężnej Prowadzenie działań obronnych w sposób manewrowy Restrukturyzacja szkolnictwa wojskowego Doskonalenie planowania rozwojowego w SZ PRL z zastosowaniem analizy systemów "AS-1" Charakterystyka przyszłych działań bojowych i rola poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk "PROGNOZA-W-92" Ocena efektywności systemu zaopatrywania materiałowego wojsk w działaniach bojowych	"GRAD-90" Dwustronne korpuśne ćwiczenie dowódczo-sztabowe z wyjściem na polowe SD. WSCHODNI: operacyjne rozwinięcie i planowanie działań obronnych w drugim rzucie operacyjnym oraz udział w przeciwuderzeniu frontu. ZACHODNI: Przegrupowanie i wejście korpusu do bitwy, a następnie przejście do odparcia przeciwuderzenia odwodów nieprzyjaciela "MERKURY-90" Organizacja i wykonanie przeciwuderzenia w ugrupowaniu wojsk I-go rzutu operacyjno-strategicznego z przejściem do odparcia uderzeń odwodów nieprzyjaciela.	

1	2	3	4
- w szkoleniu operacyjno-taktycznym uwzględniać różne warianty wybuchu konfliktu zbrojnego - szkolenie sił układu terytorialnego i pozamilitarnego podporządkować wykonaniu zadań ochronno-obronnym - umacniać regulaminowy tok służby i życia w jednostkach - planować przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego, technicznego i tyłowego stosownie do realnych możliwości sił i środków - w szkoleniu rodzajów wojsk i służb uwzględnić zabezpieczenie przejścia ZO i ZT bezpośrednio z rejonów operacyjnego rozwinięcia do prowadzenia operacji obronnej	Techniczno-tyłowe zabezpieczenie działań bojowych lotnictwa wojsk lądowych Koncepcja doskonalenia ZSZ z uwzględnieniem zabezpieczenia wystarczalności obronnej Organizacja i funkcjonowanie sztabów wyposażonych w techniczne środki PASUW Kierowanie procesem zaopatrywania żywnościowego wojsk OK i F przy zastosowaniu ETO realizowanym w ramach opracowań PASDW F A i ZT Maskowanie w jednostkach Marynarki wojennej	"BIZON-90" Osłona operacyjnego rozwinięcia i udział w odparciu pierwszych zmasowanych nalotów środków napadu powietrznego przeciwnika z wydzieleniem korpusu lotniczego do wsparcia działań WZO "PEKIN-90" Niszczenie ZOB przeciwnika w zachodniej części strefy operacyjnej MW w ramach operacji obronnej ZFB. "LATO-90" Osiąganie pełnej gotowości obronnej i bojowej w warunkach narastającego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Organizacja i prowadzenie pierwszej operacji obronnej przez wyższy związek operacyjny w składzie koalicyjnym sił ZTDW.	W pracach naukowo-badawczych znalazły odzwierciedlenie tematy dotyczące koncepcji doskonalenia systemu obronnego państw i modelu sił zbrojnych oraz zabezpieczenia działań bojowych, zaś w ćwiczeniach - tematy prowadzenia działań obronnych na obszarze kraju

54/ Plan prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-oprganizacyjnej na lata 1986-1990. Plany prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej na 1988 r, 1989 i 1990 rok.

łach przedmiotowych, zachowywał ogólną tendencję wzrastającą.

Kierownictwo resortu oceniło, że zadania dyrektywne i szkoleniowe realizowano na poziomie dobrym.

Przeprowadzone ćwiczenia oraz inne przedsięwzięcia szkoleniowe pozwoliły znacznie przybliżyć dowództwom i sztabom nową problematykę. Wzbogaciły ich wiedzę i umiejętności w dziedzinie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, tworzenia zgrupowania operacyjnego frontu i armii w obronie, jej rozbudowie inżynieryjnej, odpieraniu zmasowanych uderzeń przeciwnika z powietrza, a także wykonywaniu przeciwuderzeń.

Stworzyły one podstawę do podjęcia prac związanych z wypracowaniem koncepcji obrony operacyjno-strategicznej, a w jej ramach - obrony zachodnich obszarów Polski i wybrzeża morskiego. W istotny sposób przyczyniło się do tego dobre opanowanie przez kadrę nowych regulaminów walki. Poprawiła się rytmiczność szkolenia bojowego.

Podjęto działania mające na celu zweryfikowanie rozwiązań systemowych z zakresu rozwijania potencjału obronnego państwa oraz znowelizowano wytyczne KOK, zwłaszcza OC w systemie obronnym państwa w świetle nowej doktryny wojennej państw stron UW.

Poddano weryfikacji dotychczasowe zasady, wypracowując nowe podstawy planowania, przygotowania i prowadzenia operacji obronnych początkowego okresu wojny, zarówno z użyciem broni konwencjonalnej, jak i jądrowej.

W dalszym ciągu poszukuje się nowych sposobów łączenia mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk i maskowania operacyjnego.

Lepiej planowano, organizowano i kierowano działaniami wojsk i sił wydzielonych do prowadzenia operacji przeciwpowietrznej.

Usprawniono planowanie i przygotowanie wybrzeża morskiego do obrony.

Zaznaczył się wyraźny postęp w przygotowaniu operacyjnym i taktycznym dowództw, sztabów i jednostek do rozwiązywania problematyki militarno-obronnej w systemie obrony terytorialnej.

Operatywniej współdziałały siły i środki rodzajów wojsk jednolitego systemu obrony powietrznej kraju.

Natomiast przedsięwzięcia zabezpieczenia operacyjnego i bojowego pozostają ciągle jeszcze na etapie planowania. Nie wypracowano skutecznych sposobów wdrażania ich do praktycznej działalności w wojskach.

Szablonowo i w stopniu niezadawalającym organizowano powszechne OPL.

Odnotowano postęp w planowaniu i organizowaniu rozpoznania na szczeblach operacyjnych i taktycznych. Wzrosła dociekliwość i inicjatywa w poszukiwaniu danych o przeciwniku. Zastrzeżenia natomiast budziła skuteczność metod i możliwości środków pozyskiwania danych o elementach systemów rozpoznawczo-uderzeniowych przeciwnika i terminowe ich przekazywanie do punktów kierowania uderzeniami i ogniem[55/].

55/ Opracowano na podstawie materiałów ZSzO SGWP - T-4/88/89 str. 86-101.

4. Kierunki działalności naukowo-badawczej w latach dziewięćdziesiątych

Zasadnicze cele i kierunki działalności naukowo-badawczej resortu obrony narodowej na lata dziewięćdziesiąte określono w "Resortowym programie prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte". Jest on podstawą do wypracowania planów prac naukowo-badawczych w ważniejszych dziedzinach tej działalności.

Głównym celem prac naukowo-badawczych w latach dziewięćdziesiątych będzie wspieranie procesu tworzenia teoretycznych podstaw systemu obronnego kraju w nowych warunkach polityczno-militarnych.

Za piorerytowe uznano prace przyśpieszające proces przebudowy systemu obronnego kraju i tworzenia nowego modelu sił zbrojnych, obejmującym następujące problemy:

1/ bieżąca i perspektywiczna ocena zagrożeń państwa i formowanie wynikających z nich założeń doktrynalnych w sferze militarnej,

2/ założenia systemu obronnego zapewniające bezpieczeństwo kraju,

3/ model sił zbrojnych z zachowaniem niezbędnej wystarczalności, na potrzeby bezpieczeństwa kraju,

4/ zasady przygotowania sztabów, wojsk w tym formacji obrony regionalnej oraz sił OC do prowadzenia działań obronnych na terenie kraju,

5/ zasady wszechstronnego zabezpieczenia działań obronnych na obszarze kraju,

6/ stosowanie zasad ekonomicznych przy rozwiązywaniu zadań związanych z tworzeniem systemu obronnego kraju, w tym z funkcjonowaniem sił zbrojnych w warunkach pokojowych.

Program tworzono w Zarządzie Naukowo-Wydawniczym Sztabu Generalnego WP, uwzględniając kolejne propozycje wszystkich zainteresowanych jego treścią instytucji. Względy ekonomiczne nie pozwalały na jednoczesną realizację 62 problemów naukowo-badawczych zgłoszonych do programu - tabela 9. Konieczne stało się ich hierarchiczne uporządkowanie /według przydatności na potrzeby przebudowy systemu obronnego państwa i modelu sił zbrojnych/ umożliwiające rozwiązanie najważniejszych, w ramach przydzielonych środków finansowych. Uporządkowania problemów naukowo-badawczych dokonano metodą ekspertów. Badaniami objęto dziesięciu specjalistów wojskowych z AOM, SG WP, GZSB WP, GK WP i Departamentu Wychowania WP.

Wyniki oceny eksperckiej tematów zgłoszonych do "Resortowego programu prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte przedstawia tabela 10.

Zostały one zaakceptowane przez Kolegium Sztabu Generalnego WP raz nakazane do realizacji przez ministerstwo obrony narodowej w obowiązującej wersji w/w programu.

WYKAZ PROBLEMÓW ZGŁOSZONYCH PRZEZ INSTYTUCJE DO "RESORTOWEGO PROGRAMU PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH NA LATA DZIEWIĘĆDZIESIĄTE"

Tabela 9

Lp.	Numer problemu	Nazwa problemu	Dział
1	2	3	4
1	I.1	Doktryna obronna RP	operacyjno-organizacyjny
2	I.2	Istota, cel, charakter i sposoby prowadzenia przyszłej wojny oraz przygotowanie do niej państwa, sił zbrojnych i społeczeństwa. Przeciwdziałanie wybuchowi wojny	
3	I.3	Kierunki doskonalenia SZ RP w świetle zadań wynikających z przewidywanego rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w Europie i z aktualnej doktryny obronnej	
4	I.4	Sposoby przygotowania sił zbrojnych do mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk	
5	I.5	Działania obronne na obszarze kraju	
6	I.6	Przygotowanie i prowadzenie obrony wybrzeża RP	
7	I.7	Taktyka kompleksowego użycia sił i środków WRE w działaniach bojowych okrętów nawodnych i podwodnych	
8	I.8	Taktyka kompleksowego użycia sił i środków rozpoznania radiolokacyjnego w systemie OP	
9	I.9	Wstępne badania rozpoznawcze nad celowością użycia kontrdesantu morskiego w warunkach wojskowo-geograficznych Morza Bałtyckiego	
10	II.1	Operacyjne, organizacyjne i techniczne problemy zastosowania techniki mikrokomputerowej w dowodzeniu związkami operacyjnymi	

1	2	3	4
11	II.2	Organizacyjne, operacyjno-taktyczne i techniczne problemy zastosowania techniki mikrokomputerowej na szczeblu taktycznym	informatyki
12	II.3	Rozwiązanie problemów wykorzystania technologii sieci komputerowej do budowy wieloszczeblowych sieci teleprzetwarzania w wojsku	
13	II.4	Automatyzacja i kierowanie zabezpieczeniem technicznym wojsk w warunkach polowych	
14	II.5	Komputerowe symulowanie modeli systemów zabezpieczenia technicznego wojsk lądowych w warunkach polowych na szczeblach taktycznych	
15	II.6	Komputerowe symulowanie modeli i systemów zabezpieczenia technicznego WL i OP w warunkach polowych na szczeblach taktycznych	
16	III.1	Doskonalenie gospodarki finansowej i rachunkowości wojskowych jednostek budżetowych i pozabudżetowych	wojskowo-ekonomiczny
17	III.2	Opracowanie systemowych powiązań planowania finansowego z rzeczowym w MON	
18	III.3	Badanie efektywności zmian strukturalnych w WP	
19	III.4	System zaopatrzenia materiałowego i gospodarki materiałowej	
20	III.5	Model gospodarki kwatermistrzowskiej w OW /równ./, model centralnego zaopatrzenia z uwzględnieniem zmian wynikających z restrukturyzacji SZ RP oraz urynkowienia gospodarki	
21	III.6	Model gospodarowania i organizacji organu terenowego służb zakwaterowania i budownictwa	
22	III.7	System gospodarki kwatermistrzowskiej i finansowej oddziału gospodarczego	
23	IV.1	Tradycje orężne w świadomości społeczeństwa polskiego oraz jego stosunek do obronności kraju, wojska, zawodu wojskowego i służby wojskowej	

1	2	3	4
24	IV.2	Stan integracji i postaw zawodowych kadry WP w warunkach restrukturyzacji sił zbrojnych	społeczno-wychowawczy
25	IV.3	Teoria i metodyka kierowania działalnością wychowawczą w wojsku	
26	IV.4	Wychowanie kulturalne w wojsku	
27	IV.5	Stalinizm w Wojsku Polskim 1943-1955	
28	IV.6	Polska w II wojnie światowej - wysiłek zbrojny narodu polskiego	
29	IV.7	Historia polskiej techniki wojskowej w latach 1972-1990	
30	IV.8	Sztuka wojenna Wojska Polskiego w II wojnie światowej	
31	IV.9	Tradycje wychowawcze Wojska Polskiego	
32	IV.10	Polska myśl wojskowa	
33	IV.11	Prawo wojskowe i wojenne	
34	IV.12	Poza szkolna działalność oświatowa wojska	
35	IV.13	Wkład wojska w proces społeczno-obywatelskiego wychowania młodego pokolenia	
36	IV.14	Zawód wojskowy	
37	V.1	Problematyka rozśrodkowania i ewakuacji ludności w świetle doktryny obronnej	obrony cywilnej
38	V.2	System wykrywania wybuchów jądrowych w świetle doktryny obronnej	
39	VI.1	Kształcenie kadr dla Sił Zbrojnych RP	szkolenia
40	VI.2	Koncepcja szkolenia sztabów szczebla taktycznego i operacyjno-taktycznego w świetle nowej koncepcji obrony kraju	
41	VI.3	Koncepcja szkolenia taktycznego pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych w świetle założeń doktryny obronnej RP	

1	2	3	4
42	VI.4	Badanie wybranych problemów z zakresu działań bojowych wojsk w obronie prowadzonej na obszarze kraju	
43	VII.1	Doskonalenie procesu zabezpieczenia medycznego wojsk w czasie pokoju i wojny	logistyka
44	VII.2	Doskonalenie zasad postępowania profilaktyczno-leczniczego w masowych urazach wielonarządowych i mieszanych	
45	VII.3	Doskonalenie zasad postępowania profilaktycznego, diagnostycznego i leczniczego w schorzeniach występujących najczęściej w warunkach służby wojskowej w czasie wojny i pokoju	
46	VII.4	Optymalizacja metod otrzymywania, konserwowania i przechowywania krwi i preparatów krwiopochodnych	
47	VII.5	Zagadnienia psychologii i psychopatologii środowiska wojskowego	
48	VII.6	Zagadnienia higieny w medycynie lotniczej	
49	VII.7	Zagadnienia medycyny morskiej	
50	VII.8	Nowe leki i materiały medyczne przydatne dla wojskowej służby zdrowia oraz unowocześnienie polowych urządzeń zaopatrzenia medycznego	
51	VII.9	Informatyka w wojskowej służbie zdrowia	
52	VII.10	Doskonalenie systemów, środków i sposobów ochrony ludzi przed promieniowaniem jonizującym	
53	VII,11	Określenie skutków biologicznych spowodowanych bojowymi środkami trującymi oraz opracowanie metod i środków ich leczenia i profilaktyki	
54	VII.12	Doskonalenie systemów, środków i sposobów postępowania przeciwepidemiologicznego w wojskach w okresie "P" i "W"	

1	2	3	4
55	VII.13	Optymalizacja warunków bytowych pracy i służby żołnierzy w okresie "P" i "W"	
56	VII.14	Zagadnienia epizotiologii, toksykologii, radiologii i higieny weterynaryjnej	
57	VIII.1	Napoje o przedłużonej trwałości	
58	VIII.2	Żywność o przedłużonej trwałości	
59	IX.1	Doktryna obronna RP	konferencje naukowe
60	IX.2	50 lat żołnierskiej służby państwu i narodowi	
61	IX.3	Doskonalenie działalności kadrowej	
62	IX.4	50 rocznica zwycięstwa	

Tabela 10

OCENA EKSPERCKA TEMATÓW ZAWARTYCH W PROJEKCIE "RESORTOWEGO PROGRAMU PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH

Dział problemowy	Priorytet działu										Numer tematu	Priorytet tematu										Priorytet wynikowy										Suma priorytetów	Kolejność	
	Eksport	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		Eksport	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Eksport	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		w dziale	ogółem
1	2											3	4											5											6	7	8
Operac. Organ. I		10	10	10	10	10	10	9	10	10	10	1	10	9	10	10	10	7	10	9	10	8		100	90	100	100	100	70	90	90	100	80		920	2	2
												2	10	10	10	10	9	10	9	10	10	10		100	100	100	100	90	100	81	100	100	100		971	1	1
												3	9	8	9	9	9	10	8	10	9	10		90	80	90	90	90	100	72	100	90	100		902	3	3
												4	8	7	10	7	9	8	9	9	9	8		80	70	100	70	90	80	81	90	90	80		831	5	5
												5	8	9	10	9	8	9	9	10	9	9		80	90	100	90	80	90	81	100	90	90		891	4	4
												6	7	9	9	9	8	6	7	7	7	8		70	90	90	90	80	60	63	70	70	80		763	6	6
												7	5	8	5	5	7	3	6	5	6	5		50	80	50	50	70	30	54	50	60	50		544	8	20
												8	5	7	9	8	8	5	8	7	7	6		50	70	90	80	80	50	72	70	70	60		692	7	9
												9	5	3	4	4	4	4	3	5	3	4		50	30	40	40	40	40	27	50	30	40		387	9	31
Inform. II		8	9	6	9	7	8	7	9	8	7	1	10	9	8	8	10	9	10	8	8	9		80	81	48	72	70	72	70	72	64	63		692	2	8
												2	9	9	8	9	10	9	8	10	8	9		72	81	48	81	70	72	56	90	72	63		705	1	7
												3	10	7	8	7	8	9	7	8	8	8		80	63	48	63	56	72	49	72	64	56		623	3	13
												4	7	6	7	7	7	6	7	8	6	6		56	54	42	63	49	48	49	72	48	42		523	5	24
												5	7	6	6	6	6	6	8	7	5	5		56	54	36	54	42	48	56	63	40	35		484	6	26
												6	7	8	5	8	6	7	7	6	7	7		56	72	30	72	43	56	49	54	56	49		536	4	22
Wojsko-wo-Eko-nom. III		8	6	7	6	9	9	7	7	6	6	1	9	6	8	6	10	10	7	7	7	7		72	36	56	36	90	90	49	49	42	42		562	3	17
												2	8	8	9	8	9	9	8	8	8	9		64	48	63	48	81	81	56	56	48	54		599	1	15
												3	10	5	10	5	9	8	9	7	8	8		80	30	70	30	81	72	63	49	48	48		571	2	16
												4	7	8	9	8	6	8	7	8	8	7		56	48	63	48	54	72	49	56	48	42		536	4	21
												5	5	7	9	7	6	7	7	7	6	7		40	42	63	42	54	63	49	49	36	42		480	6	27
												6	2	3	8	3	5	4	4	5	4	4		16	18	56	18	45	36	28	35	24	24		300	7	42
												7	9	6	9	6	5	7	6	8	8	7		72	36	63	36	45	63	42	56	48	42		503	5	25
Społooz. Vych. IV		9	5	4	5	6	6	5	5	4	9	1	9	6	4	6	9	4	6	6	8	9		81	30	16	30	54	24	30	30	32	81		408	3	29
												2	10	10	8	10	9	9	10	10	9	9		90	50	32	50	54	54	50	50	36	81		547	1	19
												3	10	8	9	8	10	8	7	10	10	10		90	40	36	40	60	48	35	50	40	90		529	2	23
												4	8	10	7	7	3	8	6	6	8	7		72	50	28	35	18	48	30	30	32	63		406	4	30
												5	5	2	3	2	4	4	2	1	6	3		45	10	12	10	24	24	10	5	24	27		191	12	54
												6	7	2	2	2	4	2	2	2	5	6		63	10	8	10	24	12	10	10	20	54		221	8	49
												7	3	1	1	1	4	3	4	1	1	1		27	5	4	5	24	18	20	5	4	9		121	14	56
												8	8	2	1	1	4	3	4	3	4	2		72	10	4	5	24	18	20	15	16	18		202	9	51
												9	5	4	2	2	4	2	4	2	3	4		45	20	8	10	24	12	20	10	12	36		197	11	53
												10	5	6	5	6	3	6	4	5	6	4		45	30	20	30	18	36	20	25	24	36		284	7	43

1	2	3	4	5	6	7	8
		11	9 8 7 7 2 6 6 6 5 6	81 40 28 35 12 36 36 30 20 54	366	5	35
		12	5 3 4 4 2 4 4 6 2 1	45 15 16 20 12 24 20 30 8 9	199	10	52
		13	4 1 5 5 2 5 3 5 3 1	36 5 20 25 12 30 15 25 12 9	189	13	55
		14	5 8 7 8 2 6 7 4 7 6	45 40 28 40 12 36 35 20 28 54	258	6	37
Obr. Cywilna V	5 8 9 8 5 7 5 9 7 7	1	10 9 10 9 10 9 9 10 10 10	50 72 90 72 50 63 45 90 70 70	672	1	10
		2	9 6 10 6 9 8 10 6 8 8	45 48 90 48 45 56 50 54 56 56	548	2	18
Szkolenia VI	7 7 7 7 8 6 9 7 7 7	1	10 10 9 9 7 8 9 10 10 9	70 70 63 63 56 48 81 70 70 63	654	2	12
		2	9 6 9 9 10 9 9 6 9 10	63 42 63 63 80 54 81 42 63 70	621	3	14
		3	8 9 9 9 10 10 9 8 10 9	56 63 63 63 80 60 81 56 70 63	655	1	11
		4	9 6 6 6 5 6 7 6 6 6	63 42 42 42 40 36 63 42 42 42	454	4	28
Logistyki VII	8 4 5 4 4 4 5 5 4 4	1	10 5 9 5 10 8 8 7 8 8	80 20 45 20 40 32 40 40 32 32	381	1	32
		2	9 6 5 6 5 6 7 6 7 6	72 24 25 24 20 24 35 30 28 24	306	7	40
		3	8 10 7 10 5 8 7 9 8 8	64 40 35 40 20 32 35 45 32 32	375	3	34
		4	10 7 7 7 3 7 7 6 7 7	80 28 35 28 12 28 35 30 28 28	332	6	39
		5	5 9 8 9 3 7 7 6 7 5	40 36 40 36 12 28 35 30 28 20	305	8	41
		6	1 7 7 7 3 6 6 5 5 6	32 28 35 28 12 24 30 25 20 24	258	11	46
		7	5 3 5 5 5 4 4 5 5 5	40 12 25 20 20 16 20 25 20 20	218	14	50
		8	6 6 5 6 3 5 6 6 5 4	48 24 25 24 12 20 30 30 10 16	249	13	48
		9	7 9 8 9 5 7 7 8 8 7	56 36 40 36 20 28 35 40 32 28	351	5	38
		10	9 4 3 4 5 6 4 4 6 6	72 16 15 16 20 24 20 20 24 24	251	12	47
		11	10 6 3 4 5 5 4 4 5 6	80 24 15 16 20 20 20 20 20 24	259	10	45
		12	8 10 9 9 5 7 7 9 8 8	64 40 45 36 20 28 35 45 32 32	377	2	33
		13	8 10 8 8 5 8 7 7 9 8	64 40 40 32 20 32 35 35 36 32	366	4	36
		14	7 6 5 6 5 6 5 6 6 6	56 24 25 24 20 24 25 30 24 24	276	9	44

V. KIERUNKI DOSKONALENIA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ

Kierowanie działalnością naukowo-badawczą w resorcie obrony narodowej można doskonalić głównie dwoma sposobami:

1/ automatyzację prac składających się na proces kierowania działalnością naukowo-badawczą;

2/ zmianę struktur organizacyjnych instytucji nadzorujących działalność naukowo-badawczą.

1. Informatyzacja organizacji i nadzoru nad działalnością naukowo-badawczą

Istniejący system kierowania działalnością naukową w resorcie obrony narodowej spełnia postawione przed nim wymagania; jednak posiada wiele niedogodności, a przede wszystkim:

- gromadzenie i przetwarzanie informacji jest bardzo pracochłonne i absorbuje dużo czasu;
- stwarza możliwości pomyłek i opuszczenia ważnych problemów;
- uniemożliwia dokonywanie szybkiej, a tym samym bieżącej oceny działalności naukowej.

Powyższe niedogodności można znacznie złagodzić lub całkowicie zlikwidować za pomocą metod i środków informatyki. W pełni przydatna do tego jest technika mikrokomputerowa, głównie z następujących względów: mały koszt, łatwość obsługi, nie ma potrzeby organizowania specjalistycznego ośrodka. Usprawnienia systemu kierowania działalnością naukową w resorcie ON dotyczą głównie:

a/ opracowywania, we współdziałaniu z zainteresowanymi instytucjami MON resortowego programu prac naukowo-badawczych na kolejne lata oraz rocznych planów tych prac;

b/ sprawowania kierownictwa i koordynowania działalnością naukową;

c/ rozdziału zadań badawczych dla poszczególnych instytucji;

d/ nadzór nad wdrażaniem wyników prowadzonych badań;

e/ przeprowadzania okresowych kontroli działalności naukowo-badawczej i dokumentowanie jej wyników;

f/ współdziałania z PAN i innymi instytucjami cywilnymi w zakresie prowadzenia i wykorzystywania przez ich placówki naukowo-badawcze wyników wspólnych prac, ważnych z punktu widzenia obronności kraju;

g/ organizowania i nadzorowania procesów opiniowania, odbioru i wdrażania wyników prac naukowo-badawczych;

h/ sprawowania nadzoru nad systemem doradztwa naukowego w wojsku;

i/ analizowania potrzeb w zakresie kadry naukowej i zaplecza naukowego oraz opracowywania wniosków w tym zakresie;

j/ precyzowania problemów badawczych do rozpatrzenia i praktycznego zweryfikowania podczas ćwiczeń oraz dokonywania oceny i uogólniania wyników przeprowadzonych badań;

k/ analizowania potrzeb finansowych na działalność naukowo-badawczą, rozwojową i wdrożeniową w resorcie ON;

l/ sprawowania nadzoru nad racjonalnym i efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na działalność naukowo-badawczą przez poszczególne ogniwa i placówki naukowe resortu ON;

ł/ automatyzacja naukowej informacji wojskowej;

m/ typowania kandydatów do nagród - państwowych, resortowych, zagranicznych.

Wdrożenie minikomputerowego Systemu Działalności Naukowej /MSDN/ stworzy korzystniejsze warunki do podniesienia jakości pracy w tej dziedzinie i wzrostu jej efektywności, a przede wszystkim w zakresie;

1. Usprawnienia procesów gromadzenia i aktualizacji informacji o działalności naukowej w resorcie ON. Przewiduje się iż zastąpienie tradycyjnych technik procesu informacyjnego /ręczna rejestracja w urządzeniach ewidencyjnych/ metodami i środkami informatyki /wprowadzenie informacji z monitora, ewidencja na dyskietkach, zobrazowanie informacji na monitorze bądź wydruk na drukarce/ umożliwi ponadto skrócenie czasu opracowywania stosownych dokumentów oraz polepsza ich jakość.

Projektowana, docelowa baza danych zasilania i aktualizowana będzie następującymi informacjami dostarczanymi cyklicznie, bądź doraźnie przez użytkowników systemu organizacji i nadzoru nad działalnością naukową;

- prognoza rozwoju sił zbrojnych;
- wytyczne szefa SG WP do planowania rozwoju sił zbrojnych;
- resortowy program prac naukowo-badawczych;
- roczne plany prac naukowo-badawczych;
- wyniki okresowych kontroli działalności naukowo-badawczych;
- wyniki wspólnych prac naukowo-badawczych realizowanych we współpracy z instytucjami cywilnymi;

- wyniki odbioru i wdrażania prac naukowo-badawczych;
- wyniki prac doradców naukowych;
- problemy badawcze do rozpatrzenia i praktycznego zweryfikowania podczas ćwiczeń;
- potrzeby finansowe na działalność naukowo-badawczą;
- propozycje z zakresu działalności informacyjnej, wydawniczej i archiwalnej;
- propozycje kandydatów do nagród.

2. Usprawnienia procesów udostępniania informacji o działalności naukowej w resorcie ON, a przez to stworzenia możliwości dokonywania bieżących korekt tej działalności. Przewiduje się uzyskiwanie na podstawie bazy danych informacji w postaci drukowanych zestawień /tabulogramów/ bądź dialogowego dostępu do minikomputera. W szczególności będą to:

- informacja o stanie realizacji poszczególnych tematów;
- sprawozdania z realizacji rocznych prac naukowo-badawczych;
- sprawozdania z realizacji resortowych programów prac naukowo-badawczych;
- rozliczenia realizacji ustaleń perspektywicznych planów rozwoju SZ;
- sprawozdania z realizacji wspólnych przedsięwzięć naukowo-badawczych z instytucjami cywilnymi;
- sprawozdania z wdrażania wyników prac naukowo-badawczych;
- analiza efektów funkcjonowania indywidualnego doradztwa naukowego;
- sprawozdania z badań podczas ćwiczeń;

- sprawozdania z działalności finansowej;
- sprawozdania z działalności informacyjnej, wydawniczej i archiwalnej.

Ponadto ważną rolę w funkcjonowaniu MSDN zamierza się nadać procedurze dialogu on-line z bazą danych w celu uzyskania pełniejszej informacji o procesach działalności naukowej, w szczególności zaś udostępniania szczegółowych i aktualnych danych o realizacji prac naukowo-badawczych i wydatkach finansowych oraz możliwościach systemu doradztwa naukowego /dane o doradcach i zrealizowanych usługach doradczych/.

Ogólna charakterystyka MSDN

MSDN powinien być zintegrowanym systemem informacyjno-wyszukiwawczym funkcjonującym w oparciu o bazę danych i charakteryzować się modularną budową, tzn. kompozycją pewnej liczby programów i procedur, z których każda obejmować będzie elementarne zagadnienia związane z procesem przetwarzania informacji. Taka budowa systemu gwarantuje znaczne usprawnienia projektowania technologicznego, gdyż każdy moduł może być oddzielnie kodowany i testowany. Gwarantuje ponadto modyfikację i rozbudowę systemu.

Wprowadzenie do systemu organizacji i nadzoru nad działalnością naukową w resorcie obrony narodowej metod i środków informatyki wymagać będzie w początkowym okresie stworzenia warunków gwarantujących prawidłową współpracę pomiędzy MSDN, a systemem organizacji i nadzoru nad działalnością naukową funkcjonującym w sposób tradycyjny.

Podstawowym warunkiem działania MSDN będzie zapewnienie sprawnego zasilania informacjami jego bazy danych. Z tego powodu konieczne staje się ścisłe koordynowanie i kontrolowanie procesów informacyjnego zasilania bazy danych i jej wykorzystania. Zadania te powinny być realizowane przez organizatora MSDN.

Bazę danych będą tworzyć zbiory informacyjne, które umownie można podzielić na dwie kategorie. Pierwszą stanowić będą zbiory zawierające informacje o: planach prac naukowo-badawczych, sprawozdaniach z działalności naukowej, doradcach naukowych i ekspoertyzach /pracach naukowo-badawczych/ - nazywane PLANY, NAGRODY, DOKUMENTY NORMATYWNE, WYNIKI, KONTROLA, WSPÓŁPRACA, ĆWICZENIA, DORADZTWO.

Drugą kategorię stanowić będą zbiory zawierające tzw. dane słownikowe.

Funkcjonowanie w MSDN zbiorów danych słownikowych uzasadnione jest racjonalnym wykorzystaniem pamięci zewnętrznej mikrokomputera, skróceniem czasu dostępu do informacji zgromadzonych w bazie danych i zmniejszeniem prawodpodobieństwa popełniania błędów podczas ich wprowadzania. Dlatego wszystkim informacjom, których częstość występowania i powtarzania się jest znaczna, np. nazwy stopni i tytułów naukowych, nazwy stopni wojskowych czy nazwy instytucji przyporządkowane kody cyfrowe. Przejście z kodu cyfrowego na tekstową postać informacji dokonywane będzie na podstawie zbiorów słownikowych.

Zbiory składające się na bazę danych MSDN można scharakteryzować następująco:

Zbiór PLANY zawiera informacje o pracach naukowo-badawczych realizowanych w resorcie na podstawie aktualnych planów. Może mieć następującą postać:

P L A N Y

/WYKAZ TEMATÓW I ROZDZIAŁÓW ZADAŃ, KONTROLA/

01 - RESORTOWY PROGRAM ...

03 - ROCZNY PLAN NA ROK ...

1/ w/g dziedzin:

DZIEDZINA TEMAT INSTYTUCJA, ODPOWIEDZIALNY / skład grupy potrzeby materiałowe, stop., imię, nazwisko, telefon/
ŚRODKI FIN. PRZYDZIELONE
ŚRODKI FIN. WYKORZYSTANE
PLANOWANY TERMIN ZAKOŃCZENIA
STOPIEŃ REALIZACJI
POSTAĆ WYNIKOWA
SPOSÓB ROZPOWSZECHNIANIA

2/ To samo w/g instytucji:

INSTYTUCJA, DZIEDZINA, TEMAT ...

3/ KONFERENCJE

DATA, TEMAT, INSTYTUCJA ORGANIZUJĄCA, UCZESTNICY
UWAGI O WYKONANIU

4/ KONSULTACJE

a/ w WP

DATA, ARMIA, LICZBA OSÓB, STOP., NAZWISKO IMIĘ, TEMAT,
UWAGI O REALIZACJI

b/ WP

Zbiór NAGRODY zawiera dane o propozycjach i przyznanych nagrodach - państwowych, resortowych i zagranicznych oficerom i pracownikom wojska według następującego układu:

N A G R O D Y

01 - PAŃSTWOWE

DZIEDZINA, TEMAT, ZESPÓŁ, CZAS OPRACOWANIA, SKŁAD KOMISJI, WYNIK, OCENA, WNIOSEK KOMISJI

02 - RESORTOWE

03 - ZAGRANICZNE

Zbiór DOKUMENTY NORMATYWNE zawiera zalecenia podstawowych dokumentów regulujących rozwój i szkolenie sił zbrojnych oraz współpracę z innymi armiami. Precyzuje sposób realizacji tych zaleceń w działalności naukowo-badawczej i ostateczne ich wykonanie według następującego układu:

DOKUMENTY NORMATYWNE

NAZWA DOKUMENTU, DZIAŁ /STRONA/, TREŚĆ ZALECEŃ, PLANOWANY SPOSÓB REALIZACJI, UWAGI O PRAKTYCZNYM WYKONANIU, STOPIEŃ UWZGLĘDNIANIA ZAPISÓW W DOKUMENTACH NORMATYWNYCH W DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ

np. 01 - Koncepcja rozwoju sił zbrojnych

02 - R-z do szkolenia

03 - Wytyczne SSG WP

04 - Współpraca z innymi armiami

np. Dyrektywa, dział n-b, s.55, zwiększyć skuteczność współdziałania wojsk lotn. i OP z WOPL w ramach wspólnego systemu,

opracowanie teoretyczne

ćwiczenie doświadczalne

praca zbiorowa DWLOP

opracowanie trzech doradców

ćwiczenia OPAL

uwzględniono dwa zagadnienia: 1/ stworzenie ciągłego pola rlok.

2/ sposób współdziałania przy zwalczaniu celów nisko lecących.

Zbiór WYNIKI zawiera informacje o sposobie opracowania poszczególnych tematów prac naukowo-badawczych z podaniem danych określonych następującym układem:

W Y N I K I

/OPINIOWANIE, ODBIÒR, WDRAŻANIE WYNIKÒW/

DZIEDZINA

TEMAT

PODSTAWA /np. Plan roczny, poz. 3/

INSTYTUCJA WYKONUJĄCA

KIEROWNIK PRACY

SPOSÒB OPRACOWANIA

INSTYTUCJA PRZYJMUJĄCA /ROZLICZAJĄCA/

SKŁAD KOMISJI

OCENA PRACY

WYCENA FINANSOWA

KTO OTRZYMAŁ

SPOSÒB DOSTARCZENIA WYNIKÒW

OCENY PRZYDATNOŚCI PRZEZ UŻYTKOWNIKÒW

Zbiór KONTROLA zawiera informacje o realizacji prac naukowo-badawczych przez poszczególne instytucje uzyskane w wyniku przeprowadzonych kontroli okresowych. Może mieć następującą postać:

K O N T R O L A

/KONTROLA OKRESOWA, DOKUMENTOWANIE WYNIKÓW/

1. Prace nakazane przez instytucję nadrzędną
   - DZIEDZINA, TEMAT, INSTYTUCJA WYKONUJĄCA, KIEROWNIK PRACY, TERMIN WYKONANIA, SPOSÓB WYKONANIA, UWAGI O REALIZACJI
2. Prace własne
   - DZIEDZINA, TEMAT, INSTYTUCJA WYKONUJĄCA, KIEROWNIK PRACY, TERMIN WYKONANIA, SPOSÓB WYKONANIA, UWAGI O REALIZACJI
3. Ocena planu prac
4. Ocena liczby instytucji zaangażowanych w realizację prac n-b
5. Ocena wdrażania wyników prac
6. Ocena przydatności tematów prac do usprawnienia procesów szkolenia i funkcjonowania instytucji
7. Ocena dyscypliny finansowania prac — analiza potrzeb finansowych na realizację tematów okresowa kontrola
8. Dobór tematów do badań podczas ćwiczeń
9. Metody i sposób przeprowadzenia badań
10. Rozpowszechanianie wyników i stopień ich przydatności

11. Wykorzystanie doradców naukowych /liczba zleconych opracowań, kto i komu i ocena tych opracowań/
12. Sprawozdawczość z prowadzonych prac

Zbiór WSPÓŁPRACA zawiera następujące informacje dotyczące prowadzenia wspólnych prac przez resort ON i PAN na potrzeby obronności kraju:

W S P Ó Ł P R A C A

/MON - PAN/

1. Dziedzina
2. Temat wspólnej pracy
3. Instytucja zlecająca
4. Instytucja wykonująca
5. Kierownik pracy, skład zespołu
6. Termin zakończenia
7. Wynik końcowy
8. Uwagi o stopniu wykonania

Zbiór ĆWICZENIA zawiera podstawowe informacje o badaniach naukowych prowadzonych podczas ćwiczeń. Może mieć następującą postać:

Ć W I C Z E N I A

Rodzaj ćwiczenia. Temat ćwiczenia, czas, skład ćwiczących, prowadzący, tematy badawcze, skład grupy/. Metody badawcze, zagadnienia, ocena porównania wyników z założeniami /obliczeniami/ teoretycznymi, uogólniania wyników. Sposób opracowania /postać końcowa/. Sposób upowszechaniania, /kto otrzymuje, w jakiej formie i czasie/.

Zbiór DORADZTWO zawiera informacje o doradcach naukowych i wynikach ich prac na konkretne zapotrzebowanie. Może mieć następującą postać:

D O R A D Z T W O

Stop., stop. naukowy, imię i nazwisko, dziedzina, instytucja, telefon, adres domowy, temat opracowania, czas, kto zlecił, forma opracowania, kto otrzymał, ocena przydatności opracowania.

Zbiór słownikowy SL-STOPN zawiera nazwy stopni "/tytułów/ naukowych i odpowiadające nazwom kody cyfrowe

Struktura zapisu zbioru SL-STOPN

Lp.	Nazwa pola	Typo pola	Długość pola	Zawartość pola
1	KOD-STOPN	N	-	kod stopnia /tytułu/ naukowego
2	NAZ-STOPN	C	30	nazwa stopnia /tytułu naukowego/

Zbiór słownikowy SL-STOPW zawiera nazwy stopni wojskowych i odpowiadające tym nazwom kody cyfrowe

Struktura zapisu zbioru SL-STOPW

Lp.	Nazwa pola	Typo pola	Długość pola	Zawartość pola
1	KOD-STOPW	N	-	kod stopnia wojskowego
2	NAZ-STOPW	C	30	nazwa stopnia wojskowego

Zbiór słownikowy SL-INST zawiera nazwy instytucji - jednostek organizacyjnych MON - korzystających z usług systemu działalności naukowej.

Struktura zapisu zbioru SL-INST

Lp.	Nazwa pola	Typo pola	Długość pola	Zawartość pola
1	KOD-INST	N	-	kod instytucji
2	NAZ-INST	C	100	nazwa instytucji
3	ADR-INST	C	40	adres instytucji - kod pocztowy i miejscowość

W projektowanym MSDN wyróżnione zostały moduły stanowiące samodzielnie funkcjonujące zbiory procedur i podprogramów komputerowych. Przekazywanie informacji pomiędzy poszczególnymi modułami dokonywane jest za pośrednictwem zbiorów bazy danych i tworzonych przez moduły zbiorów roboczych. W tak rozumianej strukturze funkcjonalnej MSDN można wyodrębnić dziesięć modułów:

- moduł zakładania i aktualizacji zbioru PLANY;
- moduł zakładania i aktualizacji zbioru NAGRODY;
- moduł zakładania i aktualizacji zbioru DOKUMENTY NORMATYWNE;
- moduł zakładania i aktualizacji zbioru WYNIKI; KONTROLA, WSPÓŁPRACA, ĆWICZENIA, DORADZTWO;
- moduł zakładania i aktualizacji zbiorów danych słownikowych;
- moduł wyszukiwania i udostępniania informacji.

Zadania realizowane przez pierwszych pięć modułów są proste i nie wymagają bliższego omówienia. Moduł wyszukiwania i udostępniania informacji jest funkcjonalnie bardziej złożony. Zawiera on odpowiedzi na zapytania informacyjne kierowane do systemu. Informacje wynikowe będą wyświetlane na ekranie terminala, bądź drukowane w formie zestawień.

Prowadzenie prac nad budową MSDN wymaga podjęcia niezbędnych przygotować organizacyjno-technicznych. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- powołanie organizatora systemu i włączenie go do prac projektowych;

- opracowanie danych słownikowych, tj. wykazów kodów, które będą stosowane w procesie przetwarzania i wyszukiwania informacji;

- opracowanie, lub wybranie spośród już istniejących języka informacyjno-wyszukiwawczego.

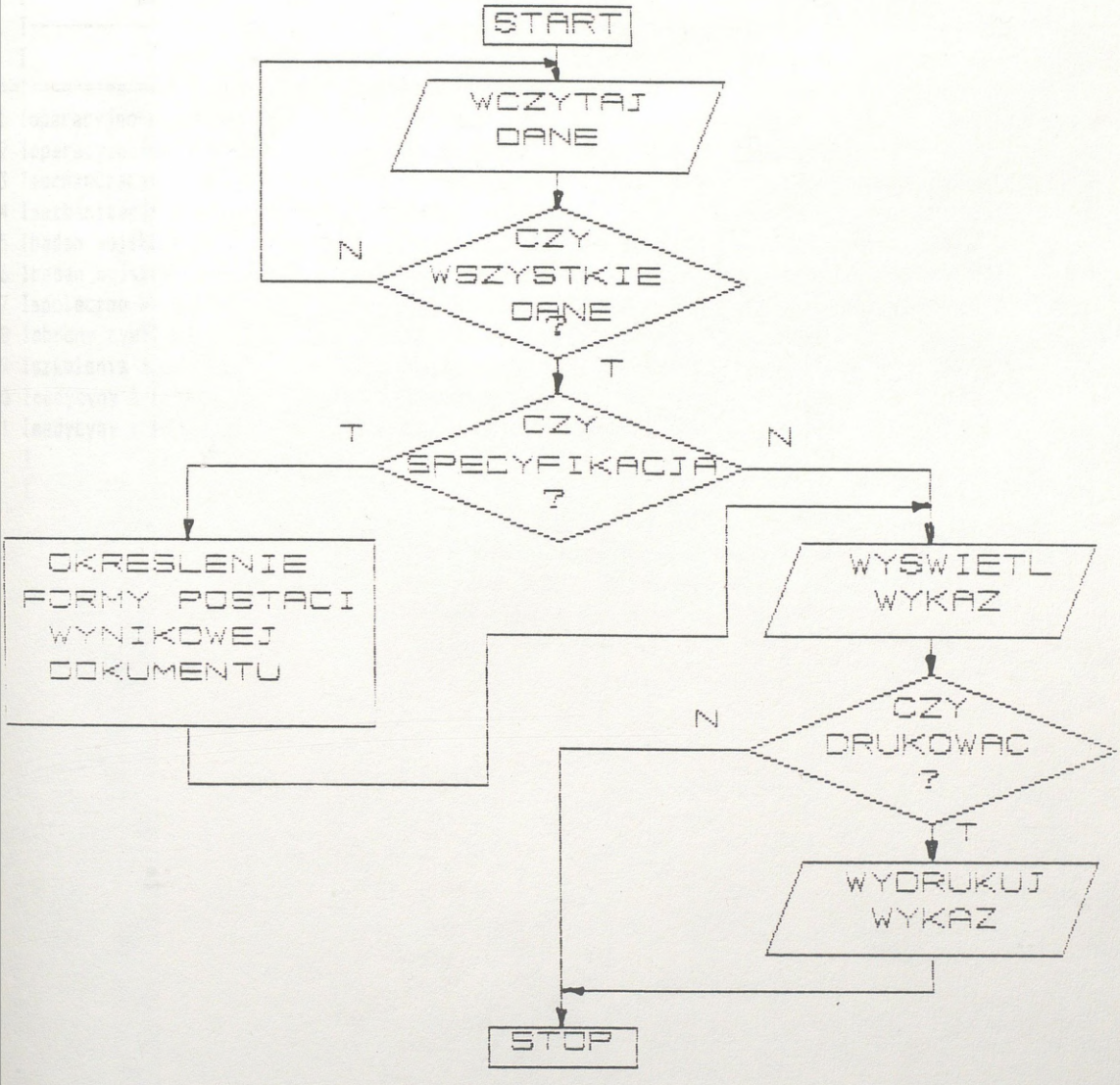
Wyszukanie potrzebnych danych ze zbioru dokumentów wymaga spełnienia dwóch warunków. Po pierwsze, przeszukiwany zbiór dokumentów musi być uporządkowany według ściśle określonego kryterium; po drugie - musi istnieć sformalizowany algorytm, umożliwiający rozpoznanie, czy dany dokument zawiera poszukiwane dane, czy nie. Gwarancji spełnienia tych warunków dostarcza języ informacyjno-wyszukiwawczy.

W tym aspekcie należy rozważyć możliwość zastosowania w MSDN Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej /UKD/ oraz jej specjalnego, opracowanego dla potrzeb wojska rozwinięcia - Tablic Specjalnej Klasyfikacji Dziesiętnej /TSKD/. TSKD głęboko i wnikliwie ujmuje problematykę szeroko rozumianej nauki wojennej i od wielu lat są stosowane z pomyślnym efektem do klasyfikacji i wyszukiwania informacji naukowych gromadzonych w systemie naukowej informacji wojskowej.

Zgromadzone doświadczenia pozwalają sądzić, że zastosowanie TSKD jako języka informacyjno-wyszukiwawczego również w MSDN przyniesie zamierzone efekty.Algorytm tworzenia od-

powiednich zestawień przedstawia rys. 20, zaś przykłady jego zastosowania do rozwiązywania kontrolnych zadań - wydruki.

ALGORYTM TWORZENIA ZESTAWIEŃ



Pojęcie **specyfikacja** rozumiana jest jako lista wartości parametrów określających sposób grupowania danych, kolejność operacji na nich oraz porządkowania zbioru wynikowego.

Rys. 20. ALGORYTM TWORZENIA ZESTAWIEŃ.

RESORTOWY PROGRAM PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH NA LATA DZIEWIECDZIESIATE

Lp.	DZIEDZINA NAZWA	KODY	TEMAT PRACY NAZWA	INSTYTUCJA KOD	INSTYTUCJA	ODPOWIEDZIALNY STOP.WOJSK.	IMIE	NAZWISKO	NR.TELEF	SRODKI FINANSOWE PRZYDZIELONE	SRODKI FINANSOWE WYKORZYSTANE
1	Ioperacyjno-organizacyjna	1	Aktualizacja tresci doktryny wojennej RP	Ir90\I.1.	Z-I SG WP	pplk	JAN	ABACKI	42885	100,000,000	0
2	Ioperacyjno-organizacyjna	1	Dzialania obronne na terenie kraju	Ir90\I.5.	AON	plk	JERZY	BABACKI	42555	520,000,000	0
3	Imechanizacji i automatyzacji	2	Zastosowanie mikrokomputerow w dowodzeniu zwiazkami operacyjnymi	Ir90\II.1.	GZSB WP	plk	ANDRZEJ	CABACKI	43333	255,000,000	0
4	Imechanizacji i automatyzacji	2	Budowa wieloszczeblowych sieci teleprzetwarzania w wojsku	Ir90\II.3.	Z-XIV SG WP	plk	TOMASZ	DABACKI	444444	380,000,000	0
5	Ibadan wojskowo-ekonomicznych	3	System motywacji ekonomicznej i pozaekonomicznej w JW	Ir90\III.2	WSOSK	mjr	RYSZARD	EBACKI	36876	8,000,000	0
6	Ibadan wojskowo-ekonomicznych	3	Badanie efektywnosci zmian strukturalnych w WP	Ir90\III.4	Z-VII SG WP	plk	GRZEGORZ	FABACKI	45778	15,000,000	0
7	Ispoleczno-wychowawcza	4	Polska w II wojnie swiatowej - wysilek zbrojny narodu polskiego	Ir90\IV.4.	WIH	plk	JAN	GABACKI	544276	135,000,000	0
8	Iobrony cywilnej	5	System wykrywania wybuchow jadrowych w swietle doktryny obronnej	Ir90\V.2.	AON	pplk	HENRYK	HABACKI	67432	20,000,000	0
9	Iszkolenia i sportu	6	Ksztalcenie kadr dla Sil Zbrojnych RP	Ir90\VI.1.	GZSB WP	mjr	MAREK	IBACKI	45231	500,000,000	0
10	Imedycyny i ekologii	7	Zagadnienia higieny w medycynie lotniczej	Ir90\VII.6	WIML	plk	JOZEF	JABACKI	33245	15,000,000	0
11	Imedycyny i ekologii	7	Informatyka w wojskowej sluzbie zdrowia	Ir90\VII.9	CSK WAM	mjr	JERZY	GABACKI	42768	5,000,000	0

Dane zawarte w powyzszym zestawieniu moga byc grupowane wedlug:
- tematow lub dziedzin prac naukowo-badawczych;
- instytucji prowadzacych dane tematy;
- innych okreslonych przez uzytkownika informacji, wystepujacych w tabeli.

K O N S U L T A C J E - P R Z Y J A Z D Y

Lp.	POZYCJA PLANU LUB NR PISMA WCH.	DATA	ARMIA	LICZBA OSOBI	DANE O PRZYJEZDZAJACYM STOPIEN WOJSKOWY	IMIE	NAZWISKO	TEMAT KONSULTACJI	UWAGI O REALIZACJI
1	8/9	26.06-01.07.1989	ZSRR	3	gen. plk	WIKTOR	KARABUSZYN	Wymiana doswiadczen w pracy naukowej	
2	18/13	04.09-07.09.1989	RCz-S	4	plk	JOZEF	JALOSZECZ	Zasady pracy naukowej i naukowo-informacyjnej	

Dane zawarte w powyzszym zestawieniu moga byc grupowane wedlug:
- armii;
- innych okreslonych przez uzytkownika informacji.

K O N S U L T A C J E - W Y J A Z D Y

Lp.	POZYCJA PLANU LUB NR PISMA WCH.	DATA	ARMIA	LICZBA OSOBI	DANE O WYJEZDZAJACYM STOPIEN WOJSKOWY	IMIE	NAZWISKO	TEMAT KONSULTACJI	UWAGI O REALIZACJI

K O N F E R E N C J E N A U K O W E

Lp.	DATA	TEMAT KONFERENCJI	INSTYTUCJA ORGANIZUJACA	INSTYTUCJE UCZESTNICZACE	UWAGI O WYKONANIU
1		Doktryna obronna RP	AON	IOW, RSZ, WSO, IC MON	
2		150 lat zolnierskiej sluzby panstwu i narodowi	WIH	AON, WSO	
3		150-ta rocznica zwyciestwa	WIH,AON	AMW, WSO	
4		Doskonalenie dzialalnosci kadrowej w silach zbrojnych	DEP. KADR	IOW, RSZ, IC MON	

Dane zawarte w powyzszym zestawieniu moga byc grupowane wedlug:
- instytucji organizujacej konferencje;
- innych okreslonych przez uzytkownika informacji.

OKRES REALIZACJI	PRZEBIEG REALIZACJI					
	OKRES	OCENA	OKRES	OCENA	OKRES	OCENA
1991-2000						
1991-1995						
1995						
1991						
1991-1995						
1991-1995						
1991-2000						
1991						
1991-1996						
1991-1995						
1991-1995						

PRZEBIEG REALIZACJI		POSTAC WYNIKOWA	SPOSOB ROZPOWSZECH-NIENIA	UWAGI
OKRES	OCENA			

2. Doskonalenie struktur organizacyjnych organów kierowania działalnością naukową

W aktualnym układzie strukturalnym organów kierowania działalnością naukową w SZ RP każdy pion organizacyjny resortu posiada własną komórkę odpowiedzialną za tę działalność. Ten zdecentralizowany sposób kierowania działalnością naukową ma wiele wad, między innymi:

- rozproszenie wysiłku badawczego;
- brak koordynacji tematów i zagadnień badawczych, a tym samym częste rozwiązywanie podobnych problemów przez różne instytucje;
- mały stopień praktycznego zastosowania wyników badań;
- skomplikowany i rozrzutny system finansowania prac;
- nieracjonalne wykorzystanie kadr naukowych i aparatury badawczej;
- mały stopień wykorzystania potencjału naukowego uczelni wojskowych, szczególnie wyższych szkół oficerskich do działalności naukowo-badawczej;
- różne sposoby interpretacji i rozwiązywania identycznych zadań;
- wielka różnorodność zadań powtarzających się instytucji i brak możliwości specjalizacji.

Powyższe niedomagania są następstwem niewłaściwego usytuowania komórek naukowych w strukturach organizacyjnych i powtarzających się zadań służbowych. Potwierdza to nawet pobieżna analiza zadań tych komórek, które przedstawiają się następująco:

SZTAB GENERALNY WP
Zarząd Naukowo-Wydawniczy

Jest instytucją centralną Ministerstwa Obrony Narodowej. i jednocześnie organem wykonawczym szefa Sztabu Generalnego WP w sprawach koordynacji działalności naukowej i wydawniczej w resorcie obrony narodowej. Ustala główne kierunki prac naukowo-badawczych o tematyce operacyjno-organizacyjnej oraz rozwija współpracę właściwych organów wojskowych z krajowymi ośrodkami naukowymi.

Do głównych zadań Zarządu należy:

- przygotowanie założeń polityki naukowej oraz projektów aktów normatywnych określających główne kierunki działalności naukowo-badawczej i wdrożeniowej w resorcie obrony narodowej;
- opracowywanie, we współdziałaniu z zainteresowanymi instytucjami Centralnymi MON, wieloletnich i rocznych planów prac naukowo-badawczych w dziedzinach objętych zakresem działania Zarządu;
- sprawowanie resortowego kierownictwa i koordynacji nad działalnością naukową w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej;
- organizacja i doskonalenie funkcjonowania systemu dowództwa naukowego w Siłach Zbrojnych RP;
- udział w organizowaniu i prowadzeniu ważniejszych zadań z zakresu sztuki wojennej;
- koordynacja współpracy placówek naukowo-badawczych MON i PAN;

- koordynacja współpracy placówek naukowo-badawczych MON i PAN;
- finansowanie działalności naukowo-badawczej w resorcie obrony narodowej w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej;
- prowadzenie całokształtu działalności wydawniczej w zakresie wojskowych wydawnictw fachowych.

GŁÓWNE KWATERMISTRZOSTWO WP

a/ Sztab Głównego Kwatermistrzostwa WP

Zadania:

- organizowanie i koordynowanie działalności dotyczącej badań wojskowo-ekonomicznych w zakresie służb kwatermistrzowskich;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością WSOSK, a także ukierunkowywanie i nadzorowanie działalności specjalistycznej w Ośrodku Szkolenia Służb Kwatermistrzowskich;
- ukierunkowywanie i opiniowanie programów szkolenia kwatermistrzowskiego w AW, WSO i ośrodkach szkolenia;
- prowadzenie studiów ZTDW oraz organizowanie tych studiów w IC podległych GK WP;
- studiowanie obszaru RP i opracowywanie wypływających stąd wniosków na potrzeby tyłowego zabezpieczenia działań bojowych;
- opracowywanie projektów uchwał RM związanych z planowaniem dostaw, prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych oraz inwestycji specjalnych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa;

a/ Zespół Badań i Prac Rozwojowych

Zadania:

- organizowanie, nadzorowanie i koordynowanie działalności naukowo-badawczej i wdrożeniowej, w tym ustalanie problematyki służb kwatermistrzowskich do resortowych planów badań naukowych i rozwoju technicznego oraz planów uruchamiania produkcji nowych wyrobów;
- współdziałanie w ich realizacji z odpowiedni i instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

GŁÓWNY ZARZĄD SZKOLENIA BOJOWEGO
Zastępca szefa GZSB ds. operacyjnych i Zarząd Szkolnictwa Wojskowego

Zadania:

- ustalanie założeń metodologicznych do planów i programów szkolenia wszystkich RSZ, a także koordynacja procesu dydaktycznego w WSO i innych wojskowych szkół zawodowych, sprawując jednocześnie bezpośrednie kierownictwo nad działalnością WSO i ośrodków szkolenia podległych szefowi GZSB WP oraz nadzór nad WSO podległym dowódcom /szefom/ RW i nad przebiegiem służby wojskowej absolwentów szkół wyższych odbywających przeszkolenie w jednostkach wojskowych;
- udział w ustalaniu kierunków prac naukowo-badawczych o charakterze operacyjno-organizacyjnym, związanych z ogólnym rozwojem nauki i sztuki wojennej oraz dotyczących teorii organizacji i kierowania;
- inspirowanie i prowadzenie prac badawczych nad podnoszeniem efektywności zakłóceń i zdolności bojowej systemu WRE wyższego ZO;

- kierowanie działalnością CWO, WSOWZ, WSOWP oraz sprawowanie nadzoru nad całokształtem działalności pozostałych WSO wojsk lądowych;
- opracowywanie zasad oraz sprawowanie nadzoru nad przebiegiem szkolenia SPR;
- sprawowanie nadzoru nad organizacją i przebiegim oraz efektywnością nauczania języków obcych w SZ.

SZTAB OBRONY CYWILNEJ
Zarząd Szkolenia poza Wojskiem

Zadania:

- opracowywanie we współdziałaniu z Dep. Wych. WP i innymi IC MON programów zajęć wojskowych i zadań programowych szkolenia wojskowego dla uczelni cywilnych;
- inicjowanie i konkretyzowanie we współdziałaniu z Dep. Wych. WP i resortami sprawującymi nadzór nad szkołami wyższymi, kierunków i metod wychowania społeczno-obronnego studentów;
- utrzymywanie współpracy z komórkami obronnymi ministerstw, którym podlegają uczelnie cywilne;
- organizowanie przedsięwzięć /wspólnie z IC MON/ związanych z przygotowaniem i doskonaleniem kadr dla studentów wojskowych szkół wyższych;
- organizowanie oraz prowadzenie kontroli kompleksowych, problemowych, interwencyjnych w sprawach dotyczących funkcjonowania studiów wojskowych;
- zbieranie i opracowywanie propozycji Dep. Wych. Szefostw RWiS, innych IC MON założeń programowych PW i PO młodzieży szkolnej oraz przekazywanie ich komórkom obronnym ministerstw, którym podlegają komórki szkoleń;

- podejmowanie wspólnych z Dep. Wych. WP, władzami centralnymi organizacji młodzieżowych i organami administracji szkolnej przedsięwzięć zmierzających do wzbogacenia programów szkolnych, podręczników itp. służących pogłębianiu wychowania obywatelskiego i patriotycznego;
- koordynowanie przedsięwzięć dotyczących funkcjonowania liceów wojskowych w sprawach należących do kompetencji resortu ON;
- przygotowanie założeń programowych PW młodzieży pozaszkolnej prowadzonego w LOK, ARP, PZMOT, OHP oraz udzielanie pomocy centralnym organom kierowniczym w opracowaniu szczególnych programów tego przedsięwzięcia;
- opisywanie programów i wydawnictw szkoleniowych /dot. wychowania społeczno-obronnego/;
- rozwiązywanie oraz współdziałanie w realizacji przedsięwzięć związanym z doborem i kształtem kadr nauczycieli PO i PW;
- sprawowanie nadzoru nad organizacją i przebiem egzaminów końcowych z PO;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością oddziałów szkolenia poza wojskiem szczebla okręgowego;
- opracowywanie aktów prawnych dotyczących poszczególnych form szkolenia młodzieży poza wojskiem oraz opiniowanie dokumentów opracowywanych w tym zakresie przez inne organy;
- utrzymywanie współpracy z organizacjami społecznymi wykonującymi zadania na rzecz obronności oraz sprawowanie nadzoru nad ich społeczno-obronną działalnością.

GŁÓWNY INSPEKTOR TECHNIKI
Szefostwo Badań i Rozwoju Techniki Wojskowej

Zadania:

- opracowywanie postulatów i wniosków w zakresie głównych problemów rozwoju naukowo-technicznego w SZ oraz rozwoju przemysłu obronnego;
- opracowywanie długoterminowych planów prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych sprzętu technicznego we współdziałaniu z IC MON i MSW i innymi ministerstwami oraz przedstawianie ich GIT;
- opracowywanie, w uzgodnieniu z właściwymi organami wojskowymi, rocznych planów prac naukowo-rozwojowych;
- udział w przygotowaniu projektów uchwał RM w sprawie planów dostaw, prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa;
- opracowywanie i aktualizowanie resortowego planu prac badawczo-rozwojowych, z dziedziny techniki wojskowej oraz sporządzanie wykazów analogicznych prac realizowanych w tym okresie przez ogniwa OW;
- utrzymywanie współpracy z SG WP, dowództwami OW i RSZ, RWiS, spełniającymi funkcje COZ w sprawie udziału jednostek wojskowych w badaniach i wskazanie do eksploatacji nowych lub zmodernizowanych wzorów uzbrojenia i wojskowego sprzętu technicznego;
- organizowanie współpracy nadzorowanych wojskowych technicznych instytutów naukowo-badawczych z COZ przy wyborze problematyki badawczo-rozwojowej oraz ustalanie zasad wdrażania i użytkowania techniki wojskowej;

- realizacja zadań z dziedziny współpracy z zagranicą w sprawach dotyczących postępu technicznego w zakresie techniki wojsk lądowych i WOPK oraz koordynowanie tej problematyki w dziedzinie techniki WL, MW, kwat., a w szczególności opracowywanie projektów centralnych dokumentów decyzyjnych, opiniowanie opracowań zagranicznych, organizowanie posiedzeń, wystaw itp.;
- ukierunkowywanie działalności naukowo-badawczej i wdrożeniowej w WAT, nadzorowanie prac z zakresu uzbrojenia i techniki wojskowej zlecanych do realizacji w wojskowych uczelniach i ośrodkach szkolenia oraz cywilnych uczelniach, placówkach naukowo-badawczych i przedsiębiorstwach państwowych;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością naukowo-badawczą, problematyki gotowości bojowej, wyszkoleniem itp. w określonych wojskowych instytucjach /ośrodkach/ naukowo-badawczych;
- planowanie inwestycji oraz zakupu urządzeń i aparatury oraz sprzętu technicznego i materiałów dla nadzorowanych instytutów /ośrodków/ naukowo-badawczych;
- opracowywanie preliminarza budżetowego w zakresie nakładów na badania i rozwój techniki wojskowej w SZ;
- koordynowanie działalności wojskowych kół NOT;
- organizowanie działalności w zakresie rozwoju i wykorzystania informacji naukowo-technicznej na potrzeby pionu techniki oraz doradztwa naukowego związanego z rozwojem techniki;
- opracowywanie i opiniowanie aktów normatywnych związanych wdrażaniem i upowszechnianiem postępu naukowo-technicznego w wojsku;

- sprawowanie funkcji okręgowego zarządu dochodów państwa i kontroli finansowej głównie w zakresie badań i weryfikacji rocznych bilansów nadzorowanych instytutów /ośrodków/ naukowo-badawczych;
- prowadzenie studiów zachodniego TDW w zakresie rozwoju uzbrojenia i wojskowego sprzętu technicznego;
- organizowanie i prowadzenie kontroli problemowych w nadzorowanych instytutach naukowo-badawczych oraz uczestniczenie w kontrolach GIT WP;
- wykonywanie zadań związanych z działalnością Rady MON do naukowo-technicznych oraz Rady Wyższego Szkolnictwa Wojskowego;
- nadzorowanie działalności wydawniczej "WPT".

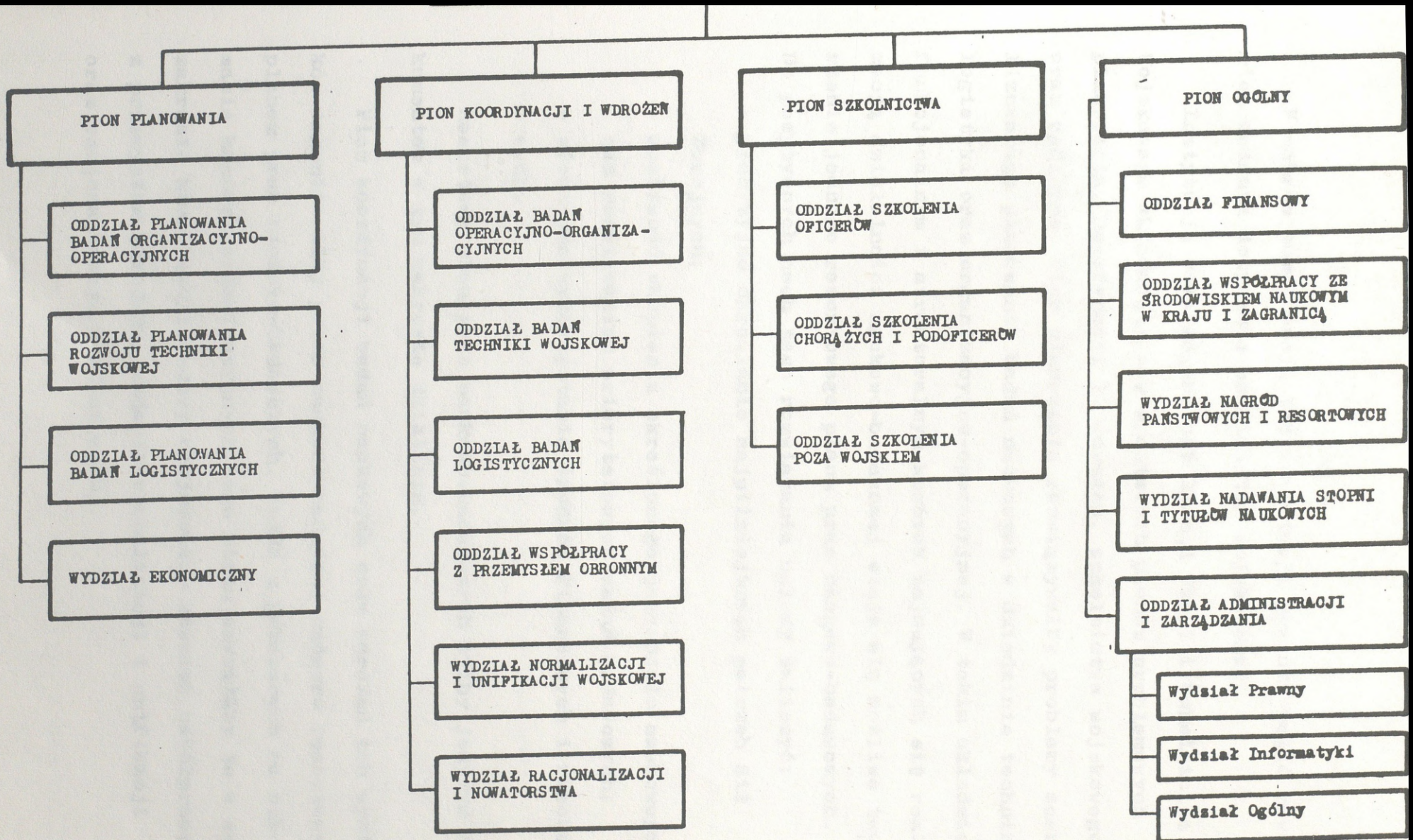
RADA WYŻSZEGO SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO I NAUKI

Zadania:

- analizowanie i przygotowanie opinii odwołań w sprawach nadawania stopni naukowych w dziedzinie nauk wojskowych.
- rozwijanie systemu szkolnictwa wojskowego i nauki;
- ustalanie założeń programowych w szkolnictwie wojskowym.

Wady dotychczasowego systemu kierowania działalnością naukową można wyeliminować poprzez centralizację komórek z poszczególnych istytucji w jedną wyspecjalizowaną instytucję o strukturze organizacyjnej przedstawionej na rys. 21.

Przedstawiona propozycja zakłada, zorganizowanie jednej instytucji skupiającej kompetencje wszystkich funkcjonujących obecnie w różnych pionach funkcjonalnych komórek organizacyjnych zajmujących się działalnością naukowo-badawczą.



Rys. 21. STRUKTURA ORGANIZACYJNA ZARZĄDU NAUKI I SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO.

W zakres kompetencji tej instytucji powinny wejść również zadania dotyczące szkolnictwa wojskowego.

Instytucją taką mógłby być Zarząd Nauki i Szkolnictwa Wojskowego składający się z czterech pionów problemowych planowania, koordynacji i wdrożeń, szkolnictwa wojskowego oraz ogólnego. Pion planowania rozwiązywałby problemy scentralizowanego planowania badań naukowych w dziedzinie techniki, logistyki oraz organizacyjno-operacyjnej. W takim układzie funkcjonalnym i strukturalnym komórek zajmujących się realizacją działalności naukowo-badawczej staje się możliwe tworzenie jednego resortowego planu prac naukowo-badawczych. Do pozytywnych cech tego rozwiązania należy zaliczyć:

- precyzyjne określanie najpilniejszych potrzeb Sił Zbrojnych;
- możliwość skupienia określonego potencjału naukowego nad rozwiązaniem priorytetowych zadań badawczych;
- efektywne wykorzystanie środków finansowych i rzeczowych.

Resortowy plan prac naukowo-badawczych byłby jedynym dokumentem w tym zakresie działania.

Pion koordynacji badań naukowych oraz wdrożeń ich wyników organizowałby prace naukowo-badawcze nadzoru resortowym planem prac naukowo-badawczych. Każda z pokazanych na schemacie komórek organizacyjnych tego pionu czyniłaby to w swoim zakresie kompetencji, który obejmowałby również współpracę z przemysłem obronnym, zadania normalizacji i unifikacji oraz racjonalizacji i nowatorstwa.

W strukturę zarządu włączone zostały również zadania kształtowania ogólnej polityki szkolnictwa wojskowego z zachowaniem jej ścisłego związku z działalnością naukowo-badawczą. Związek taki umożliwia z jednej strony ukierunkowanie działalności naukowej na potrzeby szkolnictwa, z drugiej wykorzystanie potencjału naukowego szkół wojskowych do działalności naukowo-badawczej. Rozpoznanie potrzeb oraz możliwości w obu wymienionych kierunkach działalności jest kolejnym ważnym zadaniem tego pionu organizacyjnego. Pion ogólny jest zapleczem działalności trzech pierwszych pionów organizacyjnych i jednocześnie część zadań będzie wykonywać samodzielnie. Jego oddział finansowy byłby głównym departamentem funduszy przeznaczonych na potrzeby nauki i szkolnictwa w całym resorcie. Kolejna jego komórka organizowałaby współpracę z cywilnym środowiskiem naukowym w kraju i za granicą.

Pion ten zajmowałby się również rozwojem wojskowych kadr naukowych i wnioskowaniem o nadawanie nagród państwowych i resortowych.

Istotną sprawą jest podporządkowanie Zarządu Nauki i Szkolnictwa Wojskowego, które powinno procentować prowadzenie efektywnej działalności naukowo-badawczej w całych Siłach Zbrojnych oraz kształceniu kadr na poziomie zaspokajającym potrzeby obronności kraju.

Utworzenie tak wyspecjalizowanej instytucji, np. Zarządu Nauki i Szkolnictwa Wojskowego umożliwi:

- skoncentrowanie wysiłku badawczego;
- prawidłowy dobór i rozdział tematów oraz zagadnień badawczych dla wykonawców;

- lepsze opracowanie tematu i większy stopień praktycznego zastosowania uzyskanych wyników;
- uproszczenie systemu finansowania prac i zwiększenie jego racjonalności;
- prawidłowe wykorzystanie kadr naukowych i aparatury badawczej;
- większe zaangażowanie do działalności naukowej uczelni wojskowych;
- optymalizację sposobów rozwiązywania problemów naukowych;
- możliwości specjalizacji w zarządzaniu działalnością naukowo-badawczą i szkolnictwem o skali całych sił zbrojnych.

ZAKOŃCZENIE

Prezentowana praca jest próbą określenia kierunków doskonalenia działalności naukowo-badawczej w siłach zbrojnych zmierzających do lepszego wykorzystania jej wyników w umacnianiu systemu obronnego państwa. Dokonano w tym celu gruntownej analizy aktualnej organizacji działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim i wybranych armiach innych państw oraz historycznego przeglądu tej działalności w Wojsku Polskim. Porównanie struktur organizacyjnych instytucji zajmujących się działalnością naukowo-badawczą w różnych armiach oraz realizowanych przez nie zadań pozwala porównywać i oceniać tę działalność, a przede wszystkim poznać jej dobre i słabe strony oraz ustalić przyczyny takiego stanu. Wnioski z historycznego przeglądu działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim wskazują, że jest to nieodłączny element funkcjonowania sił zbrojnych zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, bez względu na ich stan liczbowy i wyposażenie.

Aktualny stan organizowania i prowadzenia działalności naukowej w Wojsku Polskim ukształtował się w wyniku wieloletniej praktyki, która umożliwia systematyczne doskonalenie tej działalności i wprowadzenie nowych rozwiązań, zgodnych z oczekiwaniami wojsk.

Zarówno kierowanie tą działalnością, jak i merytoryczne jej treści muszą stanowić istotny czynnik rozwoju sił zbrojnych i wyprzedzać dokonujące się w nich zmiany. Organizacja działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim była podstawą analizy zmierzającej do określenia możliwości zmian i wyzna-

czenia kierunków jej rozwoju, stosownie do przewidywanych potrzeb wojska.

Dla dokonania oceny aktualnego stanu działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim wybrano trzy największe i najlepiej wyposażone armie świata /amerykańską, radziecką i niemiecką/ oraz armię w stosunku do której istnieją najlepsze warunki porównawcze /czechosłowacką/. We wszystkich rozpatrywanych przypadkach działalność naukowo-badawcza jest jedną z najważniejszych dziedzin w problematyce militarnej tych państw. Istnieją w nich wyspecjalizowane instytucje zajmujące się organizacją i kierowaniem działalnością naukową oraz instytucje rozwiązujące nakazane problemy:

Kierowaniem działalnością naukową zajmuje się:

- w armii amerykańskiej minister obrony Stanów Zjednoczonych, a jego głównym doradcą i pomocnikiem w tym zakresie jest podsekretarz stanu do spraw naukowo-badawczych;
- w ramii radzieckiej kierownictwo ogólne sprawuje minister obrony narodowej, a bezpośrednie szef sztabu generalnego, z uczestnictwem pozostałych zastępców ministra obrony narodowej;
- w armii niemieckiej minister obrony poprzez Sztab Sił Zbrojnych;
- w armii czechosłowackiej minister obrony narodowej poprzez sztab generalny.

Prace naukowo-badawcze w dziedzinie militarnej prowadzą:

- w Stanach Zjednoczonych: Wojskowa Agencja Badań Zaawansowanych, Wojskowa Agencja Nuklearna, Federalne Kontraktowe Ośrodki Badawcze oraz na zasadzie kontraktów i porozumień cywilne wyższe uczelnie oraz przemysłowe i inne ośrodki naukowo-badawcze;

- w ZSRR: jednostki badawczo-rozwojowe, uczelnie oraz kadra dowódczo-sztabowa;
- w Niemczech: wojskowe instytuty i ośrodki naukowo-badawcze, uczelnie wojskowe typu akademickiego oraz cywilne instytuty i ośrodki naukowo-badawcze i towarzystwa naukowe;
- w Czeskiej i Słowackiej Republice Federacyjnej: wojskowe placówki naukowo-badawcze i wyższe uczelnie wojskowe, okręgi wojskowe i kadra dowódczo-sztabowa.

Dla usprawnienia działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim przydatne mogą być przede wszystkim następujące wnioski i spostrzeżenia wynikające z analizy tej działalności w czterech rozpatrywanych armiach:

1. Potrzeba posiadania centralnego organu kierującego systemem działalności naukowej.
2. Skupienie potencjału naukowo-badawczego i centralne nim kierowanie.
3. Usytuowanie w strukturach organizacyjnych armii wyspecjalizowanych komórek kierujących działalnością naukowo-badawczą.
4. Ścisłe powiązanie strukturalne z wyższym szkolnictwem wojskowym i współpraca z cywilnymi placówkami naukowymi.

Istotnym elementem działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim do 1990 roku była współpraca w tej dziedzinie w ramach Układu Warszawskiego. Działalność tę organizował i nadzorował sztab ZSZ, a współpraca miała różne formy, z których najważniejsze to: prowadzenie wspólnych badań podczas ćwiczeń sojuszniczych, realizacja wspólnych tematów ujętych w planach naukowo-badawczych Sztabu ZSZ, narady szefów komórek naukowych

armii sojuszniczych, konsultacje, wymiana informacji o realizowanych pracach, udostępnianie opracowań innym armiom, publikacje w "Biuletynie Informacyjnym Sztabu ZSZ".

Analiza współpracy w działalności naukowo-badawczej w układzie wielostronnym, sterowanej przez organ centralny, opracowana na przykładzie ZSZ wskazuje na małą przydatność jej wyników dla umacniania systemów obronnych poszczególnych krajów sojuszniczych, co w warunkach obowiązujących doktryn obronnych ma podstawowe znaczenie. Wyniki tej działalności służyły przede wszystkim interesom ponadnarodowym, zdominowanym przez najsilniejszą armię. Podstawowe wnioski z analizy współpracy z innymi armiami sugeruje potrzebę jej organizowania na zupełnie innych zasadach:

1/ w układach dwustronnych;

2/ bez nadrzędnych organów kierowania;

3/ realizacja problemów naukowo-badawczych służących przede wszystkim potrzebom umacniania własnych systemów obronnych.

Analiza wniosków z historycznej oceny działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim, w wybranych armiach świata oraz organizowania współpracy w ramach ZSZ umożliwiła wyznaczenie podstawowych kierunków doskonalenia tej działalności w Siłach Zbrojnych RP w aktualnych warunkach politycznych i militarnych.

Analiza ta wykazała, że zasadnicze niedomagania działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim występują w strukturach organizacyjnych organów kierujących i nadzorujących tą działalność oraz w metodach ich pracy, stąd też propozycje jej dokonalenia odnoszą się do obu tych sfer przedmiotu badań.

Doskonalenie metod pracy powinno zmierzać do automatyzacji planowania, bieżącej kontroli i rozliczania poszczególnych problemów, jakie składają się na całokształt działalności naukowo-badawczej.

W pracy przedstawiono propozycję automatyzacji tych zadań metodami algorytmicznymi, z wykorzystaniem techniki mikrokomputerowej. Podano dokładny wpis podstawowych zadań, opracowano algorytm ich realizacji oraz praktyczne przykłady zastosowania tego algorytmu, np. do planowania, organizowania konsultacji zagranicznych i konferencji naukowych.

Doskonalenie struktur organizacyjnych polega głównie na centralizacji organizowania i nadzorowania działalności naukowo-badawczej. Pozwoli to wyeliminować podstawowe wady wynikające z obecnej struktury organów kierowania działalnością naukowo-badawczą, a mianowicie:

1/ brak koordynacji w planowaniu i realizowaniu działalności naukowo-badawczej;
2/ nieefektywne wykorzystanie środków finansowych i rzeczowych;
3/ rozproszenie potencjału naukowego;
4/ brak spójności w określaniu priorytetowych zadań badawczych;
5/ nie jest zachowany związek polityki szkolnictwa wojskowego z działalnością naukowo-badawczą; /brak ukierunkowania działalności naukowo-badawczej na potrzeby szkolnictwa wojskowego/.

Praca zawiera propozycje struktury organizacyjnej instytucji organizującej i nadzorującej działalność naukowo-badawczą

na szczeblu centralnym. Jest nią zarząd nauki i szkolnictwa wojskowego odpowiedzialny za działalność naukowo-badawczą w Siłach Zbrojnych RP i kształcenie kadr wszystkich szczebli na ich potrzeby. Taka struktura instytucji kierującej i nadzorującej działalność naukowo-badawczą umożliwi:

- optymalne wykorzystanie potencjału naukowego w całych siłach zbrojnych i instytucjach pracujących na ich korzyść;
- prawidłową strukturę organizacyjną placówek naukowych i szkoleniowych, dostosowaną do praktycznych potrzeb całych sił zbrojnych;
- efektywne wykorzystanie środków finansowych i rzeczowych;
- właściwą współpracę z cywilnym środowiskiem naukowym w kraju i za granicą;
- scentralizowanie rozwoju wojskowych kadr naukowych;
- możliwości specjalizacji w zarządzaniu działalnością naukowo-badawczą i szkolnictwem w skali sił zbrojnych;
- określenia generalnych założeń do planów badań naukowych i planów rozwoju techniki wojskowej oraz ukierunkowywanie przedsięwzięć związanych z doskonaleniem szkolnictwa wojskowego stosownie do potrzeb wynikających z rozwoju sił zbrojnych;
- spójność prac naukowo-badawczych i podporządkowanie ich nadrzędnemu celowi, który wyznaczają najpilniejsze potrzeby obronności kraju /spoiwem takim powinien być jeden "Resortowy program"/;
- uzyskanie oszczędności etatowych /około 50%/ oraz efektywniejsze wykorzystanie potencjału naukowo-badawczego wojska /ponad 2100 prof., dr hab., dr/.

Zintegrowana instytucja kierująca działalnością naukowo-badawczą przejełaby w zakresie swych kompetencji tylko te zadania dotychczasowych struktur organizacyjnych i tę część ich komórek, które wiążą się ściśle z działalnością naukowo-badawczą i szkolnictwem. Pozostałe zadania i komórki organizacyjne pozostałyby w gestii dotychczasowych instytucji.

Rozpatrywane w pracy kierunki doskonalenia działalności naukowo-badawczej w Wojsku Polskim umożliwiają zwiększenie udziału badań naukowych w budowaniu systemu obronnego państwa na zasadach wynikających z założeń nowej doktryny obronnej. Zostały one uwzględnione przy opracowywaniu "Resortowego programu prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte", a szczególnie przy określeniu celów tej działalności, głównych problemów naukowo-badawczych w poszczególnych działach oraz sposobów ich realizacji.

Cel działalności naukowo-badawczej określony przez "Resortowy program ..." jako: wspieranie procesu tworzenia teoretycznych podstaw systemu obronnego kraju w nowych warunkach polityczno-militarnych, jest prawie identycznie sformułowany jak cel prezentowanej rozprawy doktorskiej.

Również główne problemy naukowo-badawcze zakwalifikowane do umieszczenia w programie zostały zaproponowane w wyniku analiz prowadzonych w ramach opracowywania tematu rozprawy i potwierdzone metodą ekspertów przeprowadzoną w trakcie opracowywania "Resortowego programu ..." w Zarządzie Naukowo-Wydawniczym SG WP.

Zarówno cel działalności naukowo-badawczej, jak i główne problemy naukowo-badawcze w "Resortowym programie prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte" sformułowane z uwzględnieniem wyników badań tematu rozprawy zostały zaakceptowane przez kierownictwo MON i zatwierdzone do realizacji. Jest to przekonującym dowodem na celowość i przydatność podjętego tematu badań oraz prawidłowości metod badawczych i proponowanych w wyniku realizacji tematu rozwiązań dotyczących doskonalenia działalności naukowo-badawczej w Siłach Zbrojnych RP.

BIBLIOGRAFIA

1. SZT.GEN. WP - Zasady organizacji i nadzoru nad działalnością naukową w resorcie obrony narodowej. Instrukcja 1329/88

2. SZT.GEN. WP - Kierunki doskonalenia funkcjonowania działalności naukowej w resorcie obrony narodowej. Warszawa 1987 r.

3. SZT.GEN. WP - Planowanie prac badawczych w Siłach Zbrojnych PRL. Instrukcja tymczasowa 24/1/81

4. ASG WP - Metodyka wojskowych badań naukowych. Warszawa 3761/83

5. ASG WP - Kierowanie działalnością naukową w Akademii Sztabu Generalnego WP. Warszawa 3802/84

6. SZT.GEN. WP - Organizacja i prowadzenie pracy naukowej w Wojsku Polskim. Sprawozdanie z pracy zespołu. Warszawa 1988 r.

7. SZT.GEN. WP - Kierunki kształtowania zdolności bojowej SZPRL w świetle nowej doktryny wojennej państw - stron UW. Materiały z sympozjum. Myśl Wojskowa /tajne/, Warszawa 1988 r.

8. SZTAB ZSZ - Organizacja i prowadzenie pracy naukowej w ZSZ państw - stron UW. Moskwa 1989 r.

9. ASG WP - Teoria doktryn wojennych. Zeszyty Naukowe Nr 6/77

10. ASG WP - Wybrane zagadnienia z ogólnej teorii wojny. Zeszyty Naukowe Nr 5/77

11. A. ARANOWSKA - Struktura planowania działalności badawczej. Zagadnienia naukoznastwa 4/60 1979 r.

12. W. BAKA - Polska reforma gospodarcza. PWE 1982 r.

13. A. BARGIEŁ - Możliwości wprowadzania struktur organizacyjnych. Przegląd Organizacji 7/81

14. BIDZIŃSKI P. SIENKIEWICZ - Wpływ postępu naukowo-technicznego na siły zbrojne. Myśl Wojskowa 10/78

15. BOBECKI - Techniczne problemy walki zbrojnej. WPT 7/80

16. B. FILIPIAK - Postęp naukowo-techniczny w reformie gospodarczej. Przegląd Organizacji 9/81

17. A. FLORCZYK - Zasady organizacji i kierowania nauką i techniką w ZSRR. IA 12/82 OIC CIINTE

18. B. ILECZKO - Organizacja zaplecza naukowo-technicznego w wybranych krajach. WIT 21/82 OIC CIINTE

19. W. KIEŻUŃ - Podstawy organizacji i zarządzania. KiW 1980 r.

20. KLONOWSKI SZEGIDEWICZ - Rozwój działalności naukowej w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1943-78. Myśl Wojskowa 10/78

21. R. KOŁACZ S. HAPONIUK - Działalność Rady MON ds. Ekonomiczno-Obronnych. Myśl Wojskowa 1/83

22. T. KOTARBIŃSKI - Sprawność i błąd. PZWN Warszawa 1970

23. J. KURNAL - Organizacyjne problemy zarządzania. Problemy Organizacji 2/75

24. MADEJSKI - Metodologia prognozowania wojskowego. Myśl Wojskowa 12/82

25. A. MUSZYŃSKI - Kierunki doskonalenia systemu planowania rozwoju obronności. Myśl Wojskowa 2/83

26. A. MUSZYŃSKI - Zarys koncepcji metodyki planowania rozwoju obronności. Myśl Wojskowa 3/83

27. W. OTTO - Wzory struktur organizacyjnych. Problemy Organizacji 2/76

28. J. PAWLIK - Placówki naukowo-badawcze a reforma gospodarcza. WPT 12/82

29. J. PIETER - Zarys metodologii pracy naukowej. Warszawa 1975

30. SZT.GEN. WP - Słownik podstawowych terminów wojskowych. Szt.Gen. 815/77

31. K. NOŻKO - Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej. ASG WP Warszawa 1977 r.

32. K. NOŻKO - Operacja zaczepna armii. ASG WP Warszawa 1988 r.

33. Zespół - Programowanie i planowanie badań naukowych. WIT 5/74 OIC CIINTE

34. Zespół pod red. KWIATKOWSKIEGO - Planowanie i organizacja badań naukowych. PWN - Zeszyty 1÷4/80-84 r.

35. A. MUSZYŃSKI - Planowanie rozwoju obronności jako system analityczno-decyzyjny. Myśl Wojskowa 10 i 11/82

36. P. SIENKIEWICZ - Teoria efektywności systemów kierowania. ASG WP 1979

37. A. SZARRAS - Struktura państwowych organów polityki naukowej i technicznej w wybranych krajach rozwiniętych. IE Nr 39 PWN 84 IPNPT i SzW

38. J. PIĘTA - Doradztwo naukowe. Myśl Wojskowa 4/87

39. A. SZEGIDEWICZ - Refleksje o polityce naukowej w wojsku. Myśl Wojskowa 1 i 2/83

40. Zespół - Programowanie i planowanie badań naukowych. WIT 5/74 CIC CIINTE

41. M. WISZNIEWSKI - Zasady organizacji oraz kierowania nauką i techniką we Francji IA 3/82 CIC CIINTE

42. Zespół pod red. A. SZYMCZAKA - Słownik języka polskiego. PWN Warszawa 1979

43. SZT.GEN. WP - Koncepcja doskonalenia SZRP na lata dziewięćdziesiąte. Warszawa 1990

44. Z. MATUSZCZAK - Wybrane zagadnienia rozwoju sztuki wojennej Myśl Wojskowa 2/87

45. J.S. LUTOW - Podstawowe założenia doktryny wojennej państw - stron UW. Myśl Wojskowa 5/88

46. S. KOZIEJ - Wojskowe badania naukowe w teorii i praktyce Myśl Wojskowa 6/88

47. MON - Rozkazy do szkolenia SZ PRL na lata 1986 - 1990. Warszawa 1986 ÷ 1990 r.

48. ASG WP - System doradztwa naukowego w SZ PRL. Warszawa 1983

49. MON - Informacja o zasadach współpracy MON i PAN. Warszawa 1988

50. J. PIĘTA - Działalność naukowa w wojsku. Myśl Wojskowa 12/88

51. R. KULCZYCKI - O obronnej doktrynie wojennej. Myśl Wojskowa 6/89

52. SZT.GEN. WP - Prognoza rozwoju nauki i sztuki wojennej. Warszawa 1979

53. CONIW - Informator o sprawozdaniach z zagranicznych podróży wojskowych. Warszawa 1989

54. Zespół - Leksykon. Wiedza Powszechna Warszawa 1979

55. MON - Leksykon Wiedzy Wojskowej Warszawa 1979

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid. 3157
II
Działu Zbiorów Niejawnych Akademii ON

Prac. Reprograf. CONIW
nr ewid. Pf 2/91 r.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA – ARCHIWUM
Nr ewid. 12315
Akademii Obrony Narodowej